ACADEMIA „ŞTEFAN CEL MARE” A MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ŞCOALA DOCTORALĂ „ŞTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC”

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.321(043.3)

GAINA Alexandru

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU DIVULGAREA SECRETULUI DE STAT

Teză de doctor în drept

Specialitatea: 554.01 – Drept penal şi execuţional penal

Autor: **GAINA Alexandru**

Conducător de doctorat: **CHIRIȚA Valentin**, doctor în drept, conferențiar universitar

Comisia de îndrumare: **LARI Iurie**, doctor în drept, profesor universitar

COJOCARU Radion, doctor în drept, profesor universitar

URSU Veaceslav, doctor în drept, conferențiar universitar

Chişinău, 2023

© GAINA Alexandru, 2023

CUPRINS

ADNOTARE (în limbile română, rusă și engleză) 5

LISTA ABREVIERILOR.....6

INTRODUCERE 9

1. ANALIZA SITUAȚIEI PRIVIND INFRACȚIUNEA DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT ÎN DOCTRINA DREPTULUI PENAL.....19

1.1 Analiza materialelor științifice privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat publicate în Republica Moldova.....19

1.2 Analiza materialelor științifice privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat publicate peste hotare.....24

1.3 Concluzii la Capitolul 1.....33

2. ASPECTE DEFINITORII ȘI NORMATIVE PRIVIND INFRACȚIUNEA DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT.....37

2.1 Retrospectiva reglementărilor normative internaționale și naționale privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat 37

2.2 Noţiunea secretului de stat şi gradele de secretizare a informației atribuite la secret de stat.....51

2.3 Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat.....59

2.4 Concluzii la Capitolul 2.....76

3. ELEMENTE CONSTITUTIVE OBIECTIVE ȘI SUBIECTIVE ALE INFRACȚIUNII DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT 80

3.1 Obiectul juridic și obiectul material (imaterial) al infracțiunii de divulgare a secretului de stat 80

3.2 Latura obiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat 90

3.3 Latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat.....110

3.4 Subiectul infracțiunii de divulgare a secretului de stat.....121

3.5 Circumstanțe agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat 130

3.6 Concluzii la Capitolul 3.....139

4. ASPECTE DELIMITATIVE ȘI REGIMUL SANCȚIONATOR AL INFRACȚIUNII DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT.....144

4.1 Delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind trădarea de Patrie 144

4.2 Delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind spionajul 156

4.3 Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de infracțiunea privind pierderea documentelor ce conţin secrete de stat.....162

4.4 Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de alte fapte extrapenale similare 169

4.5 Regimul de sancționare a infracțiunii de divulgare a secretului de stat 184

4.6 Concluzii la Capitolul 4 ..... **190**
CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI **192**
BIBLIOGRAFIE **196**
ANEXE **215**
Declaraţia privind asumarea răspunderii **229**
CV-ul AUTORULUI **230**

ADNOTARE

Gaina Alexandru. Răspunderea penală pentru divulgarea secretului de stat. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2023.

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografie din 226 de titluri, 195 de pagini de text de bază. Rezultatele obţinute sunt publicate în 10 lucrări ştiinţifice.

Cuvinte-cheie: divulgare, transmitere ilegală, secret de stat, apărare naţională, securitate de stat, trădare de Patrie, spionaj.

Scopul lucrării: Scopul prezentei teze de doctor constă în realizarea, în baza cercetărilor teoretico-practice, a unui studiu minuțios al spectrului de probleme juridico-penale referitoare la infracţiunea privind divulgarea secretului de stat, elucidarea elementelor obiective și subiective ale infracţiunii, stabilirea criteriilor de delimitare de alte fapte penale și extrapenale similare, fapt ce va permite soluționarea problematicilor existente în practica aplicării normelor legii penale.

Obiectivele lucrării: În vederea atingerii scopului vizat, au fost formulate următoarele obiective: studiul surselor doctrinare și retrospectiva reglementărilor normative internaționale și naționale ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat; examinarea elementelor obiective şi subiective ale infracţiunii prevăzute la art. 344 CP al RM; elucidarea circumstanțelor agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat; analiza comparativă a legislațiilor penale ale altor state; stabilirea unor criterii rigide de delimitare a divulgării secretului de stat de alte fapte penale sau extrapenale similare; înaintarea unor propuneri de *lege ferenda*.

Noutatea și originalitatea științifică. Prezentul studiu reprezintă una dintre primele cercetări teoretico-practice complexe și multiaspectuale ale infracțiunii privind divulgarea secretului de stat, noutatea și originalitatea științifică a căreia este reflectată prin redarea viziunii proprii asupra *secretului de stat, divulgării informațiilor secrete*, fapt ce va contribui la o percepere mai justă a acestor termeni, totodată, fiind înaintate propuneri de completare a legislației în domeniu cu un nou grad de secretizare – *secretul de serviciu* și unele soluții ce vizează revizuirea legislativă a normei prevăzute la art. 344 CP al RM, în vederea consonanței acesteia cu criteriile de calitate și principiile umanismului legii penale.

Problema ştiinţifică importantă soluţionată constă în determinarea naturii juridice a divulgării secretului de stat în sistemul infracţiunilor contra autorităților publice și a securității statului, cât și identificarea unor soluții normative, care, într-o perspectivă, vor facilita acoperirea lacunelor existente în legislația contravențională și penală pe segmentul protecției secretului de stat.

Semnificația teoretică a tezei rezultă din soluționarea unor probleme de ordin juridico-penal cu referire la infracţiunea privind divulgarea secretului de stat, iar concluziile formulate ar putea completa bazele teoretice ale dreptului penal, având în vedere abordări fragmentare ale domeniului ce vizează compromiterea unor astfel de informații.

Valoarea aplicativă a lucrării va fi resimțită din punct de vedere practic, în mod special pentru organele de drept, atât din perspectiva încadrării juridice a infracţiunii ce reprezintă obiect de preocupare, cât și soluționării problematicilor existente în practica aplicării normelor legii penale.

Implementrea rezultatelor științifice. Problemele abordate şi concluziile formulate în conținutul acestei lucrări pot fi utilizate în procesul de instruire a studenţilor ciclurilor I, II și III din cadrul instituţiilor de învăţământ superior cu profil juridic, a audienţilor cursurilor de formare continuă, precum și pentru a fi consultate de oricare cititor interesat de domeniul protecției juridico-penale a secretului de stat.

АННОТАЦИЯ

Гаина Александр. Уголовная ответственность за разглашение государственной тайны. Докторская диссертация по праву. Кишинев, 2023 год.

Структура работы: Введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография (226 источников), 195 страниц основного текста работы. Результаты исследования опубликованы в 10 научных работах.

Ключевые слова: разглашение, незаконная передача, государственная тайна, оборона страны, государственная безопасность, измена Родине, шпионаж.

Цель научной работы: Целью данной докторской диссертации является проведение на основе теоретических и практических исследований глубокого изучения спектра уголовно-правовых вопросов, связанных с преступлением разглашения государственной тайны, выяснение объективных и субъективных признаков состава преступления, установление критериев отграничения от других аналогичных уголовных и внеуголовных преступлений, что позволит разрешить существующие вопросы в практике применения уголовного закона.

Задачи исследования: Для достижения поставленной цели были сформулированы следующие задачи: изучение доктринальных источников и ретроспективы международного и национального нормативного регулирования преступления разглашения государственной тайны; рассмотрение объективных и субъективных признаков состава преступления, предусмотренного ст. 344 УК Республики Молдова; выявление отягчающих обстоятельств преступления разглашения государственной тайны; сравнительный анализ уголовного законодательства других государств; установление критериев отграничения разглашения государственной тайны от других аналогичных уголовных или внеуголовных преступлений; представление предложений по *lege ferenda*.

Научная новизна и оригинальность. Данное исследование является одним из первых комплексных и многоаспектных теоретических и практических исследований по преступлению разглашения государственной тайны, новизна и научная оригинальность которого выражается в изложении личностного видения *государственной тайны и разглашения секретных сведений*, тем самым способствуя более точному восприятию этих терминов, предложения по дополнению законодательства в этой области новой степенью секретности - служебной тайной, а также некоторых решений, направленные на законодательный пересмотр нормы, предусмотренной статьей 344 Уголовного кодекса Республики Молдова, с целью приведения ее в соответствие с критериями качества и принципами гуманизма уголовного права.

Важными научными вопросами, решаемыми в работе, являются определение правового характера разглашения государственной тайны в системе преступлений против государственной власти и безопасности государства, а также выявление нормативных решений, которые в перспективе будут способствовать устранению существующих пробелов в уголовном законодательстве и законодательстве о проступках в сфере защиты государственной тайны.

Теоретическая значимость диссертации заключается в решении уголовно-правовых вопросов применительно к преступлению разглашения государственной тайны, а сделанные выводы могут дополнить теоретические основы уголовного права, учитывая фрагментарность подходов к сфере компрометации подобной информации.

Практическая значимость работы состоит в том, что с практической точки зрения, особенно для правоохранительных органов, будет ощущаться как с точки зрения юридической квалификации преступления, являющегося предметом рассмотрения, так и разрешения существующих вопросов в практике применения уголовного законодательства.

Внедрение научных результатов. Рассмотренные вопросы и сформулированные в содержании данной работы выводы могут быть использованы в учебном процессе студентов I, II и III циклов высших учебных учреждений юридического профиля, слушателей курсов повышения квалификации, а также для ознакомления любым читателем, интересующимся областью уголовно-правовой охраны государственной тайны.

ANNOTATION
Gaina Alexandru. Criminal liability for disclosure of state secrets. Law PhD Thesis. Chisinau, 2023.

Thesis structure: Introduction, 4 chapters, General Conclusions and Recommendations, Bibliography of 226 sources, 195 pages of basic text. The results are published in 10 scientific papers.

Keywords: disclosure, illegal transmission, state secret, national defence, state security, betrayal of Homeland, espionage.

Purpose of the paper: This PhD thesis aims to conduct, based on theoretical and practical research, a thorough study of the spectrum of legal-criminal issues related to the crime of disclosure of state secrets, elucidating the objective and subjective elements of the crime, establishing the criteria of delimitation from other similar criminal and extra-criminal offences, which will allow the resolution of existing issues in the practice of criminal law enforcement.

Objectives of the research: To achieve the intended purpose, the following objectives were formulated: study of doctrinal sources and retrospective of international and national normative regulations of the offence of disclosure of state secrets; examination of objective and subjective elements of the offence provided for in Article 344 of the Criminal Code of the Republic of Moldova; elucidation of aggravating circumstances of the offence of disclosure of state secrets; comparative analysis of criminal legislation of other states; establishment of rigid criteria for delimiting the disclosure of state secrets from other similar criminal or extra-criminal offences; submission of proposals for a *lege ferenda*.

Scientific novelty and originality. The present study is one of the first complex and multi-aspectual theoretical and practical researches on the offence of disclosure of state secrets, the novelty and scientific originality of which is reflected in the presentation of a personal vision of state secrecy and disclosure of secret information, which will contribute to a fairer perception of these terms, while proposals are put forward to complete the legislation in this field with a new degree of secrecy - service secrecy - and some solutions aimed at the legislative revision of the rule provided for in Article 344 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, to bring it into line with the criteria of quality and the principles of humanism of criminal law.

The important scientific issues addressed is to determine the legal nature of the disclosure of state secrets in the system of offences against public authorities and state security, and to identify normative solutions, which, in a perspective, will facilitate the closing of existing gaps in the criminal and misdemeanour legislation on the protection of state secrets.

Teoretical significance of the thesis derives from the resolution of legal-criminal issues with reference to the offence of disclosure of state secrets, and the conclusions drawn could complement the theoretical foundations of criminal law, given the fragmented approaches to the field of compromising such information.

Practical value of the paper will be experienced from a practical point of view, especially for law enforcement agencies, both from the perspective of the legal classification of the crime that is the subject of concern, and the resolution of existing issues in the practice of criminal law enforcement.

Implementation of the scientific results. The issues addressed and the conclusions formulated in the content of this work can be used in the training process of students of cycles I, II and III of higher education institutions with a legal profile, of the audience of continuing education courses, as well as for consultation by any reader interested in the field of legal-criminal protection of state secrets.

LISTA ABREVIERILOR

RM – Republica Moldova;

UE – Uniunea Europeană;

CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului;

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului;

SUA – Statele Unite ale Americii;

FR – Federația Rusă;

RB – Republica Belarus;

RASSM – Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească;

RSSU – Republica Sovietică Socialistă Ucraineană;

CSI – Comunitatea Statelor Independente;

CP – Codul penal;

CC – Codul Contravențional;

SIS – Serviciul de Informații și Securitate al RM;

alin. – aliniat;

art. – articol;

cap. – capitol;

par. – paragraf;

p. – pagina;

стр. – страница (din rusă – pagina);

de ex. – de exemplu;

lit. – litera;

nr. – numărul;

pct. – punctul;

vol. – volumul;

MO – Monitor Oficial;

î.Hr – înainte de Hristos;

d.Hr. – după Hristos;

sec. – secol;

ș.a. – și altele;

etc. – et cetera;

CD – Compact Disc (din engl. – disc compact);

DVD – Digital Video Disc (din engl. – disc video digital);

USB – Universal Serial Bus (din engl. – magistrală serială universală).

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate

Accesul la informaţie este un principiu fundamental al funcţionării statului democratic, proces ce reprezintă, la rândul său, o modalitate de control din partea societății civile asupra activităților realizate de autorități sau instituții publice.

Dreptul persoanei de a avea acces liber la informații își ia originea din prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 prin Rezoluția 217 A în cadrul celei de-a treia sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, potrivit căreia orice individ are dreptul la libertatea de opinie şi de exprimare, ceea ce implică dreptul de a nu fi tulburat pentru opiniile sale şi acela de a căuta, de a primi şi de a răspândi, fără consideraţii de frontieră, informaţii şi idei prin orice mijloc de exprimare.

Conceptele statuate supra și-au găsit reflectare în prevederile legii supreme a Republicii Moldova, potrivit cărora dreptul persoanei de a avea acces la orice informaţie de interes public nu poate fi îngrădit, iar autorităţile publice, potrivit competenţelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetăţenilor asupra treburilor publice şi problemelor de interes personal.

În același timp, legiuitorul, în prevederile constituționale ale RM stabilește unele excepții asupra exercitării dreptului la informaţie, sugerând că realizarea excesivă a acestuia ar putea să prejudicieze măsurile de protecţie a cetăţenilor sau siguranţa naţională.

În condiţiile actuale de evoluţie şi globalizare a societăţii, unde se răspândeşte vertiginos şi fenomenul criminalităţii, pătrunzând practic în toate sferele vitale şi sociale, abordarea problemelor referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile ce atentează la autoritățile publice și securitatea statului poartă un caracter de importanță deosebită.

Potrivit statisticii cu privire la numărul de infracțiuni privind divulgarea secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP al RM, pentru perioada anilor 2012-2022 (a se vedea anexa nr. 5 la teză), s-a constatat că în perioada de referință au fost înregistrate în total **23** de infracțiuni, cele mai multe din ele fiind săvârșite în anii 2013 (4 cazuri) şi 2021 (5 cazuri) [93].

Din această perspectivă, devine tot mai importantă problema protecției juridico-penale a informațiilor cu grad de secretizare în diverse domenii ale vieții sociale, cum ar fi: apărarea naţională, economia, ştiinţa şi tehnica, relaţiile externe, securitatea statului, asigurarea ordinii de drept şi activitatea autorităţilor publice, dat fiind faptul că divulgarea neautorizată a acestor tipuri de informații este de natură să aducă prejudicii considerabile intereselor legitime şi/sau securității RM.

Originalitatea temei tezei de doctor reiese din insuficiența studiilor științifice efectuate până în prezent în domeniul ce vizează particularitățile juridico-penale ale infracțiunii prevăzute la art. 344 CP, în mod special prin prisma problemelor existente în practica judiciară, ce vizează forma de vinovăție, aspectele delimitative ale infracțiunii de alte fapte penale sau extrapenale similare, aprecierea normei penale prin prisma corespunderii acesteia criteriilor de calitate și principiilor umanismului legii penale, cât și în identificarea unor soluții ce vizează revizuirea legislativă a normei prevăzute la art. 344 CP al RM, în vederea consonanței acesteia cu criteriile de calitate și principiile umanismului legii penale.

Prezenta lucrare este bazată pe studiul aprofundat al cadrului juridic de protecţie a secretului de stat, materialelor științifice care vizează analiza juridico-penală a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, precum și analiza comparativă a răspunderii penale pentru infracțiunile date prin prisma legislațiilor penale a statelor membre ale Uniunii Europene, unor țări din spațiul Comunității Statelor Independente, precum și a altor state.

Un aport științific remarcabil și o contribuție incontestabilă la studierea infracţiunii privind divulgarea secretului de stat a fost adusă atât de către autorii autohtoni, cât şi de cei de peste hotare, după cum urmează: Borodac A., Macari I., Barbăneagră A., Brînză S., Stati V., Ulianovschi X., Grosu V., Țurcanu I., Berliba V., Gurschi C., Loghin O., Toader T., Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., Soboleva T., Martâșin M., Corsun R., Criucov S., Dvornicov A., Bucalerova L., Rabkin V., Vus M., Fiodorov A., Gatagonova R., Certoprud S., Averbah O., Rezanov S., Șumilov A., Diacov S., Rarog A., Stepașin V., Șimov O., Cozacenco I., Neznamova Z., Novoselov G., Gauhman L., Maximov S., Lebedev V., Scuratov Iu., Ignatov A., Pratt F., Laurence D. Smith, etc.

Reieșind din faptul că problematica referitoare la infracțiunea privind divulgarea secretului de stat nu a fost studiată aprofundat în lucrările științifice autohtone, fiind abordată doar fragmentar, creând pe alocuri erori în procesul de calificare, se impune necesitatea efectuării unui studiu multiaspectual și complex al infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM.

Având în vedere cele expuse, considerăm că problema abordată în prezenta lucrare este una actuală și importantă, atât sub aspect teoretic, cât și practic.

Scopul şi obiectivele tezei

Scopul lucrării constă în realizarea, în baza cercetărilor teoretico-practice, a unui studiu minuțios al spectrului de probleme juridico-penale referitoare la infracţiunea privind divulgarea secretului de stat, elucidarea elementelor obiective și subiective ale infracţiunii, stabilirea criteriilor de delimitare de alte fapte penale și extrapenale similare.

Pentru atingerea scopului menţionat au fost formulate următoarele obiective:

– studiul surselor doctrinare și retrospectiva reglementărilor normative internaționale și naționale ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat;

– examinarea minuțioasă a elementelor obiective şi subiective ale infracţiunii prevăzute la art. 344 CP al RM;

– elucidarea circumstanțelor agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la alin. (2) din art. 344 CP al RM;

– analiza comparativă a legislaţiilor penale ale altor state în materia răspunderii penale pentru infracţiunea de divulgare a secretului de stat;

– evaluarea regimului sancționator al infracțiunii de divulgare a secretului de stat;

– stabilirea unor criterii rigide de delimitare a divulgării secretului de stat de alte fapte penale sau extrapenale;

– înaintarea unor soluții ce vizează revizuirea legislativă a normei prevăzute la art. 344 CP al RM.

Ipoteza cercetării

Cercetările științifice efectuate în acest domeniu pot constitui o sursă de fundamentare şi orientare a politicii statului în combaterea criminalității, în general, şi a infracţiunilor ce vizează compromiterea secretului de stat, în special.

În subsidiar, rezultatele acestei lucrări vor putea facilita activitatea practică a organelor de drept în constatarea elementelor obiective și subiective ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat și vor contribui la ajustarea normei incriminatorii prevăzute la art. 344 CP criteriilor de calitate și principiilor umanismului legii penale.

Metodologia cercetării ştiinţifice

Pentru realizarea scopurilor şi obiectivelor propuse în prezentul studiu, au fost folosite prevederile cadrului normativ în vigoare, material doctrinar, precum şi practica judiciară cu referire la infracţiunea de divulgare a secretului de stat.

Cu referire la metodologia cercetării în cadrul acestei lucrări au fost utilizate următoarele metode: logică (ce se bazează pe o analiză inductivă şi deductivă, de generalizare şi specificare a problematicii tratate); istorică (aplicată în vederea efectuării unui studiu al etimologiei secretului de stat, evoluţiei legislației, atât autohtone, cât și străine ce se referă la incriminarea divulgării secretului de stat); sistemică (folosită în procesul studierii actelor normative naţionale şi internaţionale ce se referă la protecția secretului de stat); comparativă (utilizată în scopul delimitării infracțiunii stipulate la art. 344 CP al RM de alte fapte penale sau extrapenale).

Baza empirică a studiului constituie materialele sentințelor judecătorești ale RM pe cauze penale privind divulgarea secretului de stat, cât și cele contravenționale cu referire la

încălcarea normelor ce vizează respectarea regimului secret, decizii ale Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi legale, cazuri din practica jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, datele statistice privind numărul de infracțiuni privind divulgarea secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM, pentru perioada anilor 2012-2022, extrase din sistemul informaţional automatizat al MAI „Registrul informaţiei criminalistice şi criminologice”.

Noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute

Prezentul studiu reprezintă una dintre primele cercetări teoretico-practice complexe și multiaspectuale ale infracțiunii privind divulgarea secretului de stat, iar în conținutul acesteia au fost reliefate următoarele elemente de noutate:

– s-a propus definirea proprie a *secretului de stat*, și anume „informaţii protejate de stat în domeniul apărării naţionale, economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, securităţii statului, asigurării ordinii de drept şi activităţii autorităţilor publice, precum și purtătorii materiali, în care asemenea informații sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale, soluţii tehnice, procese, a căror transmitere, divulgare sau pierdere, permite ca aceste tipuri de informații să devină proprietatea persoanelor neautorizate sau care nu dispun de dreptul de acces la secretul de stat, compromițând astfel interesele legitime şi/sau securitatea RM”;

– prin *divulgarea secretului de stat* înțelegem orice acțiune sau inacțiune a persoanei, care, în legătură cu serviciul sau munca sa, dispune de dreptul de acces la informațiile ce constituie secret de stat, datorită cărora conținutul acestora va deveni cunoscut persoanelor neautorizate sau ce nu dispun de dreptul de acces la asemenea informații;

– având în vedere experiența altor state cu referire la aplicarea pedepselor penale pentru compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat, cât și ținând cont de gradul de prejudiciabilitate a acestor fapte pentru interesele și/sau securitatea națională, s-a stabilit că pedeapsa penală actuală, prevăzută de legiuitor la art. 344 CP al RM, în mare măsură, este una corespunzătoare altor state;

– s-a stabilit că *obiectul juridic special principal* al infracțiunii specificate la art. 344 CP al RM este reprezentat de relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date ce sunt atribuite la secret de stat, iar obiectul juridic special secundar, prin prisma variantei agravate a infracțiunii privind divulgarea secretului de stat (consemnate la alin. (2) art. 344 CP al RM), este reprezentat de relațiile sociale cu privire la viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanei, precum și patrimoniul statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe;

– în funcție de entitatea (care poate fi atât materială, cât și incorporală) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărui intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, fapta incriminată la art. 344 CP al RM, poate avea atât *obiect material*, cât și *imaterial*;

– faptul divulgării secretului de stat se manifestă atât prin *acțiune*, cât și prin *inacțiune*; respectiv, prin *acțiune* subînțelegem comportamentul activ al subiectului infracțiunii, datorită căruia secretul de stat poate fi divulgat, iar prin *inacțiune* – încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informație secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate;

– s-a constatat că în cazul modalității normative de săvârșire a faptei penale, prevăzute la art. 344 CP al RM, infracțiunea formează o *componență formală* și fapta se consideră consumată din momentul în care informațiile corespunzătoare au devenit cunoscute unor persoane neautorizate sau ce nu dispun de dreptul de acces la secretul de stat;

– s-a stabilit că latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, este caracterizată prin vinovăție, manifestată prin *intenție directă*. În același timp, intenția de a divulga secretul de stat, în funcție de momentul apariției și formării sale, poate fi premeditată ori subită (subită simplă sau subită afectată);

– a fost relevat că, potrivit art. 344 alin. (2) din Codul penal al RM, drept circumstanță agravantă a divulgării secretului de stat constituie „aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave”, al cărei semn estimativ, nu corespunde criteriilor de calitate a legii penale, fiind înaintate în acest sens propuneri de *lege ferenda*, pentru a evita riscul interpretării extensive a acesteia;

– au fost identificate un şir de criterii care permit efectuarea delimitării divulgării secretului de stat de alte infracţiuni asemănătoare, care sunt incluse la Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului” din Partea Specială a Codului penal, și anume *trădarea de Patrie* (art. 337 CP al RM), *spionajul* (art. 338 CP al RM) sau *pierderea documentelor ce conţin secrete de stat* (art. 345 CP al RM) de unele contravenții din Codul contravențional al RM, incluse la Capitolul XIX „Contravenții ce atentează la ordinea publică și la securitatea publică”, și anume *încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice* (art. 365^1 CC al RM) sau *secretizarea/ desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor* (art. 365^2 CC al RM), precum și fapte ilicite de altă natură.

Noutatea și originalitatea științifică a prezentei lucrări este reflectată inclusiv prin înaintarea unor propuneri de *lege ferenda*, după cum urmează:

1. Completarea titlului art. 344 CP „Divulgare” cu cuvântul „intenționată”, având următorul conținut: „Divulgarea intenționată a secretului de stat”.

2. Suplinirea dispoziției textului normativ al art. 344 CP după sintagma „Divulgare” cu cuvântul „intenționată”, iar după sintagma „dacă” cu cuvântul „fapta”, având următorul conținut:

„Divulgarea intenționată a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă fapta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj”.

3. Reformularea titlului art. 345 CP din „Pierderea documentelor ce conțin secret de stat” în „Divulgarea din imprudență a secretului de stat”.

4. Modificarea și suplinirea dispoziției textului normativ al art. 345 CP cu următorul conținut:

„Divulgarea din imprudență a informațiilor ce constituie secret de stat, inclusiv pierderea documentelor ce conţin secrete de stat, precum şi a obiectelor, ale căror date constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredinţate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării imprudente a regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menţionate și a cauzat un pericol pentru securitatea statului, dacă fapta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj”.

4. Modificarea redacției art. 344 alin. (2) din Codul Penal al RM prin excluderea circumstanței agravante „Aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave” și introducerea în textul alin. (2) a următoarelor circumstanțe:

„(2) Aceeași faptă săvârșită:

a) cu divulgarea informațiilor „strict secrete”;

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu cauzarea daunelor materiale în proporții mari

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani, în ambele cazuri cu privareade dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2), care:

a) au cauzat daune materiale în proporții deosebit de mari;

b) soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ori decesul victimei din imprudență;

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.”

5. Având în vedere modificarea redacției art. 344 alin. (2) din Codul Penal al RM, se propune revizuirea cuantumului (termenului) pedepsei penale, stabilit pentru componența de bază a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzut la alin. (1) art. 344 CP, prin reducerea acesteia de la 4 la 3 ani de privațiune de libertate.

6. Completarea art. 344 CP cu alin. (4), având următorul conținut:

„Persoana care a divulgat secretul de stat se eliberează de răspundere penală dacă ea a anunțat din timp autoritățile cu privire la fapta săvârșită și a contribuit activ la preîntâmpinarea survenirii urmărilor prejudiciabile, dacă acțiunile ei nu conțin o altă componență de infracțiune."

7. Introducerea unui nou grad de secretizare, și anume „secretul de serviciu" în Legea cu privire la secretul de stat, nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008, prin completarea prevederilor art. 11, cu lit. e) cu următorul conținut: „secret de serviciu – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate prejudicia interesele autorităților publice sau ale altor persoane juridice."

8. Completarea Codului contravențional al RM, cu art. 365^6, intitulat „Divulgarea informaţiilor secrete de serviciu" cu includerea următoarelor modalități normative a acesteia*:*

„(1) Divulgarea, fără drept, a unor informaţii secrete de serviciu, de către cel care le cunoaşte datorită atribuţiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt prejudiciate interesele sau activitatea autorității publice sau ale altor persoane juridice,

se sancționează cu amendă de la 15 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu sau fără privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii pe un termen de la 3 luni la un an, cu amendă de la 60 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei , cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Deținerea, fără drept, în afara îndatoririlor de serviciu, a informațiilor secrete de serviciu, dacă prin aceasta poate fi prejudiciată activitatea autorității publice sau a altor persoane juridice,

se sancţionează cu amendă de la 15 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu sau fără privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii pe un termen de la 3 luni la un an, cu amendă de la 60 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice, cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an."

9. În contextul completării propuse la pct. 8, s-a propus introducerea contravenției respective la art. 423^1, atribuind astfel competența de constatare a acesteia Serviciului de Informații și Securitate al RM.

Problema ştiinţifică importantă soluţionată constă în determinarea naturii juridice a divulgării secretului de stat în sistemul infracţiunilor contra autorităților publice și a securității statului, tălmăcirea înțelesului termenilor *secret de stat*, *divulgare a informațiilor secrete*, propunerea de completare a prevederilor cadrului normativ în vigoare cu un nou grad de

secretizare, și anume *secretul de serviciu*, cât și identificarea soluțiilor de îmbunătățire a normelor de protecție contravențională și penală a informațiilor ce se atribuie la secret de stat.

Importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării

Importanța teoretică a tezei rezultă din soluționarea unor probleme de ordin juridico-penal cu referire la infracţiunea privind divulgarea secretului de stat, iar concluziile formulate ar putea completa bazele teoretice ale dreptului penal, având în vedere abordări fragmentare ale domeniului ce vizează compromiterea informațiilor secrete.

Totodată, valoarea aplicativă a lucrării va fi resimţită din punct de vedere practic, în mod special pentru organele de drept, în perspectiva elaborării unui ghid ce ar cuprinde metodica încadrării juridice a infracţiunii ce face obiect de preocupare, cât și soluționării problematicilor existente în practica aplicării normelor legii penale.

Aprobarea rezultatelor

Unele aspecte ce țin de analiza juridico-penală a infracţiunii de divulgare a secretului de stat, relevate în prezentul studiu, au fost discutate în cadrul a șase conferințe științifice, atât naționale, cât și internaționale, iar concluziile şi recomandările de bază au fost materializate în cadrul a 10 publicații științifice.

Sumarul compartimentelor tezei

Având în vedere cerințele stabilite şi succesiunea efectuării scopului şi obiectivelor propuse, lucrarea conține următoarea structură: adnotare în limba română, rusă şi engleză; lista abrevierilor; introducere; patru capitole structurate în nouăsprezece subcapitole; concluzii generale şi recomandări; bibliografie; declaraţia privind asumarea răspunderii şi CV-ul autorului.

Respectiv, introducerea lucrării conține următoare structură:

1) actualitatea și importanța problemei abordate;

2) scopurile şi obiectivele;

3) ipoteza cercetării;

4) metodologia ştiinţifică utilizată;

5) baza empirică a studiului;

6) relevanța ştiinţifică a rezultatelor scontate;

7) problematica ştiinţifică soluţionată;

8) semnificația teoretică şi importanța aplicativă a tezei;

9) aprobarea rezultatelor şi sumarul compartimentelor acesteia.

În **Capitolul I**, intitulat „Analiza situației privind infracţiunea de divulgare a secretului de stat în doctrina dreptului penal”, care este constituit din trei subcapitole, s-a efectuat studiul materialelor științifice privind infracţiunea de divulgare a secretului de stat, publicate atât în

Republica Moldova, cât și în străinătate, fapt ce a permis realizarea, în cadrul prezentei lucrări, a unui studiu complex și multiaspectual al infracțiunii nominalizate, a retrospectivei reglementărilor normative ale protecției secretului de stat și a cadrului incriminator al faptelor de compromitere a acestor tipuri de informații, personalității infractorului, scopului și motivelor acestuia la săvârșirea unor asemenea fapte, precum și delimitarea infracțiunii studiate de alte fapte penale și extrapenale similare, prin prisma analizei comparative a semnelor obiective și subiective.

În **Capitolul II** al lucrării, intitulat „Aspecte definitorii și normative privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat", care include patru subcapitole, a fost efectuată retrospectiva reglementărilor normative internaționale și naționale privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat, abordând aspecte evolutive și etimologice ale termenului „secret".

A fost prezentată noțiunea secretului de stat și gradele de secretizare a acesteia, principiile atribuirii informațiilor la secret de stat și secretizarea acestora. De asemenea, au fost abordate modalitățile de atribuire a informaţiilor la secretul de stat, în corespundere cu legislaţia în vigoare.

În același timp, a fost efectuat studiul comparativ al infracțiunii de divulgare a secretului de stat prin prisma legislațiilor penale ale altor țări (România, Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, Cipru, Croația, Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Letonia, Lituania, Marele Ducat de Luxemburg, Malta, Regatul Țărilor de Jos (Olanda), Suedia, Slovacia, Slovenia, Spania, Ungaria, Franța, Italia, Grecia, Polonia, Portugalia, Federația Rusă, Kazahstan, Uzbekistan, Tadjikistan, Kârgâzstan, Belarus și Ucraina), fiind constatat că, în mare parte, în conținutul acestora este prevăzută răspunderea penală pentru infracțiunile privind compromiterea sau divulgarea secretului de stat și, asemănător legislației penale din RM, aceasta se regăsește în capitole consacrate infracțiunilor contra securității, orânduirii constituționale sau capacității de apărare a statului, reieșind din gradul sporit de prejudiciabilitate, care poate fi adus intereselor legitime şi/sau securității statului, ca urmare a săvârșii acestor infracțiuni.

În **Capitolul III** din teză, intitulat „Elemente constitutive obiective și subiective ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat", care include șase subcapitole, au fost elucidate elementele și semnele infracțiunii de divulgare a secretului de stat, cum ar fi: obiectul juridic, obiectul material/ imaterial, latura obiectivă, cu descrierea detaliată a modalităților și semnelor acesteia, subiectul și latura subiectivă, și au fost prezentate cazuri reale ce au avut loc în practica judiciară națională.

Suplimentar, au fost abordate circumstanțe agravante, drept rezultat al divulgării informațiilor cu gradele de secretizare „strict secret” și „secret”, în acest context, fiind efectuată analiza critică a sintagmei „urmărilor grave”, semn estimativ utilizat în norma penală studiată.

În **Capitolul IV** din teză, intitulat „Aspecte delimitative și regimul sancționator al infracțiunii de divulgare a secretului de stat” a fost realizată delimitarea infracțiunii privind divulgarea secretului de stat de unele fapte penale asemănătoare, incluse în acelaşi grup de infracțiuni din Partea Specială a Codului penal, și anume Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului” (trădarea de Patrie [art. 337 CP al RM], spionajul [art. 338 CP al RM] și *pierderea documentelor ce conţin secrete de stat* [art. 345 CP al RM]), prin prisma analizei comparative a semnelor componente, cum ar fi: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă, precum și de unele fapte extrapenale, ce ar avea unele semne similare.

De asemenea, în conținutul capitolului, a fost evaluat și regimul de sancționare al infracțiunii de divulgare a secretului de stat, atât prin prisma corespunderii acestuia criteriilor stabilite în art. 75 din CP (Individualizarea pedepsei), cât și principiului umanismului legii penale.

Teza se finalizează cu o serie de **concluzii generale şi recomandări** sub formă de propuneri de *lege ferenda* care, la rândul lor, pot fi utilizate atât la îmbunătățirea cadrului normativ, cât și la completarea bazelor teoretice ale dreptului penal, contribuind astfel la dezvoltarea practicii de aplicare a normei juridico-penale privind divulgarea secretului de stat, precum și la prevenirea infracţiunii prevăzute la art. 344 din CP al RM.

1. ANALIZA SITUAȚIEI PRIVIND INFRACȚIUNEA DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT ÎN DOCTRINA DREPTULUI PENAL

1.1 Analiza materialelor științifice privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat publicate în Republica Moldova

Cercetarea minuțioasă a materialelor științifice de specialitate cu referire la compromiterea sau divulgarea informațiilor atribuite la secret de stat, atât a autorilor autohtoni, cât și a celor din străinătate, a permis realizarea, în cadrul prezentei lucrări, a unui studiu complex și multiaspectual al infracțiunii nominalizate, retrospectivei reglementărilor normative a protecției secretului de stat și a cadrului incriminator al faptelor de compromitere a acestor tipuri de informații, personalității infractorului, scopului și motivelor acestuia la săvârșirea unor asemenea fapte, precum și delimitarea infracțiunii studiate de alte fapte penale și extrapenale similare, prin prisma analizei comparative a semnelor obiective și subiective.

Printre sursele științifice de specialitate autohtone, cum ar fi manuale, monografii, articole științifice publicate etc., ce prezintă importanță pentru realizarea prezentului studiu, se enumără următoarele: „Manual de drept penal. Partea specială (cu modificările și completările până la 22.04.2004)”, Chișinău, 2004, autorul Borodac A.; manualul autorului Macari I. „Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială; Comentariu la Codul Penal al Republicii Moldova (cu modificările de până la 8 august 2003)”, elaborat de către Barbăneagră A.; „Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II” elaborată de autorii Brînză S. și Stati V.; „Drept penal. Partea specială. Volumul II. Ediția a II”, autorii Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., Grosu V. și Țurcanu I.; lucrarea autorului Macari I. „Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială. Chișinău, USM, 2003”; manualul „Codul penal comentat și adnotat”, elaborat de către autorii Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. ș.a.

În continuare, ne vom referi succint la unele opinii și păreri ale autorilor autohtoni care, în lucrările sale, au elucidat semnele obiective și subiective ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP, au redat viziunea proprie a termenului *divulgare a secretului de stat* și au relevat soluții privind identificarea deosebirilor și asemănărilor dintre infracțiuni și unele fapte extrapenale.

Una din lucrările care prezintă importanță pentru realizarea, în cadrul prezentei teze, a unui studiu desfășurat al infracțiunii privind divulgarea secretului de stat este „Manual de drept penal. Partea specială (cu modificările și completările până la 22.04.2004)”, al autorului Borodac

A., care, prin cercetările sale științifice, a contribuit la justa înțelegere a esenței dreptului penal și a semnificațiilor social-juridice ale normelor legislației penale.

Autorul, realizând analiza juridico-penală a faptei studiate, și-a expus opinia vizavi de forma de exprimare a laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP, potrivit căruia, aceasta poate fi manifestată nu doar prin acțiune (după cum susțin majoritatea autorilor), dar și prin inacțiune, având în vedere încălcarea regulilor de păstrare a documentelor secrete, fapt care poate ușura accesul la informație secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate, cerințele obligatorii impuse făptuitorului, ce dispune de drept de acces la secret de stat.

Totodată, autorul și-a expus viziunea proprie față de condițiile necesare pentru calificarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP, potrivit căruia este necesară prezența concomitentă a două condiții:

1) încălcarea regulilor de păstrare a secretelor de stat, a căror ordine este stabilită de anumite acte normative și la care organele de urmărire penală și instituții de judecată trebuie să facă trimitere;

2) divulgarea informațiilor secrete care nu sunt destinate publicității.

În cazul lipsei uneia din condiții, este exclusă răspunderea penală, iar în cazul încălcării regulilor de păstrare a secretelor de stat, fără divulgarea acestora, aceasta poate constitui componența unei contravenții administrative [22, p. 537-538].

Viziuni practic similare, referitor la forma de exprimare a laturii obiective a divulgării secretului de stat, sunt împărtășite și de autorul Macari I., în manualul său „Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială”.

În accepțiunea autorului, fapta prevăzută la art. 344 CP nu este exprimată doar prin *acțiune*, adică prin comportamentul activ al subiectului infracțiunii, datorită căruia secretul de stat poate fi divulgat (orice încălcare a regulilor de păstrare a documentelor sau purtătorilor materiali, ce conțin secret de stat, care, prin urmare, va dezvălui conținutul acestor documente sau purtători materiali persoanelor străine), ci și prin *inacțiune* din partea făptuitorului, care se manifestă prin încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informație secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate [153, p. 425].

O altă lucrare nu mai puțin importanță pentru desfășurarea prezentului studiu este „Comentariu la Codul Penal al Republicii Moldova (cu modificările de până la 8 august 2003)” elaborată de autorul Barbăneagră A.

În cadrul Comentariului au fost expuse succint atât tezele esențiale din fiecare articol (partea generală), cât și elementele componenților de infracțiune (partea specială), totodată fiind definite într-o formă rațională toate noțiunile, expresiile și semnele calificative ale faptei incriminate în legea penală în accepțiunea noului cod.

În subsidiar, în conținutul lucrării, autorul a propus definirea proprie a termenului „divulgare a secretului de stat”, care, în opinia sa, se realizează prin „darea publicității a unor atare date, din cauza cărui fapt ele devin cunoscute persoanelor care, conform caracterului activității desfășurate sau al atribuțiilor de serviciu, nu au acces la ele”.

În același timp, reieșind din practica judiciară autohtonă, autorul s-a referit la urmări grave, în contextul determinării circumstanțelor agravante drept rezultat al divulgării informațiilor atribuite la secret de stat, care pot fi manifestate prin transmiterea datelor în mâinile serviciului străin de spionaj, zădărnicirea acțiunilor importante ale statului, decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contrspionaj sau a măsurilor speciale de investigații (colaborator confidențial, agent etc.) atunci când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate etc. [15, p. 733].

La fel de marcantă pentru fundamentarea cercetărilor, propuse a fi realizate în cadrul prezentei teze, este lucrarea „Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II”, a autorilor Brînză S. și Stati V., care reprezintă o cercetare științifică de valoare a aspectelor juridico-penale a infracțiunilor incluse în Partea specială a CP, constituind un fel de instrument plurifuncțional, care permite desfășurarea analizei eficacității normelor penale speciale în funcție de soluțiile practicii judiciare în materie, în vederea sesizării unor posibile devieri de la principiul legalității, cât și investigării în plan comparat a incriminărilor autohtone și străine.

Efectuând analiza juridico-penală a infracțiunii privind divulgarea secretului de stat, autorii se referă la complexul de măsuri organizatorico-juridice, tehnico-inginerești, criptografice, operative de investigații și de altă natură, destinate prevenirii divulgării informațiilor, atribuite la secret de stat, care, după părerea acestora, nu întodeauna își demonstrează eficiența.

Respectiv, în calitate de *ultima ratio*, se sugerează necesitatea aplicării mijloacelor juridico-penale, prevăzute la art. 344 CP, care au menirea să asigure apărarea eficientă a ordinii de drept împotriva faptei de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa.

În același timp, autorii accentuează importanța păstrării cu strictețe a informațiilor ce constituie secret de stat, divulgarea cărora poate pune în pericol securitatea statului, sub aspectul afectării bazei economice și capacității de apărare a țării [29, p. 76, p. 90 și p. 92].

Nu mai puțin important pentru prezentul studiu, este manualul colectivului de autori Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., Grosu V. și Țurcanu I., în lucrarea lor „Drept penal. Partea specială. Volumul II. Ediția a II-a".

În respectiva lucrare, ținându-se cont de recomandările metodologice de performanță din doctrina modernă, autorii au realizat tipologia infracțiunilor prevăzute în Partea specială a Codului penal și au relevat soluțiile privind identificarea deosebirilor și asemănărilor dintre infracțiuni.

În cadrul analizei juridico-penale a divulgării secretului de stat, autorii s-au referit la necesitatea delimitării obiectului faptei incriminate la art. 344 CP al RM. Potrivit opiniei acestora, în funcție de entitate (care poate fi atât materială, cât și incorporală) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, fapta poate avea atât *obiect material*, cât și *imaterial* [30, p. 95].

În abordarea unor semne ale laturii subiective a infracțiunii studiate, cum ar fi scopul și motivul subiectului infracțiunii în cadrul prezentei lucrări, prezintă interes manualul autorului Macari I. intitulat „Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială" [153], valoarea aplicativă a căruia rezidă în completarea laturii teoretice a studiului cu rezultate practice obținute în urma investigațiilor realizate.

În lucrarea nominalizată este desfășurată cercetarea complexă a motivului și scopului infracțiunii sub aspect corelativ și de componență în vederea relevării conceptului, trăsăturilor, modalităților și, respectiv, a formelor de manifestare a acestora, fiind înaintate și unele propuneri de umanizare a legii penale în vigoare, care ar spori eficiența aplicării și individualizării pedepsei pentru anumite categorii de infracțiuni, unde legiuitorul, prin textul său incriminator, califică astfel de subelemente ale laturii subiective a infracțiunii cum ar fi motivul și scopul infracțional.

În perspectiva celor menționate, autorul a argumentat că, în calitate de *motiv* al infracțiunii prevăzute la art. 344 CP deseori apare lăudăroșenia, făptuitorul urmărind *scopul* de a-și demonstra gradul de informare, competența, importanța și însemnătatea personalității sale în soluționarea problemelor practice.

De rând cu lucrările menționate supra, prezintă relevanță pentru prezentul studiu și manualul colectivului de autori Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. ș.a., „Codul penal comentat și adnotat", care este una de pionerat, fiind printre primele manuale în care este adnotat Codul penal autohton, în baza ultimelor modificări ale actelor normative din legislația autohtonă,

a celor mai recente hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție, cât și a celor mai semnificative sentințe judiciare naționale.

Reieșind din faptul că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat, specificată la art. 344 CP al RM, din punct de vedere al elementelor obiective şi subiective, ar avea la prima vedere unele semne înrudite sau asemănătoare cu alte tipuri de infracțiuni contra autorităților publice şi a securității statului (de exemplu, *trădarea de Patrie* [art. 337 CP al RM], *spionajul* [art. 338 CP al RM], sau *pierderea documentelor ce conţin secrete de stat* [art. 345 CP al RM]), autorii, desfășurând analiza juridico-penală a infracțiunilor din partea specială a CP, s-au referit şi la delimitarea infracțiunii studiate de alte fapte similare, prin prisma studiului comparativ al semnelor obiective și subiective [17, p. 554].

În contextul analizei actelor normative cu incidență la protecția secretului de stat, au fost studiate un șir de legi organice și ordinare, precum și hotărâri ale Guvernului RM, prevederile cărora definesc și reglementează securitatea statului, apărarea națională, secretul de stat, gradele de secretizare, principiile de atribuire a informațiilor la secret de stat, regimul secret etc., cum ar fi: Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, Legea securității statului nr. 618/1995, Legea nr. 345/2003 cu privire la apărarea națională, Hotărârea Guvernului nr. 1176/2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, Hotărârea Guvernului nr. 770/2009 cu privire la Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat, Hotărârea Guvernului nr. 411/2010 privind aprobarea Nomenclatorului informațiilor atribuite la secret de stat, Hotărârea Guvernului nr. 449/2011 cu privire la aprobarea Nomenclatorului persoanelor cu funcții de răspundere cu împuterniciri de atribuire a informațiilor la secret de stat, Hotărârea Guvernului nr. 863/2006 cu privire la stabilirea pentru funcţionarii publici a sporurilor la salariul de funcţie pentru acces permanent la secretul de stat etc.

Rezumând conținutul acestui paragraf, este necesar de menționat că, în urma studierii prevederilor cadrului normativ în vigoare în domeniul protecției secretului de stat, s-a constatat că în marea majoritate a cazurilor acestea sunt desuete și nu corespund cerințelor, astfel încât să fie adecvate actualelor provocări pe palierul de securitate, care, în ultima perioadă, înregistrează o intensitate ascendentă, având în vedere situația geopolitică din lume.

În același timp, se observă și superficialitatea studiului de către autorii autohtoni a domeniului ce ține de tematica prezentului studiu, având în vedere referințe laconice cu referire la evoluția normelor penale ce incriminează compromiterea secretului de stat, analiza sumară a semnelor obiective și subiective a faptei prevăzute la art. 344 CP, cât și studiul insuficient al

aspectelor delimitative a infracțiunii de divulgare a secretului de stat cu alte fapte penale sau extrapenale similare.

Această situație, în mod evident, conturează necesitatea ajustării și completării cadrului normativ în domeniul protecției secretului de stat, având în vedere riscurile și provocările cu care se confruntă în prezent Republica Moldova, cât și a elaborării unei analize mai desfășurate a aspectelor juridico-penale și problematicilor aferente tematicii prezentului studiu.

1.2 Analiza materialelor științifice privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat publicate peste hotare

După cum a fost menționat în capitolul anterior, problematica referitoare la infracțiunea privind divulgarea secretului de stat nu a fost studiată aprofundat în lucrările științifice autohtone, fiind abordată doar fragmentar, însă studierea acestui subiect și-a găsit o reflectare mai desfășurată în cadrul lucrărilor de specialitate ale autorilor de peste hotare, după cum urmează:

România

În manualul „Drept penal român. Partea specială. Ediția a IV-a revăzută și adăugită cu modificările și completările aduse Codului penal prin Legea nr. 197 din 13 noiembrie 2000 și Ordonanța de Urgență nr. 207 din 15 noiembrie 2000”, autorii Loghin O. și Toader T. au efectuat un studiu desfășurat al normelor penale sub aspectul evoluției lor istorice, precum și în corelație cu cauzele, condițiile care le explică apariția, existența și modificarea acestora; au analizat minuțios faptele penale din partea specială a Codului penal român, prin prisma elementelor constitutive ale componenței acestora.

În prezentul manual, autorii, printre altele, au elucidat semnele obiective și subiective ale infracțiunilor cu referire la compromiterea secretului de stat și, similar unor autori autohtoni, sunt de părere că obiectul faptei incriminate poate fi atât material, cât și imaterial, în funcție de entitate (materială sau incorporală) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit fapta infracțiunea [152, p. 73].

O importanță incontestabilă pentru realizarea prezentei lucrări, în contextul analizei comparative a infracțiunii de divulgare a secretului de stat în raport cu legislațiile penale ale altor țări, o reprezintă Codexul penal, elaborat de juriștii români în coordonare cu magistratul și profesorul Toader T.

În respectivul Codex au fost traduse în limba română și comasate toate Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene (România, Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, Cipru, Croația, Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Letonia, Lituania, Marele Ducat de Luxemburg, Malta, Regatul Țărilor de Jos (Olanda), Suedia, Slovacia, Slovenia, Spania, Ungaria, Franța, Italia, Grecia, Polonia și Portugalia).

Ca urmare a analizei s-a constatat că în marea majoritate a cazurilor, în legilațiile penale studiate, sunt incriminate fapte de compromitere sau divulgare a secretului de stat. Mai mult, similar infracțiunii prevăzute la art. 344 din Codul penal al RM, acestea se regăsesc în capitole consacrate infracțiunilor contra securității, orânduirii constituționale sau capacității de apărare a statului, reieșind din gradul sporit de prejudiciabilitate, care poate fi adus intereselor legitime şi/sau securității statului, în urma săvârșii acestor infracțiuni.

În același timp, având în vedere experiența altor state cu referire la aplicarea pedepselor penale pentru compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat, cât și ținând cont de gradul de prejudiciabilitate a acestor fapte pentru interesele și/sau securitatea națională, s-a stabilit că pedeapsa penală actuală, prevăzută de legiuitor la art. 344 CP, în mare măsură, este una corespunzătoare altor state [38].

În manualul „Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III”, colectivul de autori Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. și alții au realizat un studiu desfășurat al semnelor obiective și subiective ale infracțiunilor din legislația penală română, referindu-se totodată și la analiza juridico-penală a faptelor ce țin de compromiterea secretului de stat.

În acest context, autorii accentuează importanța respectării prevederilor legislației în domeniul protecției secretului de stat, afirmând în acest sens că: „păstrarea secretului datelor sau documentelor interesând economia națională, nivelul și cuceririle tehnico-științifice, structura militară a țării constituie una din condițiile principale pentru asigurarea independenței economice, politice și militare a statului, a suveranității lui și de aceea divulgarea sau expunerea documentelor secrete riscului unei divulgări pot crea un pericol pentru securitatea statului” [92, p. 138-139].

Federația Rusă

Referindu-ne la lucrările de specialitate ale autorilor ruși utilizate în prezentul studiu, un interes deosebit îl prezintă cercetările științifice efectuate de către autorul Soboleva T.

În manualul său, „История шифровального дела в России”, autorul a realizat un amplu studiu asupra premiselor istorice ale secretului de stat, al metodelor de criptare a unor asemenea informații, folosite în antichitate, precum și prima apariție a specialiștilor, profilați în scriere secretă, care se aflau în serviciul public [219, p. 1-2].

În teza de doctor, „Государственная тайна как объект конституционно-правового регулирования”, autorul Martâșin M. a realizat o analiză complexă a conceptului de *secret de stat*, prin prisma prevederilor normelor constituționale.

În cadrul studiului, autorul a evidențiat criterii specifice ce permit delimitarea acestuia de alte tipuri de secrete (de ex., bancar, comercial, profesional etc.), reglementate de legislația în vigoare a Federației Ruse, precum și a relevat specificul normelor constituționale în reglementarea instituţiei secretului de stat la etapa actuală.

În subsidiar, în cadrul tezei, autorul a desfășurat un studiu aprofundat al evoluției termenului „secret de stat”, constatând că acest tip de informații a apărut concomitent cu etapele dezvoltării umanității în procesul formării a comunităților primitive.

Efectuând o analiză istorică detaliată a formării relațiilor sociale primare, autorul menționează că termenul „secret de stat”, ce constituia un tip de informații din domeniul tainei, a luat naștere din cele mai străvechi timpuri, odată cu apariția primelor formații statale, fapt condiționat de necesitatea excluderii din circuitul informațional deschis și a protejării anumitor informații sensibile legate de sfera vitală a statului [207, p. 94].

În același timp, autorul a realizat o retrospectivă a etapelor dezvoltării reglementărilor normative din Rusia ce se referă la informații clasificate, referindu-se totodată și la sancțiunile penale ce erau aplicate pentru divulgarea sau pierderea acestuia în acea perioadă [207, p. 95].

Asemenea lucrărilor menționate supra, nu mai puțin marcante pentru prezenta teză sunt cercetările științifice efectuate de către autorul Corsun R. care, în teza sa de doctor „Правовой институт государственной тайны и его отражение в законодательстве государств, входящих в СНГ”, a analizat minuțios problemele de ordin teoretico-normativ cu incidență asupra formării instituțiilor de protecție a secretului de stat, etapele istorice ale dezvoltării cadrului normativ în domeniul informațiilor clasificate din Federația Rusă, precum și a efectuat studiul comparativ al cadrului normativ al statelor din spațiul CSI în domeniul protecției secretului de stat.

În accepțiunea autorului, „secretul de stat este unul din elementele indispensabile ale mecanismului puterii de stat, ce are drept scop nu doar imperativul protejării anumitor categorii de informatii specifice de la posibila divulgare a acestora, dar și având o conotație politică, este absolut necesar exercitării competențelor statului.”

Totodată, efectuând analiza comparativă a cadrului normativ în domeniul protecției secretului de stat al statelor membre CSI, autorul a ajuns la concluzia că majoritatea țărilor (Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Turkmenistan, Uzbekistan) și-au păstrat în legislația

lor autenticitatea expunerii juridice a secretului de stat similar prevederilor legislației URSS, la etapa finală a existenţei sale, pe când restul țărilor au adoptat legi proprii privind secretele de stat.

Însă, în linii generale, înțelesul termenului „secret de stat”, expus în legislațiile statelor membre CSI în domeniul respectiv, are conținut practic similar [200, p. 197].

Un studiu aprofundat și o cercetare științifică minuțioasă asupra reglementărilor constituţionale ce vizează restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului în vederea protejării secretului de stat, cât și analiza comparativă a prevederilor constituționale ale altor țări ce se referă la protecția informațiilor clasificate în vederea asigurării siguranței naționale, sunt desfășurate în teza de doctor „Конституционные основы ограничения основных прав и свобод человека и гражданина в целях защиты государственной тайны” a autorului Criucov S.

În conținutul lucrării, autorul efectuează o analiză desfășurată asupra reglementărilor constituționale ale SUA în raport cu sistemul național de protecție a secretului de stat, abordează modalitățile normative de atribuire a informațiilor la secret de stat, cât și a măsurilor de protecție a acestora, în concordanță cu prevederile Ordinului executiv al președintelui Statelor Unite nr. 12958 din 17 aprilie 1995 „Despre informații clasificate, ce se referă la securitatea națională” (Executive Order № 12958 – Classified National Security Information), efectuează tălmăcirea termenului „informații clasificate, ce se referă la securitatea națională”, în accepțiunea prevederilor ordinului nominalizat [202, p. 70].

O importanță incontestabilă pentru realizarea prezentei lucrări o prezintă teza de doctor „Уголовно-правовая охрана государственной и служебной тайны в органах внутренних дел”, elaborată de autorul Dvornicov A.

În cadrul lucrării, autorul a desfășurat o analiză complexă a infracțiunilor ce vizează compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat și celor ce prezintă secret de serviciu, fiind înaintate și propuneri de îmbunătățire a cadrului incriminator privind fapte ce vizează compromiterea unor astfel de tipuri de informații, potrivit prevederilor legislației penale a Federației Ruse.

Totodată, autorul susține ideea că sensul noțiunii de „secret de stat” urmează a fi desprins din natura juridică a acestuia, care reiese din caracterul specific al unor asemenea tipuri de informații.

În perspectiva celor afirmate, autorul a propus criterii clar definite care permit delimitarea informațiilor secrete de cele nesecrete.

În viziunea acestuia, secretul de stat constituie „informații, confidențialitatea cărora este atribuită prin acte normative (legi sau hotărâri de guvern) care reglementează domeniul militar, politica externă, economia, informații externe, contrainformații și activități speciale de investigații, compromiterea cărora poate crea pericol în adresa securității naționale și prevede răspunderea penală [194, p. 29-30]”.

În același timp, autorul și-a împărtășit viziunea sa vizavi de obiectul imaterial al infracțiunii de divulgare a secretului de stat, care, în opinia sa, este reprezentat de informații secrete, ce sunt stabilite și gestionate prin intermediul purtătorilor nemateriali (memoria omului, comunicarea verbală sau nonverbală). Autorul prezintă obiectul imaterial, drept purtători intelectuali ai secretului de stat, care se atribuie la tipuri de informații ce nu pot fi expuse sau fixate pe obiecte cu proprietăți materiale [194, p. 86-87].

În contextul abordării obiectului imaterial al infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prezintă interes reflexiile autorului Bucalerova L. care, în monografia sa „Уголовно-правовая охрана официального информационного оборота”, a desfășurat un amplu studiu al fenomenului criminalității în domeniul informațional, însoțit de tendințele de asociere a instituțiilor statului cu structuri criminale, în scopul accesării și utilizării ilicite a informațiilor clasificate.

Autorul evidențiază unele aspectele ce țin de problematica supravegherii subiecților cu drept de acces la secret de stat, în vederea neadmiterii compromiterii informațiilor: „Pe de o parte, având în vedere una din capacitățile creierului uman, cum ar fi imposibilitatea absolută ca cineva străin să pătrundă în memorie pentru a accesa conținutul acesteia, îl face pe acesta purtător ideal de informații. Pe de altă parte, nu este posibil controlul și prevenirea gestionării necorespunzătoare a informațiilor de către subiectul ce are angajamentul legal de a păstra asemenea informații” [189, p. 240].

Similar lucrărilor discutate supra, prezintă importanță pentru prezentul studiu, în mod special din punct de vedere al analizei comparative a legislațiilor altor țări, constatările științifice ale autorului Rabkin V. expuse în teza sa de doctor „Конституционные основы защиты государственной тайны в Российской Федерации”, în care este efectuat un studiu complex privind aplicarea în practică a normelor constituționale din FR, din domeniul protecției secretului de stat.

Complementar, în cadrul tezei au fost analizate minuțios și multiaspectual normele legii supreme care reglementează relațiile sociale din sfera protecției informațiilor clasificate, fiind înaintate și unele propuneri de *lege ferenda* în scopul soluționării unor neconcordanțe ale prevederilor cadrului normativ în domeniul secretului de stat.

Prezintă interes reflexiile autorului potrivit căruia secretul de stat, privit din perspectiva sistemului de drept, urmează a fi perceput ca o instituție, cu o structură „tricomponentă”, formată dintr-un grup de norme:

– ce reglementează condiții și criterii de atribuire a unor tipuri de informații la un sistem de limitare a accesului asupra acestora (numită subinstituție a secretului de stat);

– ce determină măsuri sau mecanisme de protecție legală a informațiilor de gestionare ilegală sau compromitere a acestora (subinstituție de protectie a secretului de stat);

– ce prevăd aplicarea sancțiunilor pentru gestionare ilegală sau compromitere a informațiilor atribuite la secret de stat (subinstituție de aplicare a legii) [212, p. 20].

Autorii Vus M., Fiodorov A. în monografia lor „Государственная тайна и её защита в Российской Федерации”, redau interpretări și comentarii asupra prevederilor în vigoare a legislației FR în domeniul protecției secretului de stat, cât și analizează minuțios practica aplicării acesteia.

Autorii se referă la primele mențiuni istorice, găsite în Regulamentul general din anul 1720, care conține reglementări normative cu privire la protecția secretelor în domeniul serviciului public în Rusia, precum și la aplicarea pedepselor în privința celor care „vor sustrage ceva pe ascuns din scrisorile și documentele colegiale” [191, p. 13].

În articolul științific „Правовое обеспечение предпринимательской деятельности, коррупция. Становление и развитие института защиты государственной тайны в России”, publicat de autorul Gatagonova R., este efectuată o incursiune istorică asupra dezvoltării legislației penale în domeniul protecției informațiilor atribuite la secret de stat ale Rusiei pre-revoluționare.

Autorul atrage atenția că, pentru prima dată, aceste aspecte erau reflectate în Codul pedepselor penale și corecționale din 1845, în cadrul căruia era inclusă secțiunea „Despre infracțiunile împotriva statului”, care conținea lista faptelor ilicite ce constituiau înalta trădare, și anume: comunicarea de către demnitarul rus a „secretelor de stat unui guvern străin”, abuz de încredere de către un diplomat sau un alt demnitar de stat „cu rea intenție pentru patrie” și altele [192, p. 116].

Totodată, lucrări nu mai puțin importante ce se referă la primele apariții istorice ale secretului de stat, parcursul istoric al dezvoltării actelor normative în domeniul protecției acestor tipuri de informații, precum și ale normelor penale ce incriminează compromiterea secretului de stat, le atestăm în lucrările autorilor ruși Certoprud S. [224], Averbah O. [185] și Rezanov S. [214].

Printre lucrările care au contribuit în mod deosebit asupra realizării prezentului studiu este manualul autorului Șumilov A. – „Преступления против основ конституционного строя государства: Комментарий к главе 29 УК РФ. С постатейным приложением нормативных актов и документов”, în cadrul căruia a fost redat un comentariu, din punct de vedere teoretico-practic, al infracțiunilor incluse la Capitolul „Infracțiuni împotriva orânduirii constituționale și securității naționale” din CP al Federației Ruse, precum și referințe din practica judiciară cu referire la infracțiuni din capitolul nominalizat.

În cadrul lucrării, autorul a efectuat o analiză minuțioasă a semnelor obiective și subiective ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat, referindu-se totodată și la situații ce înlătură caracterul penal al infracțiunii, și anume circumstanțe în care nu poate fi considerat destinatar sau adresant al informațiilor atribuite la secret de stat (ca urmare a divulgării acestora), de exemplu, persoana, care nu dispune de capacitatea de a înțelege sau percepe caracterul informațiilor care i-au devenit cunoscute, care constituie secret de stat (de ex., minorii, persoane analfabete sau semianalfabete, persoane cu boli psihice cronice, cu tulburări psihice temporare sau cu alte stări patologice, cetățeni ai unui stat străin, care nu cunosc limba în care i-au fost adresate informațiile respective).

În același timp, autorul se referă și la circumstanțe în care nu pot fi trași la răspundere penală persoane care au intrat în posesia informațiilor ce constituie secret de stat, fără nicio intenție (de ex., au găsit din întâmplare unele documente cu parafa de secretizare sau i-au fost comunicate informații secrete în timpul discuțiilor private cu colegul de serviciu etc.) [226, p. 72-73].

O altă lucrare la fel de marcantă pentru prezentul studiu este monografia autorului Diacov S. „Государственные преступления против основ конституционного строя и безопасности государства и государственная преступность”, în cadrul căreia este desfășurată analiza juridico-penală complexă și studiul criminologic al infracțiunilor ce atentează asupra orânduirii constituționale și securității naționale, cât și retrospectiva unor asemenea infracțiuni în diferite etape istorice.

În subsidiar, autorul a realizat o analiză minuțioasă a semnelor obiective și subiective ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat, a redat definiția proprie a divulgării secretului de stat, s-a referit la practica judiciară a Federației Ruse privind fapte de compromitere a informațiilor atribuite la secret de stat.

Totodată, a fost abordată și problematica evaluării gradului prejudiciabil de către organele abilitate în domeniu sau instanța de judecată, survenită drept urmare a infracționilor,

precum și la activitățile care sunt necesare a fi întreprinse, întru neutralizarea eventualelor consecințe negative pentru interesele și/sau securitatea țării [195, p. 320].

Manualul „Уголовное право. Особенная часть в вопросах и ответах” al colectivului de autori Rarog A., Stepașin V. și Șimov O. prezintă un suport juridic util, ce include abordări desfășurate asupra semnelor obiective și subiective ale normelor Părții speciale din legislația penală a Federației Ruse, cu referire la precedente judiciare relevante.

În contextul elucidării semnelor obiective și subiective ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat, autorii se referă și la semnele ce sunt caracteristice subiectului acesteia care, la rândul său, îi atribuie calitatea specială [213, p. 244].

Prin urmare, putem constata că semnele descrise de autorii ruși sunt practic identice semnelor subiectului infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 din CP al RM, având în vedere semne ce atribuie calitatea specială subiectului și vârsta minimă a acestuia cerută de legiuitor pentru a-l trage la răspunderea penală.

În manualul autorilor Cozacenco I., Neznamova Z., Novoselov G., „Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов”, este redată într-o manieră netradițională și specifică, descrierea aspectelor juridico-penale ale normelor din legislația penală rusă, clasificarea infracțiunilor. În funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al acestora, sunt abordate unele aspecte ce țin de eliberarea de răspunderea penală în cazul divulgării datelor sau informațiilor ce constituie secret de stat.

În calitate de exemplu, autorii se referă la situații în care făptuitorul a fost indus în eroare de către persoana ce a recepționat informații secrete, prezentând acte false ce indică dreptul de acces la secret de stat. Respectiv, primul, în asemenea cazuri, este eliberat de răspundere penală [199, p. 782].

Autorii Gauhman L. și Maximov S. în manualul lor „Уголовное право. Особенная часть”, abordând aspecte juridico-penale ale infracțiunilor din legislația penală rusă, sunt de părere că forma de exprimare a laturii obiective a infracțiunii de divulgare a secretului de stat este caracterizată doar prin acțiuni ce sunt manifestate prin divulgare.

În același timp, este discutabilă opinia autorilor referitor la categoria componenței infracționale a divulgării secretului de stat, potrivit cărora aceasta constituie componență materială, afirmând în acest sens că latura obiectivă a faptei este caracterizată prin acțiuni, urmările prejudiciabile și legătura de cauzalitate între acestea [193, p. 299].

Autorul Lebedev V. în manualul său „Коментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (2-е издание, дополненное и исправленное)” a realizat un studiu juridico-penal al infracțiunilor din partea specială, bazat pe practica judiciară existentă. În subsidiar, în cadrul

lucrării sale, autorul a abordat multiaspectual elementele și semnele constitutive ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat [205, p. 599].

Autorii Scuratov Iu., Lebedev V., Ignatov A. ș.a., care sunt foarte cunoscuți în cercurile teoreticienilor și practicienilor din domeniul dreptului, pentru contribuțiile lor în dezvoltarea și îmbunătățirea legislației penale a Federației Ruse, dar și pentru aportul adus științei dreptului penal, au desfășurat în monografia lor „Коментарий к Уголовному кодексу Російской Федерации”, o amplă analiză a fiecărui articol din partea specială a Codului penal rusesc, bazându-se atât pe cadrul normativ existent, cât și pe arhivele din practica judiciară în domeniu.

În cadrul monografiei au fost abordate și situații care constituie tentativa la infracțiunea de divulgare a secretului de stat, care, în accepțiunea autorilor, este manifestată prin deținerea de către făptuitor a informațiilor atribuite la secret de stat, în vederea divulgării ulterioare a acestora [218, p. 723].

SUA

O importanță incontestabilă pentru prezentul studiu, dar și pentru știința criptografiei contemporane, în general, o reprezintă lucrarea autorului Pratt F., „Secret and Urgent: The Story of Codes and Ciphers”, fiind consacrată unui studiu desfășurat al evoluției metodelor de criptare a informațiilor, ce erau folosite de umanitate în diferite etape istorice [164].

În lucrarea nominalizată, autorul efectuează o retrospectivă a primelor reglementări normative ce se referă la protecția informațiilor secrete, rolul istoric al acestora la consolidarea statalității, precum și categoriile pedepselor ce erau aplicate pentru compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat.

La fel de marcantă este și monografia „Cryptography: The Science of Secret Writing” a autorului Smith L.D., care a realizat un amplu studiu istoric al primelor apariții ale informațiilor cifrate, a relatat minuțios sistemele și metodele de criptare a informațiilor secrete, ce existau în diferite etape istorice [177].

Alte state

De o importanță deosebită pentru realizarea prezentei lucrări este studiul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, sub aspectul ingerinței statelor, adică proporționalitatea acestora în raport cu scopul legitim urmărit, în speță, securitatea națională, desfășurat în 2013 de către Divizia de Cercetare a oficiului Curții Europene, fiind materializat în Raportul „Securitatea națională și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului”.

În concluzie, raportul indică puterea discreționară a statelor în ceea ce privește evaluarea amenințărilor la adresa securității naționale în selectarea metodelor și mijloacelor eficiente în combaterea acestora [170, p. 39].

Din rândul documentelor cu privire la izvoarele de drept internaţional, care se referă la protecția informațiilor clasificate în vederea asigurării siguranței naționale, este foarte important de menționat „Principiile de la Johannesburg privind securitatea naţională, libertatea de exprimare şi accesul la informaţie” (Principiile de la Johannesburg), care au fost adoptate la 01 octombrie 1995 de către un grup de experţi în legislaţia internaţională şi drepturile omului convocat de „ARTICLE 19” şi Centrul pentru Studii Juridice Aplicate al Universităţii din Witwatersrand.

Acestea conţin un set minim de principii ce se referă la limitarea dreptului la libertatea de exprimare şi dreptului la informaţie pe motive de protecţie a securităţii naţionale. Principiile de la Johannesburg au fost aprobate de către Raportorii speciali ai Naţiunilor Unite pentru libertatea opiniilor şi exprimării şi sunt utilizate ca instrument de referinţă de către Comisia Naţiunilor Unite pentru Drepturile Omului.

Totodată, documentul nominalizat, stipulează dreptul persoanelor de a căuta, primi şi răspândi informaţii care poate fi restrâns, în unele cazuri, din motive specifice, printre care se numără şi protecţia securităţii naţionale. Totuşi, motivele de protecţie a securităţii naţionale nu pot restrânge în totalitate dreptul de acces la informaţie [167].

Având scopul de a oferi repere orientative celor implicaţi în elaborarea, revizuirea sau punerea în aplicare a legilor sau a prevederilor referitoare la autoritatea statului în caz de nedivulgare a informaţiilor din motive de securitate naţională sau de pedepsire a divulgării unor astfel de informaţii, au fost create Principiile globale cu privire la securitatea națională și dreptul la informație, finalizate în Tshwane, Africa de Sud, publicate pe 12 iunie 2013.

Documentul menționat a permis cetățenilor din mai multe țări să beneficieze de dreptul garantat privind accesul la informaţie – cel puţin prin lege, dacă nu şi în practică [166].

1.3 Concluzii la Capitolul 1

Concluzionând asupra celor menționate supra, s-a constatat că realizarea în cadrul prezentei teze a unui studiu complex și multiaspectual al infracțiunii nominalizate nu este posibilă fără o cercetare minuțioasă a materialelor științifice de specialitate și a cadrului normativ existent în domeniu, atât a autorilor autohtoni, cât și a celor din străinătate, cu referire la compromiterea sau divulgarea informațiile atribuite la secret de stat.

Referindu-ne la autorii autohtoni și străini, ale căror lucrările științifice au adus o contribuție incontestabilă pentru realizarea prezentului studiu, îi putem menționa pe: Borodac A., Macari I., Barbăneagră A., Brînză S., Stati V., Ulianovschi X., Grosu V., Țurcanu I., Berliba V.,

Gurschi C., Loghin O., Toader T., Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., Soboleva T., Martâșin M., Corsun R., Criucov S., Dvornicov A., Bucalerova L., Rabkin V., Vus M., Fiodorov A., Gatagonova R., Certoprud S., Averbah O., Rezanov S., Șumilov A., Diacov S., Rarog A., Stepașin V., Șimov O., Cozacenco I., Neznamova Z., Novoselov G., Gauhman L., Maximov S., Lebedev V., Scuratov Iu., Ignatov A., Pratt F., Smith L.D., etc.

În tematicile abordate în cadrul lucrărilor științifice ale autorilor sus-menționați, primordial, sunt evidențiate elementele obiective şi subiective ale infracţiunii prevăzute la art. 344 CP al RM; sunt elucidate circumstanțe agravante ale infracțiunii studiate; sunt abordate unele aspecte istorice privind evoluția cadrului normativ în domeniul protecției secretului de stat, cât și a faptelor de compromitere a unor astfel de informații.

În manuale, monografii, articole științifice publicate etc., sunt întâlnite o pluralitate de definiții ale divulgării secretului de stat, însă, în marea majoritate a cazurilor, autorii utilizează unele elemente conceptuale comune, cum ar fi: transmiterea ilegală, comunicarea persoanelor neautorizate, divulgarea informațiilor secrete care nu sunt destinate publicității etc.

În contextul dat, prezintă interes analiza comparativă a cadrului normativ în domeniul protecției secretului de stat al statelor membri CSI, efectuată de autorul Corsun R., care a ajuns la concluzia că majoritatea țărilor (Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Turkmenistan, Uzbekistan) și-au păstrat în legislația lor autenticitatea expunerii juridice a *secretului de stat*, similar prevederilor legislației URSS, la etapă finală a existenţei sale, pe când restul țărilor au adoptat legi proprii privind secretele de stat.

Însă, în linii generale, înțelesul termenului „secret de stat”, expus în legislațiile statelor membre CSI în domeniul respectiv, are conținut practic asemănător [200, p. 197].

Referindu-ne la contemporaneitatea prevederilor cadrului normativ în vigoare ale RM în domeniul protecției secretului de stat, ca urmare a analizei, s-a constatat că unele prevederi ale acestuia sunt desuete și nu corespund gradului necesar de reziliență în raport cu actualele provocări pe palierul de securitate, care, în ultima perioadă, înregistrează o intensitate ascendentă, având în vedere situția geopolitică din lume.

Asemenea lacune se prezintă prin lipsa unor reglementări ce ar stipula verificări suplimentare ale candidaților ce urmează să dispună de dreptul de acces la secret de stat cu privire la compartimentul integrității și profesionalismului acestora în utilizarea unor astfel de informații, iar după desemnarea în funcții respective, includerea acestora într-un sistem permament de pregătire și perfecționare, cu regularitate prestabilită, în domeniul protecției secretului de stat.

Mai mult, ca urmare a analizei prevederilor legislației autohtone, a fost relevat că în Republica Moldova unele tipuri de informații sensibile, ce sunt gestionate în procesul activității autorităţilor publice sau de alte persoane juridice, nu sunt protejate, iar divulgarea sau compromiterea acestora ar putea prejudicia atât imaginea instituției, cât și capacitatea funcțională a acesteia. În acest context, ar fi binevenită revizuirea prevederilor Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, prin completarea acesteia cu parafa de secretizare nouă „secret de serviciu ce constituie informații a căror divulgare neautorizată poate prejudicia interesele autorităţilor publice sau a altor persoane juridice".

În același timp, în urma studierii materialelor științifice de specialitate, au fost relevate opinii diferite ale autorilor vizavi de unele semne ce constituie componența infracțională a divulgării secretului de stat, și anume: obiectul material/ imaterial al infracțiunii, forma de exprimare a laturii obiective (acțiune/ inacțiune), categoria componenței infracționale (materială/ formală), formele vinovăției subiectului infracțiunii.

Ca urmare a studiului comparativ cu legislațiile penale ale altor state, s-a constatat că prevederile normelor penale ce vizează compromiterea sau divulgarea informațiilor clasificate, ca în cazul infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, sunt plasate în capitole consacrate infracțiunilor contra securității, orânduirii constituționale sau capacității de apărare a statului, reieșind din gradul sporit de prejudiciabilitate, care poate fi adus intereselor legitime și/sau securității statului, ca urmare a săvârșii acestor fapte infracționale. În același timp, categoriile pedepselor penale care sunt aplicate pentru săvârșirea unor astfel de infracțiuni sunt destul de variate, reieșind din particularitățile specifice ale legislațiilor fiecărui stat.

Totodată, a fost remarcat faptul că norma penală prevăzută la art. 344 CP, prezintă reglementări practic asemănătoare, ca în legislația penală a Federației Ruse, ce se referă atât la modalități normative de săvârșire a infracțiunii studiate, cât și la structura componenței infracționale, care, la fel, este una formală și se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască, dacă aceasta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj.

Având în vedere experiența altor state cu referire la aplicarea pedepselor penale pentru compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat, cât și ținând cont de gradul de prejudiciabilitate al acestor fapte pentru interesele și/sau securitatea națională, s-a stabilit că pedeapsa penală actuală, prevăzută de legiuitor la art. 344 CP, în mare măsură, este una corespunzătoare legislațiilor penale ale altor țări.

Prin urmare, având în vedere superficialitatea studiilor efectuate ale spectrului de probleme juridico-penale referitoare la infracţiunea privind divulgarea secretului de stat, s-au

propus următoarele obiective pentru a fi realizate în cadrul prezente teze de doctor, care vor constitui fundamentul cercetărilor științifice, și anume:

1) examinarea minuțioasă a elementelor obiective şi subiective ale infracţiunii prevăzute la art. 344 CP al RM;

2) elucidarea circumstanțelor agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat, precum și efectuarea analizei critice a semnului estimativ „urmări grave”, prevăzut la alin. (2) din art. 344 CP al RM;

3) analiza comparativă a legislaţiilor penale ale altor state în materia răspunderii penale pentru infracţiunea de divulgare a secretului de stat;

4) delimitarea divulgării secretului de stat de alte fapte penale sau extrapenale, prin prisma analizei comparative a semnelor obiective și subiective;

5) evaluarea regimului sancționator al infracțiunii prevăzut la art. 344 CP, prin prisma corespunderii acestuia criteriilor stabilite în art. 75 din CP (Individualizarea pedepsei), cât și principiului umanismului legii penale;

6) elaborarea propunerilor de *lege ferenda*, în vederea conceperii celor mai bune soluții de politică penală, care pot fi aplicate problematicilor identificate în raport cu infracțiunea studiată.

2. ASPECTE DEFINITORII ȘI NORMATIVE PRIVIND INFRACȚIUNEA DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT

2.1 Retrospectiva reglementărilor normative internaționale și naționale privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat

După părerea autorului S. Diacov [195, p. 1], dezvoltarea și perfectarea sistemului juridic și legislativ a fost mereu determinată de necesitatea soluționării unor divergențe între noile procese obiective de dezvoltare a societății și a statului cu manifestările întârziate ale formelor juridice ale acestora. Realitatea, cu care este nevoit să se confrunte legiuitorul, este una multiaspectuală. Prin urmare, acestuia îi revine sarcina sistematizării:

– fenomenelor negative și proceselor de dezvoltare a societății, dintre care unele, cu caracter repetitoriu, urmând a fi criminalizate;

– aspectelor criminalității per ansamblu și pe categorii;

– ultimelor realizări în domeniul științelor penale;

– nivelului conștiinței sociale și opiniei publice vizavi de unele chestiuni principiale;

– tradițiilor istorice și continuității în reglementarea juridică și legislativă;

– resurselor necesare în aplicarea legii etc.

Înainte de a purcede la retrospectiva reglementărilor normative privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat, este important să ne referim mai întâi de toate la etimologia termenului „secret”.

Potrivit surselor dicționarului „Wiktionary” cuvântul „secret”, provine din latinescul „sēcernō”, ceea ce înseamnă „a percepe cu discreție” sau „a vedea separat”, unde „sē” înseamnă discret, separat sau singuratic, iar „cernō” – a vedea, a deosebi [88].

Din alte surse constatăm că cuvântul își trage rădăcinile din termenul francez secret, care la rândul său înseamnă „deosebit”, „discret”, „tainic” sau „ascuns” [87].

Remarcabil este că termenul „taină” este folosit din cele mai străvechi timpuri. Acest cuvânt îl întâlnim deseori inclusiv în diferite texte religioase, cum ar fi, Biblia, în Vechiul său Testament sau Evanghelia, evidențiind „taina lui Hristos”, „taina Bisericii” sau „taina credinţei într-un cuget curat”.

Efectuând o retrospectivă a *secretului de stat*, care constituie un tip special de informații, constatăm că aceasta a însoțit omenirea pe tot parcursul dezvoltarii sale, iar fiecare stat, prin diferite metode, a încercat să le protejeze de la posibila pierdere sau scurgere.

Potrivit autorului Martâșin, acest tip de informații a apărut concomitent cu etapele dezvoltării umanității în procesul formării comunităților primitive. Efectuând o analiză istorică detaliată a formării primelor relații sociale, autorul menționează că termenul „secret de stat”, constituind un domeniu al tainei, a luat naștere din cele mai străvechi timpuri, simultan cu apariția primelor formațiuni statale, fiind condiționate de necesitatea excluderii din circuitul informațional deschis și a protejării anumitor tipuri de informații legate de sfera vitală a statului [207, p. 94].

Una din cele mai vechi metode de protejare a informațiilor ce constituiau secret de stat era criptografia.

Acest cuvânt are origine grecească și se traduce ca „scriere secretă” sau „scriere ascunsă”, de la grecescul „κρυπτός” (*kryptós*) – ascuns și „γράφειν” (*gráfein*) – a scrie [219, p. 1]. Știința nu a stabilit perioada istorică exactă când a apărut criptografia, care au fost formele sale originale și cine a fost creatorul ei. Criptograful american Smith L.D. a menționat că criptografia este mai veche decât piramidele egiptene [177, p. 8].

Un alt autor, Pratt F., în cartea sa „Secret and Urgent: The Story of Codes and Ciphers”, dă următoarea definiție a criptografiei: „Criptografia – arta cifrării – este metoda de exprimare a cuvintelor care transmit sensul doar câtorva persoane care cunosc acest secret” [164, p. 9].

Altfel zis, din definiția dată rezultă că orice scrisoare redată într-un limbaj necunoscut pentru o persoană sau alta, este o scrisoare cifrată, iar orice alfabet poate deveni cifru. Prin urmare, putem presupune cu o mare probabilitate că, odată ce omenirea a atins un nivel al dezvoltării civilizației și a inventat scrisul, în aceeași perioadă a apărut și criptografia.

În documentele istorice ale civilizațiilor din epoca antică – India, Egipt, Mesopotamia – existau informații despre sisteme și metode de redare a mesajelor cifrate.

Este de remarcat faptul că în manuscrisele indiene antice există mai mult de 60 de modalități de scriere. Printre acestea se numără și acelea care pot fi considerate criptografice, care, la rândul lor, asigurau secretul corespondenței. Așadar, în acea perioadă, este întâlnită o descriere a sistemului de înlocuire a vocalelor cu consoane și invers. În aceste manuscrise era menționată criptografia ca una din cele 64 de arte pe care și femeile trebuiau s-o însușească [219, p. 2].

Unele din cele mai vechi texte cifrate au fost descoperite în Mesopotamia. Acestea erau aplicate pe o tabliță prin scriere cuneiformă, în care era redată o rețetă privind acoperirea ceramicii cu glazură. Autorul acestei scrieri cuneiforme, având încercarea de a ascunde sensul textului, a folosit, în mod special, niște semne mai rar folosite pe atunci și a ignorat unele vocale și consoane, utilizând cifre în loc de litere.

Deseori criptografia era utilizată și în monumentele manuscrise din Egiptul antic, fiind criptate textele religioase sau unele rețete medicale [102, p. 61].

S-au păstrat informații veridice despre sistemele de cifrare care erau utilizate în Grecia Antică, și anume în orașul-stat Sparta (sec. V-IV î.Hr) se practica scrierea secretă. Oameni de știință de atunci foloseau dispozitivul de criptare „Scytala”. Acesta era format din doi cilindri de același diametru. Criptarea se efectua în modul următor: o bandă îngustă de pergament se înfășura pe cilindru; textul care urma să fie criptat a fost scris pe o bandă înfășurată de-a lungul cilindrului, apoi acea banda a fost derulată și trimisă corespondentului. Acesta, la rândul său, înfășura banda pe care a primit-o pe cilindrul său și citea mesajul. Păstrarea în secret a diametrului cilindrilor asigura, la rândul său, secretul corespondenței.

Un alt dispozitiv de criptare din vremea Spartei era „tăblița lui Aeneas”. Pe o placuță mică, în mod orizontal, era amplasat alfabetul, iar pe laturile sale erau niște adâncituri pentru înfășurarea unor șireturi. Pentru criptarea unui text, șiretul era fixat pe una dintre laturile plăcuței și înfășurat în jurul ei. În același timp, pe șiret erau făcute niște însemne în locuri care coincideau cu amplasarea literelor alfabetului, care, la rândul lor, corespundeau cu literele textului criptat. După criptare, șiretul se înfășura și se trimitea corespondentului.

În Grecia antică, criptografia, la fel, era utilizată frecvent în diferite domenii de activitate. Așadar, Plutarh, în lucrările sale, relata că preoții din acea perioadă își păstrau divinațiile lor în formă criptată.

Este de menționat că criptografia a jucat un rol semnificativ în consolidarea statalității Imperiului Roman. În special, un rol deosebit în asigurarea protecției secretelor de stat îi revine noilor metode de criptare, inventate de Iulius Caesar, care erau redate în „Note despre războiul galic” (sec. I î.Hr.). Cifrul lui Cezar reprezenta în sine o înlocuire a literelor în funcție de substituire a acestora, linia de jos constituia alfabetul textului deschis, deplasat cu trei litere spre stânga [219, p. 3].

Efectuând o incursiune istorică, observăm că nu doar prin criptarea informațiilor secrete era asigurată protejarea acestora, dar și prin adoptarea anumitor legi sau coduri, pentru încălcarea cărora legiuitorul a prevăzut pedeapsa penală.

În lumina celor afirmate, este relevantă opinia autorului Corsun R. care susține că „secretul de stat” este unul din elemente indispensabile ale mecanismului puterii de stat, având drept scop nu doar imperativul protejării anumitor categorii de informații specifice de la posibila compromitere a acestora, dar și dispune de o conotație politică, în sensul în care este absolut necesară realizării competențelor unui stat” [200, p. 13].

Autorul Diaconescu G. susținea că, în perspectiva istorică, infracțiunea de *divulgare a secretului de stat* apare, în diferite conceptualizări și caracterizări juridice, în legile noastre mai vechi. Oricând și oriunde a fost reprimată penal dezvelirea în ochii „străinilor" a tainelor statelor, indiferent de motivul ce l-a determinat pe cineva la făptuirea sau la ajutarea făptuirii unei asemenea blasfemii, iar la unele popoare, situate pe treptele de început ale evoluției, „limbuții", în cel mai blând tratament juridic, erau sancționați prin tăierea limbii [85, p. 117].

Potrivit dicționarului român al termenilor juridici uzuali, termenul „a divulga" a provenit din cuvântul latin „divulgare" – a face cunoscut mulțimii, care desemnează unele infracțiuni care se comit prin destăinuirea, dezvăluirea sau transmiterea unui secret către o persoană neîndreptățită să-l cunoască, cum ar fi divulgarea secretului care pericliteazǎ securitatea națională [84, p. 142].

Realizând o retrospectivă istorică a reglementărilor normative ce se referă la aplicarea pedepselor pentru divulgarea secretului de stat, constatăm printre cele mai vechi mențiuni acea infracțiune, în „Cartea Morților", întocmită în Egiptul Antic, în epoca dinastiei faraonului Sasihis (663-525 î.Hr.) [225, p. 3].

În ea se conține pledoaria standart a decedatului în fața judecății lui Dumnezeu: „Eu n-am mințit învinuitul... eu n-am făcut nimic din ceea ce-i interzis... eu n-am ucis..." [225, p. 43].

Pe lângă aceasta, sunt menționate mai multe infracțiuni, iar la aplicarea pedepselor pentru săvârșirea acestora, deseori se folosea principiul talionului în formă simbolică (de exemplu, tăierea limbii pentru divulgarea secretelor de stat) [108, p. 53-54]. Potrivit altor surse, în Egiptul Antic, pentru asemenea infracțiuni era prevăzută pedeapsa cu moartea (prin decapitare, ardere sau alte modalități) [188, p. 14].

Asemenea infracțiuni făceau parte din categoria celor împotriva statului, de rând cu trădarea, complotul, răscoala etc. și se considerau deosebit de grave [211, p. 20].

Alte reglementări normative, în conținutul cărora constatăm răspunderea penală pentru divulgarea secretului de stat, sunt găsite în codul penal al Chinei medievale, din perioada dinastiei Tang (618-906 d.Hr.). La bazele acestuia erau incluse principiile confucianismului ortodox în sinteză cu ideile legaliste. Statul de drept, în acea perioadă, a fost determinat de respectarea strictă a normelor morale și a normelor juridice de către populație [188, p. 166].

Clasificarea infracțiunilor, în funcție de pericolul social pe care îl aveau, era bazată pe concepția celor „zece atrocități". Acestea erau: atentate criminale împotriva imperatorului, trădare, infracțiuni împotriva rudelor apropiate, comportamentul nefiresc (vrăjitorie, pregătirea, păstrarea și transmiterea persoanelor terțe a unor substanțe otrăvitoare etc.), infracțiuni săvârșite

cu deosebită cruzime, acțiuni ce atentează la interdicții de stat (furtul obiectelor de cult religios, calomnia în adresa imperatorului etc.) ș.a. [211, p. 162]

Totodată, în codul menționat, la capitolul infracțiunilor împotriva ordinii administrării, era prevăzută răspunderea penală pentru divulgarea secretului de stat [193, p. 167].

Importante legiuiri au fost promulgate și în timpul domniei dinastiei macedoniene. Vasile I Macedonianul a hotărât să purceadă la un fel de epurare a legilor vechi (elaborate, în mare măsură, pe timpul domniei în Imperiul Roman de Răsărit [Bizanțul]) a împăratului Iustinian [527-565 d.Hr.] și a familiei domnitoare a Isaurienilor [717-867 d.Hr.]). La începutul domniei sale, (între anii 867-886 d.Hr.), a perfectat un manual, numit *prohiron* de care să se conducă judecătorii [178, p. 173].

Pedepsele în dreptul bizantin erau foarte variate și foarte crude, de exemplu, se aplica pedeapsa cu moartea prin ardere pe rug pentru transmiterea secretelor militare [178, p. 176].

Realizând o incursiune istorică asupra dezvoltării reglementărilor normative din Rusia ce se referă la secretul de stat, precum și aplicarea sancțiunilor penale pentru divulgarea sau pierderea acestuia, potrivit autorului Martâșin M., au existat câteva etape, și anume:

– etapa I – caracterizată prin imperfecțiunea instituțiilor de protecție a secretului de stat (până în sec. XVI) – specific acestei perioade era lipsa reglementărilor normative ce se referă la secretul de stat și a părților componente ale acestuia;

– etapa a II-a – (sec. XVI-XX [până la a. 1993]) – constă din formarea și dezvoltarea reglementărilor normative cu referire la institutul protecției secretului de stat;

– etapa a III-a – contemporană (din a. 1993 până în prezent). Acesteia îi este specifică dezvoltarea și consolidarea capacităților instituțiilor protecției secretului de stat [207, p. 95].

În opinia autoarei Soboleva T., prima apariție în Rusia a specialiștilor, profilați în scriere secretă, care se aflau în serviciul public, se atribuie anului 1549, în momentul intrării în vigoare a dispoziției Ambasadorului, potrivit căreia era organizată politica externă a țării. În subsidiar, prevederile dispoziției descriau procesul de răscumpărare și schimbul de prizonieri, organizarea unităților teritorial-administrative din sud-estul țării și a unor categorii de funcționari. Toate aceste activități impuneau necesitatea realizării unui volum destul de mare a activităților de secretizare. În serviciul dispoziției Ambasadorului erau antrenate persoane, specializate în cifrarea textului care se numeau pe atunci „tsifiri”, „cifre” sau „alfabete” [219, p. 12].

Primele mențiuni cu referire la protecția secretelor în domeniul serviciului public în Rusia, precum și aplicarea pedepselor în privința celor care „vor sustrage ceva pe ascuns din scrisorile și documentele colegiale”, au fost găsite de cercetători în Regulamentul general din a. 1720 [191, p. 13].

Este de menționat însă că referințe normative în domeniul protecției secretului de stat au existat și ceva mai devreme. Așadar, în decretul lui Petru I din 4 aprilie 1714 este evidențiată ordinea specială în cadrul examinării unor chestiuni secrete [209, p. 791].

În continuare, dezvoltarea cadrului normativ a fost reflectată în Decretele împăratului rus din 13 ianuarie 1724 privind întocmirea textelor secrete în scrisorile individuale, din 16 ianuarie 1724 privind instrucțiunile secrete în Senat destinate oamenilor de încredere și Ordonanța conducerii Senatului din 5 martie 1724 privind consemnarea pachetelor ce conțin informații secrete [102, p. 62].

Așadar, documentele organizatorico-administrative, menționate supra, au stat la baza formării acelui prototip, care prevede ordinea accesării și gestionării documentelor ce conțin informații atribuite la secret de stat, care este utilizat și în prezent. Mai apoi, cadrul normativ ce se referă la protecția informațiilor secrete este dezvoltat și perfectat. În conținutul acestuia, se observă controlul riguros al statului asupra implementării stricte a tuturor normelor ce prevăd protecția informațiilor secrete. Astfel, în Ordonanța conducerii Senatului din 30 aprilie 1765, luând în considerare încălcările cadrului normativ ce aveau loc, s-a dispus aplicarea repetată pe documente și plicuri ce conțin informații clasificate, a parafei „Secret” [192, p. 116].

În documentul menționat este atrasă atenția asupra încălcărilor admise ale cadrului normativ, în mod repetat, din partea unor provincii, fapt pentru care acestora le-a fost aplicată o amendă în mărime de 10 ruble. Remarcabilă este o scrisoare de la Stolypin P., datată 2 august 1906 și înregistrată cu nr. 991, adresată țarului, în care sunt raportate rezultatele unei investigații în privința Agenției Ruse de Telegraf, care a fost învinuită de divulgarea informațiilor secrete despre livrarea a zeci de bărci cu tunuri către râul Amur, cu întreprinderea unor măsuri pentru a preveni astfel de cazuri [192, p. 116].

Făcând o analiză a legislației penale în domeniul protecției informațiilor atribuite la secret de stat ale Rusiei pre-revoluționare, observăm că pentru prima dată aceste aspecte erau reflectate în Codul pedepselor penale și corecționale din 1845 [216, p. 160]. Astfel, în Codul nominalizat, era inclusă secțiunea „Despre infracțiunile împotriva statului”, în care se conținea lista faptelor ilicite, ce constituiau înalta trădare, și anume: comunicarea de către demnitarul rus a „secretelor de stat unui guvern străin”, abuz de încredere de către un diplomat sau un alt demnitar de stat „cu rea intenție pentru patrie” și altele. O listă mai detaliată a infracțiunilor împotriva statului, precum și a pedepselor prevăzute pentru săvârșirea acestora, erau prevăzute în Codul penal din 1903, în capitolul „Despre trădare de patrie”, care stabilea expres răspunderea penală pentru „spionaj” (deși în Cod nu era redată definirea acesteia) [215, p. 303].

Fiind adoptată la 5 iulie 1912, Legea „Cu privire la modificărea legilor în vigoare privind trădare de patrie prin spionaj pe timp de pace”, pe de o parte, a desfășurat descrierea infracțiunii privind trădarea de patrie prin spionaj, prin modificarea unor articole din Codul penal, iar pe de altă parte, a introdus unele amendamente ce se referă la răspunderea penală, pentru anumite tipuri de spionaj, pentru care, anterior, nu era prevăzută pedeapsa penală [214].

Remarcabil este faptul că Primul Război Mondial (1914) a influențat asupra unor rectificări ale cadrului normativ la compartimentul ce vizează protecția secretului de stat în Rusia. Drept rezultat, apare prima lege cu privire la cenzura militară, iar ca urmare a acesteia, au fost publicate trei nomenclatoare de informații care constituie secrete militare, anexate la Legea din 5 iulie 1912. Ulterior, la 10 iulie 1914, a fost adoptat Decretul „Cu privire la aprobarea Regulamentului provizoriu privind cenzura militară”. Decretul menționat, avea ca sarcină primordială controlul riguros asupra tuturor documentelor tipărite în perioada războiului, precum și vizionarea corespondenței în scopul prevenirii divulgării secretelor militare. Mecanismul cenzurii militare format în acea perioadă s-a dovedit a fi destul de eficient: o mare parte din experiența militară a fost folosită de către organele cenzurii sovietice, în special la pregătirea documentației, precum și circuitul acestora [192, p. 117].

Ulterior, a fost publicat „Nomenclatorul de informații și imagini ce se referă la securitatea externă a Rusiei, precum și tactici de apărare navală și terestră a acesteia, a căror publicare și difuzare în presă, în discursurile sau rapoartele susținute la ședințe publice este strict interzisă, având drept temei prevederile art. 1 secțiunea 2 din Legea din 5 iulie 1912 și art. 5 din Decretul Suprem al Senatului Guvernator din 20 iulie 1914”. Nomenclatorul nominalizat includea 25 de articole care interziceau dezvăluirea aspectelor militare în presă. Totodată, în conținutul acestuia erau incluse practic toate chestiunile, începând cu spionii militari, până la descrierea vizitelor a câmpurilor de luptă de către persoanelor regale.

Ceva mai târziu, la 9 noiembrie 1914, a fost emisă Rezoluția „Cu privire la completarea Nomenclatorului de informații și imagini ce se referă la securitatea externă a Rusiei, precum și tactici de apărare navală și terestră a acesteia, a căror publicare și difuzare în presă, în discursurile sau rapoartele susținute la ședințe publice este strict interzisă, având drept temei prevederile art. 1 secțiunea 2 din Legea din 5 iulie 1912 și art. 5 din Decretul Suprem al Senatului Guvernator din 20 iulie 1914”. Această modificare presupunea completarea Nomenclatorului doar cu singur punct: „Despre propuneri, rezoluții și măsuri organizate de către Consiliul de Miniștri, privind cheltuieli extraordinare cauzate de război” [185, p. 652].

Autorul Certoprud S., studiind parcursul istoric al dezvoltării actelor normative în domeniul protecției secretului de stat, a evidențiat 3 etape:

1) în perioada anilor 1892-1912 – încearcă să țină pasul cu „moda europeană” în lupta împotriva spionajului. Era simțită lipsa de experiență și neînțelegerea pericolului spionajului ca una dintre metodele de a duce lupta, nu doar în perioada războiului, ci și pe timp de pace. La elaborarea propriei legislații în domeniul protecției secretului de stat, Rusia a folosit, drept exemplu, legea penală franceză și codul penal german.

2) 1912-1914 – este perioada cea mai favorabilă pentru dezvoltarea practicii judiciare în domeniul combaterii spionajului. În acești ani, a fost adoptată una dintre cele mai eficiente legi din Europa. Totodată, a fost dezvoltat aparatul represiv (poliția, armata, corpul de jandarmerie), care dispunea de o experiență bogată în combaterea inamicului intern – opoziția, iar serviciile secrete ruse au obținut succese remarcabile în domeniul operațiunilor de contrainformații și protejarea secretelor de stat.

3) 1914-1917 – acestei perioade îi este caracteristică o înapoiere în dezvoltarea cadrului normativ nominalizat. Nomenclatorul informațiilor care constituie secret militar era necesar să fie adoptat împreună cu Legea din 5 iulie 1912, ca unele prevederi separate ale Regulamentului provizoriu privind cenzura militară [224].

În cadrul bogatei activități legislative penale a statului național unitar român, în vremea lui Alexandru Ioan Cuza, a fost elaborat Codul penal român și pus în aplicare la 1 mai 1865 la întocmirea căruia, pe lângă legislația anterioară, s-a avut în vedere Codul penal francez din anul 1810 și Codul penal prusian din anul 1851. Elaborat în condițiile în care legislațiile statelor europene erau dominate de principiile școlii clasice penale (fondator – Francisco Carrara), Codul penal român purta amprenta trinității – liber arbitru-culpabilitate-pedeapsă.

Pornind de la postulatul că oamenii raționali au capacitatea de a alege între ceea ce este permis și nepermis (liberul arbitru), Codul penal român din 1865 consideră că infractorii sunt dominați de porniri antisociale (culpabile), și, ca atare, ei trebuie pedepsiți și excluși din societate [183, p. 291].

Codul era structurat în trei cărți, respectiv, prima carte cuprindea dispoziții privitoare la pedepse și tipurile lor, a doua carte se referea la crime și delicte, iar a treia carte cuprindea materia contravențiilor. Codul clasifică infracțiunile în trei grupe: crime, delicte și contravenții (spre deosebire de celelalte coduri europene care clasifică infracțiunile în două grupe: crime și contravenții). Noțiunea de infracțiune era formulată ca o acțiune sau inacțiune vinovată și pe care legiuitorul a sancționat-o penal [14, p. 141-142].

Ulterior, în preajma războiului balcanic, pe linie militară se instituie legi speciale care incriminau faptele de natură să aducă atingere securității interne și externe a statului. Prin urmare, Codul penal român din 1865 a suferit unele modificări, iar în conținutul acestuia au fost

incriminate și unele cazuri grave, cum ar fi spionajul, trădarea de patrie, nerespectarea regulilor privind păstrarea secretului de stat etc. [183, p. 316-317].

Remarcabil este că Codul nu conținea pedepse corporale, de mutilare și nici pedeapsa cu moartea. Conform dispozițiilor din prima carte, pedepsele se clasifică în:

– pedepse criminale – pentru crime;

– pedepse corecționale – pentru delicte;

– pedepse polițienești – pentru contravenții.

Crimele și delictele după obiectul lor au fost grupate în:

– infracțiuni îndreptate împotriva statului;

– infracțiuni împotriva Constituției;

– infracțiuni împotriva intereselor publice;

– infracțiuni împotriva intereselor particulare;

– infracțiuni împotriva averii [14, p. 142-143].

Unii cercetători au considerat Codul penal român din 1865 (aplicat până la 1937) ca fiind cel mai blând din Europa. Sancțiunea capitală, după cum s-a menționat mai sus, nu făcea parte din sistemul de pedepse [175, p. 199].

După Unirea Basarabiei cu România, la 12 octombrie 1924, sesiunea a III-a a Comitetului Executiv Central al Ucrainei a adoptat hotărârea privind formarea unei republici autonome sovietice, RASSM (Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească), în componența RSSU (Republica Sovietică Socialistă Ucraineană) [206, p. 141].

Prin urmare, odată cu formarea RASSM, neexistând coduri proprii în sistemul său de drept penal, a acționat Codul penal al Ucrainei și legislația unională.

În perioada anilor ’30, legislația penală a fost deformată prin introducerea unor sancțiuni aspre și neargumentate din cauza instaurării regimului totalitar.

Astfel, de rând cu alte acte normative, în anul 1934, este adoptată legea cu privire la trădarea de patrie. Pentru spionaj și diversiuni se prevedea pedeapsa cu moartea și confiscarea averii. Aceasta lege se răspândea și asupra membrilor familiei infractorului (5 ani de deportări cu lipsirea drepturilor politice) [175, p. 245-246].

În sensul legii menționate, trădarea se manifesta prin: spionaj, răspândirea informațiilor secrete militare sau de stat, trecerea de partea inamicului, trecerea ilegală a frontierei de stat [206, p. 167].

Un rol esențial ce a stat la baza fundamentării drepturilor egale și inalienabile ale familiei umane, libertății, dreptății și păcii în lume, în mod firesc îi revine Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptate la New York la 10 decembrie 1948, prin Rezoluția 217 A în cadrul

celei de-a treia sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, document care a devenit piatra de temelie în aspirațiile și năzuințele statelor lumii în a se conforma principiilor și valorilor ce stau la baza acestuia.

Fiind fundamentul întregului mecanism de protejare a drepturilor și libertăților omului, prevederile DUDO, la art. 19 statuează că orice individ are dreptul la libertatea de opinie şi de exprimare, ceea ce implică dreptul de a nu fi tulburat pentru opiniile sale şi acela de a căuta, de a primi şi de a răspândi, fără consideraţii de frontieră, informaţii şi idei prin orice mijloc de exprimare [82].

Prevederile menționate și-au găsit reflectare în Convenția europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, în special la art. 10, care statuează că orice persoană are dreptul la libertate de exprimare, iar acest drept, în mod indispensabil, include libertatea la opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. *Inter alia*, exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități presupune unele condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești [78].

Un rol nu mai puțin important în conștientizarea limitelor permisive în exercitarea drepturilor și libertăților unei persoane, necesare pentru protecția secretului de stat, le au „Principiile de la Siracusa din 1984 privind limitarea şi derogarea dispoziţiilor din Acordul internaţional privind drepturile civile şi politice” (publicate în cadrul Comisiei ONU pentru drepturile Omului la 28 septembrie 1984) [168], Principiile Limburg pentru punerea în aplicare a Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (adoptate la 2-6 iunie 1986 la Maastricht), care invocă unele recomandări în sensul respectării intereselor securității naționale, prin justificarea măsurilor necesare de restrângere a unor drepturi, ce ar putea submina integritatea teritorială sau independența unui stat [169].

În ultimii ani, un număr mare de state ale lumii și-au asumat angajamentul în vederea adoptării sau revizuirii regimurilor de secretizare, precum şi a legislaţiilor conexe acestora. În cele din urmă, această inițiativă a fost curmată de unele evoluţii. Cel mai probabil, cea mai valoroasă a fost adoptarea rapidă, după căderea Zidului Berlinului, a unor legi privind accesul la informaţie [166, p. 7].

Printre izvoare de drept internaţional, ce se referă la protecția informațiilor clasificate în vederea asigurării siguranței naționale, trebuie menționate „Principiile de la Johannesburg privind securitatea naţională, libertatea de exprimare şi accesul la informaţie” (Principiile de la Johannesburg), adoptate la 01 octombrie 1995 de grupul de experţi în cadrul normativ internaţional şi al drepturilor omului, convocat de „ARTICLE 19” şi Centrul pentru Studii Juridice Aplicate al Universităţii din Witwatersrand [167].

Prevederile acestuia includ setul minim al principiilor ce vizează limitarea unor drepturi privind libertatea exprimării şi dreptul la informaţie, având în vedere protecţia securităţii naţionale, acestea, la rândul lor, fiind aprobate de raportorii speciali din cadrul Naţiunilor Unite pentru libertatea opiniilor şi exprimării, fiind utilizate ca instrumentul de referinţă a Comisiei Naţiunilor Unite pentru Drepturile Omului.

Totodată, în documentul nominalizat, se menționează că dreptul de căutare, primire şi răspândire a informaţiilor, poate, în unele situații, să fie limitat din anumite considerente specifice, unul din care constituie protecţia securităţii naţionale. Însă argumentele ce țin de protecţia securităţii naţionale nu pot limita pe deplin dreptul privind accesul la informaţie.

Respectiv, în continuare ne vom referi la acele principii din documentul menționat, care prezintă relevanță pentru prezentul studiu:

Principiul 2: Interesul legitim al securităţii naţionale:

„(a) Restrângerea justificată în baza motivelor de securitate naţională nu poate fi legitimă decât dacă scopul primar al acesteia şi efectul doveditor constă în protejarea existenţei sau integrităţii teritoriale a statului contra utilizării sau ameninţării cu forţa, sau pentru protejarea capacităţii sale de a răspunde utilizării sau ameninţării cu forţa, fie provenind din exterior, aşa cum este cazul forţei armate, sau din interior, aşa cum este cazul incitării la răsturnarea Guvernului prin violenţă”.

Principiul 15: Regula generală cu privire la divulgarea informaţiei secrete:

„Nici o persoană nu poate fi pedepsită din motive de securitate naţională pentru divulgarea informaţiei dacă (1) divulgarea acesteia, de fapt, nu a cauzat nici un prejudiciu şi probabil nu va dăuna interesului legitim al securităţii naţionale, sau dacă (2) interesul public în cunoaşterea informaţiei prevalează asupra prejudiciului cauzat în urma divulgării acesteia”.

Principiul 16: Informaţia obţinută prin intermediul serviciului public:

„Nicio persoană nu poate fi persecutată din motive de securitate naţională pentru divulgarea informaţiei pe care a aflat-o dacă interesul publicului de a cunoaşte această informaţie depăşeşte dauna cauzată în urma comunicării acesteia”.

Principiul 12: Enumerarea exhaustivă a excepţiilor ce ţin de securitatea naţională:

„Un stat nu poate refuza categoric accesul la toate informaţiile privind securitatea naţională şi trebuie să stabilească prin lege categorii limitate şi particulare de informaţii care trebuie ţinute secrete pentru a proteja interese legitime de securitate naţională”.

Principiul 13: Interesul public în divulgarea informaţiei:

„În toate legile şi deciziile privind dreptul de a obţine informaţii, va prima interesul public în cunoaşterea informaţiilor [167].

În scopul oferirii unor repere orientative persoanelor care sunt angajate în activități de elaborare, revizuire sau punere în aplicare a cadrului normativ sau a unor prevederi ce se referă la autoritatea statului, în chestiuni ce țin de nedivulgarea informaţiilor în scopul asigurării securității naționale sau aplicării unor sancțiuni pentru divulgarea informaţiilor ce prezintă secret de stat, au fost elaborate Principiile globale cu privire la securitatea națională și dreptul la informație, adoptate în Tshwane, Africa de Sud și publicate pe 12 iunie 2013. Drept rezultat, în urma publicării acestui document, cetățeni ai 95 de ţări ale lumii pot beneficia de dreptul privind accesul garantat la informaţie – cel puţin potrivit cadrului legal, dacă nu şi la modul practic [167].

Cu referire la cadrul legislativ național în vigoare în domeniul protecției secretului de stat, legiuitorul autohton, în procesul adoptării acestuia, s-a ghidat de standardele Uniunii Europene, în special la prevederile Regulamentului de securitate al Consiliului UE, aprobat prin Decizia Consiliului din 19 martie 2001 (2001/264/CE), care abrogă, la rândul său, Decizia 98/319/CE a Consiliului din 27 aprilie 1998 privind procedurile prin care funcționarii și agenții Secretariatului General al Consiliului pot fi autorizați să aibă acces la informații clasificate deținute de către Consiliu [80].

În Regulament sunt definite principiile de bază și standardele minime de securitate pe care Consiliul, Secretariatul General al acestuia, precum și statele membre și organismele descentralizate ale Uniunii Europene se obligă să le respecte într-un mod corespunzător, astfel încât să asigure securitatea și astfel încât fiecare să poată avea certitudinea că este instituit un standard comun de protecție.

Potrivit pct. 4 din Regulament, Securitatea are ca principale obiective:

(a) protecția informațiilor clasificate ale UE împotriva spionajului, compromiterii sau divulgării neautorizate;

(b) protecția informațiilor UE care fac obiectul comunicațiilor și care circulă prin sisteme și rețele de informații, împotriva amenințărilor la adresa integrității și disponibilității acestora;

(c) protecția incintelor care adăpostesc informații UE împotriva tentativelor de sabotaj și a actelor intenționate de deteriorare;

(d) în cazul unui eșec, evaluarea prejudiciului cauzat, limitarea consecințelor acestuia și adoptarea măsurilor necesare de corectare [80].

Unele din reglementările menționate supra le întâlnim și în cadrul normativ autohton, și anume potrivit preverilor art. 34 din Constituția Republicii Moldova se stipulează că „dreptul persoanei de a avea acces la orice informaţie de interes public nu poate fi îngrădit”, iar „autorităţile publice, potrivit competenţelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetăţenilor asupra treburilor publice şi asupra problemelor de interes personal”.

În subsidiar, prevederile articolului 34, la alin. (3) din Constituția RM, prevăd că, „dreptul la informaţie nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecţie a cetăţenilor sau siguranţa naţională” [77].

De menționat că Republica Moldova, în scopul îndeplinirii obiectivelor de consolidare a securității statului, cât și în scopul oferirii cetățenilor a unui grad mai înalt de siguranță în cadrul unui spațiu de securitate, a semnat la Bruxelles la 31 martie 2017 Acordul cu Uniunea Europeană privind procedurile de securitate pentru schimbul și protecția informațiilor clasificate, ratificat prin Legea nr. 226/2017 [6].

Totodată, RM colaborează cu alte state în domeniul protecţiei reciproce a informaţiilor secrete, în baza următoarelor acorduri internaţionale încheiate:

– Acordul între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Federaţiei Ruse privind protecţia reciprocă a informaţiei secrete, semnat la Moscova la 23.04.2003, schimbat și completat ulterior, prin semnarea Protocolului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 505/2016 [118];

– Acordul între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Tadjikistan privind protecţia reciprocă a informaţiilor secrete, semnat la Chișinău la 19.11.2004, ratificat prin Hotărârea Guvernului nr. 1480/2004 [3];

– Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova şi Cabinetul de Miniştri al Ucrainei nr. 396/2004 privind protecţia reciprocă a informaţiilor secrete [7], semnat la 19.02.2004, schimbat și completat la 29.10.2016, prin semnarea Protocolului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 7/2017 [119];

– Acordul între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Bulgaria privind protecția reciprocă și schimbul de informații secrete, semnat la 14.02.2008, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 566/2008 [2];

– Acordul dintre Republica Moldova şi Republica Belarus privind protecția reciprocă a informațiilor secrete, încheiat la 30.07.2015, ratificat prin Legea nr. 159/2015 [5];

– Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul României privind protecţia reciprocă a informaţiilor clasificate, semnat la 21 iulie 2015 în Chişinău, aprobat prin HG nr. 73/2016 [4];

– Acordul între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Georgiei privind schimbul şi protecţia reciprocă a informaţiilor clasificate, semnat la Chişinău la 5 octombrie 2018, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1079 din 8 noiembrie 2018 [1].

Pe lângă aceasta, în scopul realizării prevederilor Acordului de securitate semnat între Republica Moldova şi Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) la 28 octombrie 1994, la Bruxelles, precum şi asigurării protejării informaţiei confidenţiale parvenite de la ţările NATO, a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 1005 din 30.09.1998 cu privire la Biroul naţional pentru protejarea informaţiei confidenţiale a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) [116], iar prin Hotărârea Guvernului nr. 1006 din 03.11.1999 a fost aprobat Regulamentul Biroul naţional pentru protejarea informaţiei confidenţiale a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) [114].

Un rol esențial în apărarea informațiilor atribuite la secret de stat, în mod firesc, îi revine legislației penale a Republicii Moldova.

Inițial, în Codul penal al Republicii Moldova, aprobat prin Legea RSS Moldovenești din 24 martie 1961 (publicat la 24.04.1961 în Veştile Nr. 010, art. nr. 41), legiuitorul a prevăzut în Capitolul „Infracțiuni contra statului”, la art. 72, răspunderea penală pentru divulgarea secretului de stat, cu următorul conținut:

„Divulgarea informaţiilor, ce constituie secret de stat, de către o persoană, căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă în esenţă nu constituie trădare de patrie sau spionaj, se pedepseşte cu privaţiune de libertate pe un termen de la doi la cinci ani.

Aceeaşi faptă, dacă a avut urmări grave, se pedepseşte cu privaţiune de libertate pe un termen de la cinci la opt ani [65].”

Ulterior, odată cu adoptarea noului Cod penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, este abrogat Codul penal vechi din 24.04.1961.

Respectiv, în Codul penal actual, la Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului” din Partea specială, legiuitorul nu a schimbat în mod esențial descrierea infracțiunii privind divulgarea secretului de stat, consfințită la art. 344, stipulând următorul conținut:

„(1) Divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă nu constituie trădare de Patrie sau spionaj,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 550 la 950 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani [66].”

Astfel, comparativ cu Codul penal vechi, relevăm că, în cazul componenței de bază a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, legiuitorul a completat norma cu pedeapsa complementară privind „privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani” și „amendă în mărime de la 550 la 950 unităţi convenţionale”, în același timp, diminuând pedeapsa penală, în cazul componenței agravante a infracțiunii, de la 8 la 7 ani de privațiune de libertate.

2.2 Noţiunea secretului de stat și gradele de secretizare a informației atribuite la secret de stat

Prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului, după cum s-a menționat, în special art. 10, statuează că orice persoană are dreptul la libertate de exprimare, iar acest drept, în mod indispensabil, include libertatea la opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere.

În același timp, exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești [78].

Analizând jurisprudența CEDO, relevăm că statelor li se recunoaște o anumită – sau chiar o largă – putere discreționară în ceea ce privește evaluarea amenințărilor la adresa securității naționale și alegerea mijloacelor pentru a le combate [170].

Referindu-ne la *securitatea națională*, care este menționată la alin. (2) din art. 8, 10 și 11 din CEDO, aceasta întruchipează „scopuri legitime”, primul citat, care face

necesară o restrângere adusă acestor drepturi. Noțiunea însă nu este definită în mod clar și are chiar un aspect cel puțin vag.

Comisia Europeană a Drepturilor Omului a considerat, de altfel, că aceasta nu putea să primească o definiție exhaustivă, conferindu-i o anumită elasticitate și, prin urmare, o anumită flexibilitate, reflectată de marja de apreciere de care dispun statele membre în materie.

Studiind însă jurisprudența europeană, observăm în mod cert că conținutul noțiunii de securitate națională înglobează în sine apărarea securității statului și a ordinii constituționale democratice – împotriva spionajului și a terorismului, a promovării terorismului, separatismului, incintării la nerespectarea disciplinei militare [170].

Ca urmare a analizei legilor constituționale ale țărilor străine, a fost relevat că termenul „secret de stat" este utilizat în mai multe țări.

Respectiv, potrivit prevederilor art. 26 din Constituția Republicii Turcia, „Orice persoană are dreptul să-și exprime gândurile și opiniile verbal, în scris sau în formă de imagini, cât și în alte moduri, individual sau colectiv. Realizarea acestui drept poate fi limitat, în conformitate cu prevederile legale în scopul prevenirii infracțiunilor, tragerii la răspundere a infractorilor, refuzului în acordarea dreptului de acces la informații ce constituie secret de stat, protejării reputației sau drepturilor altor persoane, vieții private sau de familie, protejării secretului profesional și asigurării unei bune funcționări a sistemului judecătoresc."

Termenul „secret de stat", este statuat și de prevederile art. 35 din Constituția Republicii Portugheze, potrivit căreia „Toți cetățenii au dreptul de a cunoaște informații despre sine însuși, introduse în sisteme informaționale și registre electronice, cât și destinația acestora. Totodată, aceștia pot solicita actualizarea și modificarea informațiilor, dacă acest fapt nu contravine prevederilor legii cu privire la secretul de stat și secretul judiciar".

În Constituția Republicii Populare Chineze, la art. 53 este prevăzut că „Cetățenii Republicii Populare Chineze sunt obligați să respecte prevederile Constituției și cadrului normativ, să păstreze secretele de stat, să protejeze proprietatea publică, să respecte disciplina muncii și ordinea publică, precum și să respecte normele de convieţuire socială" [212, p. 66-67].

Referindu-ne la sistemul național de protecție a secretului de stat în cadrul Germaniei, cât și a măsurilor ce vizează unele limitări ale drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei și cetățenilor, la bazele acestuia stă Constituția, în germană: *Grundgesetz*, care se traduce „legea fundamentală", intrată în vigoare din 23.05.1949 [202, p. 54].

În conformitate cu prevederile art. 2 al legii fundamentale germane, ingerința în viața privată și libertatea personală poate fi efectuată doar în strictă concordonanță cu prevederile legale. Dispozițiile legale, printre altele, statuează unele restrângeri asupra drepturilor și

libertăților fundamentale ale cetățenilor, care pot fi aplicate și în scopul protecției secretului de stat:

– secretul corespondenței, poștal și al telecomunicațiilor (art. 10);

– libertatea deplasării (art. 11);

– dreptul la inviolabilitatea locuinței (art. 13);

– drepturi de proprietate (art. 14);

– dreptul de a-și exprima opiniile verbal, în scris, cât și prin prezentarea grafică pentru personalul forțelor armate (art. 17);

– libertatea de opinie, presă, educație (art. 18) [202, p. 54].

În Statele Unite ale Americii, protecția informațiilor ce constituie secret de stat reprezintă una din domeniile prioritare ce se referă la asigurarea securității naționale. La rândul lor, prevederile constituționale ale SUA, adoptate în anul 1787, conțin reglementări fundamentale ale sistemului național de protecție a secretului de stat.

Respectiv, în dispozițiile capitolului 3, art. III din Constituția SUA este redată semnificația termenului „trădare”, prin care se subînțelege rebeliune armată împotriva SUA sau trecerea de partea inamicului, cu acordarea ajutorului și sprijinului acestuia [202, p. 69].

Un rol important în atribuirea tipurilor de informații la secret de stat, cât și stabilirea măsurilor de protecție a acestora, îi revine Ordinului executiv al preşedintelui Statelor Unite nr. 12958 din 17 aprilie 1995 „Despre informații clasificate, ce se referă la securitatea națională” (Executive Order № 12958. Classified National Security Information). Potrivit prevederilor ordinului, termenul „informații clasificate”, ce se referă la securitatea națională, constituie un tip de informații, care necesită protecție corespunzătoare împotriva accesului neautorizat și, reprezentând un document, dispune de parafa de secretizare corespunzătoare [202, p. 70].

Referindu-ne la semnificația termenului „secret”, potrivit dicționarului limbii române, aceasta este definit ca „ceva ce este ținut ascuns, care rămâne necunoscut, confidențial, ceea ce nu se știe, nu se cunoaște (de nimeni), ceea ce este tăinuit, nu trebuie spus nimănui”, iar „secretul de stat” – „document sau date privitoare la problemele fundamentale ale vieții politice, economice, precum și ale apărării statului, a căror divulgare este pedepsită penal” [91].

O abordare mai desfășurată asupra definirii termenului „secret de stat” o găsim la autorul Dvornicov A., care afirmă că sensul noțiunii urmează a fi desprins din natura juridică a acestuia, care reiese din caracterul specific al unor asemenea tipuri de informații.

Pornind de la acest raționament, autorul evidențiază criterii de bază, care sunt caracteristice secretului de stat:

1) confidențialitatea, care include în sine următoarele componente:

a) accesul strict determinat de persoane la informații (circuitul limitat al acesteia);

b) procedură specială de gestionare a informațiilor;

c) pe informații este aplicată parafa de secretizare în corespundere cu rigorile stabilite de cadrul normativ în vigoare;

d) este stabilită procedura de acordare a accesului la asemenea informații;

2) informațiile sunt prevăzute de nomenclatorul acestora ce constituie secret de stat;

3) nu contravin categoriilor de informații, ce nu pot fi secretizate;

4) informațiile sunt protejate la nivel național;

5) în cazul încalcării confidențialității informațiilor, se crează un pericol la adresa securității naționale;

6) pentru încălcarea confidențialității este prevăzută răspunderea penală.

Având în vedere criteriile enunțate supra, Dvornicov A. propune definiția proprie a *secretului de stat*, ce constituie – „informații, confidențialitatea cărora este atribuită prin acte normative (legi sau hotărâri de guvern) ce reglementează domeniul militar, politica externă, economia, informații externe, contrainformații și activități speciale de investigații, compromiterea cărora poate crea pericol la adresa securității naționale și prevede răspunderea penală” [194, p. 29-30].

Autorul Rabkin V., la rândul său, își exprimă opinia că secretul de stat privit din perspectiva sistemului de drept, urmează a fi perceput, în primul rând, ca o instituție cu o structură „tricomponentă”, formată dintr-un grup de norme:

– ce reglementează condiții și criterii de atribuire a unor tipuri de informații la un sistem de limitare a accesului asupra acestora (numită subinstituție a secretului de stat);

– ce determină măsuri sau mecanisme de protecție legală a informațiilor de gestionare ilegală sau compromitere a acestora (subinstituție de protecție a secretului de stat);

– ce prevăd aplicarea sancțiunilor pentru gestionare ilegală sau compromitere a informațiilor atribuite la secret de stat (subinstituție de aplicare a legii) [212, p. 20].

De menționat că în procesul elaborării cadrului legislativ autohton în vigoare în domeniul secretului de stat, legiuitorul a avut drept reper armonizarea acestuia la standardele Uniunii Europene, în special la prevederile Regulamentului de securitate al Consiliului UE, aprobat prin Decizia Consiliului din 19 martie 2001 (2001/264/CE) [80], la prevederile legislației statelor europene în domeniul informațiilor clasificate și de interes public, o atenție deosebită fiind acordată Legii Republicii Lituania cu privire la secretele de stat și secretele oficiale, Legii Republicii Letonia, precum și Legii Republicii Cehe cu privire la secretul de stat [157].

Prin Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008, a fost abrogată Legea nr. 106 din 17 mai 1994 cu privire la secretul de stat.

În legea abrogată [147], secretul de stat era definit ca „informaţiile protejate de stat în domeniul activităţii lui militare, economice, tehnico-ştiinţifice, de politică externă, de recunoaştere, de contrainformaţii şi operative de investigaţii, a căror răspândire, divulgare, pierdere, sustragere sau distrugere poate periclita securitatea Republicii Moldova”.

Conceptual, definiția secretului de stat, redată în legea veche, a fost împrumutată din prevederile Legii Federației Ruse nr. 5485-1 din 21.07.1993 privind secretul de stat (Закон Российской Федерации «О государственной тайне» от 21.07.1993 N 5485-1) potrivit căreia secretul de stat constituie informații protejate de stat în domeniul activității lui militare, politicii externe, economice, de recunoaștere, de contrainformaţii şi operative de investigaţii a căror răspândire poate aduce prejudiciu securității Federației Ruse [196].

Autorul Corsun R., efectuând analiza comparativă a cadrului normativ în domeniul protecției secretului de stat al statelor membri CSI, a ajuns la concluzia că majoritatea țărilor (Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Turkmenistan, Uzbekistan) și-au păstrat în legislația lor expunerea juridică a *secretului de stat* autentică prevederilor legislației URSS, la etapă finală a existenţei sale, pe când restul țărilor au adoptat legi proprii privind secretele de stat.

Însă, în linii generale, înțelesul termenului „secret de stat”, expus în legislațiile statelor membre CSI, are conținut practic asemănător. [200, p. 197].

În urma armonizării cadrului normativ autohton la standardele Uniunii Europene, precum și la prevederile legislaţiei statelor europene în domeniul informaţiilor clasificate, Legea cu privire la secretul de stat a suferit modificări și completări esențiale, fiind modificată și definiția termenului „secret de stat”, care, potrivit Legii nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008, constituie informaţii protejate de stat în domeniul apărării naţionale, economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, securităţii statului, asigurării ordinii de drept şi activităţii autorităţilor publice, a căror divulgare neautorizată sau pierdere este de natură să aducă atingere intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova [94, p. 137].

În același timp, prevederile legii menționate redau și definiția *purtătorilor materiali de informaţii atribuite la secret de stat*, care constituie obiecte materiale, inclusiv câmpuri fizice, în care informaţiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale, soluţii tehnice, procese etc. [148].

În accepțiunea prevederilor legislației române întâlnim o redare mai laconică a *secretului de stat*. Așadar, potrivit prevederilor art. 15 din Legea nr. 182 din 12.04.2002 privind protecția informațiilor clasificate a României, informații secrete de stat, constituie informațiile care

privesc securitatea națională, prin a căror divulgare se pot prejudicia siguranța națională și apărarea țării [127].

Din definiția *secretului de stat*, redată de legiuitorul autohton, desprindem că una din tipurile de informații ce sunt atribuite la secret de stat sunt din domeniul „apărării naționale”, care, potrivit prevederilor Legii cu privire la apărarea naţională nr. 345 din 25.07.2003, reprezintă una din cele mai importante funcţii ale statului şi constituie cauza întregului popor, fiind totodată definită ca ansamblul de măsuri şi activităţi adoptate şi desfăşurate de Republica Moldova în scopul garantării suveranităţii, independenţei şi unităţii statului, integritatea teritorială a ţării şi democraţia constituţională [145].

Un alt tip de informații ce se atribuie la secret de stat și reprezintă parte integrantă a valorilor, garantate de legea supremă a RM, sunt din domeniul „securității statului”.

Potrivit prevederilor Legii nr. 618 din 31.10.1995, prin „securitatea statului” se înţelege „…protecţia suveranităţii, independenţei şi integrităţii teritoriale a ţării, a regimului ei constituţional, a potenţialului economic, tehnico-ştiinţific şi defensiv, a drepturilor şi libertăţilor legitime ale persoanei împotriva activităţii informative şi subversive a serviciilor speciale şi organizaţiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte” [149].

Totodată, pe lângă domeniile nominalizate supra, nu mai puțin importante sunt și categoriile de informații protejate de stat, din sfera economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, asigurării ordinii de drept şi activităţii autorităţilor publice, a căror divulgare neautorizată ar putea prejudicia considerabil interesele statului [94, p. 138].

Este de menționat că atribuirea informațiilor la secret și secretizarea acestora, potrivit prevederilor art. 6 al Legii cu privire la secretul de stat, se efectuează în baza principiilor legalităţii, argumentării şi oportunităţii.

Totodată, în prevederile art. 7 al Legii cu privire la secretul de stat, sunt descrise tipuri de informații ce sunt atribuite la secret de stat, pe domenii (a se vedea Anexa nr. 2 la teză), din care fac parte, și anume:

1) din domeniul apărării naţionale;

2) din domeniul economiei, ştiinţei şi tehnicii;

3) din domeniul relaţiilor externe;

4) din domeniul securităţii statului şi asigurării ordinii de drept;

5) din sfera activităţii autorităţilor publice.

Totodată, motivarea necesităţii atribuirii informaţiilor la secret de stat, în baza principiilor de atribuire a informaţiilor la secret de stat şi secretizare a acestora, revine autorităţilor publice şi altor persoane juridice care au elaborat/ primit aceste informaţii [148].

Inter alia, în conținutul art. 8 din Legea cu privire la secretul de stat, legiuitorul descrie acele tipuri de informații care nu se atribuie la secret de stat, și anume:

„a) faptele de încălcare a drepturilor şi libertăţilor omului şi ale cetăţeanului;

b) starea mediului înconjurător, calitatea produselor alimentare şi a obiectelor de uz casnic;

c) accidentele, catastrofele, fenomenele naturale periculoase şi alte evenimente extraordinare care periclitează securitatea cetăţenilor;

d) starea sănătăţii populaţiei, nivelul ei de trai, inclusiv alimentaţia, îmbrăcămintea, deservirea medicală şi asigurarea socială, indicatorii sociodemografici;

e) starea sănătăţii persoanelor care ocupă funcţii de demnitate publică;

f) faptele de încălcare a legii de către autorităţile publice şi persoanele cu funcţii de răspundere din cadrul acestora;

g) starea reală de lucruri în domeniul învăţământului, culturii, comerţului, agriculturii şi al ordinii de drept" [37, p. 26].

În subsidiar, este interzisă atribuirea informațiilor la secret de stat în situații în care acest fapt ar putea limita accesul la informaţiile de interes public, din motiv că s-ar putea răsfrânge negativ asupra realizării programelor de stat şi de ramură ale dezvoltării social-economice şi culturale sau ar putea reţine concurenţa dintre agenţii economici [148].

În cele din urmă, dreptul de acces la informaţiile de interes public acordat cetățenilor RM a fost garantat de legiuitorul autohton prin Legea nr. 982 din 11.05.2000 privind accesul la informație [149], având ca bază Constituția RM, tratatele şi acordurile internaţionale la care Republica Moldova este parte, precum și alte acte normative care reglementează raporturile ce ţin de accesul la informaţie.

În conformitate cu cadrul legislativ în vigoare, protecţia secretului de stat se realizează printr-un complex de măsuri organizatorico-juridice, tehnico-inginereşti, criptografice, operative de investigaţii şi de altă natură, destinate prevenirii divulgării sau pierderii informaţiilor atribuite la secret de stat [148].

În accepțiunea art. 4 din Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, sistemul naţional de protecţie a secretului de stat vizează:

a) protecţia juridică;

b) protecţia prin măsuri procedurale;

c) protecţia fizică;

d) protecţia sistemelor informaţionale şi de telecomunicaţii;

e) protecţia personalului [148].

Potrivit art. 11 al Legii cu privire la secretul de stat, gradul de secretizare a informaţiilor atribuite la secret de stat „…trebuie să corespundă gravităţii prejudiciilor ce pot fi cauzate intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova în cazul divulgării sau pierderii acestor informaţii”.

În acest sens, prevederile cadrului legislativ cu privire la secretul de stat stabilesc patru grade de secretizare a informaţiilor atribuite la secret de stat şi patru parafe de secretizare corespunzătoare pentru purtătorii materiali de asemenea informaţii:

a) **Strict secret** – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate aduce prejudicii deosebit de grave intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova;

b) **Secret** – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate dăuna grav intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova;

c) **Confidenţial** – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate dăuna intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova;

d) **Restricţionat** – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate fi în dezavantajul intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova sau poate să conducă la divulgarea unei informaţii secretizate cu parafa „Strict secret”, „Secret” sau „Confidenţial” [148].

Prin urmare, având în vedere opiniile și părerile expuse în literatura de specialitate, precum și prevederile cadrului normativ în vigoare, putem propune definiția **secretului de stat** – *informaţii protejate de stat în domeniul apărării naţionale, economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, securităţii statului, asigurării ordinii de drept şi activităţii autorităţilor publice, precum și purtătorii materiali, în care asemenea informații sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale, soluţii tehnice, procese, a căror transmitere, divulgare sau pierdere permite ca aceste tipuri de informații să devină proprietatea persoanelor neautorizate sau care nu dispun de dreptul de acces la secret de stat, compromițând astfel interesele legitime şi/sau securitatea Republicii Moldova* [94, p. 142].

Totodată, studiind prevederile legislației în domeniul protecției informațiilor clasificate a României, observăm că legiuitorul operează și cu *informații secrete de serviciu*, ce constituie un tip de informații clasificate, care, în accepțiunea prevederilor art. 15 din Legea nr. 182/2002 constituie „informații a căror divulgare este de natură să determine prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat” [127].

Autorul Dvornicov A., la rândul său, definește *informații secrete de serviciu* ca informații, confidențialitatea cărora este stabilită prin acte normative în vigoare și reiese din necesitățile activităților de serviciu, a căror compromitere poate prejudicia atât interesele

autorităţilor publice, cât şi ale persoanelor juridice în particular, dacă aceste amenințări, la rândul lor, nu sunt asociate cu interesele și/sau securitatea statului și implică răspunderea juridică [194, p. 164].

Reieșind din faptul că în Republica Moldova unele tipuri de informații sensibile, ce sunt gestionate în procesul activității autorităţilor publice sau altor persoane juridice, nu sunt protejate prin cadrul normativ existent, iar divulgarea acestora ar putea prejudicia atât imaginea instituției, cât și capacitatea funcțională a acesteia, ar fi argumentată revizuirea prevederilor Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, prin completarea acesteia cu parafa de secretizare „secret de serviciu" ce constituie „grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate prejudicia interesele autorităţilor publice sau altor persoane juridice".

În același timp, referindu-ne la contemporaneitatea prevederilor cadrului normativ în vigoare al RM în domeniul protecției secretului de stat, ca urmare a analizei s-a constatat că unele prevederi ale acestuia sunt desuete și nu corespund gradului necesar de reziliență în raport cu actualele provocări pe palierul de securitate, care, în ultima perioadă, înregistrează o intensitate ascendentă, având în vedere situția geopolitică din lume.

Asemenea lacune se prezintă prin lipsa unor reglementări ce ar stipula verificări suplimentare ale candidaților ce urmează să dispună de dreptul de acces la secret de stat cu privire la compartimentul integrității și profesionalismului acestora în utilizarea unor astfel de informații, iar după desemnarea în funcții respective, includerea acestora într-un sistem permament de pregătire și perfecționare, cu regularitate prestabilită, în domeniul protecției secretului de stat.

În situația descrisă ar fi binevenită reglementarea de către legiuitor a unor asemenea verificări suplimentare a candidaților pentru funcții cu drept de acces la secret de stat, cât și crearea unor sisteme distincte pentru pregătirrea funcționarilor (după numirea acestora în funcții cu drept de acces).

2.3 Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat

Realizarea unui studiu comparativ al infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prin prisma legislațiilor penale ale altor țări, prezintă importanță pentru dezvoltarea științelor juridice, modernizarea și eficientizarea cadrului normativ autohton prin preluarea bunelor practici și experiențe utilizate în aceste țări.

Analizând legislația penală a altor state, observăm că în majoritatea din ele legiuitorul a prevăzut răspunderea penală pentru divulgarea informațiilor, care nu sunt supuse dezvăluirii publice în interesul statului sau a unor persoane aparte [187, p. 53].

În urma efectuării unui studiu al Codurilor penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, unor țări din spațiul Comunității Statelor Independente, precum și altor țări străine, relevăm unele asemănări conceptuale atât în definirea termenului „informații ce constituie secret de stat", cât și în descrierea modalităților de divulgare a secretului de stat și a impactului negativ asupra intereselor protejate ale statului drept rezultat al infracțiunilor.

Așadar, studiind prevederile legislației penale a României, observăm că în partea specială a Codului penal al României, Titlul V „Infracţiuni de corupţie şi de serviciu", capitolul II „Infracţiuni de serviciu", la art. 303, „Divulgarea informaţiilor secrete de stat" [72], legiuitorul a prevăzut răspunderea penală pentru:

*(*1) Divulgarea, fără drept, a unor informaţii secrete de stat, de către cel care le cunoaşte datorită atribuţiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt afectate interesele unei persoane juridice dintre cele prevăzute în art. 176 (autorităţile publice, instituţiile publice sau alte persoane juridice care administrează sau exploatează bunurile proprietate publică), se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani şi interzicerea exercitării unor drepturi;

(2) Deţinerea, fără drept, în afara îndatoririlor de serviciu, a unui document ce conţine informaţii secrete de stat, dacă poate afecta activitatea uneia dintre persoanele juridice prevăzute în art. 176, se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă [72].

Totodată, la alin. (3) al aceluiași articol, este prevăzut că „persoana care deţine un document ce conţine informaţii secrete de stat, care poate afecta activitatea uneia dintre persoanele juridice prevăzute în art. 176, nu se pedepseşte dacă predă de îndată documentul la organul sau instituţia emitentă".

După cum s-a menționat anterior, potrivit prevederilor art. 15 din Legea nr. 182 din 12.04.2002 privind protecția informațiilor clasificate a României, informații secrete de stat, constituie „informațiile care privesc securitatea națională, prin a căror divulgare se pot prejudicia siguranța națională și apărarea țării" [127].

La art. 304 al Codului penal nominalizat, legiuitorul român a prevăzut răspunderea penală și pentru „Divulgarea informaţiilor secrete de serviciu sau nepublice", cu următorul conținut:

(1) Divulgarea, fără drept, a unor informaţii secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicităţii, de către cel care le cunoaşte datorită atribuţiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt afectate interesele sau activitatea unei persoane, se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă.

(2) Divulgarea, fără drept, a unor informaţii secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicităţii, de către cel care ia cunoştinţă de acestea, se pedepseşte cu închisoare de la o lună la un an sau cu amendă.

(3) Dacă, ca urmare a faptei prevăzute în alin. (1) şi alin. (2), s-a săvârşit o infracţiune împotriva investigatorului sub acoperire, a martorului protejat sau a persoanei incluse în Programul de protecţie a martorilor, pedeapsa este închisoare de la 2 la 7 ani, iar dacă s-a comis cu intenţie o infracţiune contra vieţii, pedeapsa este închisoare de la 5 la 12 ani [72].

Potrivit prevederilor art. 15 din Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate a României, *informații secrete de serviciu* sunt definite ca „informațiile a căror divulgare este de natură să determine prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat" [127].

Totodată, la art. 305 din Codul penal român, este prevăzută răspunderea penală pentru „Neglijența în păstrarea informațiilor" care are drept urmare distrugerea, alterarea, pierderea sau sustragerea unui document ce conţine informaţii secrete de stat, precum şi neglijenţa care a prilejuit altei persoane aflarea unei asemenea informaţii și se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă [72].

Un conținut destul de asemănător legislației penale române îl găsim în mai multe fapte penale descrise în **Codul penal al Republicii Austria**, adoptat prin Legea federală din 23 ianuarie 1974 [51].

Așadar, la Titlul XVI „Trădarea de țară", la art. 253 „Divulgarea secretelor de stat" este prevăzută răspunderea penală pentru „Fapta persoanei care, în temeiul unei obligații legale care îi revine în mod special este ținută să păstreze un secret despre care cunoaște că este un secret de stat și încalcă această obligație în împrejurări în care acest secret poate deveni cunoscut sau accesibil unei puteri străine, unei organizații supra- sau interstatale sau publicului", care se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani.

Alin. (2) al aceluiași paragraf prevede că „în cazul în care secretul de stat se referă la fapte care pun în primejdie Constituția (potrivit art. 252 alin. 3 – sunt acele fapte care relevă intenții de a elimina în mod anticonstituțional construcția democratică, federală sau a statului de drept a Republicii Austria, de a suspenda neutralitatea constantă a acesteia sau de a desființa sau restrânge un drept garantat prin Constituție sau de a încălca în mod repetat un astfel de drept) făptuitorul se pedepsește doar dacă acționează cu intenția de a cauza Republicii Austria un dezavantaj. Presupunerea eronată a unor fapte care pun în primejdie Constituția nu îl scutește pe făptuitor de pedeapsă".

În sensul art. 255 din Codul penal austriac, *secretul de stat* reprezintă faptele, obiectele sau cunoștințele, în special înscrisuri, desene, modele și formule și informațiile despre acestea care sunt accesibile doar unui cerc restrâns de persoane și care trebuie păstrate confidențiale față de o organizație supra- sau interstatatală cu scopul de a îndepărta pericolul unui dezavantaj considerabil pentru apărarea Republicii Austria sau pentru relațiile Republicii Austria cu o putere străină sau organizație supra- sau interstatală.

Studiind **legislația penală belgiană**, specific căreia este sistemul de drept romano-germanic, în capitolul II „Crime și delicte împotriva securității externe a statului", la art. 119 este prevăzută răspunderea penală privind detenția de la 6 luni la 5 ani și cu amendă de la 500 la 5000 (de euro) în privința persoanelor care, acţionând cu bună ştiinţă, livrează sau comunică, total sau parţial, în original sau în reproducere, obiecte, planuri, înscrisuri, documente sau informaţii din categoria celor vizate în articolul 118 (obiecte, planuri, înscrisuri, documente sau informaţii al căror secret faţă de inamic vizează apărarea teritoriului sau siguranţa Statului), oricărei persoane neautorizate pentru primirea sau cunoaşterea acestora.

Totodată, în alin. 2 aceluiași articol se stipulează că, este pedepsită cu aceleaşi pedepse orice persoană care, fără a fi autorizată de către autoritatea competentă, reproduce, publică sau divulgă, total sau parţial, prin orice procedeu, obiectele, planurile, înscrisurile, documentele sau informaţiile vizate la articolul 118 [46].

În **Codul penal al Bulgariei** se conțin prevederi asemenătoare legislației penale autohtone în descrirea modalității de divulgare a secretului de stat, și anume în Capitolul XII „Infracţiuni împotriva capacităţii de apărare a republicii, cu privire la informaţiile care reprezentă secret de stat şi cu privire la informaţiile străine clasificate", Secțiunea I „Infracţiuni cu privire la informaţiile care reprezentă secret de stat şi cu privire la informaţiile străine clasificate", la art. 357 este prevăzut că „persoana care dezvăluie informaţii care reprezentă secret de stat, căreia i-au fost încredinţate sau căreia i-au devenit cunoscute în cadrul serviciului sau locului său de muncă, precum şi acelea care dezvăluie astfel de informaţii, fiind conştient de faptul că ar putea surveni prejudicierea intereselor Republicii Bulgaria, dacă fapta nu este supusă unei pedepse mai mari, se pedepseşte cu închisoare de la doi ani la cinci ani".

Suplimentar, prevederile alin. (2) al aceluiași articol stipulează că dacă în urma săvârşirii faptei, prevăzute la alin. (1), au survenit sau ar fi putut surveni consecinţe deosebit de grave pentru securitatea statului, pedeapsa este închisoarea de la cinci la cincisprezece ani [53].

Analizând prevederile **Codului penal al Republicii Cehe**, la fel, constatăm răspunderea penală pentru acțiuni de divulgare a secretului de stat, care sunt incriminate în Diviziunea a 2-a „Infracţiuni contra securităţii Republicii Cehe, a unui stat străin sau a unei organizaţii

internaţionale”, la art. 317, intitulat „Periclitarea informațiilor clasificate”, care prevede că fapta persoanei care spionează informaţii clasificate conform prevederilor altui act normativ cu intenţia de a le divulga unei persoane neautorizate, care colectează date cuprinzând informaţii ascunse cu o astfel de intenţie sau care divulgă în mod intenţionat informaţii confidenţiale unei persoane neautorizate, se pedepseşte cu închisoare de până la trei ani sau interzicerea exercitării activităţii.

La alin. (2) al aceluiași articol este prevăzut că făptuitorul va fi condamnat la pedeapsa cu închisoare de la doi la opt ani, în situațiile în care:

a) divulgă în mod intenţionat unei persoane neautorizate informaţii clasificate, conform altui act normativ, ca „Top secrete” sau „Secrete”;

b) comite fapta prevăzută de subsecţiunea (1), deşi avea obligaţia protejării informaţiilor clasificate;

c) câştigă foloase substanţiale pentru sine sau altul prin săvârşirea unei astfel de fapte sau prin comiterea unei astfel de fapte provoacă pagube substanţiale.

Totodată, alin. (3) al articolului nominalizat prevede că făptuitorul va fi condamnat la pedeapsa cu închisoare de la cinci la doisprezece ani, în cazuri când:

a) fapta prevăzută de sub-secţiunea (1) vizează informaţii din domeniul asigurării capacităţii de apărare a Republici Cehe, clasificate ca „Strict secrete”, conform prevederilor altui act normativ;

b) comite o astfel de faptă în timpul unei stări de pericol la adresa statului sau unei stări de război”.

Remarcabil este faptul că la art. 317 alin. (4) al legii penale cehe, legiuitorul menționează că actele preparatorii, la fel, constituie infracţiune [54].

În **legislația penală cipriotă**, legiuitorul definește „secretul de stat” ca „orice document, informaţie sau incident a cărui dezvăluire ar dăuna securităţii, economiei sau intereselor Republicii sau ordinii publice ori interesului public general şi informaţii care, prin natura lor, nu ar trebui extinse dincolo de sfera organelor, autorităţilor sau agenţiilor guvernamentale”.

În același timp, în Codul penal al Rebublicii Cipriote, la Capitolul „Diferite infracţiuni împotriva autorităţii publice”, la art. 135 „Încălcarea secretului de serviciu şi dezvăluirea secretelor de stat” este prevăzut că funcţionarul public care a publicat sau a dezvăluit informaţiile sau incidentele despre care a fost informat, ori documente pe care le-a primit, având în vedere funcția deținută şi pe care are obligaţia de ale păstra într-un mod confidenţial, cu excepţia persoanei care are obligaţia de a le publica sau dezvălui, săvârşeşte un delict. Totodată, în situația care, acesta, neavând împuternicire legală, sustrage sau copiază documentele ce aparţin

angajatorului său săvârşeşte o faptă care atrage după sine sancțiuni, este pasibil de răspundere penală cu o amendă de maxim o mie de euro sau cu privațiune de libertate până la un an ori cu aplicarea ambelor pedepse.

La fel, persoana care, fără a fi autorizată în acest sens, dezvăluie în orice mod secrete de stat săvârşeşte un delict, prevăzut de legislația penală cipriotă [55].

Studiind **legislația penală a Croației**, observăm că legiuitorul, într-un mod destul de laconic, oferă descrierea infracțiunii privind *dezvăluirea unui secret oficial*, precum și răspunderi penale, prevăzute pentru săvârșirea acesteia.

Astfel, potrivit prevederilor alin. (1) art. 300 din Cod „oricine comunică în mod neautorizat unei alte persoane, îi transmite sau dezvăluie în alt mod informaţii clasificate care sunt secret oficial, se pedepseşte cu închisoare de până la trei ani”. În acelaşi timp, alin. (2) al aceluiași articol prevede că „nu există infracţiune dacă fapta menţionată la alineatul 1 este comisă în interes predominant public”.

În sensul prevederilor codului penal din Croația, *informațiile confidențiale* constituie informaţii care, conform normelor statuate în legile speciale, sunt indicate ca date atribuite la conținut confidențial. În acelaşi timp, nu sunt considerate informaţii confidenţiale, date al căror caracter contravine prevederilor constituţionale ale Republicii Croaţia sau informaţiile care sunt marcate ca fiind secrete, cu scopul de a ascunde unele infracţiuni, depăşiri sau abuzuri de putere, precum şi alte ilegalități în instituțiile statului [56].

În accepțiunea prevederilor **Codului penal al Regatului Danemarcei**, *informația confidențială* este stabilită prin lege ca fiind astfel, ori de o altă prevedere sau atunci când este necesară păstrarea sa în secret în scopul protejării intereselor publice sau celor private.

La art. 152 alin. 1 al legii penale daneze este prevăzută răspunderea penală pentru persoana care exercită sau a exercitat un serviciu sau îndatoriri publice, care într-un mod neautorizat dezvăluie informaţii confidenţiale de care a luat cunoştinţă în timpul exercitării atribuțiilor funcționale, se pedepseşte cu amendă sau cu închisoare de până la 6 luni.

Pe lângă aceasta, alin. 2 al aceluiaşi articol prevede că, dacă fapta prevăzută la alin. (1) s-a săvârşit cu scopul de a obţine un folos material injust sau în cazul în care există împrejurări deosebit de grave, se poate aplica o pedeapsă cu închisoare de până la 2 ani. Constituie împrejurare deosebit de gravă cazul în care divulgarea sau utilizarea are loc atunci când s-a produs un prejudiciu semnificativ altor persoane sau există riscul producerii unui asemenea prejudiciu [47].

Studiind prevederile **legislației penale a Estoniei**, la Secțiunea a 3-a, intitulată „Infracțiuni contra securității naționale”, constatăm că la art. 241 legiuitorul a prevăzut

răspunderea penală pentru divulgarea de secrete de stat şi de informaţii clasificate ale unui stat străin, manifestată prin divulgarea, comunicarea ilegală sau înlesnirea în mod ilegal a accesului la secrete de stat sau informaţii clasificate unui stat străin de către o persoană obligată să asigure confidenţialitatea acelor secrete de stat sau informaţii clasificate. Dacă fapta respectivă nu întruneşte elementele constitutive ale unei infracţiuni prevăzute la articolul 232 (Trădare) sau articolul 234 (Spionaj) din codul penal estonian.

La fel, potrivit legislației penale estoniene este pasibilă de răspundere penală persoana care a divulgat, din imprudență, unele secrete de stat şi unele informaţii clasificate unui stat străin [57].

În **Codul penal al Finlandei**, comparativ cu cel al Croației, relevăm o descriere desfășurată a infracțiunii studiate. Așadar, prevederile art. 7 din Cod incriminează *divulgarea unui secret național*, care se manifestă prin publicarea sau transmiterea, furnizarea sau dezvăluirea, în mod ilegal, unei alte persoane sau, în acest scop, obţine în mod ilegal informaţii cu privire la o chestiune care a fost clasificată ca fiind secretă, prin lege sau prin ordin administrativ, pentru a proteja securitatea naţională finlandeză, sau care, conform cunoştinţelor făptuitorului, creează premisa provocării unor daune grave apărării finlandeze.

În același timp, este prevăzută și răspunderea penală pentru *divulgarea din neglijență a unui secret național*, consfințită prin art. 8, care este manifestată prin transmiterea sau divulgarea informaţiilor unei alte persoane într-o chestiune care a fost clasificată drept secret prin lege sau prin ordonanţă administrativă, pentru a proteja securitatea naţională finlandeză, din negjijență gravă și în mod ilegal [59].

Un sistem destul de detaliat de norme cu privire la răspunderea penală pentru divulgarea informațiilor, care nu sunt destinate dezvăluirii publice, este prevăzut în **Codul penal al Republicii Federale Germania**. În partea a doua a Codului, intitulată „Trădare de patrie și amenințările securității externe”, legiuitorul oferă definiția *secretului de stat*, care constituie „fapte, obiecte sau informații, care sunt accesibile doar unui cerc restrâns de persoane și care trebuie păstrate secrete față de o putere străină, pentru a preveni pericolul cauzării unui prejudiciu securității Republicii Federale Germania” [art. 93] [58]. În art. 95 este prevăzută răspunderea penală pentru dezvăluirea secretelor de stat cu intenția de a produce prejudicii, ca infracțiune de sine stătătoare, pentru care este prevăzută privațiune de libertate de la 6 luni la 5 ani dacă fapta nu este pedepsită cu pedeapsă conform art. 94 (Trădarea de țară).

Totodată, Codul prevede răspunderea penală pentru transmiterea secretului ilegal, care nu este de stat [art. 97a] și, de asemenea, pentru divulgarea unor date confundate cu secretul de stat [art. 97b] [187, p. 53].

La fel, este prevăzută răspunderea penală pentru încălcarea secretului apărării naționale, prevăzută la art. 413-9 al **Codului penal francez**, potrivit căruia de caracterul secret dispun date, tehnologii, documente, date informaționale și date din cartotecă, care se referă la apărarea națională, prevăzute de decretul Consiliului de Stat al Franței și care vizează excluderea acestora pentru răspândire sau prezentare persoanelor neautorizate.

Potrivit art. 413-10 din codul penal nominalizat este pasibilă de răspundere penală orice persoană depozitară, fie prin statutul sau profesia sa, fie prin funcţia sau misiunea temporară sau permanentă, a unui procedeu, obiect, document, informaţie, reţea informatică, dată informatizată sau fişier care are caracter de secret al apărării naţionale, fie îl distruge, deturnează, sustrage sau reproduce, fie acordă accesul unei persoane necalificate sau îl aduce la cunoştinţa publicului sau a unei persoane necalificate, fapt pentru care este prevăzută închisoare până la 7 ani şi amendă de 100.000 euro [42].

Studiind **legislația penală italiană** observăm că legiuitorul oferă definiția *informațiilor cu caracter secret*, care, potrivit art. 256 din Codul penal italian, constituie informații ce fac parte din sfera interesului politic, intern sau internaţional al statului și trebuie să rămână secrete.

În același timp, constatăm aplicarea pedepsei penale privind închisoare de peste 5 ani pentru divulgarea secretelor de stat funcționarului public, căruia aceste informații le-au fost încredințate (art. 261 din Codul penal al Italiei), precum și persoanei, care, aflând în mod abuziv despre conţinutul, care ar trebui să rămână secret, al documentelor sau actelor altuia, publice sau private, care nu constituie corespondenţa acestuia, îl dezvăluie, fără un motiv întemeiat, sau îl foloseşte în folosul său sau al altuia (art. 621 din Cod).

În subsidiar, în Cod este prevăzută răspunderea penală și pentru folosirea secretelor de stat, de către un funcționar public sau cel însărcinat cu o funcție publică ce foloseşte în folosul său sau al altuia invenţii sau descoperiri ştiinţifice sau noi experimente industriale pe care le cunoaşte datorită funcţiei sau serviciului său, şi care trebuie să rămână secrete în interesul siguranţei statului (art. 263 din Codul penal al Italiei) [44].

Prevederi ce țin de răspunderea penală pentru divulgarea secretului de stat le găsim și în **Codul penal al Republicii Letonia**.

Astfel, la capitolul X „Crime împotriva statului”, la art. 94 se incriminează *divulgarea voluntară a secretelor de stat*, care este realizată prin „Divulgarea în mod voluntar a unui secret oficial, în cazul în care fapta este săvârşită de o persoană care a fost avertizată cu privire la obligaţia de a nu divulga secretul oficial, iar fapta nu întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii de spionaj” și este sancționată cu pedeapsa cu închisoare pe o perioadă de cel mult 5 ani sau pedeapsa privativă de libertate temporară, muncă în folosul comunităţii sau amendă, cu

privarea de dreptul de a se angaja într-o muncă specifică sau de a deţine o anumită funcţie pentru un mandat de cel mult 5 ani [62].

Totodată, la art. 95, legiuitorul letonian a prevăzut și răspunderea penală pentru divulgarea secretelor oficiale din imprudență, care, la rândul său, prevede o pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă de cel mult doi ani sau privarea de libertate temporară, muncă în folosul comunităţii sau amendă.

Analizând **Codul penal al Republicii Lituania** relevăm anumite asemănări cu legislațiile penale din Estonia, Lituania și Finlanda, precum și la modul de realizare și consumare a infracțiunilor ce țin de divulgarea secretului de stat.

Așadar, asemănător legislațiilor penale menționate, în legislația penală lituaniană găsim răspunderea penală pentru *dezvăluirea unui secret de stat*, prevăzută la art. 125, potrivit căruia persoana care divulgă informaţiile ce constituie secret de stat al Republicii Lituania, în cazul în care aceste informaţii i-au fost încredinţate sau au devenit cunoscute în timpul exercitării atribuțiilor funcționale, dar ce nu constituie spionaj, este privată de dreptul de a fi angajată într-o anumită funcţie sau de a se angaja într-un anumit tip de activităţi sau cu privațiune de libertate pe o perioadă de până la trei ani.

Pe lângă aceasta, constituie infracţiune și este pasibilă de răspundere penală și divulgarea secretului de stat săvârşită din neglijenţă [63].

Studiind prevederile **Codului penal al Marelui Ducat de Luxemburg** constatăm că, potrivit prevederilor acestuia, infracțiunile se împart în trei categorii, și anume crime, delicte și contravenții.

Respectiv, în Cartea a II-a se conțin prevederi cu privire la infracțiuni și sancțiuni în particular, iar la art. 118 este prevăzută pedeapsa penală sub formă de privațiune de libertate de la 5 la 10 ani persoanelor, care, în mod conștient, au predat sau au transmis, în întregime sau în parte, în original sau reprodus, unei puteri străine sau oricărei alte persoane care acționează în interesul unei puteri străine – obiecte, planuri, înscrisuri, documente sau informații al căror secret afectează apărarea teritoriului sau siguranța externă a statului.

Suplimentar, la prevederile art. 458 din codul penal al Luxemburgului sunt enumerate persoanele care, în virtutea profesiei ocupate, dispun de informații secrete profesionale (medicii, chirurgii, medicii fără diplomă, farmaciștii, moașele sau alții), fiind pasibili de răspundere penală pentru dezvăluirea acestora, în afară de cazuri în care instanța îi obligă să depună mărturii ce conțin informații secrete [45].

Codul penal al Republicii Malta prevede sancțiuni relativ mai blânde, comparativ cu legislațiile penale ale altor țări europene, pentru divulgarea secretului de stat.

Așadar, la Subtitlul X din codul penal menționat, intitulat „Despre defăimare și despre divulgarea unor informații secrete”, este prevăzut art. 257 ce incriminează *divulgarea secretelor profesionale* de către persoana care, prin prisma ocupației, a profesiei sau a funcției, este posesor al oricărui secret ce i-a fost încredințat, cu excepția cazului în care este obligat să comunice astfel de informații unei autorități publice, dezvăluie informații secrete, este pasibil de amendă sau privațiune de libertate de maxim 2 ani [64].

În **Codul penal al Regatului Țărilor de Jos** legiuitorul oferă definiția pentru *informațiile clasificate în interesul statului* ca informaţii care se referă sau derivă din date, instrumente sau materiale ori cercetări efectuate sau metode de lucru aplicate prin utilizarea acestora, iar în secțiunea a 98-a descrie latura obiectivă a infracțiunii, care se manifestă prin furnizarea sau punerea la dispoziţie, în mod intenţionat, a oricărei informaţii secrete în interesul statului sau al aliaţilor săi, a oricărui obiect din care se pot obţine astfel de informaţii sau a oricăror astfel de date, unei persoane sau unui organism neautorizat, dacă ştie sau ar trebui să suspecteze în mod rezonabil că aceste informaţii, obiect sau date sunt de această natură, care se pedepseşte cu pedeapsa închisorii de până la 6 ani sau o amendă din cea de-a cincea categorie [50].

Tot aici, legiuitorul se referă și la răspunderea penală, de care este pasibilă orice persoană care furnizează sau pune la dispoziţie în mod intenţionat orice informaţie provenită dintr-un loc interzis sau important pentru securitatea Statului sau a aliaţilor săi, orice obiect din care această informaţie poate deriva sau orice astfel de date, unei persoane sau unui organism neautorizat să primească astfel de informaţii, dacă ştie sau ar trebui să suspecteze în mod rezonabil că aceste informaţii, obiect sau date sunt de această natură, faptă pentru care este prevăzută aceeaşi pedeapsă.

Complementar prevederilor menționate supra, la secțiunea 463 din codul olandez, constatăm și răspunderea penală de care este pasibil un funcţionar public care, fără permisiunea autorităţilor competente, efectuează o copie sau un extras după documente guvernamentale secrete sau care dezvăluie în mod public conţinutul acestora, se pedepseşte cu detenţie de până la două luni sau cu o amendă din cea de-a doua categorie [50].

Este de menționat faptul că în **Codul penal al Suediei** nu este prevăzută componența infracțiunii de divulgare a secretului de stat ca faptă separată. Însă faptul divulgării intenționate unui stat străin sau agenturii străine este privit ca spionaj diplomatic (art. 267). Divulgarea datelor poate avea loc inclusiv și în cazul acțiunilor de spionaj în domeniul politic (art. 272), economic (art. 273) și militar (art. 274). Totodată, la categoria infracțiunilor contra

patrimoniului, Codul atribuie acțiuni de divulgare a secretului industrial și comercial (art. 162) [49].

La rândul său, **legislația penală din Grecia** prevede răspunderea penală pentru *violarea secretului de stat*, consfințită prin art. 146 în Codul penal al său, ce se realizează prin faptele persoanei care, în mod intenţionat şi ilicit, predă sau lasă să ajungă în posesia sau la cunoştinţa unei alte persoane documente, planuri sau alte lucruri sau informaţii în privinţa cărora interesele statului sau ale aliaţilor săi impun a fi păstrate confidenţial faţă de guvernul străin şi se pedepseşte cu detenţie de până la zece ani, iar aceleași acțiuni săvârșite pe timp de război se pedepsesc cu detenţie pe viaţă sau cu detenţie temporară de cel puţin zece ani [43].

Potrivit **Codului penal al Poloniei**, divulgarea secretului de stat constitue infracțiune contra protecției informaționale (Capitolul XXXIII). La Secțiunea 1 art. 265 este prevăzută divulgarea sau utilizarea, contrar prevederilor legale, a informației ce constituie secret de stat. Răspunderea penală se diferențiază, în funcție de adresat, adică este prevăzută răspunderea penală mai dură, în cazul în care persoana acționează din numele sau în folosul agentului străin [art. 265 Secțiunea 1].

Pe lângă aceasta, la Secțiunea 3 este prevăzută răspunderea penală pentru dezvăluirea neintenționată a informațiilor, cunoscută persoanei în legătură cu exercitarea funcției publice sau atribuțiilor încredințate. În alt articol este prevăzută răspunderea penală pentru divulgarea informațiilor de serviciu secrete (art. 266) [67].

În prevederile **Codului penal portughez**, legiuitorul nu a reglementat în mod expres divulgarea secretului de stat, însă s-a referit la *violarea secretului de stat* în prevederile art. 316 din Cod, potrivit căruia cel care, punând în pericol interese fundamentale ale Statului Portughez, transmite, face accesibilă persoanei neautorizate sau face publică, în totalitate sau parţial şi indiferent de forma de acces, o informaţie, un fapt sau un document, un plan sau un obiect clasificate ca secret de stat care, în numele acelor interese, trebuie să rămână secrete, se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 8 ani.

Suplimentar, prevederile articolului nominalizat definesc şi interesele fundamentale ale statului, ce se referă la independenţa, unitatea, integritatea, siguranţa internă sau externă a statului, protejarea instituţiilor sale constituţionale, precum şi mijloacelor destinate apărării şi diplomaţiei, salvgardării populaţiei aflate pe teritoriul naţional, apărarea şi siguranţa resurselor economice şi energetice strategice, precum şi protejarea potenţialului ştiinţific naţional [68].

În **legislația penală a Slovaciei**, acțiunile de divulgare a secretului de stat sunt incriminate în capitolul „Punerea în pericol a securității informațiilor clasificate”, la articolul 319, care prevede pedeapsa cu închisoare de la 6 luni la 3 ani persoanei care încearcă să

descopere informaţii clasificate pentru a proteja interesele Republicii Slovace sau pentru a proteja interesele altor state, ale unei organizaţii internaţionale, ale unei organizaţii supranaţionale sau ale unei asocieri de state, ale căror interese Republica Slovacă a promis să le protejeze, care sunt marcate de lege cu niveluri de clasificare ca „top secret” sau „secret”, cu scopul de a le preda unei persoane neautorizate sau care, în acelaşi scop, colectează date care cuprind astfel de informaţii clasificate.

De asemenea, la articolul 320 se menționează că persoana a cărei neglijență are drept rezultat divulgarea de informaţii clasificate pentru a proteja interesele Republicii Slovace sau pentru a proteja interesele altor state, ale unei organizaţii internaţionale, ale unei organizaţii supranaţionale sau ale unei asocieri de state, ale căror interese Republica Slovacă a promis să le protejeze, care sunt marcate de lege cu niveluri de clasificare ca top secret sau secret, unei persoane neautorizate sau care determină pierderea unui document sau a unui bun care cuprinde astfel de informaţii clasificate, va fi pedepsită cu închisoare de până la 3 ani [73].

În conformitate cu art. 142 din **Codul penal al Republicii Slovenia** (Capitolul XVI Infracțiuni contra drepturilor și libertăților fundamentale), orice persoană care divulgă în mod ilegal un secret la care a devenit parte în funcţia de avocat al apărării, avocat, medic, preot, asistent social sau psiholog sau, prin exercitarea oricărei alte profesii, se sancţionează cu amendă sau pedeapsa închisorii de până la un an.

Totodată, la alin. (2) se menționează că este exonerată de răspundere penală, persoana care săvârşeşte astfel de fapte prevăzute la alineatul precedent atunci când divulgarea unui secret se face în interes public sau în beneficiul altei persoane şi în cazul în care bunul sau beneficiul este mai mare decât cel al păstrării secretului [69].

Studiind **legislația penală a Regatului Spaniei**, nu găsim un articol separat ce s-ar referi la componența de infracțiune privind divulgarea secretului de stat. Însă la Capitolul III „Descoperirea şi dezvăluirea de secrete şi informaţii privind Apărarea Naţională”, subcapitolul 1 „Descoperirea şi dezvăluirea de secrete şi informaţii privind apărarea naţională”, în art. 598, legiuitorul incriminează faptele persoanei care, fără scopul de a favoriza o putere străină, procură, dezvăluie, falsifică sau alterează informaţii calificate legal ca rezervate sau secrete, privind siguranţa naţională sau apărarea naţională sau privind mijloacele tehnice ori sistemele folosite de Forţele Armate sau industriile de interes militar.

De asemenea, în accepțiunea prevederilor articolului nominalizat, dezvăluirea este definită ca divulgarea secretului sau informaţiei într-unul din mijloacele de comunicare socială sau sub o formă care asigură difuzarea ei [48].

Legiuitorul **Ungariei** a prevăzut infracţiunea de divulgare a secretului de stat la Capitolul XXV „Infracţiuni legate de informaţii clasificate şi împotriva evidenţelor publice şi a registrelor recunoscute ca active naţionale”, art. 265 (Infracţiuni cu informaţii secrete) al Codului penal.

Respectiv, la alin. (1) lit. (b) din articolul nominalizat, este incriminată dezvăluirea oricărei informaţii secrete unei persoane neautorizate sau netransmiterea informaţiilor respective unei persoanei competente. Totodată, la alin. (2) literele (a), (b) şi (c) ale aceluiaşi articol, sunt descrise circumstanţe agravante, în funcţie de gradul de secretizare a informaţiilor dezvăluite [74].

Studiind conţinutul legislaţiilor penale ale CSI, atestăm, de asemenea, răspunderea penală prevăzută pentru divulgarea secretului de stat.

Aşadar, în **Codul penal al Federaţiei Ruse**, care în mare măsură a influenţat legislaţia penală a Republicii Moldova, atestăm reglementări practic analoage, ce se referă la răspunderea penală pentru infracţiunea studiată, însă sunt prevăzute sancţiuni puţin mai blânde pentru săvârşirea acesteia.

Totodată, în sensul Codului penal rusesc, ca și în cel autohton, componența infracțiunii este una formală și se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască, iar subiectul infracțiunii este unul special și constituie persoana, care în virtutea funcției deținute, dispune de dreptul de acces la secretul de stat.

Astfel, la Capitolul 29 „Infracțiuni împotriva orânduirii constituționale și securității statului”, la prevederile art. 283 al codului nominalizat, legiuitorul incriminează divulgarea secretului de stat, care se manifestă prin divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană, căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă aceste informații au devenit cunoscute altor persoane, doar în cazul în care aceste fapte nu constituie trădare de Patrie.

Ca pedeapsă este stabilită privațiunea de libertate de la 4 până la 6 luni sau cu închisoare de până la 4 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani, iar în varianta agravantă, aceleași acțiuni care, din imprudență, au dus la urmări grave, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani [205, p. 599].

Reglementări destul de variate ce țin gestionarea infracțională a secretului de stat le întâlnim în **Codul penal al Republicii Kazahstan**, și anume la capitolul V, intitulat „Infracțiuni împotriva orânduirii constituționale și securității statului”. În art. 185 legiuitorul a prevăzut

răspunderea penală pentru „colectarea ilegală, distribuirea, divulgarea secretelor de stat”, care reglementează modalitățile faptei prejudiciabile și circumstanțe agravante ale acesteia, după cum urmează:

1. colectarea ilegală de informații care constituie secret de stat, precum și distribuirea acestor informații, dacă aceste acțiuni nu constituie trădare de patrie sau spionaj, se pedepsește cu restrângerea unor drepturi pe o perioadă de până la 5 ani sau privațiune de libertate pentru același termen sau privarea de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani,

2. divulgarea informațiilor care constituie secret de stat de către o persoană căreia i-au fost încredințate aceste tipuri de informații sau au devenit cunoscute în virtutea funcției ocupate, muncii prestate sau din alte motive prevăzute de legea Republicii Kazahstan, dacă aceste acțiuni nu constituie trădare de patrie, se pedepsește cu restrângerea unor drepturi pe o perioadă de până la 5 ani sau privațiune de libertate pentru același termen sau cu privarea de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani.

3. dacă faptele descrie în primul și în al doilea alineat au cauzat prejudicii considerabile sau au fost soldate cu urmări grave, se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 8 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani [60].

Prevederi asemenătoare legislației penale autohtone le găsim în **Codul penal al Uzbekistanului**, și anume la Capitolul XIX „Infracțiuni împotriva Republicii Uzbekistan”. În art. 162 legiuitorul incriminează divulgarea secretului de stat, care se manifestă prin divulgarea sau transmiterea secretului de stat, din domeniul securității, apărării sau alte informații oficiale, de către persoana căreia i-au fost încredințate aceste tipuri de informații sau au devenit cunoscute în virtutea funcției ocupate, dacă aceasta nu constituie trădare de patrie, se pedepsește cu privațiune de libertate de la 3 până la 5 ani.

Iar în cazul circumstanțelor agravante, dacă aceleași acțiuni s-au soldat cu urmări grave, legiuitorul înăsprește pedeapsa penală cu privațiune de libertate de la 5 până la 8 ani [71].

În codurile penale ale **Republicii Tadjikistan** [70] și **Republicii Kârgâzstan** [61], care sunt destul de asemănătoare, legiuitorul, la fel, incriminează divulgarea secretului de stat, dacă aceste acțiuni nu constituie trădare de patrie sau spionaj, care la rândul lor sunt prevăzute de articole separate din codul penal, fapte pentru săvârșirea cărora sunt prevăzute practic același pedepse penale.

La prevederile **Codului penal al Republicii Belarus**, legiuitorul a reglementat în articole separate infracțiunea de divulgare a secretului de stat, prin prisma laturii subiective a acesteia.

Respectiv, în capitolul „Infracțiunilor împotriva autorităților statului”, la art. 374 este prevăzută răspunderea penală pentru *divulgarea secretului de stat din imprudență*, iar la art. 375 se incriminează *divulgarea intenționată a informațiilor secrete de serviciu*.

În ultimul articol, legiuitorul se referă la informații în domeniul economiei, tehnico-științifice sau alte tipuri de date, cu excepția *spionajului comercial* și *a divulgării secretului comercial* (art. 254 și art. 255), care fac parte din capitolul „Infracțiuni din sfera activității economice” [52].

Reglementări practic identice legislației penale autohtone le găsim și în **Codul penal al Ucrainei**, cu excepția însă a răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunii studiate, care poartă un caracter mai sever decât cel prevăzut în art. 344 CP al RM.

Așadar, la Capitolul XIV, intitulat „Infracțiuni în sfera protecției secretului de stat, inalienabilității frontierii de stat, asigurării recrutării și mobilizării”, art. 328 incriminează *divulgarea secretului de stat*, care se realizează prin divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană, căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă aceste informații au devenit cunoscute altor persoane, doar în cazul în care aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj, iar ca pedeapsă este prevăzută închisoare de la 2 până la 5 ani, cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani.

În cazul survenirii urmărilor grave, ca rezultat al divulgării secretului de stat, este prevăzută pedeapsa cu închisoare de la 5 până la 8 ani [220].

Rezumând cele menționate supra, relevăm asemănări conceptuale, referitoare la semnificația *secretului de stat*, utilizată în legislațiile penale ale diferitor țări. În mod covârșitor, *secretul de stat* este definit în legislațiile țărilor ca: „fapte, obiecte, înscrisuri, informații etc., din domeniul securității naționale, apărării teritoriului țării, economiei, intereselor publice sau private importante, sfera interesului politic intern sau internațional, divulgarea sau compromiterea cărora este de natură să prejudicieze interesele legitime şi/sau securitatea statului”.

În același timp, ca urmare a studiului legislațiilor penale ale altor state, am constatat că, în mare măsură, în conținutul acestora legiuitorul a prevăzut răspunderea penală pentru infracțiunile privind compromiterea sau divulgarea secretului de stat, și asemănător legislației penale din Republica Moldova, acestea se regăsesc în capitole consacrate infracțiunilor contra securității, orânduirii constituționale sau capacității de apărare a statului, reieșind din gradul sporit de prejudiciabilitate, care poate fi adus intereselor legitime şi/sau securității statului, în urma săvârșirii acestor infracțiuni [99, p. 318].

Așadar, în legislația penală a Federației Ruse atestăm reglementări practic analoage, ce se referă atât la modalități normative de săvârșire a infracțiunii studiate, cât și la structura componenței infracționale, care, la fel, este una formală și se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască (dacă aceasta nu constituie trădare de Patrie). Însă codul penal rusesc prevede sancțiuni relativ mai blânde pentru divulgarea secretului de stat (privațiune de libertate de la 4 până la 6 luni sau închisoare de până la 4 ani, comparativ cu pedeapsa stabilită în art. 344 alin. (1) din CP al RM – închisoare de la 2 la 5 ani).

Unele asemenări ce țin de modalitatea săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM le atestăm și în legislația penală română, unde latura obiectivă a infracțiunii, prevăzută la art. 303 „Divulgarea informaţiilor secrete de stat" din codul penal român, se caracterizează prin „divulgarea, fără drept, a unor informaţii secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicităţii, de către cel care le cunoaşte datorită atribuţiilor de serviciu […]". Însă comparativ cu legislația penală autohtonă, infracțiunea de divulgare a informațiilor secrete, prevăzută în codul penal român, are componență materială, legiuitorul român incluzând în norma penală survenirea urmărilor prejudiciabile, manifestate prin afectarea interesele unei persoane juridice.

De menționat este că legislația penală română este mai variată, sub aspectul incriminării faptelor ce țin de compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat, de ex., la alin. (2) art. 303 din CP al României este prevăzută răspunderea penală pentru „Deţinerea, fără drept, în afara îndatoririlor de serviciu, a unui document ce conţine informaţii secrete de stat, dacă poate afecta activitatea uneia dintre persoanele juridice prevăzute în art. 176"; la art. 304 este incriminată „Divulgarea informaţiilor secrete de serviciu sau nepublice", iar în calitate de circumstanță agravantă, la alin. (3) al aceluiași articol, legiuitorul a prevăzut săvârşirea infracţiunii împotriva investigatorului sub acoperire, a martorului protejat sau a persoanei incluse în Programul de protecţie a martorilor, drept rezultat al divulgării informațiilor secrete de serviciu sau nepublice. Remarcabil este faptul că potrivit alin. (2) art. 304 din CP al României este pasibilă de răspundere penală și persoana care ia cunoştinţă de informațiile secrete de serviciu sau nepublice, care au fost divulgate, fără drept, de către cel care le cunoaşte datorită atribuţiilor de serviciu.

După cum am observat, categoriile pedepselor penale prevăzute pentru săvârșirea infracțiunilor de compromitere sau divulgare a secretului de stat sunt diferite și se aplică reieșind din particularitățile specifice ale legislațiilor fiecărui stat.

Respectiv, cele mai aspre pedepse penale pentru divulgarea sau compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat le atestăm în Codul penal al Cehiei, unde legiuitorul

prevede privațiune de libertate de la 5 până la 12 ani, pentru divulgarea informaţiilor din domeniul asigurării capacităţii de apărare a Republici Cehe, clasificate ca „Strict secrete”, conform prevederilor altui act normativ. În același timp, potrivit legii penale cehe, legiuitorul menționează că actele preparatorii în cazul divulgării secretului de stat, la fel, constituie infracţiune.

În Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, pentru săvârșirea infracțiunii de divulgare a secretului de stat legiuitorul prevede privațiune de libertate de la 5 până la 10 ani, iar în Codul penal al Greciei, pentru asemenea fapte, este prevăzută privațiunea de libertate până la 10 ani.

Pedepse destul de severe pentru compromiterea informațiilor clasificate sunt prevăzute și în Codul penal al Republicii Franceze, și anume pentru compromiterea informațiilor clasificate este prevăzută închisoare până la 7 ani și amendă de 100.000 euro.

În același timp, sancțiuni relativ mai blânde pentru infracțiunile nominalizate le astestăm în codurile penale ale Regatului Danemarcei (privațiune de libertate până la 6 luni); ale Ciprului și Sloveniei (privațiune de libertate până la 1 an); al Maltei (privațiune de libertate până la 2 ani) etc.

După cum a fost menționat mai sus, la calificarea infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM nu prezintă relevanță trăsăturile facultative ale laturii obiective, și anume locul, timpul, împrejurarea, modul, mijloacele săvârșirii infracțiunii.

Însă în normativele penale ale unor țări europene, aceste trăsături prezintă importanță, fiind indicate în mod expres în norma penală, de exemplu în Grecia, răspunderea penală se agravează pentru *violarea secretului de stat*, potrivit prevederilor art. 146 din Codul penal grecesc, manifestate prin faptele persoanei care, în mod intenţionat şi ilicit, predă sau lasă să ajungă în posesia sau la cunoştinţa unei alte persoane documente ce se atribuie la secret de stat, dacă aceste acțiuni sunt săvârșite pe timp de război [43].

Asemenător legislației penale grecești, în prevederile art. 317 alin. (3) din Codul penal al Republicii Cehe, constatăm agravarea răspunderii penale pentru acțiuni de divulgare a secretului de stat, care sunt comise în timpul unei stări de pericol la adresa statului sau al unei stări de război [54].

Analiza legislațiilor penale ale statelor nominalizate supra totodată ne demonstrează că, în marea majoritate a cazurilor, în cazul circumstanțelor agravante ale divulgării sau compromiterii informațiilor secrete, legiuitorii altor țări se referă la prejudiciul asupra securității, orândurii constituționale, capacităților de apărare sau intereselor statului, situații în care, legiuitorul înăspreşte răspunderea penală.

2.4 Concluzii la Capitolul 2

Efectuând o retrospectivă a termenului „secret de stat”, am constatat că asemenea tipuri de informații au însoțit omenirea pe tot parcursul dezvoltării sale, iar fiecare stat, prin diferite metode, a încercat să le protejeze de la posibila pierdere sau scurgere. Una din cele mai vechi metode de protejare a unor asemenea informații era „criptografia”, termen care are origine grecească și se traduce ca „scriere secretă” sau „scriere ascunsă”, „κρυπτός” (*kryptós*) – ascuns și „γράφειν” (*gráfein*) – a scrie. Știința nu a stabilit perioada istorică exactă când a apărut criptografia, care au fost formele sale originale și cine a fost creatorul ei. Criptograful american L.D. Smith a menționat că criptografia este mai veche decât piramidele egiptene.

În documentele istorice ale civilizațiilor din epoca antică – India, Egipt, Mesopotamia – existau informații despre sisteme și metode de redare a mesajelor cifrate.

Remarcabil este că în manuscrisele indiene antice existau mai mult de 60 de modalități de scriere. Printre acestea se numără și acelea care pot fi considerate criptografice care, la rândul lor, asigurau secretul corespondenței. În acea perioadă este întâlnită o descriere a sistemului de înlocuire a vocalelor cu consoane și invers.

În urma acestei incursiuni istorice, am observat că nu doar prin criptarea informațiilor secrete era asigurată protejarea acestora, dar şi prin adoptarea anumitor legi sau coduri, pentru încălcarea cărora era prevăzută pedeapsa penală, iar asemenea infracțiuni făceau parte din categoria celor împotriva statului, de rând cu trădarea, complotul, răscoala etc. şi se considerau deosebit de grave, fiind pedepsite uneori cu pedeapsa capitală.

În procesul elaborării cadrului legislativ autohton în vigoare în domeniul secretului de stat, legiuitorul a avut drept reper armonizarea acestuia la standardele Uniunii Europene, în special la prevederile Regulamentului de securitate al Consiliului UE, aprobat prin Decizia Consiliului din 19 martie 2001 (2001/264/CE) [80], la prevederile legislaţiei statelor europene în domeniul informaţiilor clasificate şi de interes public, o atenţie deosebită fiind acordată Legii Republicii Lituania cu privire la secretele de stat şi secretele oficiale, Legii Republicii Letonia, precum şi Legii Republicii Cehe cu privire la secretul de stat [157].

Prin Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008, a fost abrogată Legea nr. 106 din 17 mai 1994 cu privire la secretul de stat.

În legea abrogată [147], secretul de stat era definit ca „informaţiile protejate de stat în domeniul activităţii lui militare, economice, tehnico-ştiinţifice, de politică externă, de recunoaştere, de contrainformaţii şi operative de investigaţii, a căror răspândire, divulgare, pierdere, sustragere sau distrugere poate periclita securitatea Republicii Moldova”.

Conceptual, definiția secretului de stat, redată în legea veche, a fost împrumutată din prevederile Legii Federației Ruse nr. 5485-1 din 21.07.1993 privind secretul de stat (Закон Российской Федерации «О государственной тайне» от 21.07.1993 N 5485-1) potrivit căreia secretul de stat constituie informații protejate de stat în domeniul activității lui militare, politicii externe, economice, de recunoaștere, de contrainformații și operative de investigații a căror răspândire poate aduce prejudiciu securității Federației Ruse [196].

Potrivit prevederilor Legii nr. 245/2008, sunt stabilite patru grade de secretizare a informaţiilor atribuite la secret de stat şi patru parafe de secretizare corespunzătoare pentru purtătorii materiali de asemenea informaţii:

a) „**Strict secret**" – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate aduce prejudicii deosebit de grave intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova;

b) „**Secret**" – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate dăuna grav intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova;

c) „**Confidenţial**" – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate dăuna intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova;

d) „**Restricţionat**" – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate fi în dezavantajul intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova sau poate să conducă la divulgarea unei informaţii secretizate cu parafa „Strict secret", „Secret" sau „Confidenţial" [148].

Având în vedere opiniile și părerile expuse în literatura de specialitate, precum și prevederile cadrului normativ în vigoare, a fost propusă definiția *secretului de stat* – informaţii protejate de stat în domeniul apărării naţionale, economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, securităţii statului, asigurării ordinii de drept şi activităţii autorităţilor publice, precum și purtătorii materiali, în care asemenea informații sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale, soluţii tehnice, procese, a căror transmitere, divulgare sau pierdere, permite ca aceste tipuri de informații să devină proprietatea persoanelor neautorizate sau care nu dispun de dreptul de acces la secret de stat, compromițând astfel interesele legitime şi/sau securitatea Republicii Moldova.

Reieșind din faptul că în Republica Moldova unele tipuri de informații *sensibile,* ce sunt gestionate în procesul activității autorităţilor publice sau a altor persoane juridice nu sunt protejate prin cadrul normativ existent, iar divulgarea acestora ar putea prejudicia atât imaginea instituției, cât și capacitatea funcțională a acesteia, ar fi argumentată revizuirea prevederilor Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, prin completarea acesteia cu parafa de

secretizare „secret de serviciu” ce constituie – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate prejudicia interesele autorităţilor publice sau altor persoane juridice.

Referindu-ne la contemporaneitatea prevederilor cadrului normativ în vigoare al RM în domeniul protecției secretului de stat, în urma analizei s-a constatat că unele prevederi ale acestuia sunt desuete și nu corespund gradului necesar de reziliență în raport cu actualele provocări pe palierul de securitate care, în ultima perioadă, înregistrează o intensitate ascendentă, având în vedere situția geopolitică din lume.

Asemenea lacune se prezintă prin lipsa unor reglementări ce ar stipula verificări suplimentare ale candidaților ce urmează să dispună de dreptul de acces la secret de stat cu privire la compartimentul integrității și profesionalismului acestora în utilizarea unor astfel de informații, iar după desemnarea în funcții respective, includerea acestora într-un sistem permament de pregătire și perfecționare, cu regularitate prestabilită, în domeniul protecției secretului de stat.

În situația descrisă, ar fi binevenită reglementarea de către legiuitor a unor asemenea verificări suplimentare a candidaților pentru funcții cu drept de acces la secret de stat, cât și crearea unor sisteme distincte pentru pregătirea funcționarilor (după numirea acestora în funcții cu drept de acces) în conținutul cadrului normativ în vigoare în domeniul protecției secretului de stat.

În același timp, în urma studiului comparativ al infracțiunii de divulgare a secretului de stat cu legislațiile penale ale altor țări, putem releva următoarele concluzii:

În prevederile Codurilor penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, ale unor țări din spațiul Comunității Statelor Independente, precum și ale altor țări străine (România, Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, Cipru, Croația, Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Letonia, Lituania, Regatul Țărilor de Jos (Olanda), Suedia, Slovacia, Slovenia, Spania, Ungaria, Franța, Italia, Grecia, Polonia, Portugalia, Federația Rusă, Kazahstan, Uzbekistan, Tadjikistan, Kârgâzstan, Belarus și Ucraina), au fost constatate atât asemănări, cât și unele diferențe ce țin de modalitățile de divulgare a informațiilor secrete, precum și a categoriilor răspunderii penale, prevăzute pentru asemenea infracțiuni, ce sunt aplicate reieșind din particularitățile specifice ale legislațiilor fiecărui stat.

Au fost relevate asemănări conceptuale referitoare la semnificația *secretului de stat,* care este definit în legislațiile țărilor ca: „fapte, obiecte, înscrisuri, informații etc., din domeniul securității naționale, apărării teritoriului țării, economiei, intereselor publice sau private importante, sfera interesului politic intern sau internațional, divulgarea sau compromiterea cărora este de natură să prejudicieze interesele legitime şi/sau securitatea statului”.

În mare măsură, răspunderea penală pentru infracțiunile privind compromiterea sau divulgarea secretului de stat, asemănător legislației penale din Republica Moldova, se regăsesc în capitole consacrate infracțiunilor contra securității, orânduirii constituționale sau capacității de apărare a statului, reieșind din gradul sporit de prejudiciabilitate, care poate fi adus intereselor legitime şi/sau securității statului, în urma săvârșii acestor infracțiuni.

Au fost atestate reglementări practic analoage, ce se referă atât la modalități normative de săvârșire a infracțiunii studiate, cât și la structura componenței infracționale în legislația penală a Federației Ruse, care, la fel, este una formală și se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască.

În același timp, s-a constatat că legislația penală română este mai variată, sub aspectul incriminării faptelor ce țin de compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat, comparativ cu legislația penală autohtonă.

Cele mai aspre pedepse penale pentru divulgarea sau compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat au fost relevate în Codul penal al Cehiei, Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, Codul penal al Greciei etc.

Sancțiuni relativ mai blânde pentru infracțiunile nominalizate le astestăm în codurile penale ale Regatului Danemarcei, Ciprului, Sloveniei etc.

3. ELEMENTE CONSTITUTIVE OBIECTIVE ȘI SUBIECTIVE ALE INFRACȚIUNII DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT

3.1 Obiectul juridic și obiectul material (imaterial) al infracțiunii de divulgare a secretului de stat

Potrivit prevederilor art. 34 din Constituția RM se stipulează că „dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit", iar „autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor cu privire la treburile publice și problemele de interes personal". În același timp, prevederile art. 34, la alin. (3) din Constituție, statuează că „dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională" [77].

Reieșind din prevederile legii supreme vizate supra, concluzionăm că legiuitorul sugerează eventualul pericol, în cazul în care unele informații care nu pot fi accesate liber, fiind divulgate sau pierdute, pot fi folosite în detrimentul măsurilor de protecţie a cetăţenilor sau intereselor legitime și/sau a securității Republicii Moldova, presupunând astfel necesitatea definirii și sistematizării acestora prin elaborarea unei liste sau a nomenclatorului de informații, precum și prin stabilirea ansamblului de măsuri organizatorico-juridice, care fac parte din sistemul naţional de protecţie a secretului de stat privind metodele şi mijloacele utilizate de protejare a informaţiilor şi a purtătorilor materiali de informaţii atribuite la secret de stat [120].

Din această perspectivă, în vederea promovării unei politici de stat unice în domeniul atribuirii informaţiilor la secret de stat şi al secretizării lor, precum și în vederea consolidării sistemului naţional de protecţie a secretului de stat, a fost elaborat Nomenclatorul informaţiilor atribuite la secret de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 411 din 25.05.2010 în care sunt incluse informații din domeniul apărării naţionale, economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, securităţii statului, asigurării ordinii de drept sau activităţii autorităţilor publice şi autorităţile publice cu împuterniciri de dispoziţie asupra acestor informaţii (a se vedea Anexa nr. 2) [121]. De asemenea, a fost elaborat Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22.12.2010) [120].

Potrivit autorului Ulianovschi X., faptele care sunt de natură să aducă atingere statului, atributelor fundamentale care îi sunt specifice, condiţiilor necesare îndeplinirii funcţiilor lui, precum și cele care aduc atingere autorităţii publice, prezintă un pericol social sporit [30, p. 665].

Prevederile legislației penale, alin. (1) art. 344 din CP al RM, prevăd răspunderea penală pentru „divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul în care aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj” [66].

Potrivit autorului Macari I., dispoziția art. 344 CP este de blanchetă, de aceea, pentru a stabili care informație constituie secret de stat, trebuie consultate prevederile legii Republicii Moldova cu privire la secretul de stat [153, p. 425].

În procesul de calificare a infracțiunilor are loc confruntarea circumstanțelor faptei săvârșite în realitatea înconjurătoare cu semnele componenței de infracțiune cuprinse în cadrul unei norme de drept. Astfel, corespunderea semnelor faptei comise se determină în raport cu semnele și elementele componenței de infracțiune, care, conform art. 15 CP al RM este formată din patru elemente: obiectul infracțiunii, latura obiectivă a infracțiunii, subiectul infracțiunii și latura subiectivă a infracțiunii [79, p. 108].

În continuare, vom purcede la determinarea și definirea obiectului infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM, ca unul din elementele constitutive ale componenței de infracțiune.

Doctrina autohtonă definește *obiectul infracțiunii* ca fiind totalitatea valorilor și relațiilor sociale create în jurul acestor valori care sunt prejudiciate ori vătămate prin infracțiune [24, p. 176].

Orice faptă socialmente periculoasă, prevăzută de legea penală, presupune încălcarea unor valori sociale, nefiind infracțiune fără obiect [198, p. 21].

Având în vedere gradul de ierarhizare a valorilor sociale care formează obiectul infracțiunii, putem releva obiectul juridic general, obiectul juridic generic și obiectul juridic special. Pentru aplicarea corectă a legii penale este necesară determinarea exactă a obiectului [79, p. 112].

În literatura de specialitate se învederează că clasificarea tridimensională a obiectelor juridice ale infracțiunii (general, generic și special) coincide în totalitate cu structura Codului penal al RM, deoarece Părțile acestuia se divizează doar în capitole. Doctrina penală rusă însă, datorită faptului că Codul penal al FR sistematizează capitole în anumite titluri, propune o divizare a obiectelor infracțiunii în patru trepte, introducând pe lângă cele trei categorii de obiecte juridice menționate supra o categorie nouă de obiect juridic, și anume obiect juridic integrat (de tip anterior obiectului juridic generic). Obiectul juridic integrat constituie un grup de relații sociale omogene la care atentează infracțiunile, răspunderea pentru care este prevăzută de articole care fac parte din unul și același titlu al Părții speciale din Codul penal al FR [34, p. 48].

Referindu-ne la proveniența termenului „obiect”, este de menționat că originea acestuia vine de la cuvântul latin *objectum*, care la rândul său se traduce ca „element, materie asupra căreia este îndreptată o anumită activitate” [90, p. 552].

Procesul determinării logice a obiectului infracțiunii și a tipurilor acestuia nu poate avea loc separat, totul având loc într-o unitate dialectică și într-o reciprocitate (de la general la singular) [198, p. 22].

Potrivit autorului Macari I., în calitate de obiect al componenței infracțiunii pot fi recunoscute numai acele valori cărora în timpul săvârșirii infracțiunii li se cauzează o daună concretă. În legătură cu aceasta, nu pot fi considerate obiecte ale componenței de infracțiune normele dreptului penal pe care le încalcă infractorul. În cazul de față, normele dreptului penal nu suferă și nici nu pot suferi daună din cauza comiterii infracțiunii. Mai mult ca atât, condamnarea persoanei în legătură cu încălcarea normei dreptului penal mărturisește „victoria” acestei norme asupra persoanei care a încălcat interdicția normei de drept.

Infractorul, prin fapta sa (acțiune sau inacțiune) socialmente periculoasă, întodeauna pricinuește o daună concretă societății, în același rând și relațiilor sociale ocrotite de legea penală. Toate relațiile sociale, care sunt ocrotite de legea penală și la care atentează subiectul, constituie în teoria practică a dreptului penal obiectul componenței infracțiunii [154, p. 90].

În opinia autorului Bulai C., *obiectul infracțiunii* îl formează, în general, însăși societatea privită ca un ansamblu al relațiilor sociale, iar infracțiunea, ce constituie comportament individual al unei persoane, nu poate fi direcționată împotriva tuturor relațiilor sociale existente, deoarece aceasta, în realitate, poate prejudicia doar o anumită valoare și, prin ea, relațiile sociale concrete, formate în jurul și datorită acestei valori.

În literatura de specialitate română, *obiectul infracțiunii* este definit ca fiind valoarea socială și relațiile sociale formate în jurul și datorită acestei valori, împotriva cărora se îndreaptă fapta ce constituie elementul material al infracțiunii și care sunt vătămate sau puse în pericol prin săvârșirea acesteia [31, p. 195].

Literatura de specialitate, în mod unanim, susține postulatul că *obiectul infracțiunii* îl reprezintă relațiile sociale împotriva cărora este îndreptat actul de conduită al făptuitorului și pe care el le prejudiciază sau le pune în pericol. Astfel, influențarea relațiilor sociale, fie în sens pozitiv, fie în sens negativ, se face prin intermediul valorii sociale de care sunt legate. În cazul infracțiunii, prejudicierea sau expunerea în pericol a relațiilor sociale printr-un act de conduită are loc, în mod necesar, prin vătămarea sau periclitarea valorii sociale în jurul și datorită căreia există acele relații, tot așa după cum apărarea acelorași relații sociale împotriva aceluiași act de conduită are loc prin protejarea valorii sociale concrete.

În acest context, autorii Copețchi S. și Hadîrcă I., susțin că *obiectul juridic general,* fiind comun pentru toate infracțiunile, este constituit din totalitatea valorilor sociale protejate de legea penală, de aceea nu prezintă relevanță pentru calificarea infracțiunii, decât la etapa inițierii urmăririi penalepentru că permite delimitarea acesteia de alte fapte penale, în special de faptele contravenționale [79, p. 113].

Prin urmare, având în vedere definițiile expuse supra, conchidem că, **obiectul juridic general** constituie valoarea socială și relațiile sociale, formate în jurul și datorită acestei valori, împotriva cărora se îndreaptă fapta ce constituie elementul material al infracțiunii și care sunt vătămate sau puse în pericol prin săvârșirea acesteia.

În ceea ce privește *obiectul juridic generic*, în doctrină se menționează că acesta este constituit din mănunchiul valorilor sociale de aceeași natură ocrotit de legea penală [18, p. 44]. În legislația penală națională, *obiectul juridic generic* este dedus din denumirea capitolelor Părții Speciale din Codul Penal. Toate infracțiunile din cadrul unui capitol au același obiect juridic generic. De fapt, în temeiul obiectului juridic generic are loc gruparea infracțiunilor în capitole [79, p. 113].

Autorul Macari I. este de părere că *obiectul generic al componenței de infracțiune* îl formează un anumit grup de valori sociale omogene sau analoage, care sunt protejate de legea penală împotriva unor atentate infracționale. Așa sunt, de exemplu, infracțiunile precum: furtul, jaful, tâlhăria, escrocheria, delapidarea, distrugerea sau deteriorarea avutului proprietarului, adică infracțiunile care atentează la unul și același obiect generic – valorile sociale ce țin de proprietate. Infracțiunile sus-enumerate cauzează daună valorilor sociale care au unele semne comune. Anume după obiectul generic legislatorul împarte toate infracțiunile în grupuri mari, care constituie capitole aparte din Partea Specială a Codului penal [154, p. 93].

Sintagma „obiect juridic generic sau de grup”, potrivit literaturarii de specialitate române, constituie obiectul juridic comun grupului de infracțiuni, alcătuit din mănunchiul relațiilor sociale create în jurul și datorită uneia dintre valorile primordiale ale societății, cum ar fi statul, personalitate umană, patrimoniul etc. [31, p. 197]

Având în vedere faptul că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat este inclusă în Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului” din Partea Specială a Codului penal al RM, obiectul juridic generic al acesteia reprezintă relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului [30, p. 665].

Prin autoritate publică se subînțelege sistemul instituţional al administraţiei publice centrale de specialitate, regimul general de activitate al cărora este reglementat de prevederile Legii nr. 98 din 04.05.2012 privind administraţia publică centrală de specialitate. Sub incidenţa

legii nominalizate cad ministerele, Cancelaria de Stat, alte autorităţi administrative centrale subordonate Guvernului şi structurile organizaţionale din sfera lor de competenţă (autorităţile administrative din subordine, inclusiv serviciile publice desconcentrate şi cele aflate în subordine, precum şi instituţiile publice în care ministerul, Cancelaria de Stat sau altă autoritate administrativă centrală are calitatea de fondator) [144].

În același timp, în sensul prevederilor Legii nr. 618/1995, securitatea statului presupune asigurarea protejării valorilor acesteia, reprezentate de: suveranitatea, independenţa şi integritatea teritorială, regimul constituţional al acesteia, potenţialul economic, tehnico-ştiinţific şi defensiv, drepturile şi libertăţile legitime ale persoanei contra unor activităţi informaționale și subversive din partea unor servicii specializate sau organizaţii străine, împotriva unor atentate infracționale unor grupuri sau indivizi aparte.

Securitatea statului, la rândul său, este asigurată prin stabilirea şi aplicarea de către reprezentanții statului a unui sistem de măsuri economice, politice, juridice, militare, organizatorice, precum și de altă natură, ce sunt direcționate pentru descoperirea, prevenirea şi contracararea promptă a amenințărilor la adresa securității naționale [149].

Respectiv, în urma celor menționate supra, conchidem că **obiectul juridic generic** al infracțiunii de divulgare a secretului de stat este reprezentat de relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului.

Cu referire la *obiectul juridic special*, literatura de specialitate autohtonă îl definește ca o valoare socială individuală concretă, care este lezată sau periclitată nemijlocit prin săvârșirea unei infracțiuni concrete [79, p. 113].

Potrivit autorului Bulai C., în opoziție cu obiectul juridic generic, în literatura de specialitate română se mai operează cu termenul „obiect juridic specific sau individual”, prin care se subînțelege obiectul juridic propriu-zis al infracțiunii, specific fiecărei infracțiuni, constituit din relațiile sociale formate în jurul și datorită unei valori sociale specifice, subordonate uneia dintre valorile fundamentale, relații a căror formare, desfășurare sau dezvoltare nu ar fi posibilă fără apărarea împotriva acelei valori. În același timp, între obiectul juridic generic sau de grup și obiectul juridic specific există un raport de subordonare, în sensul că ultimul reprezintă o parte din obiectul generic [31, p. 197].

În pofida faptului că majoritatea infracțiunilor, de regulă, dispun de un singur obiect juridic special, se întâlnesc situații când infracțiunea poate atenta, în mod simultan, la două obiecte juridice speciale.

Așadar, autorii Borodac A. și Gherman M. evidențiază două categorii ale obiectului juridic special, și anume principal și secundar, după cum urmează:

Obiectul juridic special principal constituie relațiile sociale pentru care a fost incriminată fapta penală concretă, care permite relevarea naturii sociale și juridice a acesteia, căreia i se pricinuesc permanent pagube și în lipsa atentatului asupra ei n-ar exista infracțiunea respectivă.

Obiectul juridic special secundar al infracțiunii reprezintă acele relații sociale care merită o protecție penală de sine stătătoare. În cazul săvârșirii infracțiunilor, sunt ocrotite împreună cu obiectul juridic special principal al acestora și cărora li se poate aduce un prejudiciu în legătură cu atentarea la obiectul juridic special principal [23, p. 107].

Unii autori sunt de părere că obiectul juridic special secundar (complemetar), la rândul său, poate fi divizat în alte două subcategorii, după cum urmează:

1) *obiectul complementar obligatoriu*, căruia îi este caracteristic faptul că acesta poate deveni ținta unei atentări infracționale, suferind drept urmare a acesteia anumite daune sau fiind amenințat de cauzarea acestora;

2) *obiectul complementar facultativ*, care, la rândul său, este în opoziție cu obiectul complementar obligatoriu, fiindu-i caracteristic că nu în toate cazurile de săvârșire a unor infracțiuni acestuia i se pot cauza, drept consecință, anumite daune și nu întodeauna acesta poate fi amenințat de cauzarea lor [208, p. 152].

Referindu-ne la infracțiunea de divulgare a secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP al RM, acesteia îi este caracteristică prezența a două obiecte juridice speciale, și anume: *obiectul juridic special principal* și *obiectul juridic special secundar.*

Potrivit autorilor Brînză S. și Stati V., obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute în art. 344 CP al RM este reprezentat de relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea informațiilor ce constituie secret de stat [29, p. 1031].

În același timp, autorii Barbăneagră A., Alecu Gh. ș.a., sunt de părere că obiectul juridic special al infracțiunii analizate îl reprezintă securitatea economică și capacitatea de apărare a țării [16, p. 761].

În comparație cu literatura de specialitate română (potrivit autorilor Loghin O. și Toader T.), relevăm că obiectul juridic special al infracțiunii de divulgare a secretului de stat este reprezentat de relațiile sociale referitoare la siguranța statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date [152, p. 73].

După părerea noastră, ultima opinie a autorilor români este una mai veridică, deoarece îmbină în sine acele relații sociale care sunt formate în jurul și datorită unei valori sociale concrete, ce se subordonează unei valori fundamentale, relații a căror formare, desfășurare sau dezvoltare nu este posibilă fără protejarea valorii respective.

În această ordine de idei, putem conchide că **obiectul juridic special principal** al infracțiunii de divulgare a secretului de stat este reprezentat de relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date, ce sunt atribuite la secret de stat.

Referindu-ne la obiectul juridic special secundar al infracțiunii, este de menționat că stabilirea exactă a acestuia, ne permite delimitarea unei fapte penale de alte componente infracționale similare, asigurând astfel aplicarea corectă a normei juridico-penale.

Autorii Brînză S. și Stati V., sunt de părere că în ipoteza variantei agravate a infracțiunii privind divulgarea secretului de stat (consemnate la alin. (2) art. 344 CP al RM), în plan secundar, se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc. [29, p. 1031].

Autorul Ulianovschi X., referindu-se la urmări grave, în cazul săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, admite zădărnicirea acțiunilor importante ale statului, cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari, transmiterea datelor ce conțin secret de stat, de către persoanele care au luat cunoștință de aceste informații, unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, organizațiilor criminale, când aceasta generează redislocarea obiectelor secrete, a unităților militare sau reorganizarea producției secrete etc. [30, p. 689]

În același timp, autorul Șumilov A., referindu-se la obiectul juridic special secundar, admite impactul negativ asupra sănătății sau decesul persoanei, drept rezultat al divulgării secretului de stat, de către o persoană căreia i-au fost încredințate informații secrete în legătură cu funcția ocupată (de ex., decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contrspionaj sau a măsurilor speciale de investigații [colaborator confidențial, agent etc.] când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate) [226, p. 75].

Respectiv, având în vedere cele menționate, susținem categoric opinia autorilor Brînză S. și Stati V., potrivit cărora **obiectul juridic special secundar** al infracțiunii studiate, prin prisma variantei agravante, consemnate la alin. (2) art. 344 CP al RM, este reprezentat de relațiile sociale cu privire la viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanei, precum și patrimoniul statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe.

În continuare, vom purcede la abordarea *obiectului material (imaterial) al infracțiunii*, ca valoare asupra căruia este îndreptată infracțiunea, atât din punct de vedere conceptual, cât și din perspectiva identificării acestuia în contextul infracțiunii studiate.

În literatura de specialitate autohtonă întâlnim opinii separate cu referire la obiectul material al infracțiunii, care poate avea atât expresie materială (palpabilă), cât și imaterială, presupunând o entitate incorporală [101, p. 49].

Referindu-ne la definirea obiectului material al infracțiunii, în accepțiunea autorilor Tănăsescu I., Tănăsescu C. și Tănăsescu G., acesta este reprezentat de valorile materiale (bunurile materiale) asupra cărora s-a îndreptat acțiunea-inacțiunea socialmente periculoasă, doar pentru categoria de fapte care lezează o valoare materială [179, p. 162-163].

Autorul Bulai C. este de părere că obiectul material al infracțiunii îl reprezintă entitatea materială asupra căreia se îndreaptă materialitatea actului de conduită, energia fizică a acestuia, amenințindu-l cu un pericol de vătămare sau provocându-i efectiv o asemenea vătămare [31, p. 197].

La rândul său, autorii Cojocaru R. și Larii Iu. definesc obiectul material al infracțiunii ca fiind „entitatea materială asupra căreia este orientată în mod direct acțiunea sau inacțiunea criminală, entitate ce condiționează existența valorilor și relațiilor sociale ce formează obiectul protecției juridico-penale” [76, p. 27].

Referindu-ne la conceptul de *bun material*, acesta se referă la lucrurile care corespund unor necesități umane având o valoare economică sau afectivă și care prezintă un interes concret (un bun mobil, acte, scrisori, fotografii, manuscrise) [179, p. 162-163].

În același timp, definiția bunurilor de stat o găsim în Legea nr. 121/2007 privind administrarea și deetatizarea proprietății publice, potrivit căreia acestea constituie totalitatea bunurilor domeniului public și a bunurilor domeniului privat ale statutului, ale unităților administrativ-teritoriale, inclusiv ale unității teritoriale autonome Găgăuzia, destinate satisfacerii intereselor generale ale statului sau care au destinație strict determinată, alta decât satisfacerea unui interes general [143].

În contextul elucidării obiectului material al infracțiunii, este important ca acesta să fie delimitat de instrumentele și mijloacele comiterii acesteia [21, p. 121].

În accepțiunea autorului Chirița V., deosebirea de bază între instrumentele și mijloacele infracțiunii și obiectul material al infracțiunii constă în modul de folosire a acestora în procesul comiterii infracțiunii, și anume dacă instrumentul sau mijlocul a fost aplicat în acțiune asupra obiectului, atunci acesta devine respectiv mijloc sau instrument al infracțiunii. Iar dacă acțiunea este săvârșită asupra acestora – suntem în prezența obiectului material al infracțiunii [34, p. 49].

Potrivit autorilor Brînză S., Ulianovschi X. ș.a., infracțiunea privind divulgarea secretului de stat, specificată la art. 344 CP al RM, dispune de obiect material, care presupune un document ce constituie secret de stat. Acesta, la rândul său, poate fi reprezentat prin obiect sau purtător

material (de ex., suport de hârtie), inclusiv câmpuri fizice (de ex. floppy disk de 3,5 inch, discuri „optice”, cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard [magnetic] disk drive, cardurile de memorie, USB stick și altele), în care informaţiile secrete sunt prezentate ca text, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice, dar dacă acţiunea făptuitorului nu se referă la un document, ci la anumite date ce constituie secret de stat, infracţiunea nu are obiect material [30, p. 688].

Aceeaşi părere este susținută și de către autorii Loghin O. și Toader T., potrivit cărora infracțiunea de divulgare a secretului de stat dispunde de obiect material. Acesta constă fie dintr-un document ce constituie secret de stat, fie dintr-un alt document divulgat sau deținut în vederea divulgării, iar dacă acțiunea făptuitorului nu se referă la un document, ci la anumite date, infracțiunea nu are obiect material [152, p. 73].

În acelaşi timp, în cazul survenirii a unor urmări grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat, obiectul material poate fi reprezentat de corpul persoanei, privit ca o totalitate de funcții și procese organice ce mențin individul în viață, în situația când infracțiunea s-a soldat cu vătămarea gravă a sănătății sau decesul unei persoane, implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contrspionaj sau a măsurilor speciale de investigații (colaborator confidențial, agent etc.) când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate [226, p. 75].

Potrivit altor opinii, obiectul material poate fi reprezentat de patrimoniul aflat în gestiunea statului, având în vedere urmări grave, drept rezultat al săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 344, manifestate prin zădărnicirea acțiunilor importante ale statului, cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari, transmiterea datelor ce conțin secret de stat, de către persoanele care au luat cunoștință de aceste informații, unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, organizațiilor criminale, când aceasta generează redislocarea obiectelor secrete, a unităților militare sau reorganizarea producției secrete etc. [30, p. 689].

După cum am remarcat mai sus, nu toate obiecte ce se află în sfera relațiilor sociale se consideră obiecte materiale ale infracțiunii, deoarece calitatea respectivă se atribuie doar acelor entități ce dispun de natură corporală (palpabilă) și, respectiv, pot fi sesizate datorită unor atingeri, fiind posibilă astfel influențarea lor prin percepția din afară [27, p. 49].

În dreptul penal, sintagma „obiectul imaterial al infracțiunii” se utilizează comparativ mai rar față de sintagma „obiectul material al infracțiunii”. Deși vehiculată mai puțin frecvent, această sintagmă a apărut relativ demult în terminologia dreptului penal. Astfel, într-o lucrare apărută în 1965, autorul Oancea I. menționează: „Obiectul direct, nemijlocit poate avea o existență materială sau una imaterială... În cazul infracțiunii de injurie, al infracțiunii de

calomnie sau al infracțiunii de uneltire contra statului, obiectul direct, nemijlocit nu are existență materială; dimpotrivă, este un obiect imaterial, anume un obiect moral sau politic" [158, p. 132].

Autorul Reșetnicov A. afirmă că obiectul imaterial presupune entitatea incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii [173, p. 25-30].

Practic aceeași opinie este susținută și de către autorul Giurgiu N., potrivit căruia nu au obiect material infracțiunile la care valoarea amenințată nu este încorporată într-o entitate materială și nu se exprimă prin lezarea unor bunuri materiale [106, p. 173].

În accepțiunea autorilor Brînză S. și Stati V., infracțiunea de divulgare a secretului de stat, pe lângă obiect material, are și un obiect imaterial, în situația în care acțiunea făptuitorului nu se referă la un document (sau un purtător material), ci la anumite date care reprezintă informații ce constituie secret de stat [29, p. 1032].

O expunere mai desfășurată în acest sens o găsim la autorul Dvornicov A., care la fel afirmă că obiectul material al infracțiunii studiate poate avea două forme: materială și imaterială.

Referindu-se la obiectul imaterial al infracțiunii, autorul precizează că acesta este reprezentat de informații ce constituie secret de stat, care sunt stabilite și gestionate prin intermediul purtătorilor nemateriali (memoria omului, comunicare verbală sau nonverbală). Respectiv, autorul prezintă obiectul imaterial, drept purtători intelectuali ai secretului de stat, care se atribuie la tipuri de informații ce nu pot expuse sau fixate pe obiecte cu proprietăți materiale [194, p. 86-87].

În acest context, prezintă interes reflexiile autorului Bucalerova L. care afirmă: „Pe de o parte, având în vedere una din capacitățile creierului uman, cum ar fi imposibilitatea absolută de a interveni de către cineva străin în memorie pentru a accesa conținutul acesteia, îl face pe acesta purtător ideal de informații. Pe de altă parte, nu este posibil de a controla și preveni gestionarea necorespunzătoare a informațiilor de către subiectul care are angajamentul legal de a păstra asemenea informații." [189, p. 240].

În contextul celor afirmate supra, putem concluziona că **obiectul material** al infracțiunii de divulgare a secretului de stat este reprezentat de valorile materiale (bunurile materiale) asupra cărora s-a îndreptat acțiunea-inacțiunea socialmente periculoasă, doar pentru categoria de fapte care lezează o valoare materială, cum ar fi un document ce constituie secret de stat sau purtător material, inclusiv câmpuri fizice, în care informaţiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice.

Referindu-ne la **obiectul imaterial** al infracțiunii studiate, acesta presupune entitatea incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce

atingere obiectului juridic al infracțiunii și este reprezentat de informații ce constituie secret de stat, care nu sunt expuse sau fixate pe obiecte cu proprietăți materiale.

În condițiile consemnate la alin. (2) art. 344 CP al RM, obiectul material al infracțiunii poate fi reprezentat de corpul fizic al persoanei, privit ca o totalitate de funcții și procese organice ce mențin individul în viață, precum și patrimoniul statului.

Rezumând conținutul acestui subcapitol, relevăm că procesul calificării faptei săvârșite este indispensabil legat de stabilirea obiectului infracțiunii studiate.

3.2 Latura obiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat

Orice acțiune sau inacțiune umană este determinată de o cauză și va avea un efect. Umanitatea își limitează considerația de a percepe actele umane prin respectarea regulilor și principiilor sociale (*disciplina voluntatis*). Tendința de a considera actul uman ca fiind generat de voința individuală, perceput și considerat de spiritul colectivității ca ireductibil la raporturile logice, la efectele integratoare în condiția umană, accentuează nevoia de a înțelege și acțiunile și inacțiunile care par să fie rezultatul biologicului [179, p. 55].

Aprecierea conținutului infracțiunii ca instituție juridică este concepută ca un sistem în care urmează a se regăsi toate acțiunile șiinacțiunile (omisiunile) umane posibile să producă efecte socialmente periculoase în procesul de convieţuire socială, fiind în strânsă legătură cu totalitatea cunoștințelor omenești, la un moment dat. Știința dreptului penal folosește termeni de specialitate pentru a defini o anumită formă, regulă, principiu prin care se precizează cu exactitate și se definesc conceptele, elementele de bază ale infracțiunii, pentru a opera în acestea, după anumite reguli și a prezenta un anumit conținut general unitar al acesteia [179, p. 157-158].

Potrivit alin. (1), art. 14 din CP al RM, infracțiunea este o faptă (acțiune/ inacțiune) prejudiciabilă. De aici desprindem că o faptă poate fi considerată infracțiune luându-se în calcul comportamentul exteriorizat al persoanei în realitatea obiectivă [79, p. 123].

Totodată, în accepțiunea prevederilor legii penale, trăsăturile laturii obiective sunt prevăzute în mod diferit, în unele articole este indicată numai acțiunea sau inacțiunea social-periculoasă (furtul – art. 186, huliganismul – art. 287 CP, lipsirea de viață din imprudență – art. 149 CP), iar în alte articole este indicată atât acțiunea (inacțiunea), cât și urmările prejudiciabile (vătămarea intenționată gravă a integrității corporale – art. 151, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu – art. 328 CP) [182, p. 52].

Potrivit științei dreptului penal, latura obiectivă a infracțiunii, constituie una din elementele componenței acesteia și reprezintă ansamblul cerințelor normei de incriminare ce se referă la comportament sau act de conduită pentru existența faptei penale [24, p. 185].

Reprezentând manifestarea exterioară a voinței individuale, latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin săvârșirea acțiunii sau inacțiunii care vatămă valorile sociale ocrotite de legea penală prin producerea unui rezultat socialmente periculos [179, p. 274].

În opinia autorului Macari I., latura obiectivă a componenței de infracțiune constituie aspectul exterior al atentatului periculos la obiectele ocrotite de legea penală, adică aspectul exterior al comportării persoanei, manifestată în lumea reală și exprimată prin cauzarea de pericol acestui obiect (omor, furt, viol, luare de mită, huliganism, divulgarea secretului de stat etc.) sau prin amenințarea de a-l pune în pericol.

Respectiv, latura obiectivă a componenței infracțiunii constituie aspectul exterior (adică ceea ce vedem în realitate, ceea ce simțim și ceea ce se desfășoară în fața noastră) al comportării socialmente periculoase a subiectului, care se exprimă prin provocarea, cauzarea unui prejudiciu valorilor sociale, ocrotite de legea penală [154, p. 103-105].

Potrivit autorilor Copețchi S. și Hadîrcă I., latura obiectivă presupune o anumită conduită a persoanei care se manifestă fie prin săvârșirea unei acțiuni, fie prin abținerea de la un anumit comportament (inacțiune) prescris de lege, care în unele cazuri poate duce la cauzarea unor urmări prejudiciabile, poate fi exteriorizată prin utilizarea anumitor metode de comportare, cu folosirea unor mijloace și instrumente, într-un loc și timp anumit [79, p. 123].

Autorii Vasiloi D. și Bujor V., la fel susțin că latura obiectivă este aspectul exterior al infracțiunii (ceea ce vedem și simțim în realitate), și se realizează prin manifestarea exterioară a omului – acțiune, inacțiune – care atinge, lezează valorile sociale (obiectul) ocrotite de legea penală [182, p. 52].

Aceeași părere este susținută și de Mariț A., care menționează că latura obiectivă este realizată datorită manifestării exterioare umane – acțiune sau inacțiune – care atinge, prejudiciază valorile (obiectul juridic) protejate de normele legii penale, atingerea căreia poate consta într-o anumită schimbare în realitatea obiectivă, numită urmare infracțională [155, p. 78].

După cum a remarcat autorul rus Kudreavțev V.N., *latura obiectivă a infracțiunii* este elementul care, de obicei, este cel reflectat integral în conținutul articolului din partea specială a Codului Penal, motiv pentru care s-ar părea că delimitarea infracțiunilor după semnele laturii obiective a componenței infracțiunii este unul mai puțin complicat, însă, practica demonstrează că cele mai multe erori în aplicarea legii penale predomină anume aici [203, p. 160].

În literatura de specialitate, latura obiectivă reprezintă activitatea fizică, materială desfăşurată de subiectul infracţiunii şi pasibilă să producă anumite schimbări în mediul înconjurător prin vătămarea ori periclitarea unei dintre valorile sociale, cât şi a relaţiilor sociale corespunzătoare acesteia [163, p. 137].

Doctrina penală clasifică semnele laturii obiective în două categorii: obligatorii (necesare) şi facultative. La semnele obligatorii ale laturii obiective se referă circumstanţele incluse de legiuitor în orice componenţă de infracţiune, adică acele semne fără de care nu poate exista nicio infracţiune. Din acest punct de vedere, nicio infracţiune nu poate exista fără cel puţin un singur semn obligatoriu – acţiunea sau inacţiunea prejudiciabilă. Semnele obligatorii au o importanţă hotărâtoare pentru calificarea infracţiunilor. În aceste cazuri, toate celelate semne (consecinţele, raportul cauzal, locul timpul, metoda, împrejurările şi mijloacele) se consideră facultative şi trebuie luate în consideraţie la individualizarea răspunderii penale [21, p. 126].

Respectiv, având în vedere această structură a semnelor laturii obiective, în continuare vom purcede la elucidarea şi definirea fiecărui semn în parte, în raport cu infracţiunea prevăzută la art. 344 din CP al RM.

În accepţiunea prevederilor art. 344 din CP al RM, latura obiectivă a infracţiunii se realizează prin divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul în careă aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [66].

Reieşind din faptul că legislaţia penală nu oferă definiţia termenului „divulgare”, vom efectua tălmăcirea acestuia prin studierea literaturii de specialitate.

După cum s-a menţionat anterior la paragraful 1.2 din teză, în sensul dicţionarului român al termenilor juridici uzuali, termenul „divulgare” a provenit de la cuvântul latin *divulgare* – a face cunoscut mulţimii, care desemnează unele infracţiuni care se comit prin destăinuirea, dezvăluirea sau transmiterea unui secret către o persoană neîndreptăţită să-l cunoască, cum ar fi divulgarea secretului care periclitează securitatea naţională [84, p. 142].

De menţionat este faptul că în literatura de specialitate întâlnim o pluralitate de definiţii a divulgării secretului de stat, însă în marea majoritate a cazurilor, autorii utilizează unele elemente conceptuale comune, cum ar fi: transmiterea ilegală, comunicarea cu persoanele neautorizate, divulgarea informaţiilor secrete care nu sunt destinate publicităţii, etc.

Potrivit opiniei autorului Gurschi C., „a divulga” înseamnă a comunica, a da în vileag prin orice mijloace unei sau unor persoane ce nu sunt în drept să afle, să cunoască informaţii (date, documente) secrete. Pentru existenţa faptului de divulgare este necesar ca aceasta să fie realizată în aşa mod, încât persoana (interlocutorul) căreia i se comunică anumite informaţii, să

le perceapă în mod efectiv și să înțeleagă caracterul acestora. Dacă făptuitorul s-a referit la informații (date, documente) false sau inexistente, infracțiunea de divulgare, dată fiind lipsa elementului material, nu există. Infracțiunea va exista dacă a avut loc divulgarea parțială a informațiilor (datelor, documentelor) [17, p. 553].

Autorul Diacov S., la rândul său, este de părere că prin *divulgare* se subînțelege transmiterea ilegală a informațiilor care constituie secret de stat care, prin urmare, au devenit proprietatea persoanelor neautorizate. Prin persoane neautorizate se prezumă orice persoană, care, în virtutea activităților desfășurate sau calității de serviciu deținute, nu are acces la informațiile, care i-au devenit cunoscute. Obiectiv, potrivit autorului, divulgarea secretului de stat poate fi manifestată prin diferite modalități, în rezultatul cărora, informațiile ce costituie secret de stat, ajung să fie cunoscute persoanelor ce nu dispun de dreptul de acces la secret de stat, și anume într-o discuție privată, printr-un discurs public, transmiterea corespondenței, prezentarea anumitor documente, demonstrarea schițelor, schemelor, unor dispozitive, pierderea unor caiete sau notițe cu extrase din documente cu conținut secret etc. [195, p. 34-35]

Autorul Barbăneagră A., este de părere că divulgarea secretului de stat înseamnă dezvăluirea unor atare date care nu sunt destinate publicității, din cauza cărui fapt ele devin cunoscute persoanelor care, conform caracterului activitității desfășurate sau al atribuțiilor de serviciu, nu au acces la ele [15, p. 733].

După Fodor I., „păstrarea secretului datelor sau documentelor de interes pentru economia națională, nivelul și cuceririle tehnico-științifice, structura militară a țării constituie una din condițiile principale pentru asigurarea independenței economice, politice și militare a statului, a suveranității lui și, de aceea, divulgarea sau expunerea documentelor secrete riscului unei divulgări pot crea un pericol pentru securitatea statului” [92, p. 138-139].

Autorii Brînză S. și Stati V. accentuează că păstrarea cu strictețe a informațiilor ce constituie secret de stat, care nu trebuie să ajungă la cunoștința persoanelor neautorizate în acest sens sau neîndreptățite să le cunoască, este de cea mai mare însemnătate. Divulgarea unor asemenea informații poate pune în pericol securitatea statului, sub aspectul afectării bazei economice și capacității de apărare a țării. Complexul de măsuri organizatorico-juridice, tehnico-inginerești, criptografice, operative de investigații și de altă natură, destinate prevenirii divulgării informațiilor, atribuite la secret de stat, nu întodeauna își demonstrează eficiența. Iată de ce, în calitate de *ultima ratio*, mijloacele juridico-penale, prevăzute la art. 344 CP al RM, au menirea să asigure apărarea eficientă a ordinii de drept împotriva faptei de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa [29, p. 1031].

Referindu-ne la semnificația termenului „secret”, după cum s-a menționat anterior, potrivit dicționarului limbii române, aceasta este definit ca „ceva ce este ținut ascuns, care rămâne necunoscut, confidențial, ceea ce nu se știe, nu se cunoaște (de nimeni), ceea ce este tăinuit, nu trebuie spus nimănui”, iar „secretul de stat” – „document sau date privitoare la problemele fundamentale ale vieții politice, economice, precum și ale apărării statului, a căror divulgare este pedepsită penal” [91].

Totodată, definirea termenului o găsim în Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, potrivit căreia, secret de stat constituie „informaţii protejate de stat în domeniul apărării naţionale, economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, securităţii statului, asigurării ordinii de drept şi activităţii autorităţilor publice, a căror divulgare neautorizată sau pierdere este de natură să aducă atingere intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova” [148].

Astfel, având în vedere cele menționate supra, prin **divulgarea secretului de stat** vom înțelege orice acțiune sau inacțiune a persoanei, care, în legătură cu serviciul sau munca sa, dispune de dreptul de acces la informațiile ce constituie secret de stat, datorită cărora, conținutul acestora va deveni cunoscut persoanelor neautorizate sau ce nu dispun de dreptul de acces la asemenea informații.

În viziunea autorului A. Borodac, pentru existența infracțiunii de divulgare a secretului de stat, legea prevede prezența concomitentă a două condiții:

1) încălcarea regulilor de păstrare a secretelor de stat, a cărei ordine este stabilită de anumite acte normative și la care organele de urmărire penală și instituții de judecată trebuie să facă trimitere;

2) divulgarea informațiilor secrete care nu sunt destinate publicității.

Lipsa unei condiții exclude răspunderea penală. Încălcarea regulilor de păstrare a secretelor de stat, fără divulgarea lor, poate constitui componența unei contravenții administrative
[22, p. 537-538].

Respectiv, având în vedere încălcarea regulilor nominalizate, precum și odată cu aprobarea prin Hotărârea Guvernului nr. 1176/2010 a Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice și altor acte normative departamentale în domeniul protecției secretului de stat și respectării regimului secret, legiuitorul a completat Codul contravențional al RM cu art. 365^1 (încălcarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice) și art. 365^2 (secretizarea/ desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor) [40].

Referindu-ne la infracțiunea de divulgare a secretului de stat, în literatura de specialitate, întâlnim opinii separate cu referire la forma de exprimare a laturii obiective (acțiune/ inacțiune).

De menționat este că cea mai răspândită formă a faptei social-periculoase este forma activă de comportare a persoanei, și anume acțiunea, care, la rândul său, reprezintă manifestare activă, conștientă și volitivă, prin care subiectul încalcă îndatorirea de a se abține de la o anumită conduită.

La rândul său, inacțiunea se manifestă prin comportarea omisivă, conștientă și volitivă, care se exprimă prin neexecutarea acțiunii care, conform legii, trebuie îndeplinită, înfăptuită, încălcându-se, în acest fel, o normă onerativă [182, p. 53].

Autorii Tănăsescu, în lucrările lor [179, p. 275], redau o viziune mai desfășurată asupra definirii acțiunii/ inacțiunii ca criteriu al laturii obiective de clasificare a infracțiunii, după cum urmează:

Infracțiunile de acțiune (comisive) constau în săvârșirea, determinarea sau realizarea unei acțiuni infracționale care va avea ca urmare directă producerea unui rezultat socialmente periculos. Formele de realizare a infracțiunilor de acțiune sunt determinate de întinderea prejudiciului și de modul de manifestare a voinței infractorului, distingându-se ca acte preparatorii, tentativa sau infracțiunea consumată. Dacă acțiunea este săvârșită din culpă va fi considerată infracțiune numai când legea sancționează în mod expres această faptă.

Infracțiunile de inacțiune (omisive) constau în omisiunea realizării unei acțiuni, în rămânerea în pasivitate, în sensul că din propria sa voință infractorul se abține sau omite să realizeze ceea ce legea impune pentru a se evita producera rezultatului ilicit. Acest tip de infracțiune există doar sub forma consumată fiind lipsite de forma actelor preparatorii sau a tentativei. Se pot realiza cu intenție sau din imprudență, situație în care legea prevede în mod expres acest mod de sancționare.

Practic aceeași opinie este susținută și de autorii Copețchi S. și Hadîrcă I., care, având în vedere comportamentul făptuitorului, activ sau pasiv, menționează că infracțiunile se clasifică în: a) comisive și b) omisive.

Pentru a califica o faptă comisivă potrivit unei norme din Partea Specială a Codului penal, este necesar a determina dacă respectiva faptă a fost săvârșită prin încălcarea unei dispoziții prohibitive a legii penale (dispoziții care interzice săvârșirea unei anumite acțiuni). *Per a contrario,* calificarea unei fapte omisive presupune stabilirea faptului dacă a fost încălcată o dispoziție onerativă a legii penale (dispoziție care obligă la un anumit comportament). Așadar, infracțiunea comisivă presupune săvârșirea unei fapte a cărei comitere este interzisă de legea

penală, în timp ce infracțiunea omisivă în nesăvârșirea unei acțiuni pe care persoana era obligată să o facă [79, p. 132-133].

Referindu-ne la forma de exprimare a laturii obiective a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, potrivit opiniei autorului Semențova I., aceasta este exprimată doar prin acțiuni (manifestate prin divulgarea informațiilor respective) [217, p. 283].

Autorii Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. ș.a., la fel, sunt de părere că latura obiectivă a infracțiunii studiate se realizează doar prin acțiuni de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul dacă aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj. Potrivit acestora, divulgarea secretului de stat, constă în transmiterea de informații ce constituie secret de stat, aducerea la cunoștință a acestor informații unei persoane care nu are dreptul să le cunoască, care la rândul său, poate fi realizată prin diferite mijloace: verbal sau scris, prin intermediul audio sau echipamente video, prin telefon, scrisori, prin transmiterea de documente, mostre sau alte obiecte ce constituie secret de stat etc. [30, p. 688].

Practic de aceeași părere sunt și autorii Gauhman L. (în coautorat cu Maximov S.) care susțin că latura obiectivă a infracțiunii studiate este caracterizată *doar* prin acțiuni, manifestate prin divulgare [193, p. 299].

În același timp, autorii Macari I. [153, p. 425], Borodac A. [22, p. 538] și Diacov S. [195, p. 35] sunt de părere că această faptă poate fi realizată nu doar prin acțiune, ci și prin inacțiune.

Șumilov A., la fel, este de părere că divulgarea secretului de stat, nu este realizată doar prin acțiune, ci și prin inacțiune din partea subiectului infracțiunii [226, p. 71].

Potrivit autorilor Vaulina T., Volostnov P., Covaliov M. ș.a., prin acțiune, ca formă de exprimare a laturii obiective a divulgării secretului de stat, subînțelegem comportamentul activ al subiectului infracțiunii, datorită căruia secretul de stat poate fi divulgat: orice încălcare a regulilor de păstrare a documentelor sau purtătorilor materiali, ce conțin secret de stat, care, prin urmare, va dezvălui conținutul acestor documente sau purtători materiali persoanelor străine. Acestea pot fi manifestate prin comunicări verbale sau scrise, demonstrări ale documentelor, dispozitivelor, mecanismelor, declarații sau comunicări publice (prin intermediul tipografiei, radioului sau televiziunii), discuții de serviciu sau private, publicări în mass-media [190, p. 727].

Autorul Borodac A., de asemenea, referindu-se la forma activă de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP, menționează că aceasta poate fi realizată în formă orală sau scrisă, prin demonstrarea documentelor, materialelor sau publicațiilor care conțin informații ce constituie

secret de stat; transmiterea de documente pentru dactilografiere sau pentru utilizarea lor în cercetare științifică; divulgarea secretelor unei convorbiri de serviciu, printr-un discurs public sau prin publicarea ei în presă [22, p. 538].

În calitate de exemplu, ne putem referi la un caz care a avut loc în practica judiciară, descrierea căruia urmează mai jos.

Așadar, cet. *****, fiind angajat în cadrul unei subdiviziuni din subordinea MAI într-o funcție care, potrivit Nomenclatorului, necesită dreptul de acces la secret de stat, contrar declarației de nedivulgare a informațiilor ce constituie secret de stat, semnată în cadrul procesului penal nr. 20189245034 (secretizat), a depus la Judecătoria Chișinău, sediul Centru mai multe cereri, utilizând în ele informații privind identitatea și calitatea unui ofițer de informații din cadrul Serviciului de Informații și Securitate, care, potrivit prevederilor art. 64 alin. (1) din Legea nr. 170/2007 privind statutul ofițerului de informații și securitate, constituie secret de stat [151], ce i-au devenit cunoscute în cadrul procesului penal menționat supra. Prin urmare, acțiunile sale au fost calificate prin prisma prevederilor art. 344 alin. (1) CP al RM „Divulgarea secretului de stat”, fiind pornită cauza penală nr. 2019928005 din 26.03.2019 [93].

Cu referire la inacțiune, una din modalitățile faptei prejudiciabile, prevăzute la art. 344 din CP, potrivit literaturii de specialitate autohtone, constituie comportamentul pasiv al persoanei, în prezența obligației de a acționa într-un anumit mod, cerut de norma de incriminare [79, p. 131] (de ex., lăsarea fără supraveghere pe masa de lucru de către un funcționar a documentelor atribuite la secret de stat, în condițiile în care acestea pot fi văzute de persoane neautorizate sau care nu dispun de dreptul de acces la secret de stat etc.).

Autorii Vaulina T., Volostnov P., Kovaliov M. ș.a. susțin că inacțiunea, ca formă de exprimare a laturii obiective a divulgării secretului de stat, poate fi manifestată prin încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informație secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate [190, p. 727].

Aceeași părere este susținută de autorii Șumilov I. [226, p. 71] și Diacov S. [195, p. 35], care menționează că inacțiunea (ca formă de exprimare a laturii obiective a divulgării secretului de stat), poate fi exprimată prin lăsarea, fără supraveghere, a documentelor, schemelor sau purtătorilor materiali atribuite la secret de stat, într-un loc accesibil persoanelor neautorizate.

Borodac A., referindu-se la inacțiune, ca forma de realizare a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP, opinează că aceasta poate fi exprimată prin atitudinea neserioasă față de păstrarea secretelor de stat, de ex., atunci când persoana oficială, ieșind din oficiu, lasă pe masă documente ce conțin secrete de stat și ele devin apanajul unui vizitator „curios” etc. [22, p. 538].

Pentru percepția inacțiunii drept modalitate a faptei prejudiciabile, trebuie întrunite două condiții: a) **condiția obiectivă** și b) **condiția subiectivă** [79, p. 131].

Așadar, **condiția obiectivă** se manifestă prin neexecutarea obligațiilor impuse de a acționa într-un anumit mod, care poate avea drept sursă:

a) Legea sau alt act normativ (de exemplu, cerințele obligatorii impuse funcționarului public, care, în virtutea funcției ocupate, dispune de drept de acces la secret de stat și are obligația păstrării documentelor ce conțin informații atribuite la secret de stat, respectării măsurilor de securitate în procesul de activitate, neadmiterea divulgării informațiilor secrete etc., potrivit prevederilor Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, Hotărârii Guvernului nr. 1176/2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice și altor acte normative departamentale în domeniul protecției secretului de stat și respectării regimului secret);

b) Contractul sau angajamentul. În calitate de exemplu, ne putem referi la obligația angajatului de a respecta prevederile legale cu privire la secretul de stat, protecția cu strictețe a secretului de stat și asigurarea regimului secret, nedivulgarea informațiilor ce constituie secret de stat încredințate în procesul de activitate etc., ce sunt reflectate în Angajamentul de confidențialitate, potrivit formei nr. 4, anexă la HG nr. 1176/2010 [120] (a se vedea anexa nr. 3), și semnate de către titularul funcției cu drept de acces la secret de stat [79, p. 131];

c) Obligațiile de serviciu, profesionale. De exemplu, ofițerii de informații și securitate, judecătorii, procurorii, avocații, angajații Centrului Național Anticorupție, militarii, funcționarii publici, funcționarii publici cu statut special, polițiștii, polițiști de frontieră, carabinierii etc., au obligația păstrării secretului de stat, de care iau cunoștință în procesul activității, potrivit Legilor speciale, după cum urmează:

– art. 39 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 170/2007 privind statutul ofițerului de informații prevede obligația acestuia de a asigura protecția secretului de stat şi altor informaţii cu accesibilitate limitată, a surselor de obţinere a acestora, precum și de a păstra secretul activităţii desfăşurate [151];

– art. 15 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, obligă judecătorii să nu divulge secretul deliberării, informaţiile obţinute în şedinţă închisă, precum şi datele urmăririi penale [139];

– art. 6 alin. (3) lit. k) din Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură, statuează obligația procurorului în vederea respectării regimului secretului de stat, precum și altor informații cu acces limitat care i-au devenit cunoscute în exercițiul funcției [138];

– art. 55 alin. (1) și (2) din Legea nr. 1260/2002 cu privire la avocatură, interzice avocatului divulgarea informațiilor confidențiale ce i-au fost comunicate în timpul acordării asistenţei juridice, transmiterea, fără acordul clientului, unor terţi a documentelor legate de exercitarea delegaţiei, precum și statuează obligația acestuia în vederea păstrării secretului professional [130];

– art. 6 lit. o) din Legea nr. 1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție, obligă angajații CNA să asigure protecţia şi păstrarea informaţiei care constituie secret de stat, bancar şi comercial, precum şi a altor secrete apărate prin lege, care au devenit cunoscute în executarea atribuţiilor [131];

– art. 26 lit. e) din Legea nr. 162/2005 cu privire la statutul militarilor îndatorează militarii să asigure păstrarea secretului de stat şi a altor informaţii oficiale cu accesibilitate limitată [140];

– art. 22 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public stipulează obligația acestuia cu privire la păstrarea, potrivit prevederilor cadrului normativ, a secretului de stat, precum şi la confidenţialitate în legătură cu faptele, informaţiile sau documentele devenite cunoscute în procesul exercitării activității de serviciu, excepţie fiind informaţiile de interes public [132];

– art. 50 lit. f) din Legea nr. 288/2016 privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne [146], precum și pct. 124 din Ordinul MAI nr. 265/2016 „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul aparatului central al Ministerului Afacerilor Interne, autorităților administrative și instituțiilor din subordinea acestuia” [160], prevede obligația în vederea asigurării protecţiei secretului de stat, a informaţiilor privind datele cu caracter personal de care ia cunoştinţă în exercitarea atribuţiilor de serviciu şi a altor informaţii cu acces limitat, a secretului surselor de obţinere a acestora, precum și păstrării secretului activităţii desfăşurate de către funcționarii publici cu statut special;

– art. 25 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 219/2018 cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri obligă carabinierii să păstreze secretul de stat și să protejeze informaţiile privind datele cu caracter personal de care iau cunoştinţă în timpul exercitării atribuţiilor de serviciu [134];

– art. 12 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 283/2011 cu privire la Poliția de Frontieră prevede obligația polițistului de frontieră în vederea asigurării protecţiei secretului de stat şi a altor informaţii cu accesibilitate limitată, a secretului surselor de obţinere a acestora, precum și păstrării secretului activităţii desfăşurate [137];

– art. 26 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 320/2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului obligă angajatul de poliție să păstreze secretul de stat şi al altor informaţii oficiale cu accesibilitate limitată [129].

d) normele sociale, morale. De exemplu, prevederile Codului de etică și deontologie al funcționarului public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 629 din 08.08.2017 [122], Statutul disciplinar al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 409 din 07.06.2017 [115] sau Statutul disciplinar al ofițerului de protecție al Serviciului de Protecție și Pază de Stat, aprobat prin Decretul Preşedintelui RM nr. 1396 din 23.12.2019 [83] etc., reglementează conduita acestuia în exercitarea atribuţiilor de serviciu, precum şi în afara îndeplinirii acestora, în vederea respectării valorilor morale şi profesionale, principiilor şi normelor de conduită, printre care fiind și obligația păstrării secretului de stat, respectării confidențialității depline a datelor și informațiilor pe care acesta le deține și neutilizarea acestora în mod abuziv sau în folos personal.

e) comportamentul anterior al făptuitorului (de ex., prin care acesta a compromis sau a manifestat neglijență față de respectarea cerințelor privind protecția secretului de stat sau respectarea regimului secret, impuse de prevederile cadrului normativ în vigoare) [79, p. 131].

Referindu-ne la **condiția subiectivă**, următoarea condiție a inacțiunii, drept modalitate a faptei prejudiciabile, aceasta constă în posibilitatea reală a persoanei de a săvârși o acțiune concretă întrunind anumite condiții. În cazul concursului de obligații (existența obligației față de mai multe persoane), dacă făptuitorul poate acționa față de o persoană, dar față de alta este în imposibilitate, comportamentul acestuia va fi apreciat în limitele stării de extremă necesitate. Pentru a aprecia dacă persoana a avut posibilitatea reală de a acționa, trebuie analizate împrejurările obiective și subiective în totalitate. Inclusiv, se vor lua în calcul și cunoștințele, experiența, dexteritatea, nivelul de studii, nivelul cunoștințelor practice, precum și alte date [79, p. 131-132].

Așadar, având în vedere forma de exprimare a laturii obiective a divulgării secretului de stat, putem concluziona că, prin acțiune, subînțelegem comportamentul activ al subiectului infracțiunii, manifestat prin declarații, comunicări verbale sau scrise, discuții de serviciu sau private, demonstrări sau publicări ale documentelor, dispozitivelor, mecanismelor (prin intermediul tipografiei, radioului sau televiziunii), comunicări prin intermediul internetului sau altor rețele/ aplicații/ canale nesecurizate, datorită cărui fapt este dezvăluit conținutul documentelor sau purtătorilor materiali atribuite la secret de stat persoanelor străine sau neautorizate.

Totodată, reieșind din cele menționate, deducem că inacțiunea, ca modalitate a faptei prejudiciabile, prevăzută la art. 344 CP, care, la rândul său, întrunește condiția obiectivă și subiectivă, poate fi manifestată prin încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informație secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate, cerințele obligatorii impuse făptuitorului, ce dispune de drept de acces la secret de stat, potrivit prevederilor legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, Hotărârii Guvernului nr. 1176/2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice, precum și alte acte normative ce impun obligația protecției secretului de stat.

Autorul Șumilov A. consideră că nu poate fi considerat destinatar sau adresant al informațiilor sus-nominalizate persoana care nu are capacitatea de a înțelege sau percepe caracterul informațiilor care i-au devenit cunoscute, care constituie secret de stat (de ex., minorii, persoane analfabete sau semianalfabete, persoane cu boli psihice cronice, cu tulburări psihice temporare sau cu alte stări patologice, cetățeni ai unui stat străin, care nu cunosc limba în care i-au fost adresate informațiile respective) [226, p. 72].

Un rol nu mai puțin important în elucidarea semnelor laturii obiective a infracțiunii, îl are și determinarea categoriei componenței infracționale la care este atribuită aceasta.

Potrivit literaturii de specialitate, după specificul structurii, distingem următoarele categorii ale componențelor infracționale: materiale, formale și formal-reduse [20, p. 55].

În accepțiunea autorului Rarog A., structura componenței de infracțiune, latura obiectivă a căreia formează nu doar acțiunile sau inacțiunile social periculoase, ci și urmările survenite, constituie componență materială [213, p. 113]. Latura obiectivă a infracțiunilor cu componență materială dispune de următoarele semne obligatorii: infracțiunea (acțiunea sau inacțiunea), urmările prejudiciabile ale infracțiunii și raportul cauzal [193, p. 105].

Potrivit literaturii de specialitate, urmările prejudiciabile constituie modificările negative în valorile sociale protejate de legea penală, cauzate prin acțiunile/ inacțiunile subiectului infracțiunii și sunt rezultatul faptei ce constă în schimbarea pe care săvârșirea acțiunii sau inacțiunii interzise o produce în lumea obiectivă, externă [79, p. 130-133].

La rândul său, *raportul cauzal* sau *legătura de cauzalitate*, ca element constitutiv al faptei incriminate, poate fi definită ca fiind acea relație de la cauză la efect între elementul material sub forma acțiunii sau inacțiunii voluntare, conștiente a făptuitorului și urmarea imediată prevăzută în norma de incriminare [182, p. 142].

Remarcabil este că Codul penal italian reglementează legătura de cauzalitate în art. 40, în care este prevăzut: „Nimeni nu poate fi pedepsit pentru o faptă prevăzută de legea penală ca

infracțiune dacă evenimentul dăunător sau periculos, de care depinde existența infracțiunii, nu este consecința acțiunii sau neglijenței sale. A nu împiedica un eveniment, pe care ai obligația juridică să îl împiedici, echivalează cu a-l provoca” [44].

În situația când structura componenței de infracțiune, latura obiectivă a căreia este manifestată doar prin acțiuni sau inacțiuni social periculoase, indiferent de consecințele survenite drept urmare a infracțiunilor, aceasta constituie **componență formală** [221, p. 113].

Cu alte cuvinte, componențe formale sunt componențele în al căror conținut legiuitorul descrie latura obiectivă a infracțiunii limitându-se la un singur semn principal al ei – fapta prejudiciabilă (de ex., huliganismul, banditismul, dezertarea etc.) [25, p. 144].

La rândul său, componentele formal-reduse constituie o modalitate a componenţelor formale și se caracterizează prin faptul că legiuitorul a inclus în latura obiectivă a acestora nu numai descrierea faptei prejudiciabile, ci și pericolul real de survenire a unor urmări prejudiciabile concrete, care, de fapt, nu constituie un semn obligatoriu al componenţei respective [25, p. 144-145].

Referindu-ne la divulgarea secretului de stat, în continuare vom observa că în literatura de specialitate întâlnim opinii diferite cu referire la categoria componenței infracționale la care este atribuită aceasta.

Printre cei care atribuie structura componenței de infracțiune a divulgării secretului de stat la cele cu componență materială, îl putem menționa pe autorul Prohorov L. Potrivit acestuia, infracțiunea nominalizată se consideră consumată atunci când survin urmările prejudiciabile ale acesteia, iar la calificarea infracțiunii nu este necesar ca informația divulgată să fie percepută detaliat de către o persoană străină, ci doar să fie o înțelegere generală a sensului și caracterului informațiilor atribuite la secret de stat [210, p. 466].

Cu o opinie asemănătoare vine și autorul Semenţova I., potrivit căreia structura *laturii obiective* a infracțiunii de divulgare a secretului de stat presupune *componență materială*, fiind exprimată prin:

a) acțiuni (divulgarea informațiilor respective);

b) urmări (informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute persoanelor terțe);

c) legătura de cauzalitate între acțiunile menționate și urmările prejudiciabile survenite [217, p. 283].

Autorii Gauhman L. și Maximov S., la fel, atribuie infracțiunea de divulgare a secretului de stat la infracțiunile cu componență materială, afirmând că latura obiectivă a faptei incriminate este caracterizată doar prin acțiuni manifestate prin divulgare, urmările prejudiciabile și legătura de cauzalitate între acestea [193, p. 299].

La rândul său, autorii Șumilov I. [226, p. 70] și Diacov S. [195, p. 35-36], sunt de părere că infracțiunea de divulgare a secretului de stat poartă un caracter *formal* și se consideră consumată din momentul când informațiile divulgate devin cunoscute persoanelor neautorizate. Mai mult, nu este necesară o percepție detaliată a informațiilor divulgate, este suficientă o înțelegere generală a sensului informațiilor transmise sau comunicate. În același timp, dacă informațiile divulgate în mod intenționat nu sunt percepute de persoane străine, din motive care nu depind de voința infractorului, vom fi în prezența tentativei de infracțiune (de ex., dacă informațiile divulgate nu au fost percepute din cauza necunoașterii limbii naționale, a surdității, a stării avansate de ebrietate etc.).

Autorul Ulianovschi X., referindu-se la momentul consumării infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM, la fel, susține că aceasta constituie o *infracțiune formală*, deoarece ea se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască. Mai mult, în contextul calificării infracțiunii, nu au relevanță procedeele prin care se face divulgarea: verbal sau în scris; prin telefon sau prin utilizarea altor mijloace de comunicații, ori prin utilizarea unor mijloace de mediatizare; nemijlocit sau prin intermediari; legendat sau nu. La fel, nu contează nici dacă respectivele informații au fost divulgate integral sau parțial. La calificare, inclusiv, nu are importanță nici dacă informațiile ce constituie secret de stat au fost transmise unei singure persoane sau mai multor persoane. Astfel de circumstanțe pot fi luate în considerare la individualizarea pedepsei pentru infracțiunea de divulgare a secretului adopției.

În general, nu este relevantă calitatea destinatarului informațiilor ce constituie secret de stat. Totuși, dacă astfel de informații sunt divulgate unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor (agenturii lor), atunci, în funcție de cetățenia făptuitorului, va fi aplicată răspunderea pentru trădarea de Patrie (art. 337 CP al RM) sau pentru spionaj (art. 338 CP al RM) [30, p. 688].

În acest context, fapta se califică în baza art. 344 CP al RM atunci când comunicarea (transmiterea) informațiilor ce constituie secret de stat are un caracter ilegal.

Cele menționate supra, pot fi reflectate prin exemplul din practica judiciară de mai jos.

Așadar, la data de 14.08.2015, locotenent major X, fiind reîncadrat în serviciul militar în bază de contract în divizionul de artilerie al Batalionului de artilerie din cadrul Ministerului Apărării, fără să-i fie perfectat dreptul de acces la secretul de stat, a fost numit în functia de șef al Serviciului auto și blindate în cadrul divizionului menționat supra, care, conform Nomenclatorului funcțiilor care necesită acces la secretul de stat din cadrul subdiviziunilor din

subordinea Ministerului apărării, implică activități cu informatii atribuite la secret de stat. Ulterior, angajații Y și Z, responsabili de respectarea regimului secret din cadrul divizionului de artilerie menționat, i-au adus la cunoștință locotenentului major X mai multe documente ce conțin informatii atribuite la secret de stat, fără a se asigura că ultimul dispunde de dreptul de acces la secret de stat. Prin urmare, angajaților Y și Z le-a fost înaintată învinuirea pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 344 alin. (1) CP al RM, fiind pornită cauza penală nr. 2015368027 din 24.09.2015 [93].

În același timp, nu pot fi trecute cu vederea și câteva cazuri de rezonanță care au fost pe larg mediatizate pe parcursul anului 2021.

Potrivit portalului de știri Canal3: „Șeful unei subdiviziuni din cadrul Serviciului de Informații și Securitate a fost bănuit de divulgarea informațiilor secrete. Potrivit reprezentantului SIS, bănuitul a fost monitorizat pe parcursul anului 2021. În urma investigațiilor, s-a stabilit că acesta oferea informații secrete unor persoane străine. În urma percheziţiilor efectuate la domiciliul bănuitului, instituțiile de drept au ridicat dispozitive de stocare a informației și înscrisuri. În cadrul audierilor, angajatul SIS și-a recunoscut vina și colaborează cu organele de drept. Pentru fapta comisă, acesta riscă amendă de 47 de mii de lei sau până la patru ani de închisoare, în ambele cazuri cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcţii pe un termen de până la cinci ani. Totodată, el a fost suspendat din funcție din motiv că este supus urmăririi penale și pentru a proteja imaginea instituției și a prestigiului profesiei” [165].

În conformitate cu prevederile art. 19-21 ale Legii cu privire la secretul de stat, transmiterea reciprocă a informațiilor atribuite la secret de stat între autoritățile publice și alte persoane juridice, care nu sunt în raporturi de subordonare și nu execută activități comune, se efectuează cu permisiunea autorității publice cu împuterniciri cu caracter dispozitiv asupra acestor informații [148].

În cazul celorlalte persoane juridice, este necesară prezența certificatului de securitate pentru efectuarea lucrărilor cu utilizarea informațiilor atribuite la secret de stat.

În sensul prevederilor Legii nr. 245/2008, certificatul de securitate este „documentul ce atestă dreptul persoanei juridice, cu excepţia autorităţii publice, de a desfăşura activităţi ce ţin de utilizarea informaţiilor atribuite la secret de stat, de crearea mijloacelor de protejare a informaţiei, de realizarea măsurilor şi/sau prestarea serviciilor de protecţie a secretului de stat” (a se vedea Anexa nr. 4 la teză) [148].

Pentru a fi adoptată decizia privind transmiterea informațiilor atribuite la secret de stat altor state sau organizațiilor internaționale, autoritatea publică prezintă Comisiei interdepartamentale pentru protecția secretului de stat o propunere motivată, avizată de către

Serviciul de Informații și Securitate și de autoritatea publică cu împuterniciri de dispoziție asupra acestor informații. Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat adoptă o concluzie de expertiză privind posibilitatea și oportunitatea transmiterii informațiilor atribuite la secret de stat. Decizia privind transmiterea informațiilor atribuite la secret de stat altor state sau organizațiilor internaționale se adoptă de Guvern în baza concluziei de expertiză a Comisiei interdepartamentale pentru protecția secretului de stat (în continuare – Comisia interdepartamentală), dacă tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel. Obligațiile părții care primește informațiile atribuite la secret de stat privind protecția acestora sunt stipulate în acordul (contractul) încheiat.

Referindu-ne la Comisia interdepartamentală, este de menționat că aceasta constituie un organ colegial, care coordonează activitatea autorităţilor publice, întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, indiferent de forma de proprietate, în domeniul protecţiei secretului de stat, care îşi realizează funcţiile şi abilităţile supradepartamentale în conformitate cu Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 cu privire la secretul de stat.

Structura şi componenţa Comisiei interdepartamentale, este aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 770 din 26.11.2009 [117].

Încălcarea obligațiilor menționate mai sus, exprimată în divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat, poate constitui temeiul aplicării răspunderii penale în conformitate cu prevederile art. 344 CP al RM.

După cum s-a menționat, sub incidența prevederilor art. 344 CP al RM nu intră următoarele fapte: încălcarea regulilor de acces la secret de stat; încălcarea regulilor de întocmire, evidență, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmitere, distrugere a informațiilor atribuite la secret de stat; încălcarea regulilor de asigurare a protecției secretului de stat prin măsuri de ordin juridic, de ordin procedural, de protecție fizică, de protecție a sistemelor informaționale și de telecomunicații; faptele specificate mai sus soldate cu urmări grave, dacă acestea nu constituie infracțiune; secretizarea/ desecretizarea informațiilor cu încălcarea cerințelor stabilite de legislația cu privire la secretul de stat; refuzul neîntemeiat de a secretiza/ desecretiza informațiile atribuite la secret de stat. Aceste fapte atrag răspunderea în conformitate cu prevederile art. 365^1 sau 365^2 din Codul Contravențional al RM [40].

Relevant este un caz din practica jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în cadrul căruia a fost examinată cauza Hadjianastassiou contra Greciei (Cererea nr. 12945/87) [110].

Aşadar, reclamantul, dl Hadjianastassiou, era un ofițer din aviația militară elenă care fusese condamnat de Camera tribunalului permanent al armatei aeriene din Atena (Diarkes

Stratodikeio Athinon) pentru faptul că a publicat un articol care conținea informații tehnice despre un proiectil, după ce a scris un raport clasificat secret despre un alt proiectil.

În examinarea cazului, Curtea a considerat că divulgarea interesului statului pentru o armă anumită și a cunoștințelor tehnice corespunzătoare, care pot furniza indicații referitoare la un grad de avansare a fabricării, sunt de natură să cauzeze securității naționale un prejudiciu considerabil.

Totodată, Curtea a reamintit, de asemenea, *îndatoririle* și *responsabilitățile* specifice ale membrilor forțelor armate și obligația de discreție cu privire la tot ceea ce presupune exercitarea funcțiilor la care era constrâns reclamantul.

În același timp, nu este relevant pentru Curte faptul că informațiile erau disponibile în alte surse publice, remarcabil fiind faptul că ofițerul scrisese un articol cu conținut clasificat pentru o societate privată.

Prin urmare, Curtea, examinând circumstanțele cauzei și argumentele invocate în cadrul ședinței, a concluzionat că nu a fost încălcat dreptul la libertatea de exprimare, invocat de reclamant, iar jurisdicţiile greceşti nu au făcut abuz faţă de acesta, de puterile care le apraţin în această materie [110].

În continuare, dacă ne referim la situația în care informațiile atribuite la secret de stat au fost trimise și, din cauze independente de voința făptuitorului, nu au ajuns la cunoștința unei alte persoane, atunci ne vom confrunta cu tentativa de infracțiune.

Deținerea, în vederea divulgării, a informațiilor ce constituie secret de stat urmează a fi considerată pregătirea de infracțiune de divulgare a secretului de stat [218, p. 723].

În procesul elucidării și definirii semnelor laturii obiective, este important să ne referim și la circumstanță agravantă drept rezultat al divulgării secretului de stat, consemnată la alin. (2) art. 344 din CP, ce prezintă relevanță pentru calificarea infracțiunii studiate, care, potrivit prevederilor menționate supra, constituie „aceeași acțiune soldată cu urmări grave” [66].

În accepțiunea prevederilor alin. (2) art. 344 CP al RM, prin „urmări grave” se prezumă acele urmări care sunt rezultate din divulgarea informațiilor, care au gradul de secretizare „Strict secret” și „Secret”, ce pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc. [66]. În asemenea situații, legiuitorul înăspreşte răspunderea penală „cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani”, comparativ cu răspunderea penală stabilită pentru componența de bază a infracțiunii, care prevede „amendă în mărime de la 550 la 950 de unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de

dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani” [66].

Autorul Șumilov A. consideră urmările grave, survenite ca rezultat al divulgării secretului de stat de către o persoană căreia i-au fost încredințate informații secrete în legătură cu funcția ocupată, decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contraspionaj sau a măsurilor speciale de investigații (colaborator confidențial, agent etc.) când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate [226, p. 75].

Respectiv, în cazul circumstanțelor agravante ale divulgării secretului de stat, prevăzute la alin. (2) art. 344 din CP, fapta formează o componență de infracțiune materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile [66].

Un alt semn al laturii obiective a infracțiunii, pe lângă cele descrise mai sus, constituie și trăsăturile facultative ale acesteia, precum timpul, locul, modul, mijlocul și împrejurările săvârșirii infracțiunii.

Acestea sunt inalienabile săvârșirii unei infracțiuni concrete, deoarece existența ei nu poate fi concepută în afara locului și timpului, iar comiterea ei se efectuează într-un anumit mod și anumite împrejurări și adeseori cu anumite mijloace.

Potrivit autorilor Vasiloi D. și Bujor V., trăsăturile facultative ale laturii obiective, adică locul, timpul, împrejurarea, modul, mijloacele săvârșirii infracțiunii, constituie semne obligatorii ale acesteia numai atunci când ele sunt incluse de legislator în componența infracțiunii concrete (de tip atenuat, agravat). În asemenea cazuri ele influențează substanțial stabilirea gradului de pericol social al faptei săvârșite [182, p. 56].

Respectiv, în procesul calificării infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, nu prezintă relevanță trăsăturile facultative ale laturii obiective, și anume locul, timpul, împrejurarea, modul, mijloacele săvârșirii infracțiunii [103, p. 324].

Relevant este faptul că, în legislațiile penale ale unor state membre ale Uniunii Europene, legiuitorul a prevăzut în mod expres unele semne obligatorii, de tip agravat, care indică asupra periculozității sociale a fapte săvârșite.

În calitate de exemplu, putem menționa legislația penală din Grecia, potrivit căreia răspunderea penală se agravează pentru violarea secretului de stat, în temeiul art. 146 din Codul penal grecesc, manifestată prin faptele persoanei care, în mod intenţionat şi ilicit, predă sau lasă să ajungă în posesia sau la cunoştinţa unei alte persoane documente ce se atribuie la secret de stat, dacă aceste acțiuni sunt săvârșite pe timp de război [43].

Asemenător legislației penale grecești, în prevederile art. 317 alin. (3) din Codul penal al Republicii Cehe, la fel, constatăm agravarea răspunderii penale pentru acțiuni de divulgare a

secretului de stat, care sunt comise în timpul unei stări de pericol la adresa statului sau al unei stări de război [54].

Așadar, putem concluziona că latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, se realizează prin acțiune sau inacțiune, care, la rândul său, întrunește condiția obiectivă și subiectivă a comportamentului făptuitorului, în rezultatul cărora informațiile atribuite la secret de stat au devenit cunoscute unor persoane neautorizate sau care nu dispun de dreptul de acces la secret de stat, săvârșită de către persoana care, în virtutea funcției deținute, dispune de dreptul de acces la secret de stat și posedă asemenea informații, dacă aceasta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj.

Totodată, referindu-ne structura componenței de infracțiune a divulgării secretului de stat, conchidem că aceasta are o componență formală și se consideră consumată, din momentul în care informațiile divulgate, ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască (indiferent de survenirea urmărilor prejudiciabile).

În cazul circumstanțelor agravante ale divulgării secretului de stat, prevăzute la alin. (2) art. 344 din CP, fapta formează o componență materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile.

Rezumând conținutul acestui paragraf, nu putem omite necesitatea revizuirii și completării prevederilor art. 344 CP, prin prisma umanizării legislației penale, tendință ce a devenit tot mai accentuată în ultimii ani, fiind manifestată prin instituirea unor mecanisme alternative de atenuare a pedepselor penale, iar în cazul anumitor infracțiuni și de liberare de răspundere penală.

În acest context, merită atenție notificarea Consiliului Europei, în preambulul Regulilor Penitenciare Europene în care se reiterează că privarea de libertate a persoanei trebuie să fie o soluție de *ultima ratio*, iar într-o altă recomandare adresată statelor membre, Consiliul stabilește că: „privarea de libertate trebuie considerată o sancțiune sau măsură extremă și, de aceea, trebuie impusă numai când, din cauza gravității infracțiunii, orice altă sancțiune sau măsură ar fi evident inadecvată” [171].

Necesitatea revizuirii prevederilor art. 344 CP derivă, indirect, din prevederile art. 1 pct. 3 al Constituției RM, potrivit căruia demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme și sunt garantate de către stat [77].

Principiul umanismului este prevăzut în mod expres și în prevederile art. 4 din Codul penal al RM potrivit căruia „întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societăţii, drepturile şi libertăţile acesteia”, în același

timp „legea penală nu urmăreşte scopul de a cauza suferinţe fizice sau de a leza demnitatea omului” [66].

În accepțiunea autorului Gladchi Gh. în domeniul dreptului penal, principiul umanismului se manifestă în dublu sens, atât prin asigurarea securității membrilor societății împotriva infracțiunilor, cât și prin respectarea demnității și drepturilor persoanei care a săvârșit o infracțiune. Infractorul, în calitatea sa de component al societății, cu care a intrat în conflict, trebuie să beneficieze de anumite drepturi inerente ființei umane. El trebuie redat societății din care face parte, prin luarea unor măsuri de schimbare a conduitei sale [107, p. 49-50].

Codul penal conține un șir de note, prevăzute expres în articole din partea specială a acestuia, de exemplu cele privind liberarea de răspundere penală, care nu-și regăsesc reflectare la art. 53 CP privind liberarea de răspundere penală, cum ar fi, de exemplu, notele speciale la art. 337 alin. (2) CP „Trădare de Patrie”, potrivit căruia „este liberat de răspundere penală cetăţeanul RM, racolat de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea unei activităţi duşmănoase împotriva RM, dacă el nu a săvârşit nici un fel de acţiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite şi a declarat de bunăvoie autorităţilor despre legătura sa cu serviciul de spionaj străin”; sau la art. 371 alin. (5) CP „Dezertarea”, este prevăzut că „militarul care pentru prima dată a dezertat în condițiile alin. (1) se liberează de răspundere penală dacă dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele” [66].

De menționat este că în cadrul unui studiu comparativ al infracțiunii de divulgare a secretului de stat al unor țări europene, atestăm că legiuitorul a prevăzut la unele din ele condiții în care persoana poate fi liberată de răspunderea penală pentru asemenea fapte.

De exemplu, în normativul penal român, la art. 303 privind „Divulgarea informațiilor secrete de stat”, la alin. (2) este descrisă una din modalitățile normative de divulgare a informațiilor secrete, manifestată prin: „Deţinerea, fără drept, în afara îndatoririlor de serviciu, a unui document ce conţine informaţii secrete de stat, dacă poate afecta activitatea uneia dintre persoanele juridice prevăzute în art. 176”, iar la alin. (3) al aceluiaşi articol este prevăzută nota care se referă la condiția în care făptuitorul poate fi eliberat de răspunderea penală, și anume: „persoana care deţine un document ce conţine informaţii secrete de stat, care poate afecta activitatea uneia dintre persoanele juridice […], nu se pedepseşte dacă predă de îndată documentul la organul sau instituţia emitentă” [72].

Având în vedere cele expuse, considerăm absolut necesară completarea art. 344 CP cu alin. (4) cu o notă specială, având următorul conținut:

„Persoana care a divulgat secretul de stat se eliberează de răspundere penală dacă ea a anunțat din timp autoritățile cu privire la fapta săvârșită și a contribuit activ la preîntâmpinarea survenirii urmărilor prejudiciabile, dacă acțiunile ei nu conțin o altă componență de infracțiune."

Respectiv, prin această notă, legiuitorul, respectând principiul umanismului în raport cu făptuitorul, va stimula comportamentul acestuia, din punct de vedere pozitiv, în rezolvarea raportului penal de conflict, garantându-i astfel anumite drepturi și libertăți inerente ființei umane.

3.3 Latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat

Atitudinea psihică formată de elemente intelective, afective și volitive determină o anumită conduită a infractorului, care, apreciind posibilitățile și mijloacele de realizare a scopului și mobilului infracțional va acționa într-un anumit mod [179, p. 277].

Comparativ cu latura obiectivă a infracțiunii, care exprimă aspectul exterior al infracțiunii, latura subiectivă semnifică aspectul interior (lăuntric) și se caracterizează prin prezența următoarelor semne: vinovăția, scopul și motivul [79, p. 151].

Semnele laturii subiective se împart în: principale (obligatorii) și facultative. La categoria celor principale atribuim vinovăția, fiind semnul fără de care nu poate exista o infracțiune. În același timp, în cadrul componențelor de infracțiune, motivul și scopul au rolul de semne facultative și doar în conținutul unor infracțiuni concrete pot avea rolul de semne obligatorii.

Determinarea laturii subiective este un proces destul de complex și complicat, din simplul motiv că latura subiectivă constituie aspectul interior al infracțiunii [79, p. 151].

Reieșind din definiția intenției, putem constata prezența a două părți componente, cum ar fi: *elementul* sau *factorul intelectiv* ce are la bază conștiința persoanei, presupunând conștientizarea acțiunilor sau inacțiunilor comise, iar în cazul componențelor materiale și al urmărilor prejudiciabile care se pot produce, și *elementul* sau *factorul volitiv*, la baza căruia stă voința persoanei, care constă în capacitatea acesteia de a-și dirija liber comportamentul infracțional gândit [79, p. 157]. Deoarece acțiunea infracțională a omului este generată, de regulă, de voința individuală, care reprezintă actul voluntar prin care se execută fizic rezultatul gândirii individuale, factorul volitiv înglobează în sine dorința de a comite fapta prejudiciabilă și de a atinge un anumit rezultat infracțional.

Acești doi factori există în mod cumulativ, iar lipsa unuia dintre aceștia presupune și lipsa responsabilității [182, p. 74].

Legislația penală a RM nu definește vinovăția, ci reglementează doar formele vinovăției, însă potrivit literaturii de specialitate, latura subiectivă a infracțiunii este definită ca fiind partea interioară a infracțiunii, care determină atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă săvârșită și de urmările acesteia, sub raportul conștiinței, voinței și emoțiilor sale [24, p. 232].

Autorii Pascu I. și Uzlău A. sunt de părere că latura subiectivă este o parte a conținutului constitutiv generic al incriminării (infracțiunii) și constă în totalitatea condițiilor privitoare la atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta sa și urmările acesteia prevăzute în norma de incriminare. Altfel zis, prin aceasta înțelegem atutudinea voinței și conștiinței făptuitorului față de componentele laturii obiective, adică față de elementul material, urmarea imediată și legătura de cauzalitate dintre acestea [163, p. 146].

În același timp, potrivit autorului Mariț A., conținutul laturii subiective a infracțiunii îl constituie atitudinea psihică a persoanei față de săvârșirea infracțiunii. Este facultatea psihică prin care persoana devine conștientă de dorințele sau necesitățile sale, de modul în care acestea ar putea fi satisfăcute, de mijloacele necesare, de acțiunea (sau inacțiunea) pe care ar urma să o îndeplinească în acest scop. În conștiință apare ideea săvârșirii faptei, se cântăresc argumentele în favoarea și împotriva acțiunii și se ia, în cele din urmă, decizia de săvârșire sau de abținere de la săvârșirea faptei antisociale. După finalizarea procesului decizional, treptat se trece la manifestarea voinței, care, la rândul său, este materializată în concentrarea energiei în scopul realizării a actului de conduită.

Procesul de formare a laturii subiective, care se petrece în perioada internă, nu constituie o fază de desfășurare a infracțiunii, deoarece o astfel de fază este de neconceput fără o activitate fizică inexistentă pe parcursul desfășurării acestui proces.

Numai în cazurile când infracțiunile sunt săvârșite cu ideea unei activități îndreptate conștient către un anumit rezultat ilicit sunt posibile anumite faze de săvârșire a infracțiunii.

Așadar, săvârșirea infracțiunii, ca de altfel a oricărui act de conduită exterioară a omului, implică din partea acestuia o activitate ce se desfășoară, de regulă, în timp și spațiu. Studiul activității infracționale atestă existența, în desfășurarea acesteia, a două perioade pe care le parcurge, și anume:

– o perioadă internă sau psihică de concepție și decizie;

– o perioadă externă de execuție a deciziei de a săvârși infracțiunea [156, p. 13].

Autorii Ignatova A. și Crasikov Iu. [197, p. 209] în lucrarea lor evidențiază următoarele particularități specifice ale vinovăției:

a) vinovăția se atribuie la latura subiectivă a infracțiunii; cu toate acestea, conținutul vinovăției nu epuizează conținutul laturii subiective (aceste concepte nu sunt echivalente);

b) vinovăția leagă făptuitorul de fapta comisă (acțiunea sau inacțiunea) și urmările prejudiciabile;

c) sub aspect psihologic, vinovăția constituie atitudinea intelectuală și volitivă a persoanei față de fapta comisă și urmările prejudiciabile;

d) vinovăția este partea de bază a temeiului răspunderii penale, care permite delimitarea comportamentului infracțional de cel non-infracțional.

Este de remarcat faptul că pentru ca să existe vinovăția, urmează a fi constatată responsabilitatea făptuitorului sau discernământul acestuia, deoarece doar o persoană responsabilă, cu discernământ, poate fi considerată și apreciată ca fiind vinovată [156, p. 125].

Pentru a fi în măsură să exprime relevanța penală a vinovăției, subiectul trebuie să dispună de aptitudinea de a se autodetermina în cunoștință de cauză sau de capacitatea bio-psihică de a acționa în conștiință de cauză, adică acea capacitate psiho-fizică de a înțelege caracterul faptelor sale, de a-și da seama de valoarea și de urmările lor, precum și de a-și determina și dirija în mod normal voința în raport cu acțiunile proprii, capabil să înțeleagă libertatea și necesitatea acțiunilor sale și să le dirijeze în mod conștient, această aptitudine sau capacitate (discernământul) fiind o premisă a vinovăției [156, p. 125].

În continuare, înainte de a purcede la determinarea semnelor laturii subiective, caracteristice infracțiunii privind divulgarea secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM, le vom defini pe acestea potrivit legislației și doctrinei penale.

Autorii Vaulina T., Volostnov P., Covaliov M., menționează că în determinarea formei de vinovăție a subiectului infracțiunii sunt necesare dovezi incontestabile, care indică asupra faptului că făptuitorul cunoștea că informațiile divulgate de către acesta constituie secret de stat. În cazul în care asemenea dovezi lipsesc, făptuitorul este eliberat de răspundere penală [190, p. 728].

În conținutul normelor art. 17 și 18 CP al RM desprindem următoarele forme ale vinovăției: *intenția* și *imprudența* [66].

Potrivit acestora, relevăm că infracţiunea a fost săvârşită cu *intenţie* dacă persoana care a săvârşit-o îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conştient, survenirea acestor urmări [66].

Intenția, la rândul său, se prezintă în două modalități: *intenția directă* și *intenția indirectă*:

1) intenția directă există atunci când persoana care a săvârșit fapta penală își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acesteia, a prevăzut urmările ei prejudiciabile și a dorit producerea lor. Respectiv, conștientizarea și previziunea constituie factorul intelectiv al intenției directe. În contextul celor menționate, relevăm că conștientizarea caracterului prejudiciabil al faptei presupune cunoașterea caracterului valorilor (obiectul infracțiunii) care sunt atacate de făptuitor, conținutul acțiunilor sau inacțiunilor prin care va fi realizată fapta penală, precum și a circumstanțelor concrete în care va fi realizată infracțiunea. La rândul său, previziunea urmărilor prejudiciabile presupune o imaginare de către făptuitor a impactului negativ adus asupra valorilor protejate, ca urmare a faptelor sale.

2) intenția indirectă există în situația când făptuitorul își dădea seama de caracterul prejudiciabil al faptei, prevedea posibilitatea producerilor urmărilor ei prejudiciabile și admitea producerea lor.

Potrivit autorului Zolyneak M., deosebirea principală dintre intenția directă și cea indirectă se face după criteriul emoțional-volitiv: în caz de intenție directă, persoana dorește survenirea consecințelor prejudiciabile; în caz de intenție indirectă – nu le dorește, însă admite posibilitatea survenirii lor în mod conștient [184, p. 43].

În caz de crimă cu intenție indirectă, vinovatul dorește alte urmări și nu cele apărute. Rezultatul acțiunii persoanei apare în aceste cazuri ca ceva secundar, eventual. Așadar, intenția directă reprezintă un grad mai grav de vinovăție decât intenția indirectă.

Lipsa dorinței în ceea ce privește survenirea urmărilor unor fapte comise se poate manifesta fie prin indiferență față de urmări, fie chiar prin nedorință ca ele să apară, doar care se produc în realitate datorită acțiunii sau inacțiunii făptuitorului. În caz de intenție indirectă, voința persoanei este mai pasivă față de consecință. De aceea, infracțiunea săvârșită cu intenție indirectă este, de regulă, mai puțin periculoasă decât infracțiunea săvârșită cu intenție directă.

Admiterea conștientă a posibilității survenirii consecințelor există până în momentul când subiectul nu mai poate spera să intervină anumite circumstanțe (acțiunile lui proprii, acțiunile unei alte persoane sau naturii) care, după părerea lui, ar putea respinge survenirea consecințelor penale prevăzute de acesta.

Modalitățile intenției examinate mai sus sunt modalități normative, deoarece sunt explicit prevăzute de lege și servesc la stabilirea exactă a conținutului intenției [155, p. 95].

Doctrina penală și practica judiciară cunosc și alte clasificări ale intenției, pe lângă intenția directă și indirectă. De exemplu, în funcție de momentul apariției și formării intenției, ea se divizează în intenție premeditată și intenție subită.

Intenția premeditată apare până la începerea comiterii infracțiunii, când vinovatul își consolidează hotărârea săvârșirii infracțiunii, chibzuiește proiectul ei, alege metodele și mijloacele învingerii obstacolelor posibile (locul, timpul, instrumentele, mecanismele etc.).

De obicei, intenția premeditată certifică un grad prejudiciabil sporit al infracțiunii și o înclinație antisocială durabilă a infractorului. De exemplu, omorul săvârșit cu premeditate se consideră omor cu circumstanțe agravante (lit. a) alin. 2 art. 145 CP).

Intenția subită se realizează imediat după apariția infracțiunii. Adeseori, intenția subită apare datorită unor circumstanțe exterior aparente: păstrarea fără pază a bunurilor, somnul unei persoane în stare de ebrietate în câmp, acte violente, insulte grave, alte acte ilegale sau imorale ale victimei etc [21, p. 165].

Astfel de forme de intenție nu sunt prevăzute de lege și, de regulă, ele nu influențează gradul de vinovăție a persoanei, prin urmare, ele sunt luate în considerație la aplicarea pedepsei [155, p. 96].

O altă formă a vinovăției, după cum s-a menționat, este *imprudența*, respectiv, suntem în prezența acesteia dacă persoana care a săvârşit o infracțiune, îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al faptelor sale (acţiune sau inacţiune), a prevăzut urmările prejudiciabile ale acesteia, dar a considerat în mod neserios că ele pot fi evitate ori nu îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al faptelor sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deşi trebuia şi putea să le prevadă [66].

Potrivit literaturii de specialitate, desprindem două modalități ale imprudenței: *încrederea exagerată în sine* și *neglijența*.

Încrederea exagerată în sine presupune că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență dacă persoana care a săvârșit-o:

1) își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale;

2) a prevăzut urmările ei prejudiciabile;

3) a considerat în mod neserios că ele vor putea fi evitate.

Aici urmează de concretizat că, în cazul încrederii exagerate în sine, făptuitorul prevede numai posibilitatea survenirii consecințelor prejudiciabile, deoarece în cazul respectiv el consideră că ele vor putea fi evitate. Previziunea inevitabilității consecințelor este incompatibilă cu considerația precum că ele ar putea fi evitate. Astfel, încrederea exagerată în sine se deosebește de intenția indirectă.

Neglijența prevede că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență dacă persoana care a săvârșit-o:

1) nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale;

2) nu a prevăzut posibilitatea survenirii consecințelor ei prejudiciabile;

3) trebuia și putea să le prevadă.

Neperceperea caracterului prejudiciabil al acțiunilor sau inacțiunilor și neprevederea posibilității survenirii consecințelor constituie momentul intelectiv al neglijenței, iar momentul volitiv al acesteia se referă la posibilitatea și necesitatea previziunii acestora [21, p. 167-168].

În literatura de specialitate română [179, p. 277], formele vinovăției sunt definite, practic, într-un mod asemănător celor menționate supra:

Infracțiuni săvârșite cu intenție – constau în săvârșirea acțiunii/ inacțiunii cu o atitudine activă a conștiinței și a voinței față de faptă, urmări și raportul cauzal existent. Aceste infracțiuni prezintă un grad de periculozitate sporit deoarece relevă atitudinea clară privind prevederea și urmărirea producerii rezultatului infracțional, permițând existența actelor premergătoare și tentativa, precum și participația sub forma instigării și complicității.

La rândul său, infracțiunile săvârșite din culpă sunt determinate de o atitudine psihică de nepăsare ori nesocotință, infractorul considerând că rezultatul infracțional nu se va produce. Aceste infracțiuni, în opoziție cu cele săvârșite cu intenție, exclud existența tentativei, a actelor preparatorii sau a participației. Infracțiunile săvârșite din culpă prezintă un pericol social mai redus, fiind sancționate cu pedepse mai ușoare decât pedepsele prevăzute pentru infracțiuni săvârșite cu intenție.

În literatura de specialitate întâlnim opinii diferite cu referire la semnele laturii subiective, caracteristice infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM.

Având în vedere afirmațiile autorilor cu referire la forma de vinovăție, caracteristică infracțiunii de divulgare a secretului de stat, le putem împarți în trei grupe care consideră că fapta:

1) poate fi săvârșită doar cu *intenție directă*;

2) poate fi săvârșită cu *intenție directă* și *indirectă*;

3) poate fi săvârșită atât cu *intenție directă* și *indirectă*, cât și din *imprudență* (în ambele modalități ale sale, încrederea exagerată și neglijența).

Așadar, în accepțiunea autorilor Brînză S. și Stati V., latura subiectivă a infracțiunii studiate se caracterizează doar prin intenție directă [29, p. 1034].

Potrivit doctrinei, intenția directă a făptuitorului presupune următoarele: persoana care a săvârșit infracțiunea își dădea seama de caracterul prejudiciabil al divulgării secretului de stat, a prevăzut consecințele negative ale acestui fapt asupra relaţiilor sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului, precum și a dorit realizarea unei asemenea fapte prejudiciabile.

Reieșind din această constatare, observăm că intenția directă, ca formă a vinovăției în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 344 CP, este bazată pe următoarele elemente definitorii: *conștientizarea* caracterului prejudiciabil, prevederea consecințelor negative și *dorința* realizării acestor fapte. Respectiv, primele două elemente se atribuie la factorul intelectiv al intenției, care se caracterizează prin conștientizarea de către făptuitor a caracterului prejudiciabil al acțiunilor/ inacțiunilor sale și capacitatea de a prevederea posibilitatea survenirii unor urmări negative, drept rezultat al faptei penale. Pe de altă parte, cel de-al treilea element se referă la factorul volitiv al intenției, care se manifestă prin orientarea conștientă a infracțiunilor spre atingerea scopurilor propuse.

Potrivit autorului Ulianovschi X., în calitate de exemplu al săvârșirii infracțiunii cu *intenție directă*, poate fi propusă situația când făptuitorul înțelege că divulgă date sau informații ce constituie secrete de stat unor persoane care nu aveau dreptul de a cunoaște documentele sau datele ce conțin secret de stat și dorește sau admite aceasta [30, p. 689].

Autorul Borodac A., având în vedere intenția directă, prezintă în calitate de exemplu o altă situație: când la săvârșirea infracțiunii de divulgare a secretului de stat, funcționarul se laudă că deține secrete de stat și, respectiv, le împărtășește prietenilor săi [22, p. 538].

În alte surse ale literaturii de specialitate (de exemplu, ale autorului Diacov S.), relevăm că latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat se caracterizează prin vinovăție, manifestată nu doar prin intenție directă, ci și indirectă.

Respectiv, făptuitorul, în cazul săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat cu *intenție indirectă*, își dă seama de caracterul prejudiciabil al faptei, prevede posibilitatea producerii urmărilor prejudiciabile asupra relaţiilor sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului și chiar admite producerea lor [195, p. 36].

În calitate de exemplu, în cazul intenției indirecte, la săvârșirea infracțiunii de divulgare a secretului de stat poate servi situația când făptuitorul, primind vizitatori, își dă seama că informațiile din biroul său pot fi cunoscute de vizitatori „curioși”, dar este indiferent în acest sens [22, p. 538].

Autorii Șumilov I. [226, p. 73], Ulianovschi X. [30, p. 688] și Borodac A. [22, p. 538], la rândul lor, sunt de părere că infracțiunea de divulgare a secretului de stat poate fi realizată în ambele forme ale vinovăției, atât prin intenție directă sau indirectă, cât și din imprudență (în ambele modalități ale sale, încrederea exagerată și neglijența).

În cazul divulgării secretului de stat din imprudență, manifestat prin încrederea exagerată, autorul Ulianovschi X. opinează că „făptuitorul conștientizează că acțiunile sau inacțiunile sale au un caracter prejudiciabil, prevede survenirea unor consecințe negative, drept rezultat al

săvârșirii infracțiunii, rezultat, însă pe care nu l-a dorit, având încrederea că acest rezulat nici nu urma să se producă. Cu alte cuvinte, făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale poate divulga date sau informații ce constituie secrete de stat unor persoane care nu au dreptul de a le cunoaște, însă în mod neserios crede că aceste date nu vor ajunge la cunoștința acestor persoane (de exemplu, discută secrete de stat cu colegii săi în locuri publice, și alte persoane din jur iau cunoștință de aceste secrete)" [30, p. 689].

În același timp, în cazul sâvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 344 CP din imprudență, manifestată prin neglijență, făptuitorul nu-și dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii/ inacțiunii sale, nici nu prevedea posibilitatea survenirii consecințelor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă. Altfel zis, făptuitorul nu înțelege că prin acțiunile sau inacțiunile sale poate divulga date sau informații ce constituie secrete de stat unor persoane care nu au dreptul de a le cunoaște, deși putea și trebuia să știe că prin acțiunile sau inacțiunile lui poate divulga date sau informații ce constituie secrete de stat (de exemplu, lasă pentru un timp, din greșeală, într-un loc public, un document ce conține secrete de stat, și persoane care nu au dreptul de a le cunoaște iau cunoștință de aceste informații) [30, p. 689].

În perspectiva celor menționate, este necesar să reiterăm că infracțiunea de divulgare a secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP, constituie o infracțiune formală, deoarece se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască (indiferent de survenirea urmărilor prejudiciabile).

Potrivit doctrinei penale, s-a demonstrat că vinovăția, în cazul infracțiunilor formale, se poate manifesta doar sub forma *intenției directe*. Or, „la comiterea infracțiunilor, în cazul cărora legiuitorul le fixează momentul de consumare în momentul comiterii acțiunii sau inacțiunii, intenția indirectă nu este posibilă" [172, p. 24].

După cum au apreciat unii autori în mod corect (Botnaru S. ș.a.), făptuitorul nu poate să admită, în mod conștient, survenirea unor urmări prejudiciabile (pentru a putea constata intenția indirectă), de vreme ce ele nu sunt descrise în norma de incriminare. Intenția indirectă este posibilă în contextul infracțiunilor materiale [25, p. 206].

Având în vedere această constatare, conchidem că latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, poate fi exprimată doar prin **intenția directă**.

În cele din urmă, reieșind din opinii diferite ale penaliștilor și autorilor literaturii de specialitate cu privire la semnele laturii subiective, caracteristice infracțiunii de divulgare a secretului de stat, cât și pentru a exclude orice interpretare extensivă, iar uneori și eronată a

acestui semn din partea organului de constatare, ar fi binevenită stipularea expresă în norma penală a formei de vinovăție, ce caracterizează infracțiunea studiată.

De notat că asemenea experiență este deja utilizată în legislația penală a Republicii Belarus, unde legiuitorul a prevăzut în mod expres forma de vinovăție caracteristică faptelor de compromitere a informațiilor secrete, respectiv, la prevederile art. 373 din Codul penal al RB este prevăzută răspunderea penală pentru „Divulgarea intenționată a secretului de stat”, iar la art. 374, se incriminează „Divulgarea din imprudență a secretului de stat” [52].

În acest context, propunem operarea unor modificări ale prevederilor normei penale, după cum urmează:

– Completarea titlului art. 344 CP după sintagma „Divulgare” cu cuvântul „intenționată”, cu următorul conținut: „Divulgarea intenționată a secretului de stat”;

– Suplinirea dispoziției textului normativ al art. 344 CP după sintagma „Divulgare” cu cuvântul „intenționată”, iar după sintagma „dacă” cu cuvântul „fapta”, având următorul conținut: „Divulgarea intenționată a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă fapta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj”.

– Reformularea titlului art. 345 CP din „Pierderea documentelor ce conțin secret de stat” în „Divulgarea din imprudență a secretului de stat”;

– Modificarea textului normativ al art. 345 CP cu următorul conținut: „Divulgarea din imprudență a informațiilor ce constituie secret de stat, inclusiv pierderea documentelor ce conţin secrete de stat, precum şi a obiectelor ale căror date constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredinţate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării imprudente a regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menţionate şi a cauzat un pericol pentru securitatea statului, dacă fapta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj”.

Este de menționat că intenția de a divulga secretul de stat, în funcție de momentul apariției și formării sale, poate fi premeditată sau subită.

Referindu-ne la intenția premeditată, aceasta poate apărea până la începerea comiterii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, fiind exprimată printr-o etapă premergătoare momentului realizării acestei idei, care poate cuprinde o perioadă anumită (de ex., de la câteva ore, săptămâni sau câteva luni etc.). În perioada respectivă, făptuitorul are posibilitatea de a chibzui în detaliu planul transmiterii informațiilor secrete unor persoane neautorizate, alegerea locului, timpului și metodelor potrivite pentru săvârșirea acestei fapte. După cum a observat

autorul Borodac A., această intenție certifică un grad prejudiciabil sporit al infracțiunii și prezintă o înclinație antisocială durabilă a infractorului [21, p. 165].

În cazul intenției subite, aceasta poate apărea într-un mod sporadic și se realizează imediat sau după un timp foarte scurt, după apariția acesteia. Acest tip de intenție poate fi simplă, apărând la făptuitor într-o situație psihică normală, precum și afectată, în cazul săvârșirii infracțiunii într-o stare de afect, survenită în mod subit, ca rezultat al unor emoții psihologice puternice.

În calitate de exemplu de *intenție subită simplă*, ne putem referi la situația când făptuitorul, participând la o ședință sau un seminar, la care participă persoane fără drept de acces la secret de stat, fiind chestionat spontan asupra unui subiect, poate, involuntar, comunica informații secrete, pentru a-și manifesta nivelul său de informare sau competența profesională.

În cazul *intenției subite afectate*, poate fi situația când un ofițer de investigație sub acoperire, fiind deconspirat de un infractor (supus urmăririi vizuale), a fost reținut și amenințat de către acesta cu armă sau răfuială fizică, fiind silit să comunice motivul urmării vizuale sau identitatea persoanei care l-a denunțat etc. (informații care, respectiv, constituie secret de stat). În această situație, angajatul de poliție, având temeri pentru viața sau sănătatea sa, poate comunica infractorului informații atribuite la secret de stat.

Referindu-ne la circumstanțe agravante ale divulgării secretului de stat, ce constituie „aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave” (art. 344 alin. (2) din CP) [66], în opinia noastră, acestea pot surveni drept rezultat al atitudinii imprudente a făptuitorului, manifestată prin încrederea exagerată în sine sau neglijența acestuia.

Având în vedere imprudența, ca formă de vinovăție, în cazul survenirii circumstanțelor agravante, autorul Șumilov A. aduce drept exemplu situația în care, în rezultatul divulgării secretului de stat de către o persoană căreia i-au fost încredințate informații secrete, în legătura cu funcția ocupată, poate surveni drept urmare gravă decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contrspionaj sau a măsurilor speciale de investigații (colaborator confidențial, agent etc.) când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate [226, p. 75].

După cum s-a menționat mai sus, pe lângă semnele principale (obligatorii) ale laturii subiective a infracțiunii, acesteia îi sunt caracteristice și semnele facultative, cum ar fi motivul și scopul.

Referindu-ne la motivul infracțiunii, potrivit literaturii de specialitate, acesta constituie acel impuls psihic care determină o persoană să acționeze.

Fiind unul din semnele laturii subiective, *motivul infracțiunii* constituie acel impuls psihic care determină o persoană să acționeze; acesta constituie cauza internă a actului de voință. Săvârșirea infracțiunilor din interes material presupune faptul că la baza cauzelor care au determinat comportamentul social periculos se află dorința de a primi un oarecare avantaj, folos material [156, p. 184].

La rândul său, de motivul infracțiunii este indispensabil legat și un alt semn al laturii subiective, cum ar fi *scopul* acesteia, care însă nu trebuie să fie confundate, deoarece scopul aparține finalizării actului infracțional, iar motivul, la rândul său, este legat de momentul adoptării deciziei de a săvârși acțiunea. Scopul este cuprins și în motivația care stă la baza acțiunii persoanei: dacă scopul nu ar avea un suport puternic, motivațional, nu ar putea fi urmărit.

Astfel, scopul este definit ca procesul psihic care se manifestă prin urmărirea realizării consecințelor statuate în norma penală; respectiv, scopul constituie acel obiectiv al acțiunii anticipat, ce este imaginat de către autor [156, p. 185].

În literatura de specialitate română, *scopul*, ca componentă a laturii subiective, constă din finalitatea propusă, din destinația acțiunii ori din rezultatul faptei aflat în reprezentarea făptuitorului. În toate cazurile, cunoașterea scopului urmărit de făptuitor este deosebit de utilă, pentru că el produce diferite consecințe juridice în ceea ce privește răspunderea penală [163, p. 151].

În viziunea autorilor Brînză S. și Stati V., motivele infracțiunii de divulgare a secretului de stat pot consta în: răzbunare; ură socială, națională, rasială sau religioasă; interesul material presupunând executarea unei comenzi în schimbul unei remunerații materiale; năzuința de a obține unele avantaje nepatrimoniale etc. [29, p. 1034].

Autorul Macari I., la rândul său, consideră că în calitate de motiv al infracțiunii, prevăzute la art. 344 din CP al RM deseori apare lăudăroșenia, făptuitorul urmărind scopul de a-și demonstra gradul de informare, competența, importanța și însemnătatea personalității sale în soluționarea problemelor practice [153, p. 427].

De aceeași părere este și Diacov S., care susține că motivul săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, în cele mai frecvente cazuri, este lăudăroșenia. În același timp, pot avea loc și alte stimulente ale motivației, cum ar fi dorința de „a ajuta” o persoană apropiată în elaborarea unei lucrări științifice, prezentarea unor lecții etc.

Totodată, scopul infracțiunii studiate, potrivit autorului, constituie în a demonstra unei persoane străine (din punct de vedere juridic) nivelul de informare al său, competenței

profesionale, precum și evidențierii „importanței” și „relevanței” personale în soluționarea anumitor probleme de ordin practic [195, p. 36].

Este de menționat faptul că scopul infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM nu poate fi exprimat în transmiterea informațiilor ce constituie secret de stat unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii (reprezentanților) lor. În caz contrar, calificarea infracțiunii va fi efectuată, după caz, potrivit prevederilor art. 337 sau 338 CP al RM.

3.4 Subiectul infracțiunii de divulgare a secretului de stat

Pentru a fi în prezența unei fapte prevăzute de legea penală, este necesar ca comportamentul infracțional exteriorizat să derive din partea unei persoane. Alături de semnele obiective ale componenței de infracțiune exprimate prin obiectul ocrotirii penale și actul de conduită îndreptat spre obiect, subiectul infracțiunii (din lat., *subjectus*) apare și el drept element indenspensabil [79, p. 142].

Potrivit legislației penale autohtone, *subiectul infracțiunii* specificate la art. 344, constituie persoana fizică responsabilă, căreia, în legătură cu serviciul sau munca sa, i-au fost încredințate informațiile ce constituie secret de stat și, în concordanță cu prevederile art. 21 alin. (1) din CP al RM, acesta, în momentul săvârşirii infracţiunii, a împlinit vârsta de 16 ani [66].

Caracterul fizic al subiectului infracțiunii rezidă în capacitatea acestuia de a fi persoană fizică. Potrivit art. 17 al Codului Civil al Republicii Moldova, persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile [39].

În legislația penală sunt cunoscute conținuturi de infracțiune, care sunt specifice prin aceea că nu pot fi comise de oricine, ci numai de unii subiecți speciali care îndeplinesc unele activități speciale, sau au calități specifice. Aceste infracțiuni în teoria și practica dreptului penal se numesc *infracțiuni cu subiect special* [181, p. 273].

Potrivit literaturii de specialitate autohtone, subiect special al infracțiunii este persoana care, pe lângă condițiile subiectului general – responsabilitate și vârsta minimă cerută de lege, trebuie să mai întrunească cumulativ și o condiție specială, o anumită calitate prevăzută în norma de drept sau nemijlocit să rezulte din ea, condiție ce restrânge cercul persoane, ele putând fi trase la răspundere penală în conformitate cu legea dată [182, p. 79].

Autorii Rarog A., Stepașin V. și Șimov O. consideră că calitatea specială a subiectului infracțiunii de divulgare a secretului de stat este condiționată de faptul că acestuia i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute informațiile ce constituie secret de stat, în legătură cu serviciul sau munca sa [213, p. 244].

Reieșind din cele afirmate, relevăm că subiectul infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, trebuie să dispună de calitatea specială, fiind reprezentat de cetățeanul numit (angajat) într-o funcție care implică lucrul cu informații atribuite la secret de stat. Prin urmare, poate fi vorba de un funcționar care are drept sarcină de serviciu deținerea unor documente sau date ce constituie secret de stat ori de un funcționar care, în virtutea atribuțiilor de serviciu deținute, vine numai în contact cu ele.

Despre categoriile unor asemenea subiecți ne putem da seama reieșind din conținutul Hotărârii Guvernului nr. 863 din 01.08.2006 cu privire la stabilirea pentru funcţionarii publici a sporurilor la salariul de funcţie pentru acces permanent la secretul de stat: Președintele Republicii Moldova; persoanele care dețin funcții de demnitate publică în Parlamentul Republicii Moldova; Guvern, Cancelaria de Stat, Curtea de Conturi, Serviciul de Informații și Securitate, Serviciul de Protecție și Pază de Stat, Serviciul de Stat Curieri Speciali, Centrul Național Anticorupție, Agenția Rezerve Materiale, ministere, alte autorități publice centrale și locale care au dreptul de acces la secret de stat; personalul unităților cu autonomie finaciară, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică; personalul unităților bugetare (angajații civili), inclusiv personalul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; colaboratorii subdiviziunilor interioare de protecție a secretului de stat (fără statut de funcționar public); angajații civili fără statut de funcționar public din autoritățile administrației publice, inclusiv din organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice [123].

Regulile și modul de acces al persoanelor fizice și juridice la documentele sau informațiile ce constituie secret de stat sunt prevăzute de Legea cu privire la secretul de stat [148].

Totodată, persoana căreia i-au devenit cunoscute asemenea informații în activitatea sa poate fi și un funcționar căruia documentele sau informațiile ce constituie secret de stat nu îi erau oferite pentru utilizare, dar cu care a făcut cunoștință exercitând sarcinile sale de muncă (de ex., un dactilograf, copiator, criptograf, lăcătuș, care asamblează un modul al unui dispozitiv secret etc.) [221, p. 461].

Cu referire la *vârsta răspunderii penale*, în calitatea sa de semn costitutiv obligatoriu al subiectului infracțiunii, legiuitorul autohton a mers pe calea instituirii unei limite minime, ce se bazează pe capacitatea persoanei care comite o faptă prevăzută de legea penală de a discerne în acțiunile sale între ce e bine și ce e rău, de a conștientiza caracterul prejudiciabil al celor comise; cu alte cuvinte, persoana care comite o faptă penală trebuie să dispună de discernământ [79, p. 143].

Este de menționat că legislația penală a RM nu conține vreo normă care să definescă vârsta, referindu-se doar la limitele acesteia, de la care urmează a fi angajată răspunderea penală atunci când o persoană comite o infracțiune [79, p. 144].

Potrivit autorului Baibarin A. [186, p. 18-19], vârsta răspunderii penale constituie o categorie juridico-penală, care constă în stabilirea de către legislația penală a numărului de ani trăiți și are un conținut calitativ, ce indică asupra capacității persoanei de a conștientiza pericolul social al faptelor sale și de a le dirija.

În accepțiunea prevederilor legale în domeniul secretului de stat, dreptul de acces la secretul de stat este acordat cetățenilor RM ce dispun de capacitate de exercițiu deplină, începând cu vârsta de 18 ani, ce au solicitat acest drept având în vedere activitățile de serviciu, de producere, științifico-teoretică sau în legătură cu studiile, printr-un ordin sau dispoziție scrisă a conducătorului autorității publice sau a altei persoane juridice în care acest cetățean lucrează, își îndeplinește serviciul sau studiază [148].

Pe lângă vârsta subiectului infracțiunii, o altă trăsătură nu mai puțin importantă este responsabilitatea acestuia.

În accepțiunea prevederilor art. 22 din CP al RM *responsabilitatea* este starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înţelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum şi capacitatea de a-şi manifesta voinţa şi a-şi dirija acţiunile și este opusă iresponsabilității prevăzute la art. 23 CP al RM [66].

Reponsabilitatea, care mai este denumită și capacitate penală sau imputabilitate, presupune doi factori: un factor intelectiv și unul volitiv.

După cum s-a menționat mai sus, prevederile art. 23 din CP al RM, stipulează starea opusă responsabilității, și anume iresponsabilitatea.

Potrivit legislației penale autohtone, nu poartă răspundere penală persoana, care în momentul comiterii faptei prejudiciabile, era într-o stare de iresponsabilitate şi, respectiv, având în vedere această stare, persoana nu poate să-şi dea seama de faptele sale (acțiune sau inacțiune) sau nu le poate dirija din motivul unei maladii psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a unei stări patologice. Prin urmare, faţă de persoana respectivă, după pronunţarea unei hotărâri a instanţei de judecată, după caz, urmează a fi aplicate unele măsuri de constrângere medicală, ce sunt prevăzute de legislația penală.

În același timp, nu poate fi trasă la răspundere penală persoana care, deşi a comis o infracţiune fiind în stare de responsabilitate până la pronunţarea sentinţei de judecată, s-a îmbolnăvit de o maladie psihică, care a lipsit-o de posibilitatea de a-şi da seama de faptele sale (acţiune ori inacţiune) sau de a le dirija. Respectiv, faţă de acea persoană, în baza unei hotărâri a

instanţei de judecată, după caz, urmează să se aplice măsuri de constrângere medicală, iar după însănătoşirea persoanei – aceasta poate fi supusă pedepsei penale [66].

Perfectarea dreptului de acces al cetățenilor Republicii Moldova la secretul de stat se realizează în mod benevol, în conformitate cu rigorile stabilite în Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22.12.2010, cu cumularea următoarelor cerințe:

a) stabilirea necesității de a lucra cu informații atribuite la secret de stat;

b) consimțământul scris al cetățeanului pentru aplicarea măsurilor de verificare din partea organelor competente;

c) verificarea cetățeanului în legătură cu perfectarea (reperfectarea) dreptului de acces la secrete de stat;

d) asumarea în scris de către cetățean a obligației privind păstrarea secretului de stat care îi va fi încredințat;

e) acordul scris al cetățeanului pentru limitarea drepturilor sale în legătură cu accesul la secrete de stat, prevăzută de prezenta lege;

f) familiarizarea cetățeanului, contra semnătură, cu normele ce prevăd răspunderea pentru încălcarea legislației privind secretul de stat;

g) determinarea tipurilor, mărimii și a modului de acordare a compensațiilor în legătură cu efectuarea lucrărilor legate de accesul la secrete de stat;

h) luarea deciziei de către conducătorul autorității publice sau altă persoană juridice privind acordarea dreptului de acces la secrete de stat [120].

Cetățeanul căruia i s-a perfectat dreptul de acces la secretul de stat este obligat să nu admită divulgarea, prin orice metodă, a secretului de stat care i-a fost încredințat sau i-a devenit cunoscut în legătură cu îndeplinirea obligațiilor funcționale [126].

Totodată, dreptul de acces la secrete de stat i se acordă conducătorului autorității publice sau altei persoane juridice printr-un ordin sau dispoziție scrisă a persoanei cu funcție de răspundere care îl numește în funcție, iar în cazul în care autoritatea publică sau persoana juridică nu este subordonată altei autorități publice sau altei persoane juridice ori nu intră în domeniul lor de administrare, dreptul de acces la secrete de stat se acordă prin ordinul sau dispoziția scrisă a conducătorului autorității publice sau altă persoană juridică care este beneficiară a lucrărilor legate de secretul de stat.

Lista nominală a autorităților publice sau a altor persoane juridice cu competențe de atribuire a informațiilor la secret de stat este redată în Nomenclatorul persoanelor cu funcții de

răspundere cu împuterniciri de atribuire a informațiilor la secret de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 449 din 16.06.2011 [120].

Dacă solicitarea cetățeanului de a dispune de informații atribuite la secret de stat nu este legată de locul său de muncă, de serviciu sau de studii, dreptul de acces la secrete de stat poate fi acordat la locul desfășurării activității legate de secretul de stat.

În prevederile art. 28 al Legii cu privire la secretul de stat, este prevăzut modul special de acces la secretul de stat și sunt descrişi titularii funcţiilor, care au dreptul de acces la secretul de stat de forma 1 şi 2 de la numirea (alegerea) lor în funcţie (a se vedea Anexa nr. 1 la teză) [126].

Accesul cetățenilor străini și al apatrizilor la secretul de stat se acordă în cazuri excepționale în temeiul tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte sau în temeiul dispoziției scrise a Prim-ministrului, adoptată în baza propunerilor Comisiei interdepartamentale pentru protecția secretului de stat, ținându-se cont de necesitatea asigurării intereselor și/sau securității Republicii Moldova [120].

De menționat este că, potrivit prevederilor art. 27 din legea cu privire la secretul de stat, legiuitorul a prevăzut situații în care dreptul de acces la secretul de stat al cetățeanului poate fi suspendat și încetat, după cum urmează, în urma:

a) punerii sub învinuire a cetăţeanului pentru săvârşirea unei infracţiuni incompatibile cu activitatea ce presupune utilizarea informaţiilor atribuite la secret de stat, până la pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti definitive şi irevocabile;

b) iniţierii unei investigaţii de serviciu în legătură cu încălcarea obligaţiei de nedivulgare a secretului de stat, până la terminarea investigaţiei şi adoptarea unei decizii definitive, dar pentru nu mai mult de 30 de zile.

(2) Dreptul de acces la secretul de stat poate fi suspendat în cazul necesităţii efectuării unei verificări suplimentare în legătură cu posibila apariţie a circumstanţelor prevăzute la art. 25, până la terminarea verificării, dar nu mai mult de 30 de zile [148].

În același timp, dreptul de acces la secretul de stat poate fi încetat în cazul apariţiei sau descoperirii circumstanţelor prevăzute la art. 25 din Legea cu privire la secretul de stat, și anume:

– în care acesta nu expune o necesitate motivată de a lucra cu informaţii atribuite la secret de stat;

– sprijinirii de către acesta a activităţii unui stat străin, a unei organizaţii străine sau a reprezentanţilor acestora, precum şi a unor cetăţeni străini sau apatrizi ce cauzează prejudicii intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova sau în cazul participării cetăţeanului la activitatea unor partide sau asociaţii obşteşti a căror activitate este suspendată, limitată sau interzisă în modul stabilit de lege;

– descoperirii, în urma măsurilor de verificare, a altor acţiuni ale acestuia care prezintă pericol pentru securitatea Republicii Moldova;

– refuzului acestuia de a-şi da consimţământul scris pentru aplicarea măsurilor de verificare din partea organelor competente, pentru limitarea drepturilor sale în legătură cu accesul la secretul de stat, prevăzută de prezenta lege, sau refuzului de a-şi asuma obligaţia scrisă privind păstrarea secretului de stat ce îi va fi încredinţat;

– prezenţei la acesta a antecedentelor penale pentru infracţiuni săvârşite cu intenţie, aflării acestuia sub urmărire penală sau al limitării de către instanţa de judecată a capacităţii sale de exerciţiu;

– depunerii la autoritatea publică competentă a cererii de renunţare la cetăţenia Republicii Moldova;

– prezenţei la acesta a unor contraindicaţii medicale pentru lucrul cu informaţiile atribuite la secret de stat, conform nomenclatorului aprobat de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale;

– comunicării de către cetăţean a unor date incomplete sau neautentice la perfectarea dreptului de acces la secretul de stat;

– domicilierii permanente a cetăţeanului peste hotare sau al perfectării documentelor pentru a se muta permanent într-o altă ţară;

– neexecutării de către cetăţean a obligaţiilor privind păstrarea secretului de stat care i-a fost încredinţat.

– eliberării din funcţia (încetării contractului individual de muncă) care implică lucrul cu informaţii atribuite la secret de stat;

– încălcării, chiar şi o singură dată, a obligaţiilor prevăzute în contractul individual de muncă ce ţin de protecţia secretului de stat;

– pierderii cetăţeniei Republicii Moldova.

Decizia cu privire la suspendarea sau încetarea dreptului de acces la secretul de stat este adoptată de către persoana cu funcţie de răspundere, cu împuterniciri de a adopta decizia privind acordarea acestui drept şi, respectiv, această decizie poate fi atacată în organul ierarhic superior sau în instanţa de contencios administrativ.

De menționat că cetăţeanul al cărui drept de acces la secretul de stat a încetat, dacă îndeplinirea obligaţiilor lui funcţionale necesită acest drept, în modul prevăzut de legislaţia muncii, urmează să fie transferat la un alt loc de muncă (la o altă funcţie), care nu are nici o legătură cu informaţiile atribuite la secret de stat, iar în cazul imposibilităţii transferului, urmează a fi concediat (eliberat din funcţie) conform legislaţiei în vigoare.

În același timp, este de menționat că suspendarea sau încetarea dreptului de acces la secretul de stat nu eliberează persoana de obligația asumată de nedivulgare a secretului de stat [148].

În contextul circumstanțelor expuse la art. 25 din Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, ne vom referi la un caz din practica judiciară, privind sesizarea Curții Constituționale în scopul verificării corespunderii constituționale a acestor prevederi legale.

Așadar, la 7 iulie 2017, de către judecătorul Valentin Lastavețchi din cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, a fost depusă Sesizarea nr. 98g/2017 în adresa Curții Constituționale [112], la originea căreia se află excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din acte normative, și anume:

– a art. 25 alin. (1) lit. c), art. 26 alin. (4) și art. 27 alin. (5) din Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 cu privire la secretul de stat;

– a art. 47 alin. (1) lit. s) din Legea nr. 320 din 27 noiembrie 2012 cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului [abrogat prin Legea nr. 94 din 2 iunie 2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative];

– a pct. 109 din Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22 decembrie 2010.

Autorul excepției de neconstituționalitate a pretins, în esență, că dispozițiile contestate sunt contrare articolelor 4, 6, 8, 15, 16, 20, 21, 23, 26, 28, 34, 39 alin. (2), 43 și 54 din Constituție.

Potrivit circumstanțelor litigiului principal, descrise în sesizare, s-a stabilit că la 17 martie 2017, ca urmare a efectuării verificării în legătură cu perfectarea dreptului de acces la secret de stat, Serviciul de Informații și Securitate a prezentat Inspectoratului General al Poliției avizul despre imposibilitatea de acordare lui *****, șef-adjunct al Inspectoratului de Poliție Buiucani al Direcției de Poliție a mun. Chișinău, a dreptului de acces la secretul de stat, în temeiul art. 25 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 *cu privire la secretul de stat*.

Ultimul, la 22 martie 2017, a fost informat de către IGP referitor la decizia privind refuzul de a acorda dreptul de acces la secretul de stat. În acest context, la 28 martie 2017, IGP, în conformitate cu art. 27 alin. (5) din Legea cu privire la secretul de stat, i-a propus lui ***** să fie transferat la o altă funcție, care nu prevede necesitatea deținerii dreptului de acces la secretul de stat.

La 3 aprilie 2017, printr-un ordin al șefului IGP, dl ***** a fost concediat, în temeiul art. 27 alin. (5) din Legea cu privire la secretul de stat și art. 47 alin. (1) lit. s) din Legea nr. 320 din 7 decembrie 2012 cu privire la activitatea poliţiei şi statutul poliţistului.

La 30 iunie 2017, în cadrul ședinței de judecată, avocatul Igor Hlopețchi a solicitat ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor menționate supra.

În linii generale, în motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul susține că dispozițiile art. 47 alin. (1) lit. s) din Legea nr. 320/2012 (în vigoare până la 7 iulie 2017), art. 25 alin. (1) lit. c), art. 26 alin. (4) și art. 27 alin. (5) din Legea nr. 245/ 2008, pct. 109 din Regulament, aprobat prin HG nr. 1176/2010, fiind lipsite de previzibilitate, permit angajatorului încetarea automată a raporturilor de serviciu în cazul refuzului de acordare a dreptului de acces la secretul de stat, fără a fi stabilite condiții, modalități și criterii clare [112].

De asemenea, potrivit autorului excepției, textul „**prezintă pericol pentru securitatea Republicii Moldova**” de la art. 25 alin. (1) lit. c) din Legea cu privire la secretul de stat [148] are o formulare vagă, întrucât nu pot fi stabilite anumite limite cu privire la întinderea faptelor care cad sub incidența acestei norme. În același timp, prevederile contestate încalcă dispozițiile articolelor 23, 43 și 54 din Constituție.

În continuare, vom prezenta selectiv doar acele argumente ale Curții Constituționale care prezintă relevanță pentru prezenta lucrare.

Așadar, examinând sesizarea autorului, Curtea Constituțională, printre alte argumente prezentate, s-a referit și la opinia scrisă a Guvernului, potrivit căruia, prevederile art. 25 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 nu sunt afectate de viciul de calitate a legii. Guvernul a menționat că textul „**prezintă pericol pentru securitatea Republicii Moldova**” se conține în mai multe acte legislative și este definit în art. 1 din Legea securității statului nr. 618-XIII din 31 octombrie 1995 [149]. Totodată, având în vedere că securitatea statului se asigură prin stabilirea și aplicarea de către stat a unui sistem de măsuri orientate spre descoperirea, prevenirea și contracararea la timp a amenințărilor la adresa securității statului, legiuitorul a instituit cerința verificării de către Serviciul de Informații și Securitate a persoanelor care candidează la funcțiile publice, dacă funcția respectivă implică acordarea accesului la secretul de stat. Astfel, atribuția de a stabili prezența circumstanțelor care constituie drept temei de refuz al acordării dreptului de acces la secretul de stat îi revine Serviciului de Informaţii şi Securitate, ca organ specializat în domeniul asigurării securității statului.

De asemenea, Guvernul a susținut că prevederile art. 26 alin. (4) din Legea nr. 245/2008 și pct. 109 din Regulament, aprobat prin HG nr. 1176/2010, care stabilesc imperativ că avizul SIS privind imposibilitatea de a acorda persoanei dreptul de acces la secretul de stat are

caracter executoriu [148], nu aduc atingere dispozițiilor constituționale. De altfel, legiuitorul a reglementat posibilitatea persoanei de a solicita în mod repetat perfectarea dreptului de acces la secretul de stat în cazul înlăturării împrejurărilor care fac imposibilă acordarea acestui drept. Mai mult, legiuitorul a prevăzut dreptul persoanei de a contesta decizia de refuz de acordare a dreptului de acces la secretul de stat. În același timp, Guvernul a relevat că dreptul de acces la secretul de stat nu este un drept fundamental garantat de Constituție.

În continuare, Curtea a constatat că dreptul de acces la secretul de stat poate fi acordat persoanei doar după ce a fost verificată în legătură cu posibilitatea acordării acestui drept. Astfel, prevederile art. 26 alin. (1) din Legea nr. 245/2008 stabilesc că verificarea persoanelor în legătură cu perfectarea (reperfectarea) dreptului de acces la secretul de stat se efectuează de către SIS. Numărul măsurilor de verificare este în dependenţă directă de gradul de secretizare al informaţiilor la care va avea acces persoana.

Așadar, SIS, fiind organul specializat în domeniul asigurării securităţii statului, în virtutea atribuțiilor sale stabilite prin lege, asigură protecția secretului de stat și întreprinde măsuri de control în privința persoanelor cărora urmează să li se perfecteze dreptul de acces la secretul de stat [150].

În continuare, Curtea constată că în cazul în care va fi stabilită prezența circumstanței care vizează „descoperirea, în urma măsurilor de verificare, a altor acţiuni ale persoanei care prezintă pericol pentru securitatea Republicii Moldova (art. 25 alin. (1) lit. c) din lege [150]), SIS formulează concluzia privind imposibilitatea de a acorda persoanei dreptul de acces la secretul de stat.

Totodată, Curtea relevă că, pentru stabilirea prezenței în acțiunile persoanei a unui pericol la adresa securității statului, există circumstanțe care prin definiție prezintă pericol pentru securitatea statului (a se vedea Legea securității statului) și circumstanțe care urmează a fi apreciate în mod individual, ținând cont de particularitățile fiecărui caz concret. Or, textul „a altor acţiuni ale persoanei” acoperă potențialele pericole care nu pot fi prestabilite de legiuitor în mod limitativ, ținând cont de evoluția amenințărilor care pot suprima securitatea statului.

În același timp, Curtea observă că legiuitorul a reglementat în mod imperativ caracterul executoriu al concluziei SIS pentru persoanele cu funcţii de răspundere împuternicite să adopte decizia privind acordarea dreptului de acces la secretul de stat [art. 26 alin. (4) din lege].

Prin urmare, Curtea reține că restrângerea dreptului de a accede într-o funcție, în urma refuzului SIS de a acorda dreptul de acces la secretul de stat, este aplicată pentru salvgardarea „altui drept”, în particular, protejarea siguranței naționale. Așadar, această finalitate corespunde scopului legitim la care face referire cel de-al doilea alineat al articolului 54 din Constituție.

În final, în urma examinării sesizării, Curtea a respins excepţia de neconstituţionalitate și a recunoscut constituționale reglementările menționate în conținutul acesteia [112].

Este de menționat că în situația în care au fost divulgate date sau informații ce constituie secret de stat de către făptuitor, care a fost indus în eroare de către persoana ce a recepționat aceste informații, prezentând acte false ce indică dreptul de acces la secret de stat, primul este eliberat de răspunderea penală [199, p. 782].

În acelaşi timp, persoana care a intrat fără nicio intenție în posesia informațiilor ce constituie secret de stat (de ex., a găsit din întâmplare unele documente cu parafa de secretizare sau i-au fost comunicate informații secrete în timpul discuțiilor private cu colegul de serviciu etc.) nu poartă răspundere penală pentru divulgarea secretului de stat [226, p. 73].

Așadar, generalizând cele menționate supra, putem concluziona că **subiectul infracțiunii** prevăzute la art. 344 CP al RM dispune de o calitate specială, constituind persoana fizică responsabilă care posedă capacitatea de a înţelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum şi capacitatea de a-şi manifesta voinţa şi a-şi dirija acţiunile, întrunind factorul intelectiv și volitiv, căreia, în legătură cu serviciul sau munca sa, i-au fost încredințate informații ce constituie secret de stat și, în concordanță cu prevederile art. 21 alin. (1) CP al RM, acesta, la momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani.

3.5 Circumstanțe agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat

Acțiunea umană necorespunzătoare susceptibilă de pedeapsă nu este constituită pur și simplu dintr-un act material de comportament, ci este însoțită și de anumite corelații de bază, comportamentul respectiv devenind necorespunzător numai în anumite circumstanțe, care îi conferă un caracter periculos.

Circumstanțele, la rândul lor, constituie acele stări, împrejurări ori calități ce au tangență cu infracțiunea sau infractorul, care precedă, însoțesc sau succed activitatea infracțională, fiind reglementate expres sau implicit de legea penală. Acestea fie micșorează, fie măresc gradul prejudiciabil al infracțiunii sau al infractorului, atenuând sau agravând, în consecință, răspunderea penală [156, p. 170-171].

Înainte de a purcede la examinarea circumstanţelor agravante ale infracțiunii specificate la art. 344 din CP al RM, considerăm oportun să ne referim, mai întâi de toate, la determinarea și definirea acestora potrivit doctrinei penale a RM.

În sensul prevederilor art. 77 CP al RM [66], la stabilirea pedepsei se consideră circumstanță agravantă, pe lângă cele enumerate, inclusiv provocarea prin infracţiune a unor urmări grave.

În acelaşi timp, legislația penală prevede că dacă circumstanţele menţionate sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a codului penal în calitate de semne ale acestor componenţe de infracţiuni, ele nu pot fi concomitent considerate circumstanţe agravante [66].

În literatura de specialitate, noțiunea de circumstanțe agravante, apare cu calificativul „mixte" – care sunt considerate că agravează, pe de o parte, pericolul social al infracțiunii săvârșite și, pe de altă parte, periculozitatea infractorului: omorul premeditat al unei rude apropiate are un pericol social mult mai sporit, cât și o rezonanță, o tulburare socială mai mare decât un omor „obișnuit" [156, p. 173].

Aceeași opinie este susținută de unii autori francezi [26, p. 523], care menționează că unele circumstanțe agravante sunt mixte, deoarece sursa de agravare este atât infractorul sau infractorii, cât și fapta lor, exemplificând astfel de circumstanțe agravante ca premeditarea, pregătirea unor capcane speciale, trecerea infracțiunii în obișnuință (îndeletnicire) etc.

Potrivit autorilor Copețchi S. și Hadîrcă I., componențe de infracțiune cu circumstanțe agravante (componențe calificative) sunt acele componențe care, pe lângă semnele de bază (descrise în norma penală de bază), au incluse și unele semne obiective și subiective suplimentare, în raport cu cele de bază, care au rolul de a înăspri răspunderea penală [79, p. 69].

Autorul Borodac A., la rândul său, este de părere că prin circumstanţe agravante se subînţeleg acele stări, situaţii, întamplări, calităţi sau alte împrejurări ale realităţii care denotă, în mod sigur, o periculozitate sporită a făptuitorului, precum şi un grad prejudiciabil mai mare al infracțiunii comise, fapt ce impune o reacţie mai severă din partea autorităților [21, p. 412].

Totodată, Kostareva T.A. descrie circumstanţele agravante ca acele împrejurări descrise în legea penală, care caracterizează doar o parte a infracţiunii de acelaşi tip, ce denotă schimbări ale gradului de prejudiciabialitate a faptei comise, precum şi a personalităţii făptuitorului, situaţie care, la rândul său, influenţează stabilirea cuantumului pedepsei penale de către autorități în raport cu fapta comisă [201, p. 40].

Potrivit normativului penal român, sub denumirea de circumstanțe agravante legale sunt cuprinse acele împrejurări care reflectă totdeauna și în mod univoc un pericol social mai ridicat al infracțiunii și o periculozitate sporită a infractorului, determinând, astfel, aplicarea unei pedepse mai aspre. Aceste circumstanțe au caracter general, putând fi aplicate, de regulă, în

cazul oricărei infracțiuni la care ele devin incidente, cu excepția situațiilor în care unele dintre aceste împrejurări constitue element al conținutului agravant sau calificat al infracțiunii.

De aceea, atunci când una dintre circumstanțele agravante este prevăzută de lege ca element circumstanțial în conținutul infracțiunii, ea nu mai poate fi reținută ca circumstanță agravantă în caracterizarea aceleiași infracțiuni [163, p. 373].

Autorii Tănăsescu susțin că circumstanțele agravante exprimă o stare prin care infractorul se folosește de o calificare a modului de acțiune pentru a realiza efectul infracțiunii, pentru a evita răspunderea penală. Temeiurile circumstanțelor agravante pot fi de natură psiho-fizică sau pragmatică, constând în situații care justifică un anumit mod de acțiune din partea infractorului. Efectele infracțiunilor existente în circumstanțele agravante (vătămările sau suferințele victimelor) în afara faptului că sunt din cele mai grave, pot, datorită măsurilor speciale adoptate de infractor, să rămână nedescoperite, fapt care diminuează autoritatea legii și destabilizează structura socială [179, p. 582].

După cum am constatat mai sus, la prevederile normelor penale, fixate de legiuitor la art. 77 alin. (1) lit. b) CP al RM, una din circumstanțele agravante, este provocarea prin infracţiune a unor *urmări grave*.

În opinia autorului Chirița V., referitor la unele componențe de infracțiune, survenirea acestor urmări este evidențiată printr-un semn calificativ separat, de aceea urmările date nu pot fi concomitent luate în considerație și conform art. 77 CP al RM [33, p. 43].

Studiind prevederile art. 344 alin. (2) din Codul penal al RM, observăm că legiuitorul statuează expres drept circumstanță agravantă a divulgării secretului de stat, ce se referă la latura obiectivă a infracțiunii, „aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave” [66], neindicând însă formele sau manifestările ce ar caracteriza-o.

Având în vedere aceste circumstanțe, legiuitorul înăspreşte răspunderea penală „cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani”, comparativ cu răspunderea penală stabilită pentru componența de bază a infracțiunii, care prevede „amendă în mărime de la 550 la 950 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani” [66].

În continuare, vom încerca definirea și determinarea semnului estimativ de „urmări grave”, drept circumstanță agravantă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat.

Potrivit autorului Chirița V., în calitate de „urmări grave”, cel mai frecvent apar: „cauzarea decesului a două sau mai multor persoane din imprudență; apariția unor conflicte sau

complicații internaționale; provocarea dezordinelor în masă în locurile de privațiune de libertate; oprirea pentru un timp îndelungat a activității organizațiilor, instituțiilor de stat sau private, a transportului; cauzarea daunelor materiale în proporții mari sau deosebit de mari; contaminări radioactive, chimice sau bacteriologice etc.” [35, p. 68].

În același timp, este necesar de menționat că utilizarea sintagmei „urmări grave” în legislația penală a RM constituie o reminiscență a sistemului de drept penal sovietic. De altfel, semnul estimativ în cauză a fost pe larg utilizat de către legiuitor și în Codul penal din 1961 sub diferite expresii: urmări extrem de grave, consecințe deosebit de grave, urmări grave, consecințe grave [66].

Analiza practicii judiciare naționale recente, dar și a doctrinei, denotă o îngrijorare tot mai sporită față de utilizarea semnelor estimative în cadrul legii penale. Majoritatea practicienilor, dar și a doctrinarilor, evidențiază faptul că utilizarea acestor semne majorează riscul încălcării principiului legalității incriminării sub aspectul nerespectării cerinței de claritate și prezivibilitate a legii penale [176, p. 64].

Printre primele încercări de a tălmăci sintagma „urmări grave” le atestăm în Hotârârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 09.11.1998 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deţinerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a muniţiilor sau a substanţelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc şi a muniţiilor care, la pct. 16, statuează că urmări grave se vor considera: cauzarea leziunilor corporale mai puțin grave la două sau mai multe persoane; cauzarea leziunilor grave uneia sau mai multor persoane; survenirea decesului unei sau mai multor persoane, nimicirea sau deteriorarea bunului proprietății în proporții deosebit de mari, întreruperea de lungă durată a activității transportului, comunicațiilor etc. [126].

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislaţiei în cauzele de trafic de ființe umane şi trafic de copii, la pct. 15 constatăm că urmări grave ca circumstanțe agravante, care urmează în mod necesar a fi determinate în fiecare caz concret, ar putea fi sinuciderea, infectarea cu maladia SIDA, cu boli venerice ș.a. [124].

Este de remarcat faptul că prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 a fost declarat neconstituțional articolul 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal al RM care prevedea răspunderea penală pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu soldată cu „urmări grave” [111].

Totodată, în contextul adoptării acestei decizii, Curtea Constituțională a considerat necesară emiterea unei adresări către Parlamentul RM în vederea stabilirii în mod expres și cu

exactitate a urmărilor care pot fi calificate drept „urmări grave” în contextul infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu [176, p. 66].

Potrivit părerii autorilor Serbinov I. și Oboroceanu N., sintagma „urmări grave” utilizată în Codul penal al RM este una care nu corespunde criteriilor de calitate a legii penale și, luând în considerare Hotărârea Curții nr. 22 din 01.10.2018, legiuitorul urmează să excludă sau, după caz, să explice conținutul și estimarea acestei sintagme. În caz contrar, există riscul interpretării extensive a acestei sintagme, precum și riscul ridicării unui număr foarte mare de excepții de neconstituționalitate în fața Curții Constituționale în cauzele penale privind infracțiunile ce presupun cauzarea unor „urmări grave” [176, p. 68].

Revenind la infracțiunea prevăzută de art. 344 CP al RM, după cum s-a menționat anterior, în opinia autorului Barbăneagră A., practica judiciară recunoaște în calitate de urmări grave (drept rezultat al divulgării informațiilor atribuite la secret de stat) transmiterea datelor în mâinile serviciului străin de spionaj, zădărnicirea acțiunilor importante ale statului etc. [15, p. 733].

În sensul prevederilor alin. (2) art. 344 CP al RM, prin „urmări grave” se prezumă acele urmări care sunt rezultate din divulgarea informațiilor, având gradul de secretizare „Strict secret” și „Secret”, ce pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc. [66].

Potrivit art. 11 al legii cu privire la secretul de stat, gradul de secretizare a informațiilor atribuite la secret de stat trebuie să corespundă gravității prejudiciilor ce pot fi cauzate intereselor și/sau securității Republicii Moldova în cazul divulgării sau pierderii acestor informații [148].

Este de menționat că, în sensul prevederilor legii menționate, divulgarea neautorizată a informațiilor cu grad de secretizare „strict secret”, poate aduce prejudicii deosebit de grave intereselor și/sau securității Republicii Moldova, iar a celor cu grad de secretizare „secret” poate dăuna grav intereselor și/sau securității Republicii Moldova [148].

Potrivit literaturii de specialitate, urmări grave, în cazul săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, pot constitui zădărnicirea acțiunilor importante ale statului, cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari, transmiterea datelor ce conțin secret de stat, de către persoanele care au luat cunoștință de aceste informații, unor organizații criminale, când aceasta generează redislocarea obiectelor secrete, a unităților militare sau reorganizarea producției secrete etc. [30, p. 689].

Autorul Diacov S., la fel, consideră urmări grave, drept rezultat al săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, atunci când documentele ce conțin astfel de informații ajung în

mâinile unor servicii secrete ale unui stat străin, și sunt puse în pericol anumite acțiuni importante ale statului, provoacă eșuarea proiectelor de perspectivă privind unele cercetări științifice sau redislocarea obiectelor de importanță strategică etc. [195, p. 37]

În opinia autorului Șumilov A., urmări grave constituie un semn pur evaluativ, care poate fi apreciat în mod individual și în fiecare caz în parte. Respectiv, autorul consideră urmări grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat, de către o persoană căreia i-au fost încredințate informații secrete, în legătură cu funcția ocupată, decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, activități contrainformative sau a măsurilor speciale de investigații (colaborator confidențial, agent etc.) când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate [226, p. 75].

Prin „activitate contrainformativă" se subînțeleg acțiuni de cunoaștere, prevenire și contracarare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale a RM derivate din acțiuni de spionaj, manifestări informativ-subversive, intenții și planuri ale serviciilor secrete străine, entităților paramilitare, teroriste, extremiste și a celor de sorginte separatistă, măsuri ce sunt realizate de către SIS, organul de stat specializat în domeniul asigurării securității naționale, potrivit prevederilor Legii nr. 753/1999 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova [150].

În același timp, după cum menționează autorul Ostavciuc D., având în vedere prevederile art. 273 alin. (1) lit. d) CPP al RM, Serviciului de Informații și Securitate îi revine competența organului de constatare pentru infracțiuni a căror prevenire și contracarare îi sunt atribuite prin lege. Respectiv, în coroborare cu prevederile Legii nr. 170/2007 privind statutul ofițerului de informații și securitate, SIS-ul dispune de competențele organului de constatare, inclusiv, și a infracțiunilor ce vizează divulgarea secretului de stat [162, p. 67-68].

Referindu-ne „măsurile speciale de investigații", acestea sunt definite în art. 1 din Legea nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații, ce constituie proceduri secrete și/sau publice, efectuate de către autoritățile competente (de ex., subdiviziunile specializate din cadrul ori subordonate Ministerului Afacerior Interne, Ministerului Apărării, Centrului Național Anticorupție, Serviciul de Informații și Securitate etc.), care, la necesitate, pot utiliza echipamente tehnice speciale pentru a culege informații relevante în scopul prevenirii sau combaterii criminalității, asigurării securității statului, ordinii publice, apărării drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, descoperirii și cercetării infracțiunilor.

Tipurile de măsuri speciale de investigații (cu autorizarea judecătorului de instrucție, procurorului sau a conducătorului subdiviziunii specializate) sunt descrise în prevederile art. 18 din legea nominalizată (de ex., cercetarea sau supravegherea domiciliului cu aparataj

special, interceptarea sau înregistrarea comunicărilor sau imaginilor, monitorizarea conexiunilor poştale sau controlul tranzacţiilor financiare, urmărirea vizuală, culegerea informaţiei despre persoane şi fapte etc.) [142].

Totodată, referindu-ne la termenul „colaboratori confidenţiali”, potrivit prevederilor art. 15 din Legea nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigaţii, aceştia constituie persoane care, printr-un acord scris sau verbal, se obligă să ofere informaţii ofiţerului de investigaţii, să participe la pregătirea şi efectuarea măsurilor speciale de investigaţii, precum şi să contribuie într-un alt mod, neinterzis de lege, la activităţile speciale de investigaţii [142].

În acelaşi timp, aceştia sunt obligaţi să păstreze secretul informaţiilor ce le-au devenit cunoscute în timpul efectuării măsurilor speciale de investigaţii şi să prezinte informaţii veridice, iar potrivit prevederilor legii menţionate, în scopul asigurării securităţii colaboratorilor confidenţiali, a membrilor familiilor şi a rudelor acestora, se permite efectuarea măsurilor speciale de investigaţii în vederea protecţiei lor în modul stabilit de lege. Informaţia referitoare la colaboratorul confidenţial poate fi făcută publică doar cu acordul scris al acestuia [142].

Reieşind din opiniile autorilor menţionaţi supra, ajungem la concluzia că, în sensul prevederilor art. 344 alin. (2) din CP al RM, circumstanţă agravantă a divulgării secretului de stat constituie „aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave”, poate fi exprimate atât prin afectarea relaţiilor sociale cu privire la viaţa, sănătatea şi integritatea corporală a persoanei (de ex., decesul sau vătămarea gravă a integrităţii corporale sau sănătăţii unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informaţiilor, activităţi contrainformative sau a măsurilor speciale de investigaţii (colaborator confidenţial, agent etc.) când informaţii secrete au fost divulgate unor persoane neautorizate), cât şi prin afectarea relaţiilor sociale cu privire la patrimoniul statului sub aspectul asigurării funcţionării în bune condiţii a domeniilor apărării naţionale, economiei, ştiinţei, tehnicii, relaţiilor externe (de ex., zădărnicirea acţiunilor importante ale statului, cauzarea daunelor materiale în proporţii deosebit de mari, transmiterea datelor ce conţin secret de stat organizaţiilor criminale de către persoanele care au luat cunoştinţă de aceste informaţii, când acestea duc la redislocarea obiectelor secrete, a unităţilor militare sau reorganizarea producţiei secrete etc.).

Este de menţionat că divulgarea secretului de stat în cazurile prevăzute la alin. (1) art. 344 CP al RM formează o componenţă de infracţiune formală şi fapta se consideră consumată din momentul în care informaţiile corespunzătoare au devenit cunoscute unor persoane, pe când fapta prevăzută la alin. (2) al aceluiaşi art. din CP formează o componenţă de infracţiune materială şi se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile [153, p. 426].

După cum s-a menționat anterior, urmările prejudiciabile constituie modificările negative în valorile sociale protejate de legea penală, cauzate prin acțiune sau inacțiune subiectului infracțiunii; respectiv, în cazul săvârșirii infracțiuni prevăzute la art. 344 CP al RM, drept urmare prejudiciabilă ca rezultat al faptei infacționale este survenirea impactului negativ adus intereselor legitime și/sau securității RM [95, p. 61].

Răspunderea penală în cazul survenirii urmărilor grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat se aplică doar în cazul în care persoana care a comis infracțiunea își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod neserios că ele vor putea fi evitate ori nu îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deşi trebuia şi putea să le prevadă [96, p. 146].

În toate cazurile, mărimea gradului prejudiciabil, care a survenit drept urmare a divulgării secretului de stat, este stabilită de către Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat a RM, în baza criteriilor de evaluare elaborate de către acesta [117].

În acest sens, este necesară șistabilirea mărimii pagubei materiale, cauzată de divulgare, adică cheltuieli care sunt necesare pentru neutralizarea eventualelor consecințe negative pentru interesele și/sau securitatea țării [195, p. 29].

De asemenea, referindu-ne la termenul „urmări grave”, semnul estimativ utilizat de legiuitor la alin. (2) art. 344 în Codul penal al RM, drept circumstanță agravantă a divulgării secretului de stat, se propune ca aceasta să fie definită în norma penală pentru a evita riscul interpretării extensive a acestei sintagme.

Având în vedere cele expuse, considerăm oportună modificarea redacției art. 344 alin. (2) din Codul Penal al RM prin excluderea circumstanței agravante „Aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave” și introducerea următoarelor circumstanțe în textul alin. (2):

„(2) Aceeaşi faptă săvârșită:

a) cu divulgarea informațiilor „strict secrete”;

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu cauzarea daunelor materiale în proporții mari

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2), care:

a) au cauzat daune materiale în proporții deosebit de mari;

b) soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ori decesul victimei din imprudență;

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani."

Respectiv, completarea normei penale cu sintagma „cu divulgarea informațiilor «strict secrete»" este justificată, deoarece, având în vedere prevederile art. 11 al Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, divulgarea neautorizată a unor astfel de informații, poate aduce prejudicii deosebit de grave intereselor și/sau securității Republicii Moldova.

În acest context, este necesar de menționat că sintagma „divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat…" inclusă în art. 344 alin. (1) CP, presupune divulgarea informațiilor cu grade de secretizare: „strict secret", „secret", „confidențial" și „restricționat", fapt pentru care legiuitorul, pe lângă alte sancțiuni, prevede pedeapsa penală de privațiune de libertate până la 5 ani.

Având în vedere propunerea privind completarea normei penale cu sintagma „…divulgarea informațiilor «strict secrete»", drept circumstanță agravantă a art. 344 CP, fapt pentru care s-a propus pedeapsa privind închisoare de până la 5 ani, devine neproporțională pedeapsa penală stabilită pentru componența de bază a infracțiunii studiate (privațiune de libertate până la 5 ani), ținând cont de gradul prejudiciabil al acesteia.

Respectiv, în contextul celor expuse supra, precum și în scopul umanizării legislației penale autohtone, considerăm necesară revizuirea termenului pedepsei penale, stabilite pentru componența de bază a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la alin. (1) art. 344 CP, prin reducerea acesteia de la 4 la 3 ani de privațiune de libertate.

La rândul său, necesitatea introducerii lit. b) – „de două sau mai multe persoane" reiese din faptul că cooperarea cu intenţie a două sau mai multor persoane la săvârşirea infracțiunii de divulgare a secretului de stat presupune o reuniune de eforturi și intenții infracționale pentru atingerea rezultatului criminal, circumstanță care poate spori substanțial gradul de prejudiciabilitate al infracțiunii.

În același timp, considerăm necesară completarea alin. (2) art. 344 din Codul penal al RM cu circumstanță agravantă „...cauzarea de daune materiale în proporții mari", deoarece, în urma săvârșirii infracțiunii, se creează o posibilitate reală de cauzare a unui asemenea prejudiciu asupra bunurilor materiale aflate în gestiunea statului, după cum au observat și unii autori (de ex., zădărnicirea acțiunilor importante ale statului, cauzarea daunelor materiale în proporții mari, transmiterea datelor ce conțin secret de stat organizațiilor criminale de către persoanele care au luat cunoștință de aceste informații, când acestea duc la redislocarea obiectelor secrete, a unităților militare sau reorganizarea producției secrete etc., ca urmare a divulgării informațiilor secrete unor persoane neautorizate).

Înțelesul „daune materiale în proporții mari” este tălmăcit în art. 126 CP alin. (1), potrivit căruia „se consideră proporţii mari valoarea bunurilor sustrase, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depăşeşte 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin Hotărârea Guvernului în vigoare la momentul săvârşirii faptei” [66].

În contextul determinării aspectului material al urmărilor grave, ar fi binevenită propunerea autorului Odagiu Iu., care pledează pentru completarea art. 126 din CP în sensul precizării dacă în aceste unități convenționale intră numai dauna efectivă (*damnun emergens*) sau și beneficiul nerealizat (*lucrum cessans*) [159, p. 148].

În același timp, este justificată completarea art. 344 din CP cu alin. (3) („Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2):”) cu următoarea circumstanță agravantă: „soldată cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ori decesul victimei din imprudență”; deoarece, după cum au menționat autorii Șumilov A. sau Diacov S., în urma săvârșirii infracțiunii, poate surveni, de ex., decesul (sau vătămarea gravă a integrității corporale) unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, activități contrainformative sau măsuri speciale de investigații (colaborator confidențial, agent etc.) când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate.

3.6 Concluzii la Capitolul 3

În contextul elucidării semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii de divulgare a secretului de stat putem contura următoarele concluzii, și anume:

Obiectul juridic general al infracțiunii privind divulgarea secretului de stat, constituievaloarea socială și relațiile sociale formate în jurul și datorită acestei valori, împotriva cărora se îndreaptă fapta ce constituie elementul material (imaterial) al infracțiunii și care sunt vătămate sau puse în pericol prin săvârșirea acesteia;

Obiectul juridic generic al infracțiunii studiate îl formează relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului.

Obiectul juridic special principal al infracțiunii specificate la art. 344 CP al RM îl constituie relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date, ce sunt atribuite la secret de stat.

Obiectul juridic special secundar, prin prisma variantei agravante a infracțiunii privind divulgarea secretului de stat (consemnate la alin. (2) art. 344 CP al RM), îl constituie relațiile

sociale cu privire la viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanei, precum și patrimoniul statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe.

În funcție de entitatea (*care poate fi atât materială, cât și incorporală*) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, fapta incriminată la art. 344 CP al RM, poate avea atât *obiect material*, cât și *imaterial*:

a) *obiectul material* este reprezentat de valorile materiale (bunurile materiale) asupra cărora s-a îndreptat acțiunea-inacțiunea socialmente periculoasă, doar pentru categoria de fapte care lezează o valoare materială, cum ar fi un document ce constituie secret de stat sau purtător material, inclusiv câmpuri fizice, în care informațiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluții tehnice;

b) *obiectul imaterial* al infracțiunii studiate presupune entitatea incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii și este reprezentat de informații ce constituie secret de stat, ce nu sunt expuse sau fixate pe obiecte cu proprietăți materiale;

c) în condițiile consemnate la alin. (2) art. 344 CP al RM, obiectul material al infracțiunii poate fi reprezentat de corpul fizic al persoanei, privit ca o totalitate de funcții și procese organice ce mențin individul în viață, precum și patrimoniul statului.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM se realizează prin: *acțiune* sau *inacțiune*, care, la rândul său, întrunește condiția obiectivă și subiectivă a comportamentului făptuitorului, în rezultatul cărora informațiile atribuite la secret de stat au devenit cunoscute unor persoane neautorizate sau care nu dispun de dreptul de acces la secret de stat, săvârșită de către persoana care, în virtutea funcției deținute, dispune de dreptul de acces la secret de stat și posedă asemenea informații, dacă aceasta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj.

Semnele laturii obiective a infracțiunii, prevăzute la art. 344 CP al RM, se împart în semne obligatorii și semne facultative, după cum urmează:

1) **Semne obligatorii** sunt:

– *acțiunea* – constituie comportamentul activ al subiectului infracțiunii, manifestat prin declarații, comunicări verbale sau scrise, discuții de serviciu sau private, demonstrări sau publicări ale documentelor, dispozitivelor, mecanismelor (prin intermediul tipografiei, radioului sau televiziunii), comunicări prin intermediul internetului sau altor rețele/ aplicații/ canale nesecurizate, datorită cărui fapt este dezvăluit conținutul documentelor sau purtătorilor materiali atribuit la secret de stat persoanelor străine sau neautorizate.

– *inacțiunea* – se manifestă prin încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informație secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate, a cerințelor obligatorii impuse făptuitorului, ce dispune de drept de acces la secret de stat, potrivit prevederilor legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, Hotărârii Guvernului nr. 1176/2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice, precum și alte acte normative departamentale în domeniul protecției secretului de stat.

– la rândul său, *inacțiunea*, ca modalitate a faptei prejudiciabile, întrunește două condiții:

a) *condiția obiectivă* se manifestă prin neexecutarea obligațiilor impuse de a acționa într-un anumit mod;

b) *condiția subiectivă* constă în posibilitatea reală a persoanei de a săvârși o acțiune concretă aflându-se în anumite condiții. În cazul concursului de obligații (existența obligației față de mai multe persoane), dacă făptuitorul poate acționa față de o persoană, dar față de alta este în imposibilitate, comportamentul acestuia va fi apreciat în limitele stării de extremă necesitate.

2) ***semne facultative***, cum ar fi timpul, locul, împrejurările, metodele și mijloacele săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, nu au relevanță la calificarea acesteia.

Referindu-ne la categoria componenței infracționale a divulgării secretului de stat, s-a constatat că în cazul modalității normative de săvârșire a faptei penale, prevăzute la alin. (1) art. 344 CP al RM, infracțiunea formează o componență formală și fapta se consideră consumată din momentul în care informațiile corespunzătoare au devenit cunoscute unor persoane, pe când în cazul circumstanțelor agravante, prevăzute la alin. (2) al aceluiași art. din CP, infracțiunea formează o componență materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP, se caracterizează prin *intenție directă*.

Prin urmare, intenția directă a făptuitorului se caracterizează prin conștientizarea de către acesta că divulgă date sau informații ce constituie secrete de stat unor persoane care nu aveau dreptul de a cunoaște documentele sau datele ce conțin secret de stat și dorește realizarea unei asemenea fapte prejudiciabile.

În același timp, intenția de a divulga secretul de stat, în funcție de momentul apariției și formării sale, poate fi premeditată ori subită (subită simplă sau subită afectată).

Reieșind din opinii diferite ale penaliștilor și autorilor literaturii de specialitate vizavi de semnele laturii subiective, caracteristice infracțiunii de divulgare a secretului de stat, cât și pentru

a exclude orice interpretare extensivă, iar uneori și eronată a acestui semn din partea organului de constatare, au fost înaintate unele propuneri de *lege ferenda*, după cum urmează:

– Completarea titlului art. 344 CP după sintagma „Divulgare” cu cuvântul „intenționată”, având următorul conținut: „Divulgarea intenționată a secretului de stat”;

suplinirea dispoziției textului normativ al art. 344 CP după sintagma „Divulgare” cu cuvântul „intenționată”, iar după sintagma „dacă” cu cuvântul „fapta”, având următorul conținut:

„Divulgarea intenționată a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă fapta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj”.

– Reformularea titlului art. 345 CP din „Pierderea documentelor ce conțin secret de stat” în „Divulgarea din imprudență a secretului de stat”;

– Modificarea și suplinirea dispoziției textului normativ al art. 345 CP cu următorul conținut:

„Divulgarea din imprudență a informațiilor ce constituie secret de stat, inclusiv pierderea documentelor ce conţin secrete de stat, precum şi a obiectelor ale căror date constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredinţate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării imprudente a regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menţionate și a cauzat un pericol pentru securitatea statului, dacă fapta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj”.

În cazul circumstanțor agravante ale divulgării secretului de stat, acestea pot surveni drept rezultat al atitudinii imprudente a făptuitorului, manifestate prin încrederea exagerată în sine sau neglijența acestuia.

Drept *motiv* al infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM deseori apare lăudăroșenia, făptuitorul urmărind scopul de a-și demonstra gradul de informare, competența, importanța și însemnătatea personalității sale în soluționarea problemelor practice;

Scopul infracțiunii studiate constituie în a demonstra unei persoane străine (din punct de vedere juridic) nivelul de informare al său, competenței profesionale, precum și evidențierii „importanței” și „relevanței” personale în soluționarea anumitor probleme de ordin practic.

De menționat este că scopul infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM nu poate fi exprimat în transmiterea informațiilor ce constituie secret de stat unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii (reprezentanților) lor. În caz contrar, calificarea infracțiunii va fi efectuată, după caz, potrivit prevederilor art. 337 sau 338 CP al RM.

Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM dispune de o calitate specială, constituind persoana fizică responsabilă, ce posedă capacitatea de a înţelege caracterul

prejudiciabil al faptei, precum şi capacitatea de a-şi manifesta voinţa şi a-şi dirija acţiunile, întrunind factorul intelectiv și volitiv, căreia, în legătura cu serviciul sau munca sa, i-au fost încredințate informațiile ce constituie secret de stat și, în concordanță cu prevederile art. 21 alin. (1) CP al RM, aceasta, la momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani.

Prin *urmări grave*, potrivit alin. (2) art. 344 CP al RM, se prezumă acele urmări care sunt rezultate din divulgarea informațiilor cu grad de secretizare „strict secret" și „secret", care pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc.

În scopul evitării riscului interpretării extensive a sintagmei „urmări grave", s-a propus modificarea redacției art. 344 alin. (2) din Codul Penal al RM prin excluderea circumstanței agravante „Aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave" și introducerea următoarelor circumstanțe în textul alin. (2):

„(2) Aceeași faptă săvârșită:

a) cu divulgarea informațiilor „strict secrete";

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu cauzarea daunelor materiale în proporții mari

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2), care:

a) au cauzat daune materiale în proporții deosebit de mari;

b) soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ori decesul victimei din imprudență;

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani."

Având în vedere propunerea de modificare menționată supra, se propune revizuirea cuantumului (termenului) pedepsei penale, stabilite pentru componența de bază a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la alin. (1) art. 344 CP, prin reducerea acesteia de la 4 la 3 ani de privațiune de libertate.

De asemenea, s-a propus completarea art. 344 CP cu alin. (4) cu următorul conținut:

„Persoana care a divulgat secretul de stat se eliberează de răspundere penală dacă ea a anunțat din timp autoritățile cu privire la fapta săvârșită și a contribuit activ la preîntâmpinarea survenirii urmărilor prejudiciabile, dacă acțiunile ei nu conțin o altă componență de infracțiune."

4. ASPECTE DELIMITATIVE ȘI REGIMUL SANCȚIONATOR AL INFRACȚIUNII DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT

4.1 Delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind trădarea de Patrie

În procesul efectuării analizei juridico-penale complete a infracțiunii studiate, este important ca aceasta să fie delimitată de alte fapte penale sau extrapenale, ci nu doar să fie efectuată descrierea elementelor structurale ale componenței de infracțiune.

Totodată, problema delimitării componențelor de infracțiune de alte componențe ale faptelor asemănătoare este una importantă atât pentru aspectele teoretice, cât și pentru practica judiciară în acest domeniu.

Aplicarea corectă a normei juridico-penale ce reglementează infracțiunea de divulgare a secretului de stat, presupune, în mod firesc, și efectuarea unui studiu comparat al altor tipuri de infracțiuni, contravenții sau fapte ilicite, cu componențe asemănătoare.

Reieșind din faptul că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat, specificată la art. 344 CP al RM, din punct de vedere al elementelor obiective şi subiective, ar avea la prima vedere unele semne înrudite sau asemănătoare cu alte tipuri de infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului (de exemplu, *trădarea de Patrie* [art. 337 CP al RM], *spionajul* [art. 338 CP al RM], *pierderea documentelor ce conţin secrete de stat* [art. 345 CP al RM]) sau a unor fapte contravenționale ce atentează la ordinea publică și securitatea publică (de ex., *încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice* [art. 365^1 CC al RM] sau *secretizarea/ desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor* [art. 365^2 CC al RM]) este necesară o abordare atentă și corectă a tuturor particularităților specifice ale fiecărei infracțiuni sau contravenționale în parte.

În subsidiar, infracțiunea studiată urmează a fi delimitată și de fapte ilicite de altă natură, cum ar fi abatere disciplinară (de ex., nerespectarea sau încălcarea obligației impuse funcționarului privind protecția secretului de stat, potrivit prevederilor stipulate la pct. 7 alin. 6) din Statutul disciplinar al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 409/2017 [115]), întrucât acest comportament ilegal, la fel, atentează asupra valorilor și relațiilor sociale cu privire la autoritatea publică.

Din această perspectivă, delimitarea infracțiunii privind divulgarea secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM de alte fapte penale sau extrapenale, ce prezintă unele

similitudini, urmează a fi efectuată prin prisma analizei comparative a semnelor obiective și subiective care le caracterizează.

Referindu-ne la infracțiunea privind trădarea de Patrie, este necesar de menționat că aceasta constituie una din cele mai grave și periculoase infracțiuni, care atentează asupra independenței și suveranității RM, subminează siguranța și inviolabilitatea statului, precum și a cetățenilor acestui stat.

În accepțiunea prevederilor art. 337 alin. (1) din CP al RM, este stabilită răspunderea penală pentru trădarea de Patrie, adică pentru faptele săvârșite în mod intenționat de către cetățeanul Republicii Moldova în detrimentul suveranității, inviolabilității teritoriale, securității, precum și al capacității de apărare a Republicii Moldova, manifestate prin trecerea de partea dușmanului, spionajului, divulgarării secretului unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților acestora, precum și pentru acordarea ajutorului unui stat străin pentru realizarea unor activități dușmănoase împotriva RM [66].

Totodată, potrivit alin. (2) art. 337 CP al RM, este eliberat de răspundere penală cetățeanul RM, care a fost racolat de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea activităților dușmănoase împotriva RM, dacă el nu a săvârșit niciun fel de acțiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite și a declarat de bunăvoie autorităților legătura sa cu serviciul de spionaj străin [29, p. 995].

În opinia lui Kulev A., infracțiunile ce atentează la securitatea externă a țării prezintă o amenințare gravă la adresa suveranității, inviolabilității teritoriale, securității statului și capacității de apărare a statului. În noile realități social-economice, presupunând informatizarea accelerată a societății și progresului tehnico-științific, apar noi și noi forme de activități dușmănoase desfășurate împotriva statului. Aceste realități reclamă adoptarea măsurilor adecvate de prevenire și combatere a infracțiunilor ce atentează la securitatea externă a țării. În acest context, un rol aparte le revine normelor care incriminează faptele de trădare de Patrie și spionaj [204, p. 3].

La rândul lor, autorii Diaconescu Gh. și Duvac C. afirmă că „Trădarea exprimă, sub aspect moral, ultima treaptă pe care poate coborî un individ din punct de vedere al fidelității față de națiune, față de statul al cărui cetățean este ori care l-a adoptat. Totodată, se situează pe treapta cea mai înaltă de pericol social pe care o poate atinge fapta unei persoane. În adevăr, nicio altă manifestare umană nu poate depăși în gravitate pe aceea incriminată, în toate statele lumii și încă de la primele legiuiri penale, sub denumirea de trădare (sau *trădare de Patrie*, *înaltă trădare* ș.a.).” [86, p. 6].

Astfel, trădarea de Patrie este o infracţiune de gravitate excepţională, deoarece, indiferent de forma pe care o ia, creează nu doar o stare de pericol suveranităţii, inviolabilităţii teritoriale sau securităţii statului și capacităţii de apărare a Republicii Moldova, ci constituie și o încălcare a obligaţiei de fidelitate pe care fiecare cetăţean al Republicii Moldova o are faţă de patria sa, precum și datoria lui sfântă de a o apăra [30, p. 669-670].

Din această perspectivă, menționăm că, în corespundere cu alin. (1) art. 56 din Constituție, „devotamentul față de țară este sacru" [77]. Încălcarea acestei obligații, adoptând forma cea mai periclitantă, este incriminată la art. 337 CP al RM sub denumirea de trădare de Patrie [29, p. 995].

Concomitent cu stabilitatea internă a statului de drept, o cerință a vieții contemporane este și asigurarea securității externe a statului. O casă comună a Europei și stabilitatea internațională vor putea fi realizate doar în măsura în care vor fi respectate dezideratele tuturor statelor (mari, mijlocii sau mici), indiferent de puterea lor politică, economică sau militară. În acest sens, relevatoare sunt și prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite [32], care, în art. 55, statuează că scopul organizației mondiale și al relațiilor internaționale contemporane este de a se crea condiții de stabilitate și de bunăstare necesare unor relații pașnice și prietenești între națiuni, întemeiate pe respectul principiului egalității în drepturi a popoarelor și al dreptului de a dispune de ele însele [29, p. 996].

Primul criteriu în baza căruia vom efectua delimitarea acestor fapte penale este obiectul infracţiunii.

Reieşind din faptul că ambele infracţiuni sunt incluse în acelaşi grup de infracțiuni din Partea Specială a Codului penal, și anume Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului", **obiectul juridic generic** al acestora îl formează relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului.

Obiectul juridic special al infracțiunilor analizate este unul diferit, însă există unele semne comune caracteristice acestora.

Așadar, obiectul juridic special al infracțiunii privind trădarea de Patrie constituie relațiile sociale cu privire la suveranitatea, inviolabilitatea teritorială, securitatea statului și capacitatea de apărare a Republicii Moldova [29, p. 996].

Pe de altă parte, obiectului juridic special infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM îi este caracteristic prezența a două obiecte juridice speciale, și anume: <u>obiectul juridic special principal</u>, care constituie relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date, ce sunt atribuite la secret de stat și <u>obiectul juridic special secundar</u>, prin prisma variantei agravante, este reprezentat de

relațiile sociale cu privire la viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanei, precum și patrimoniul statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe.

După cum s-a menționat anterior, termenul „securitatea statului" este definit în Legea nr. 618 din 31.10.1995 securității statului, potrivit căreia aceasta constituie „protecţia suveranităţii, independenţei şi integrităţii teritoriale a ţării, a regimului ei constituţional, a potenţialului economic, tehnico-ştiinţific şi defensiv, a drepturilor şi libertăţilor legitime ale persoanei împotriva activităţii informative şi subversive a serviciilor speciale şi organizaţiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte" [149].

Cât privește celelalte noțiuni desemnând obiectul juridic special al infracțiunii de trădare de Patrie, vom consemna că principiul egalității suverane a statelor este unul dintre principiile fundamentale ale dreptului internațional. Respectarea strictă a acestui principiu constituie baza procesului de menținere a păcii și securității internaționale, a dezvoltării relațiilor amicale între state [29, p. 996].

Noțiunea „suveranitate de stat" poate fi definită ca fiind supremația unică, deplină și indivizibilă a puterii de stat în limitele frontierelor teritoriale și independența acesteia în raport cu orice altă putere, ceea ce se exprimă în dreptul exclusiv și inalienabil al statului de a-și stabili și realiza de sine stătător politica sa internă și externă, de a-și exercita funcțiile, de a-și îndeplini măsurile practice de organizare a vieții sociale interne și a relațiilor sale externe în baza respectării suveranității altor state, a principiilor și normelor de drept internațional acceptate prin acordul său de voință.

Dreptul statelor la inviolabilitatea teritorială, privit în contextul independenței cu suveranitatea, constituie un factor care contribuie la convieţuirea pașnică a popoarelor și la dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate. Fiecare stat are dreptul de a solicita altui stat sau grupări de state abținerea de la săvârșirea oricăror acte sau fapte împotriva suveranității, securității statului și capacității de apărare, concomitent și corelativ cu obligația de a respecta inviolabilitatea teritorială, fiind interzise activitățile care aduc atingere teritoriului național și drepturilor statelor de a-și exercita jurisdicția asupra întregului teritoriu. Statele sunt obligate să respecte frontierele existente și să nu recurgă la forță sau la amenințare cu folosirea acesteia, pentru soluționarea diferendelor teritoriale, și la violarea frontierelor internaționale, fiind interzisă modificarea unilaterală de către state a frontierelor stabilite prin convenții internaționale [29, p. 997].

În fine, în ceea ce privește capacitatea de apărare a țării, această valoare socială are un caracter complex. Ea înglobează mai multe componente, și anume:

1) puterea de luptă a forțelor armate rezultând dintr-o bună pregătire și dintr-o desăvârșită ordine și disciplină în desfășurarea activității specifice;

2) loialitatea și comportarea vitejească pe câmpul de luptă;

3) unitatea de interese ale populației și spiritul ei de rezistență;

4) atitudinea constantă a cetățenilor față de obligațiile care le incumbă în legătură cu apărarea țării.

În ceea ce privește obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 337 CP al RM, se întâlnesc opinii diferite în literatura de specialitate autohtonă [98, p. 44].

Astfel, potrivit autorilor Brînză S. și Stati V., obiectul material al infracțiunii de trădare de Patrie, în cazul modalității normative de spionaj, constituie informațiile ce constituie secret de stat sau alte informații care pot fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova, iar în cazul modalității normative de divulgare a secretului de stat unui stat străin, unei organizaţii străine sau reprezentanţilor lor, în calitate de obiect material avem informațiile ce constituie secret de stat [29, p. 995].

Totodată, autorii Ulianovschi X., Ţurcanu I., Grosu V. ș.a. sunt de părere că infracţiunea de trădare de Patrie nu are obiect material [30, p. 670].

Referindu-ne la fapta incriminată la art. 344 CP al RM, în funcție de entitatea (care poate fi atât materială, cât și incorporală) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, divulgarea secretului de stat poate avea atât obiect material, cât și imaterial:

Respectiv, obiectul material al divulgării secretului de stat constituie purtători materiali de informații atribuite la secret de stat, care pot fi reprezentate ca obiecte materiale, inclusiv câmpuri fizice, în care informaţiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice.

Pe de altă parte, obiectul imaterial al infracțiunii studiate presupune entitatea incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii și este reprezentat de informații ce constituie secret de stat.

Respectiv, putem deduce că infracțiunile analizate dispun atât de obiect material, ce constituie purtători materiali de informații atribuite la secret de stat, care pot fi reprezentate ca entitate materială (de ex., documente pe suport de hîrtie, inclusiv câmpuri fizice, în care informaţiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice), cât și de obiect imaterial, care presupune o entitate incorporală și poate fi reprezentată de informații ce constituie secret de stat.

În ceea ce privește **latura obiectivă** a infracțiunilor analizate, constatăm și aici unele diferențieri ale modalităților normative sau ale faptelor prejudiciabile ce o caracterizează.

Așadar, latura obiectivă a infracțiunii privind divulgarea secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP al RM, constă în fapta prejudiciabilă (acțiune sau inacțiune) exprimată prin divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul în care aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [30, p. 688].

De asemenea, latura obiectivă a infracțiunii de trădare de Patrie constă în fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea de trecere de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, ori în acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova.

Astfel, se poate desprinde că acțiunea prejudiciabilă prevăzută la art. 337 CP al RM cunoaște patru modalități normative cu caracter alternativ:

1) trecerea de partea dușmanului;

2) spionajul;

3) divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor;

4) acordarea ajutorului unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova [29, p. 998].

Analizând pe rând aceste modalități, consemnăm că trecerea de partea dușmanului este posibilă doar pe timp de război sau în condiţii de luptă, adică în situaţii când noţiunea de „dușman” este clară. Prin urmare, este vorba de un dușman militar, și nu de dușmani în sens politic.

Trădarea de Patrie prin trecerea de partea dușmanului se consideră ca infracţiune consumată din momentul trecerii făptuitorului de partea dușmanului, irelevant fiind faptul dacă făptuitorul a ajutat cu ceva dușmanul sau nu. Aceasta are relevanţă doar asupra individualizării pedepsei.

Noţiunea de *spionaj* este dată în art. 338 din CP al RM și constă în transmiterea, precum și sustragerea sau culegerea de informaţii ce constituie secret de stat în scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizaţii străine sau agenturii lor, precum și transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informaţii pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova [66].

Spionajul, ca modalitate a trădării de Patrie se deosebește de spionajul prevăzut ca infracţiune distinctă în art. 338 din CP al RM doar după subiectul infracţiunii: în primul caz,

subiect este doar un cetăţean al Republicii Moldova; în al doilea caz, doar cetăţeanul străin sau un apatrid [30, p. 671].

În contextul utilizării termenului „spionaj” la alin. (1) al art. 337 din CP, ne vom referi la un caz relevant din practica judiciară când Curtea Constituțională a fost sesizată cu privire la excepția de neconstituționalitate a acestei noțiuni [81].

„Așadar, la 11 iulie 2018, de către avocatul Gheorghe Malic a fost ridicată excepția de neconstituționalitate a noțiunii de *spionaj* din alin. (1) al art. 337 din Codul penal. Circumstanțele litigiului principal au constituit sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 13 martie 2018, prin care dl ***** a fost găsit vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 337 alin. (1) [Trădarea de Patrie] din Codul penal. În continuare, Curtea a efectuat o analiză de drept comparat a legislațiilor statelor europene și a constatat că fapta de trădare de patrie este reglementată practic în mod similar. În cele din urmă, în motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul invocă faptul că prevederile contestate ale art. 337 din Codul penal nu permit destinatarilor normei să cunoască cu suficientă precizie faptele interzise și pedepsele aplicabile. Potrivit acestuia, prevederile contestate sunt contrare articolelor 4, 20, 21, 22, 23 și 54 din Constituția RM. Curtea a reamintit că principiul legalității incriminării, stabilit la articolul 7 Secțiunea 1 din Convenție presupune ca legea să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele pentru acestea (*nullum crimen, nulla poena sine lege certa*). Această condiție este îndeplinită atunci când justițiabilul poate cunoaște, pornind de la textul dispoziției pertinente și, atunci când este necesar, cu ajutorul interpretării dată acesteia de către instanțe, care sunt acțiunile și omisiunile care angajează răspunderea sa penală. Astfel, principiul preciziei legii aplicabile urmărește ca persoanele să cunoască dinainte comportamentele de la care trebuie să se abțină și consecințele la care se expun dacă se fac vinovați de comiterea lor, ceea ce presupune ca faptele ilicite să fie definite clar, fără dificultăți de ordin sintactic și pasaje obscure, astfel încât persoanele să poată cunoaște cu un grad rezonabil de previzibilitate acțiunile sau inacțiunile care le angajează răspunderea penală. Pentru că aceste considerații sunt, de asemenea, valabile, prin prisma art. 22 din Constituție, trebuie să se considere că alegerea făcută de legislator de a recurge, în dispozițiile contestate de către autor, la noțiuni ca *spionaj* nu poate constitui, în sine, o încălcare a principiului preciziei legii aplicabile. Această concluzie este susținută de faptul că previzibilitatea legii nu exclude recurgerea la o consiliere juridică adecvată pentru a evalua, la un nivel rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele care pot rezulta dintr-un anumit act. Acesta este cazul noțiunii de *spionaj*, care este reglementată de art. 338 din Codul penal, fiind incidentă în cazul comiterii spionajului de către un cetățean al Republicii Moldova. În plus, sfera de aplicare a noțiunii de spionaj este reglementată și la art. 7 din Legea nr. 753 din 23 decembrie

1999 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova. Potrivit acestui articol, constituie spionaj fapta de transmitere a informațiilor ce constituie secret de stat altor state, precum și obținerea ori deținerea ilegală a informațiilor ce constituie secret de stat în vederea transmiterii lor unor state străine sau structuri anticonstituționale. În aceste împrejurări, Curtea a considerat că nu se poate pretinde că noțiunea de spionaj este lipsită de claritate." [81].

Referindu-ne la o altă modalitate normativă a infracțiunii, prevăzute la art. 337 CP, precum divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizaţii străine sau reprezentanţilor lor, în opinia autorului Ulianovschi X., aceasta constă, de asemenea, în transmiterea de informaţii ce constituie secret de stat unui stat străin, unei organizaţii străine sau agenturii lor, pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova, însă se deosebește de spionaj prin faptul că, în cazul divulgării secretului de stat unui stat străin, unei organizaţii străine sau reprezentanţilor lor, fapta este săvârșită de către o persoană care dispune de aceste informaţii în legătură cu exercitarea funcţiei sau i-au devenit cunoscute în legătură cu obligaţiunile de serviciu. Această infracţiune se consideră consumată din momentul în care secretul de stat a devenit cunoscut unui stat străin, unei organizaţii străine sau reprezentanţilor lor [30, p. 671-672].

Infracţiunea prevăzută la art. 337 CP al RM se consideră consumată din momentul în care secretul de stat a devenit cunoscut unui stat străin, unei organizaţii străine sau reprezentanţilor lor. În cazul în care informaţia nu a ajuns la cunoștinţa unui stat străin, unei organizaţii străine sau reprezentanţilor lor, independent de voinţa făptuitorului, vom fi în prezenţa unei tentative de infracţiune [30, p. 672].

Prin „organizație străină" se are în vedere o reuniune de persoane alcătuind o comunitate stabilă, având un caracter internațional, național sau non-guvernamental, urmărind un scop lucrativ sau non-lucrativ. Pentru calificarea faptei în baza art. 337 CP al RM, nu are importanță dacă organizația străină este sau nu înregistrată, dacă activează deschis sau în condiții de clandestinitate. Prin „reprezentant al unui stat străin sau al unei organizații străine" se subînțelege persoana împuternicită care le reprezinte pe acestea, ține locul acestora, acționeează în numele unui stat străin sau al unei organizații străine [29, p. 999].

Acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activităţii dușmănoase împotriva Republicii Moldova constă în diverse activităţi de ajutare a inamicului, săvârșite atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în afara teritoriului ei, altele decât cele indicate mai sus, care se pot realiza prin recrutarea de oameni pentru forţele armate ale dușmanului, procurarea de valori și materiale de orice fel pentru dușman, efectuarea altor activităţi de natură să favorizeze activitatea

dușmanului sau să slăbească puterea de luptă a Forţelor Armate ale Republici Moldova sau a armatelor aliate.

Infracțiunea specificată la art. 337 CP al RM este, după caz, o infracțiune formală sau materială. Atunci când este formală, ea se consideră consumată, după caz, din momentul:

a) trecerii de partea dușmanului;

b) transmiterii sau culegerii de informații ce constituie secret de stat ori transmiterii sau culegerii, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații;

c) aflării secretului de stat de către un stat străin, o organizație străină sau un reprezentant al lor;

d) acordării de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova.

Atunci când este materială – în ipoteza modalității de spionaj, presupunând sustragerea de informații ce constituie secret de stat – ea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul obține posibilitatea reală de a se folosi și a dispune de respectivele informații [29, p. 999].

În cazul divulgării a secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP al RM, aceasta constituie doar infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască. Dacă informațiile în cauză au fost trimise, însă din cauze independente de voința făptuitorului nu au ajuns la cunoștința unei alte persoane, vom fi în prezența tentativei de infracțiune specificată la art. 344 CP al RM [29, p. 1034].

Cele menționate mai sus pot fi ilustrate printr-un caz de mare rezonanță, care a avut loc în practica judiciară [12].

„Așadar, potrivit ordonanței de punere sub învinuire și rechizitoriului, ***** este învinuit de faptul că fiind cetățean al Republicii Moldova, a încălcat intenționat prevederile art. 56 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, conform căruia, „orice cetățean este obligat să manifeste un devotament sacru față de țară”, precum și prevederile legii cu privire la cetățenie nr. 1024-XIV din 02.06.2000, potrivit căreia, „orice cetățean este obligat să fie devotat Republicii Moldova, să respecte cu sfințenie Constituția și celelalte legi ale ei, să nu întreprindă nici o acțiune care i-ar prejudicia interesele și integritatea teritorială”. În acest sens, într-o perioadă necunoscută organului de urmărire penală, cet. ***** a fost recrutat de către ofițerii Direcției Principale de Informații a Statului Major General al Ministerului Apărării al Federației Ruse, care constituie serviciu de spionaj străin, primind însărcinarea de la acesta de a culege și transmite informații pentru a fi utilizate în dauna intereselor Republicii Moldova. Astfel, în

perioada 05 octombrie 2016-17 martie 2017, cet. ***** a avut mai multe întâlniri și discuții cu asistentul ataşatului militar al Ambasadei Federației Ruse în Republica Moldova, care are statut de diplomat, dar de fapt este un ofițer sub acoperire al Direcției Principale de Informații a Statului Major General al Ministerului Apărării al Federației Ruse, care este un serviciu de spionaj străin. În cadrul acțiunilor de urmărire penală, s-au stabilit elemente certe ale acțiunilor unei persoane în calitate de ofițer al unui serviciu străin de spionaj, exprimate prin efectuarea întâlnirilor sistematice și clandestine, aplicarea metodelor și tehnicilor speciale de contra filaj, utilizarea canalelor securizate și ascunse de legătură, oferirea recompenselor bănești pentru însărcinările efectuate. Totodată, în cadrul întâlnirilor avute, cet. ***** i-a transmis unei persoane, care are statut de diplomat, dar de fapt este un ofițer sub acoperire al Direcției Principale de Informații a Statului Major General al Ministerului Apărării al Federației Ruse, date concrete anticipative privind strategiile și tacticile unor reforme legislative naționale de importanță majoră, acumulate de la figuri politice decizionale, date personale și vulnerabilități ale persoanelor cu funcții înalte în stat, promotori ai reformelor politice, evoluția tactică a acțiunilor de implementare a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, informații detaliate referitor la intențiile și planurile legislative ale grupurilor parlamentare de guvernământ bazate pe date culese din interiorul formațiunilor politice, informații cu potențial strategic, pasibile de a fi utilizate în dauna intereselor Republicii Moldova. Potrivit rechizitoriului, cet. *****, învinuit că a săvârșit intenționat acțiuni în dauna suveranității și securității statului a Republicii Moldova prin spionaj, adică culegerea și transmiterea din însărcinarea serviciului de spionaj străin a altor informații, contra unor remunerări materiale, pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova, ***** a comis infracțiunea prevăzută de art. 337 alin. (1) Cod Penal al Republicii Moldova, adică trădarea de Patrie" [12].

În ceea ce privește **latura subiectivă** a infracțiunii de trădare de Patrie, autorii Brînză S. și Stati V. sunt de părere că aceasta se caracterizează doar prin intenție directă.

În unele cazuri, este necesară stabilirea scopului special al infracțiunii:

a) scopul transmiterii informațiilor ce constituie secret de stat unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor (în cazul modalității de spionaj, când se concretizează în transmiterea, sustragerea sau culegerea de informații ce constituie secret de stat);

b) scopul folosirii în dauna intereselor Republicii Moldova a altor informații ce constituie secret de stat (în ipoteza modalității de spionaj, când se concretizează în transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova). În calitate de scop special subsidiar apare scopul de

cupiditate (în situația modalității de spionaj, când se exprimă în sustragerea de informații ce constituie secret de stat) [29, p. 1000].

Aceeași părere este împărtășită și de autorul Ulianovschi X., care susține că „latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 337 CP al RM, se manifestă doar prin intenție directă: săvârșind acțiuni de trecere de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și de acordare de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova, făptuitorul urmărește un scop principal, și anume: suprimarea sau știrbirea, cauzarea unor daune suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității statului și capacității de apărare a RM. A suprima suveranitatea, inviolabilitatea teritorială sau securitatea statului și capacitatea de apărare a RM înseamnă a desființa, a înlătura în întregime aceste atribute fundamentale ale statului nostru, iar a le știrbi sau dăuna înseamnă a le înlătura parțial. Pentru existența acestei componențe de infracțiune, este necesar ca scopul urmărit de făptuitor să existe în momentul săvârșirii faptei. Dacă acest scop special lipsește, nu vom fi în prezența unei infracțiuni de trădare de Patrie, ci, eventual, în prezența unei alte infracțiuni” [30, p. 672-673].

Referindu-ne la latura subiectivă a infracțiuni de divulgare a secretului de stat, s-a constatat că aceasta, la fel, se caracterizează prin intenția directă.

Respectiv, intenția directă a făptuitorului presupune următoarele: persoana care a săvârșit infracțiunea își dădea seama de caracterul prejudiciabil al divulgării secretului de stat, a prevăzut consecințele negative ale acestui fapt asupra relaţiilor sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului, precum și a dorit realizarea unei asemenea fapte prejudiciabile.

Totodată, divulgarea secretului de stat se delimitează de trădare de Patrie prin intenția urmărită de făptuitor, care nu urmărește scopul de a păgubi securitatea statului prin divulgarea secretului reprezentantului unui stat străin, ori al unei organizații străine [17, p. 554].

După opinia autorului Borodac A., divulgarea secretului de stat se deosebește de trădarea de Patrie prin faptul că „în cazul tradării aceste secrete se transmit agenţiilor de spionaj străine sau reprezentanților acestora, pe când în cazul divulgării ele se comunică oricărei persoane, care nu trebuie să le cunoască” [22, p. 537].

Reieșind din cele menționate, putem concluziona că motivul sau scopul urmărit de făptuitor nu influențează calificarea infracțiunii prevăzute de art. 344 CP al RM, pe când în cazul calificării tradării de Patrie, scopul urmărit de făptuitor prezintă importanță, fiind exprimat prin transmiterea informațiilor ce constituie secret de stat unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii (reprezentanților) lor.

Comun pentru ambele infracţiuni este faptul că **subiectul infracțiunilor** examinate constituie persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și dispune de calitatea specială a unei persoane. Cu toate acestea însă, subiectul infracțiunii de trădare de Patrie nu poate fi un cetățean străin [29, p. 1000] (persoana care aparține unui stat străin și care nu aparține Republicii Moldova) sau un apatrid (persoana care nu este considerată cetăţean al niciunui stat, conform legislaţiei acestora) [128].

Totuși, subiect al infracțiunii de divulgare a secretului de stat poate fi un cetățean străin sau apatrid, al căror acces la secretul de stat poate fi acordat doar în cazuri excepționale, în temeiul tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte sau în temeiul dispoziției scrise a Prim-ministrului, adoptată în baza propunerilor Comisiei interdepartamentale pentru protecția secretului de stat, ținându-se cont de necesitatea asigurării intereselor și/sau securității Republicii Moldova [120].

În contextul delimitării infracțiunilor nominalizate, nu putem trece cu vederea nota inclusă de legiuitor la alin. (2) art. 337 CP privind eliberarea de răspundere penală a cetăţeanului Republicii Moldova, racolat de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea unei activităţi duşmănoase împotriva RM, dacă el nu a săvârşit nici un fel de acţiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite şi a declarat de bunăvoie autorităţilor legătura sa cu serviciul de spionaj străin [66].

Studiind conținutul acestei note, constatăm două condiții consemnate de legiuitor pentru eliberarea de răspundere penală a persoanei, și anume:

a) dacă persoana nu a săvârşit niciun fel de acţiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite;

b) a declarat de bunăvoie autorităţilor legătura sa cu serviciul de spionaj străin.

Reieșind din prima condiție, deducem că este eliberată de răspundere penală persoana care a fost răcolată de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea unei activităţi duşmănoase împotriva RM, însă nu a realizat niciuna din modalitățile normative ale tradării de Patrie, prevăzute la art. 337 alin. (1) CP, şi anume: trecerea de partea duşmanului; spionajul; divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizaţii străine sau reprezentanţilor lor, precum şi acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activităţii duşmănoase împotriva Republicii Moldova [66].

A doua condiție este comunicarea, de bunăvoie, către autorităţi a legăturii sale cu serviciul de spionaj străin. În calitate de autoritate, subînțelegem sistemul instituţional al administraţiei publice centrale de specialitate, regimul general de activitate al căreia este reglementat de prevederile Legii nr. 98 din 04.05.2012 privind administraţia publică centrală de

specialitate. Sub incidenţa legii nominalizate cad ministerele, Cancelaria de Stat, alte autorităţi administrative centrale subordonate Guvernului şi structurile organizaţionale din sfera lor de competenţă (autorităţile administrative din subordine, inclusiv serviciile publice desconcentrate şi cele aflate în subordine, precum şi instituţiile publice în care ministerul, Cancelaria de Stat sau altă autoritate administrativă centrală are calitatea de fondator) [144].

Respectiv, analizând această notă, observăm că legiuitorul liberează persoana de răspundere penală, cu condiția renunțării acesteia la realizarea unor activități prejudiciabile împotriva statului, manifestate prin comunicarea către autorități a legăturii sale cu serviciul de spionaj străin.

În același timp, este aplicat principiul umanismului în raport cu infractorul, fiind stimulat comportamentul acestuia, din punct de vedere pozitiv, în rezolvarea raportului penal de conflict, statul garantându-i astfel anumite drepturi și libertăți, inerente ființei umane.

4.2 Delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind spionajul

Infracțiunea de spionaj, la fel, ca infracțiunea privind trădarea de Patrie, reprezintă una din cele mai grave și periculoase infracțiuni prevăzute în legislația penală a RM, deoarece aceasta atentează asupra valorilor supreme ale țării în mod direct, cum ar fi, independența și suveranitatea acesteia, precum și submimează siguranța și inviolabilitatea, atât a statului, cât și a cetățenilor din acestui stat.

Legea penală (art. 338 din CP al RM) definește spionajul ca „transmiterea, precum și sustragerea sau culegerea de informaţii ce constituie secret de stat în scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizaţii străine sau agenturii lor, precum și transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informaţii pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova, dacă spionajul este săvârșit de un cetăţean străin sau de un apatrid” [66].

Comparând infracțiunea de trădare de Patrie și cea de spionaj, autorul Diaconescu Gh. menționează: „Examinarea atitudinii psihice a autorilor infracțiunii de spionaj, adică a ideilor, intențiilor și sentimentelor ce le inspiră și poartă acțiunile, este de natură a le dezvălui un complex de valențe spirituale ce îi situează la antipodul subiecților infracțiunii de trădare: loialitate și abnegație – până la sacrificiul suprem uneori – față de propriul stat. Asumarea riscurilor implicate de violarea deliberată a legii penale străine, caracterul și importanța cu totul aparte ale misiunilor acestora, «regulile de joc» unice care operează în acest domeniu, ca și, de cele mai multe ori, comunitatea de interese ale statelor implicate în astfel de afaceri oculte,

conduc însă, de regulă, la acordarea reciprocă a unei «imunități» penale *sui generis* acestor luptători ai «frontului invizibil»; a intrat într-o practică curentă negocierea și efectuarea schimbului, la cote de paritate diferențiale, de agenți capturați de fiecare stat, deseori chiar și mai înainte de a compărea în fața «judecătorului»" [85, p. 59].

Bazându-ne pe faptul că primul criteriu în baza căruia vom efectua delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind spionaj este obiectul infracţiunii. Constatăm, la fel, că ambele sunt incluse în acelaşi grup de infracțiuni din Partea Specială a Codului penal, și anume Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului", prin urmare, **obiectul juridic generic** al acestora îl formează relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului.

Cu referire la **obiectul juridic special**, ca parte integrantă a obiectului juridic generic, prin care subînțelegem o anumită valoare socială împotriva căreia este îndreptată acțiunea sau inacțiunea reglementată de legislația penală, constatăm că ambele infracțiuni au, tangențial, unele puncte comune, și anume relațiile sociale cu privire la securitatea statului, privită din perspectiva necesității păstrării cu strictețe a informațiilor ce constituie secret de stat [36, p. 48].

Respectiv, referindu-ne la obiectul juridic special al infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM, aceasta se împarte în: **obiectul juridic special principal**, care este constituit din relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date, ce sunt atribuite la secret de stat și **obiectul juridic special secundar**, prin prisma variantei agravante, care constituie relațiile sociale cu privire la viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanei, precum și patrimoniul statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe.

Autorii Brînză S. și Stati V., menționează că „obiectul juridic special al infracțiunii de spionaj, prevăzute la art. 338 CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la securitatea statului, privită din perspectiva necesității păstrării cu strictețe a informațiilor ce constituie secret de stat sau a altor informații care pot fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova" [29, p. 1002].

Potrivit opiniei autorului Ulianovschi X., „obiectul juridic special al infracțiunii de spionaj, îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea externă a țării, precum și inviolabilitatea teritorială, securitatea statului și capacitatea de apărare a Republicii Moldova" [30, p. 673].

Reieșind din opiniile expuse, putem rezuma că *obiectul juridic special* al infracțiunii de spionaj, prevăzute la art. 338 CP al RM, îl formează relațiile sociale cu privire la securitatea statului, din perspectiva necesității păstrării cu strictețe a informațiilor ce constituie secret de stat sau a altor informații care pot fi folosite în dauna intereselor RM, inviolabilitatea teritorială și capacitatea de apărare a țării.

În general, prin „informații", se are în vedere cunoștințele despre persoane, subiecte, fapte, evenimente, fenomene, procese, obiecte, situații și idei (în corespundere cu art. 3 al Legii cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 21.11.2003) [133]; orice expunere de fapt, opinie sau idee sub formă de text, sunet și/sau imagine (potrivit art. 2 al Legii cu privire la libertatea de exprimare, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 23.04.2010) [135].

În accepțiunea autorilor Brînză S. și Stati V., obiectul material al infracțiunii de spionaj îl reprezintă, după caz:

1) informațiile ce constituie secret de stat;

2) alte informații care pot fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova [29, p. 1002].

În același timp, autorul Ulianovschi X. admite existența doar a obiectului imaterial al spionajului, care este reprezentat de informații ce constituie secret de stat, iar în alte cazuri – alte informații.

Din această perspectivă, infracțiunea de spionaj constă din două direcții de atentare:

a) acțiuni de transmitere, precum și sustragere sau culegere de informații ce constituie secret de stat, în scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizații sau agenturii lor;

b) transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova [30, p. 674].

Astfel, prin prisma acestui aspect observăm și aici unele tangențe ale infracțiunilor analizate, și anume cele care se referă la „informați ce constituie secret de stat", care la fel pot fi reprezentate ca obiecte materiale, inclusiv câmpuri fizice, în care informaţiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice [30, p. 688].

În ceea ce privește sintagma „alte informații (altele decât cele care constituie secret de stat) care pot fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova", se au în vedere informațiile care pot fi folosite în detrimentul Republicii Moldova, deși nu constituie secret de stat. În cazul analizat, contează nu caracterul informațiilor, ci faptul că acestea sunt transmise sau culese din însărcinarea serviciului de spionaj străin. Dacă alte informații (altele decât cele ce constituie

secret de stat) sunt transmise sau culese din propria inițiativă a făptuitorului ori din însărcinarea altor instituții sau organizații decât serviciile de spionaj străine, art. 338 CP al RM este inaplicabil.

La „alte informații" (altele decât cele care constituie secret de stat), care pot fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova, pot fi atribuite informațiile vizând:

1) caracteristicile personale ale unor persoane cu funcții de răspundere;

2) probele de sol, de apă sau de aer dintr-o anumită locație;

3) schemele sau imaginile foto ori video ale unor noduri de cale ferată sau ale unor obiective de comunicație ori telecomunicație etc.

De regulă, astfel de informații sunt transmise sau culese de serviciile de spionaj străine în vederea soluționării prospective a sarcinilor de racolare, a săvârșirii actelor de diversiune, a elaborării unor planuri strategice de activitate subversivă pentru situații deosebite etc. [29, p. 1006].

Reieșind din cele menționate, putem concluziona că infracțiunile analizate dispun atât de obiect material, ce constituie purtători materiali de informații atribuite la secret de stat, reprezentate ca entitate materială (de ex., documente pe suport de hârtie, inclusiv câmpuri fizice, în care informaţiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice), cât și de obiect imaterial, care presupune o entitatea incorporală și poate fi reprezentată în calitate de informații ce constituie secret de stat.

În ceea ce priveşte delimitarea infracţiunilor specificate la art. 338 CP al RM şi art. 344 CP al RM după criteriul **laturii obiective**, observăm o diferenţă între aceste două fapte penale, îndeosebi la capitolul ce ţine de semnele obligatorii ale laturii obiective (acţiunea sau inacţiunea prejudiciabilă).

Așadar, dacă infracțiunea de spionaj poate fi săvârșită doar prin acțiune, ca formă activă de manifestare a comportamentului uman, atunci infracțiunea de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat poate fi exprimată inclusiv și prin inacțiune din partea făptuitorului.

Respectiv, latura obiectivă a infracțiunii de spionaj constă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de transmitere, sustragere sau culegere de informații ce constituie secret de stat ori de transmitere sau culegere, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații.

Pot fi distinse următoarele cinci modalități normative cu caracter alternativ ale acțiunii prejudiciabile specificate la art. 338 CP al RM:

1) transmiterea de informații ce constituie secret de stat;

2) sustragerea de informații ce constituie secret de stat;

3) culegerea de informații ce constituie secret de stat;

4) transmiterea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații;

5) culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații.

Cât privește transmiterea de informații, aceasta presupune trimiterea sau comunicarea de informații prin intermediul unei persoane, al unei scrisori etc., pe cale verbală sau în scris, prin telefon sau prin utilizarea altor mijloace de comunicație etc.

Sustragerea de informații reprezintă scoaterea acestora din posesia deținătorului de drept și trecerea lor în posesia făptuitorului. Pentru calificarea faptei în conformitate cu art. 388 CP al RM, nu contează dacă sustragerea informațiilor este manifestată sau clandestină, cu aplicarea violenței sau prin înșelăciune etc. De asemenea, faptul săvârșirii sustragerii informațiilor în timpul unei calamități, de o persoană mascată, deghizată sau travestită, cu aplicarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă etc., nu influențează asupra calificării celor săvârșite în baza art. 338 CP al RM. Astfel de împrejurări pot fi luate în considerare la individualizarea pedepsei.

Dacă, de rând cu sustragerea informațiilor ce constituie secret de stat, se comite sustragerea altor entități, cele săvârșite vor forma concursul infracțiunilor prevăzute la art. 338 și 186-188, 190-192, 360 sau altele din Codul penal.

În fine, culegerea de informații presupune obținerea acestora pe oricare altă cale ilegală. În ipoteza culegerii de informații ce constituie secret de stat, această cale ilegală trebuie să fie oricare alta decât sustragerea. Culegerea informațiilor se poate realiza prin:

a) monitorizare, inclusiv aplicarea unor mijloace tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației;

b) comunicarea nemijlocită, inclusiv legendată, cu persoanele ce posedă informații;

c) interceptarea telefonică;

d) interceptarea corespondenței;

e) studierea nemijlocită a corespondenței, materialelor, bazelor de date etc. [29, p. 1006-1007].

Cu referire la latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, este de menționat că aceasta constă în fapta prejudiciabilă exprimată în divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul în care aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [30, p. 688].

Totodată, după cum s-a menționat anterior, faptul divulgării secretului de stat nu se manifestă doar prin acțiune, ci și prin inacțiune din partea făptuitorului.

Prin acțiuni subînțelegem comportamentul activ al subiectului infracțiunii, datorită căruia secretul de stat poate fi divulgat: acestea pot fi manifestate prin comunicări verbale sau scrise, demonstrări ale documentelor, dispozitivelor, mecanismelor, declarații sau comunicări publice (prin intermediul tipografiei, radioului sau televiziunii), discuții de serviciu sau private, publicări în mass-media.

În același timp, inacțiunea se manifestă prin încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informație secretă, precum şi neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate [190, p. 727].

Din punct de vedere al componenţei de infracţiune la care se atribuie spionajul şi divulgarea secretului de stat, constatăm prezenţa unor asemănări, dar și diferențe în același timp dintre aceste două fapte penale.

Așadar, infracțiunea de spionaj este, după caz, o infracțiune formală sau materială. Atunci când este formală, ea se consideră consumată, după caz, din momentul:

1) transmiterii sau culegerii de informații ce constituie secret de stat;

2) transmiterii sau culegerii, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații.

Atunci când este materială – în ipoteza sustragerii de informații ce constituie secret de stat – ea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul obține posibilitatea reală de a se folosi și a dispune de respectivele informații [29, p. 1007].

Pe de altă parte, în cazul infracțiunii de divulgare secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM, aceasta constituie doar infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască. Dacă informațiile în cauză au fost trimise, însă, din cauze independente de voința făptuitorului, nu au ajuns la cunoștința unei alte persoane, vom fi în prezența tentativei de infracțiune specificată la art. 344 CP al RM [29, p. 1034].

Realizând o analiză a laturii subiective a divulgării secretului de stat și infracțiunii de spionaj, constatăm vinovăția, manifestată prin intenția directă la ambele din ele.

Reieșind din faptul că latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 338 CP al RM se caracterizează prin intenție directă, în unele cazuri este necesară stabilirea scopului special al infracțiunii:

a) Scopul transmiterii informațiilor ce constituie secret de stat unui stat străin unei organizații străine sau agenturii lor (în cazul transmiterii, sustragerii sau culegerii de informații ce constituie secret de stat);

b) Scopul folosirii în dauna intereselor Republicii Moldova a altor informații decât a celor ce constituie secret de stat (în ipoteza transmiterii sau culegerii, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova). În calitate de scop special subsidiar apare scopul de cupiditate (în situația sustragerii de informații ce constituie secret de stat) [29, p. 1007].

Autorul Ulianovschi X. este de părere că în cazul săvârșirii infracțiunii de spionaj, făptuitorul urmărește un scop special, ce constă în transmiterea informațiilor ce constituie secret de stat unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, fapt care duce la suprimarea sau ştirbirea, cauzarea unor daune suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității statului și a capacității de apărare a Republicii Moldova [30, p. 676].

Spre deosebire de latura subiectivă a infracțiunilor analizate, care au tangențial unele deosebiri, discutate mai sus, subiectul infracțiunii, însă, este unul diferit.

Așadar, în ambele fapte penale, subiectul infracțiunii constituie persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și are calitate specială, însă, în cazul infracțiunii de spionaj, făptuitorul trebuie să fie cetățean străin sau apatrid.

Persoana care este cetățean al Republicii Moldova nu poate fi subiect al infracțiunii prevăzute la art. 338 CP al RM [29, p. 1007].

4.3 Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de infracțiunea privind pierderea documentelor ce conţin secrete de stat

Comparativ cu infracțiunile discutate anterior (trădarea de Patrie și spionajul), infracțiunea privind pierderea documentelor ce conţin secrete de stat dispune de un grad de periculozitate relativ mai redus, din punct de vedere al consecințelor faptei respective.

Codul penal al RM, la art. 345 din CP al RM, prevede răspunderea penală pentru „pierderea documentelor ce conţin secrete de stat, precum și a obiectelor ale căror date constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredinţate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menţionate și a cauzat urmări grave” [66].

În accepțiunea art. 1 din Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, pierderea informaţiilor atribuite la secret de stat, constituie „ieşirea, inclusiv temporară, din posesia sau

folosirea legală a informaţiilor atribuite la secret de stat drept rezultat al pierderii, sustragerii sau distrugerii neautorizate a acestora” [148].

Potrivit prevederilor statuate la Capitolul IX „Măsuri de protecție fizică a secretului de stat” din Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176/2010, legiuitorul a stipulat regulile de păstrare a documentelor sau obiectelor ce se atribuite la secret de stat, care sunt obligatorii pentru autoritățile publice sau alte persoane juridice, personalul căruia în activitatea sa gestionează informațiile atribuite la secret de stat [120].

Pe lângă prevederile menționate supra, regulile de comportare cu documentele secrete sunt determinate și de un șir de acte normative (ordine, instrucțiuni, regulamente, îndrumări etc.), care se aduc la cunoștința persoanei admise să lucreze cu ele. În cazul încalcării normelor ce vizează protecția secretului de stat, în cadrul desfășurării investigațiilor de serviciu, este important de a stabili care regulament, articol, alineat, punct al acestor reguli au fost încălcate [22, p. 539].

Similar infracțiunilor discutate anterior, infracțiunea privind pierderea documentelor ce conţin secrete de stat se regăsește în Partea Specială a Codului penal al RM, și anume la Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului”.

Astfel, obiectul juridic generic, ca în cazul infracțiunii de divulgare a secretului de stat, constituie relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului.

În acord cu lit. a) alin. (3) art. 4 al Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, sistemul național de protecție a secretului de stat este destinat, printre altele, să prevină pierderea secretului de stat [148]. Or, pierderea secretului de stat constituie rezultatul indisciplinei, neatenției și lipsei de precauție a făptuitorului. Deși gradul de pericol social al acestei fapte este redus în comparație cu cel al infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, nu înseamnă că consecințele faptei respective sunt întodeauna mai puțin grave. În condițiile informatizării tot mai accentuate a circulației documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor ale căror date constituie secret de stat, se remarcă o vădită tendință de creștere a frecvenței comiterii acestei infracțiuni. Tocmai de aceea se justifică incriminarea, la art. 345 CP al RM, a faptei de pierdere a documentelor ce conțin secrete de stat [29, p. 1036].

În ceea ce privește delimitarea infracţiunilor specificate la art. 344 CP şi art. 345 CP după criteriul obiectului juridic special, care se prezintă la ambele în două categorii, și anume principal și secundar, observăm atât unele asemănări, cât și diferențieri ale acestora.

În accepțiunea autorilor Brînză S. și Stati V., obiectul juridic special al infracțiunii privind pierderea documentelor ce conţin secrete de stat îl reprezintă relațiile sociale cu privire la

posesia în bune condiții asupra documentelor ce conțin secrete de stat sau obiecte ale căror date constituie secret de stat [29, p. 1036].

Autorul Ulianovschi X., la rândul său, consideră că obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 345 CP al RM, îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea economică și capacitatea de apărare a țării [30, p. 690].

Având în vedere că legiuitorul include drept condiție a consumării infracțiunii specificate la art. 345 CP al RM, producerea urmării prejudiciabile derivate, și anume a urmărilor grave, putem admite și impactul negativ asupra vieții, sănătății sau integrității corporale a persoanei sau cauzarea daunelor materiale în proporții deosebit de mari (de ex., decesul sau vătămarea gravă a integrității corporale sau sănătății unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, activități contrainformative sau a măsurilor speciale de investigații, atunci când informații secrete, fiind pierdute sau sustrase, au ajuns în posesia unor persoane neautorizate sau zădărnicirea acțiunilor importante ale statului, redislocarea obiectelor secrete, a unităților militare sau reorganizarea producției secrete etc.).

Respectiv, având în vedere cele expuse, constatăm că, obiectul juridic special al infracțiunii, prevăzute la art. 345 CP al RM se împarte în obiectul juridic special principal, ce formează relații sociale cu privire la posesia în bune condiții asupra documentelor ce conțin secrete de stat sau obiecte ale căror date constituie secret de stat, din perspectiva protecției securității economice și capacitității de apărare a țării și obiectul juridic special secundar, constituit din relații sociale cu privire la viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanei, precum și a bunurilor statului.

Referindu-ne la obiectul juridic special al infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM, după cum s-a menționat anterior, aceasta, la fel, se împarte în: obiectul juridic special principal, care este constituit din relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date, ce sunt atribuite la secret de stat și obiectul juridic special secundar, prin prisma variantei agravante, care constituie relațiile sociale cu privire la viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanei, precum și patrimoniul statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe.

Obiectul material al infracțiunilor analizate este unul comun și este reprezentat ca informații ce constituie secret de stat, care pot fi reprezentate ca obiecte materiale (suport de hârtie), inclusiv câmpuri fizice (de ex., floppy disk de 3,5 inch, discuri „optice”, cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard (magnetic) disk drive, cardurile de memorie, USB stick și altele), în care

informaţiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice [30, p. 688].

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 345 CP, având în vedere producerea urmării prejudiciabile derivate, în calitate de obiect material poate apărea și corpul fizic al persoanei, privit ca o totalitate de funcții și procese organice ce mențin individul în viață, precum și bunurile materiale din gestiunea statului.

Atestăm o situație similară și în cazul divulgării secretului de stat, în condițiile consemnate la alin. (2) art. 344 CP al RM, unde obiectul material al infracțiunii poate fi, la fel, reprezentat de corpul fizic al persoanei, precum și patrimoniul statului.

Totodată, în cazul infracțiunii consemnate la art. 344 CP, după cum s-a menționat mai sus, putem fi în prezența și a obiectului imaterial, atunci când acesta este reprezentat de o entitate incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărui intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, fiind reprezentat de informații ce constituie secret de stat.

Cu referire la delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind pierderea documentelor ce conţin secrete de stat prin prisma laturii obiective a acestora, atestăm o diferență între aceste două fapte penale.

Deşi ambele fapte pot fi săvârșite atât prin acțiune, cât și prin inacțiune de către făptuitor, modalitățile normative prin intermediul cărora se poate realiza latura obiectivă a acestor fapte penale sunt diferite [97, p. 119].

Astfel, latura obiectivă a divulgării secretului de stat se realizează prin acţiuni de divulgare a informaţiilor ce constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul în care aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [30, p. 688].

După cum s-a menționat, infracțiunea prevăzută la art. 344 CP al RM, poate fi realizată prin *inacțiune* din partea făptuitorului, care se caracterizează prin încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informație secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate [190, p. 727].

În cazul infracțiunii prevăzute în art. 345 CP al RM, latura obiectivă are următoarea structură:

1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor stabilite de păstrare a documentelor secrete de stat sau a obiectelor ale căror date constituie secret de stat;

2) urmările prejudiciabile:

a) urmarea prejudiciabilă primară, și anume pierderea documentelor ce conțin secrete de stat sau a obiectelor ale căror date constituie secret de stat;

b) urmarea prejudiciabilă derivată, și anume urmările grave;

3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmarea prejudiciabilă primară, precum și dintre urmarea prejudiciabilă primară și urmarea prejudiciabilă derivată [29, p. 1037].

În continuare, analizând structura componenței infracționale, reieșind din descrierea modalităților normative de săvârșire a faptelor penale delimitate, constatăm diferențe ale acestora.

După cum s-a menționat anterior, în cazul modalității normative de divulgare a secretului de stat, prevăzute la alin. (1) art. 344 CP al RM, aceasta constituie infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul în care informațiile ce constituie secret de stat au devenit cunoscute chiar și unei singure persoane care nu avea dreptul să le cunoască. Dacă informațiile în cauză au fost trimise, însă din cauze independente de voința făptuitorului nu au ajuns la cunoștința unei alte persoane, vom fi în prezența tentativei de infracțiune specificată la art. 344 CP al RM [29, p. 1034].

În același timp, autorii Ulianovschi X. [30, p. 691], Brînză S. și Stati V. [29, 1039], în mod unanim, sunt de părere că infracțiunea privind pierderea documentelor ce conțin secrete de stat, constituie o infracțiune materială. Respectiv, ea se consideră consumată din momentul producerii urmărilor grave în rezultatul pierderii documentelor ce conțin secrete de stat sau a obiectelor ale căror date constituie secret de stat.

În accepțiunea prevederilor art. 1 din Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, pierderea informațiilor atribuite la secret de stat constituie ieșirea, inclusiv temporară, din posesia sau folosirea legală a informațiilor atribuite la secret drept rezultat al pierderii, sustragerii sau distrugerii neautorizate a acestora [148].

Având în vedere cele expuse, vom consemna că, în sensul prevederilor art. 345 CP al RM, prin „pierderea documentelor ce conțin secrete de stat sau a obiectelor ale căror date constituie secret de stat” se înțelege ieșirea, inclusiv temporară, din posesia sau folosirea legală a respectivelor documente sau obiecte. Găsirea documentelor ce conțin secrete de stat sau a obiectelor ale căror date constituie secret de stat, care au fost pierdute de către făptuitor, urmată de predarea acestora posesorului legal, nu împiedică tragerea făptuitorului la răspunderea penală. Deoarece găsirea numitelor entități nu este legată de o așteptare bazată pe anumite probabilități sau calcule, nu depinde în nici un fel de voința făptuitorului.

Producerea urmării prejudiciabile primare – a pierderii documentelor ce conțin secrete de stat sau a obiectelor ale căror date constituie secret de stat – nu este suficientă în vederea consumării infracțiunii specificate la art. 345 CP al RM. Mai este necesară producerea urmării prejudiciabile derivate, și anume a urmărilor grave. În acest context, considerăm că noțiunea „urmări grave”, utilizată în art. 345 CP al RM, are același semantism pe care îl presupune noțiunea omonimă din dispoziția alin. (2) art. 344 CP al RM [29, p. 1039].

În situația în care nu au survenit urmările prejudiciabile, drept rezultat al pierderii documentelor ce conțin secret de stat, fapta va fi examinată prin prisma prevederilor Codului contravențional al RM, prevăzute la art. 365^1 alin. (2) CC al RM, pentru încălcarea regulilor de păstrare a informaţiilor atribuite la secret de stat [40].

Reieșind din faptul că la paragraful 1.3 s-a propus completarea Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat cu parafa de secretizare „secret de serviciu ce constituie grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate prejudicia interesele autorităţilor publice sau ale altor persoane juridice”, ar fi binevenită incriminarea divulgării sau compromiterii acestor tipuri de informații.

Având în vedere că divulgarea neautorizată sau compromiterea informațiilor secrete de serviciu presupune o prejudiciabilitate mai scăzută, precum și un pericol social redus, comparativ cu faptele similare din legislația penală (fiind doar în detrimentul unor autorităţi publice sau altor persoane juridice) incriminarea acesteia urmează a fi regăsită în conținutul Codului contravențional al RM.

Prin urmare, ar fi binevenită completarea Codului contravențional al RM, cu art. 365^6, intitulat „Divulgarea informaţiilor secrete de serviciu” cu includerea următoarelor modalități normative ale acesteia:

„(1) Divulgarea, fără drept, a unor informaţii secrete de serviciu, de către cel care le cunoaşte datorită atribuţiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt prejudicate interesele sau activitatea autorității publice sau ale altor persoane juridice,

se sancționează cu amendă de la 15 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii pe un termen de la 3 luni la un an, cu amendă de la 60 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Deținerea, fără drept, în afara îndatoririlor de serviciu a informațiilor secrete de serviciu, dacă prin aceasta poate fi prejudiciată activitatea autorității publice sau a altor persoane juridice,

se sancţionează cu amendă de la 15 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii pe un termen de la 3 luni la un an, cu amendă de la 60 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an."

În același timp, se propune introducerea contravenției respective la art. 423^1, atribuind astfel competența de constatare a acesteia Serviciului de Informații și Securitate al RM.

Considerăm că prin această propunere vor fi protejate unele tipuri de informații sensibile, gestionate în procesul de activitate al autorităților publice sau persoanelor juridice, în vederea nedivulgării sau compromiterii acestora, fapt ce va consolida imaginea și capacitățile funcționale ale instituției.

Cu referire la latura subiectivă a infracţiunii de pierdere a documentelor ce conţin secrete de stat, este de menționat că aceasta se manifestă doar prin vinovăţie imprudentă (în ambele cazuri: încredere exagerată și neglijenţă), deoarece făptuitorul înţelege că prin acţiunile sau inacţiunile sale poate pierde documente ce conţin secrete de stat sau obiecte ale căror date constituie secret de stat, însă în mod neserios crede că acestea nu se vor pierde sau nu înţelege că prin acţiunile sau inacţiunile sale poate pierde documente ce conţin secrete de stat sau obiecte ale căror date constituie secret de stat, deși putea și trebuia să înţeleagă și să prevadă că prin acţiunile sau inacţiunile sale le poate pierde [30, p. 691].

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, aceasta poate fi săvârșită cu vinovăție, manifestată prin intenție directă.

Subiectul infracțiunii al faptelor delimitate este unul comun și este reprezentat de subiect, care dispune de calitate specială și constituie persoana fizică responsabilă care a atins la momentul săvârșirii infracţiunii vârsta de 16 ani și căreia documente ce conţin secrete de stat sau obiecte ale căror date constituie secret de stat i-au fost încredinţate în legătură cu serviciul sau munca sa.

Reieșind din prevederile statuate la alin. (4) art. 21 din Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, încredințarea documentelor ce conțin secrete de stat sau a obiectelor ale căror date constituie secret de stat se face în baza unui acord (contract) încheiat privind protecția acestora [148].

Încheierea unui asemenea acord (contract) este premisa necesară în vederea săvârșirii infracțiunii specificate la art. 345 CP al RM [29, p. 1040].

4.4 Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de alte fapte extrapenale similare

În procesul calificării faptelor penale, deseori pot apărea unele dificultăți în delimitarea acestora cu faptele contravenționale care, aparent, întrunesc unele trăsături comune (de ex. infracțiunea de huliganism (art. 287 CP al RM) dispune de multe semne comune cu contravenția privind huliganismul nu prea grav (art. 354 CC al RM) sau tulburarea liniștii (art. 357 CC al RM) etc., fapte care, la rândul lor, sunt realizate prin acțiuni intenționate, care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate) [28, p. 8].

În accepțiunea autorului Cojocaru R., din punct de vedere practic, pentru o încadrare juridică coerentă a unor asemenea activități ilicite, este deosebit de importantă cunoașterea criteriilor în baza cărora contravențiile pot fi delimitate de infracțiuni [75, p. 56].

În conformitate cu prevederile statuate la art. 10 din CC al RM, „constituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională” [40].

Având în vedere această definție, autorul Cojocaru R., evidențiază următoarele trăsături esențiale ale contravenției:

– faptă (acțiune sau inacțiune) ilicită, prevăzută de Codul contravențional;

– faptă caracterizată printr-un pericol social mai redus decât infracțiunea;

– faptă săvârșită cu vinovăție;

– faptă care atentează la valorile sociale ocrotite de lege;

– faptă pasibilă de sancțiune contravențională [75, p. 56].

Respectiv, atestăm trăsături practic analoage cu cele ale infracțiunii, care sunt specificate la art. 14 alin. (1) din CP al RM, potrivit căruia infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune), săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală [66].

Potrivit literaturii de specialitate, delimitarea infracțiunii de alte fapte ilicite, urmează a fi efectuată după următoarele criterii:

a) caracterul și gradul prejudiciabil;

b) obiectul atentării;

c) caracterul și tipul ilegalității [31, p. 99].

Respectiv, în continuare, vom efectua delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM de fapta contravențională privind încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, prevăzută la art. 365^1 din CC al RM.

După cum am menționat mai sus, odată cu aprobarea prin Hotărârea Guvernului nr. 1176/2010 a Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice și altor acte normative departamentale în domeniul protecției secretului de stat și respectării regimului secret, legiuitorul a completat Codul contravențional al RM cu art. 365^1 privind încălcarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice cu următorul conținut:

„(1) Încălcarea regulilor de acces la secretul de stat,

(2) Încălcarea regulilor de întocmire, evidenţă, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmitere, distrugere a informaţiilor atribuite la secret de stat,

(3) Încălcarea regulilor de asigurare a protecţiei secretului de stat prin măsuri de ordin juridic, de ordin procedural, de protecţie fizică, de protecţie a sistemelor informaţionale şi de telecomunicaţii,

(4) Faptele specificate la alin. (1)-(3) soldate cu urmări grave, dacă acestea nu constituie infracţiune” [40].

Înainte de a purcede la delimitarea faptelor nominalizate, vom defini termenii utilizați în norma contravențională, prevăzută la art. 365^1 CC al RM.

Anterior, am definit termenul „autoritate publică”, prin care subînțelegem sistemul instituţional al administraţiei publice centrale de specialitate, regimul general de activitate al cărora este reglementat de prevederile Legii nr. 98 din 04.05.2012 privind administraţia publică centrală de specialitate. Sub incidenţa legii nominalizate cad ministerele, Cancelaria de Stat, alte autorităţi administrative centrale subordonate Guvernului şi structurile organizaţionale din sfera lor de competenţă (autorităţile administrative din subordine, inclusiv serviciile publice deconcentrate şi cele aflate în subordine, precum şi instituţiile publice în care ministerul, Cancelaria de Stat sau altă autoritate administrativă centrală are calitatea de fondator) [144].

La prevederile statuate în art. 171 din Codul civil al RM găsim definiția sintagmei „persoană juridică”, care reprezintă subiectul de drept constituit în condițiile legii, având o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu și distinct, afectat realizării unui anumit scop conform cu legea, ordinea publică și bunele moravuri [39].

În conformitate cu prevederile pct. 136 din HG nr. 1176/2010, „persoanelor juridice li se acordă dreptul de acces la secretul de stat, cu excepția autorităților publice care desfășoară activități ce țin de utilizarea informațiilor atribuite la secret de stat, crearea mijloacelor de protejare a informației, realizarea măsurilor și/sau prestarea serviciilor de protecție a secretului de stat, în baza certificatului de securitate eliberat de Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat” [120].

Respectiv, conducătorii sau administratorii acestor entități au angajamentul de a respecta cerințele și obligațiile, impuse de cadrul normativ în domeniul protecției secretului de stat (Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, HG nr. 1176/2010 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice şi altor acte normative departamentale în domeniul protecţiei secretului de stat şi respectării regimului secret şi alte acte normative departamentale în domeniu), iar pentru nerespectarea acestora, legiuitorul, pe lângă răspunderea penală, civilă sau disciplinară, prevede și răspunderea contravențională.

După cum a fost menționat anterior, conținutul art. 365^1 CC al RM privind încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice prevede patru modalități normative de realizare a faptei contravenționale, după cum urmează:

„(1) Încălcarea regulilor de acces la secretul de stat;

(2) Încălcarea regulilor de întocmire, evidenţă, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmitere, distrugere a informaţiilor atribuite la secret de stat;

(3) Încălcarea regulilor de asigurare a protecţiei secretului de stat prin măsuri de ordin juridic, de ordin procedural, de protecţie fizică, de protecţie a sistemelor informaţionale şi de telecomunicaţii;

(4) Faptele specificate la alin. (1)-(3) soldate cu urmări grave, dacă acestea nu constituie infracţiune.” [40].

Referindu-ne la „reguli de acces, întocmire, evidenţă, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmitere, distrugere a informaţiilor atribuite la secret de stat”, acestea sunt consfințite la Capitolul III din Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, aprobat prin HG nr. 1176/2010 [120], reguli care la rândul lor, sunt implementate prin acte normative interne ale autorităților publice sau persoanelor juridice.

În accepțiunea prevederilor art. 4 din Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, sunt definite măsurile ce sunt luate în vederea protecției secretului de stat, încălcarea cărora este incriminată la alin. (3) art. 365^1 CC al RM, după cum urmează:

– „protecţia juridică” reprezintă ansamblul prevederilor conţinute în actele legislative şi normative ce reglementează protecţia secretului de stat;

– „protecţia prin măsuri procedurale” – ansamblul reglementărilor prin care deţinătorii de informaţii atribuite la secret de stat stabilesc măsuri interne de lucru şi de ordine interioară în vederea realizării protecţiei informaţiilor;

– „protecţia fizică” – ansamblul activităţilor de pază, de asigurare a securităţii şi de apărare a informaţiilor atribuite la secret de stat prin măsuri şi mijloace de control fizic;

– „protecţia sistemelor informaţionale şi de telecomunicaţii” – ansamblul activităţilor de asigurare a securităţii informaţiilor atribuite la secret de stat prin aplicarea metodelor şi mijloacelor criptografice şi tehnice de protecţie a informaţiilor, precum şi a procedurilor tehnico-organizatorice.

În ceea ce privește „protecţia prin măsuri procedurale”, ca unul din elementele modalității normative, prevăzute la art. 365^1 alin. (3) din CC al RM, ne putem referi la un caz din practica judiciară a RM ce se referă la aplicarea unor sancțiuni contravenționale pentru încălcarea acestora [8].

„Așadar, cet. ***** a fost învinuit de faptul că, deținând funcția de comandant al Bazei de păstrare a combustibilului a Armatei Naționale, nu a creat subdiviziunea de protecție a informațiilor atribuite la secret de stat în coordonare cu Serviciul de Informații și Securitate a RM, fapt ce constituie o abatere de la prevederile art. 22 alin. 4 din Legea privind secretul de stat nr. 245 din 27.11.2008. De asemenea, constituie o abatere a prevederilor pct. 64 al Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22.12.2010. În baza procesului verbal cu privire la contravenţie nr. SIS 40 din 01.07.2019, acţiunile contravenientului au fost încadrate în baza art. 365^1 alin. (3) Cod contravenţional, cauza fiind remisă Judecătoriei Chişinău, sediul Ciocana, pentru examinare potrivit competenţei” [8].

În același timp, la alin. (4) art. 365^1 CC al RM, legiuitorul a prevăzut în calitate de circumstanțe agravante „faptele specificate la alin. (1)-(3) soldate cu urmări grave, dacă acestea nu constituie infracţiune”.

Având în vedere „gradul prejudiciabil” ca unul din criterii, menționate supra, în baza căruia vom efectua delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de fapta contravențională privind încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, este necesar de menționat că, în accepțiunea art. 15 din CP al RM, acesta este determinat conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă [66].

Pericolul social este caracteristic atât contravenției, cât și infracțiunii, , îns având în vedere prevederile statuate la art. 10 din CC al RM, pericolul social al contravenției, în mod evident, este unul mai redus, decât cel al faptei penale [40].

Deși în Codul contravențional al RM nu este o prevedere analoagă celei de la art. 15 din CP al RM, după cum menționează autorul Cojocaru R., pericolul social al contravenției rezultă

din aceleași elemente preexistente și constitutive (obiectul juridic și material, latura obiectivă, latura subiectivă și subiectul infracțiunii) [75, p. 57].

Referindu-ne la obiectul juridic general al faptelor delimitate, acesta nu prezintă relevanță la calificare, deoarece exprimă o noțiune generală și, în mod evident, este unul diferit la ambele fapte, deoarece în raport cu fapta penală, prevăzută la art. 344 CP al RM, acesta este constituit din totalitatea valorilor sociale protejate de legea penală, pe când la fapta contravențională, prevăzută la art. 365^1 CC al RM, aceasta constituie relațiile sociale a căror bună desfășurare este asigurată de Codul contravențional al RM.

În ceea ce privește obiectul juridic generic al faptelor delimitate, acestea la fel sunt diferite, pe motiv că sunt incluse în categoriile de infracțiuni/ contravenții diferite ale Codurilor din care fac parte.

Respectiv, obiectul juridic generic al infracțiunii de divulgare a secretului de stat îl formează relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului, pe când cel al contravenției prevăzute la art. 365^1 CC al RM, reieșind din faptul că aceasta este inclusă la Capitolul XIX „Contravenții ce atentează la ordinea publică și securitatea publică”, este reprezentat de relațiile sociale cu privire la ordinea publică și securitatea publică.

Referindu-ne la termenul „ordine publică” definiția acestuia o găsim în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”, potrivit căreia: „Ordinea publică înseamnă o totalitate de relații sociale ce asigură o ambianță liniștită de convieţuire în societate, de inviolabilitate a persoanei și a integrității patrimoniului, precum și activitatea normală a instituțiilor de stat și publice” [125].

Termenul „securitate publică”, la rândul său, este explicat de autorul Borodac A. potrivit căruia acesta constituie „un sistem de reguli care asigură ocrotirea celor mai importante valori ale persoanei, valori materiale și spirituale ale societății, autoritatea puterii oficiale, precum și suveranitatea și inviolabilitatea țării” [22, p. 399].

În ceea ce priveşte delimitarea faptelor specificate la art. 344 CP al RM şi 365^1 CC al RM după criteriul obiectului juridic special, acesta la fel atestă unele diferențieri.

După cum s-a menționat anterior, obiectului juridic special al infracțiunii de divulgare a secretului de stat este unul complex și se împarte în: **obiectul juridic special principal**, constituit din relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date, ce sunt atribuite la secret de stat și **obiectul juridic special secundar**, care, prin prisma variantei agravante, constituie relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei, precum și relațiile sociale cu privire la

patrimoniul statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe.

Pe altă parte, obiectul juridic special al faptei contravenționale privind încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, prevăzut la art. 365^1 CC al RM este reprezentat derelațiile sociale cu privire la securitatea publică, care implică respectarea regimului secret în cadrul autorităților publice, precum și gestionarea corespunzătoare a documentelor sau obiectelor, ale căror date constituie secret de stat.

Având în vedere sintagma „gestionarea corespunzătoare a documentelor ce conțin secrete de stat" ca unul din elementele definitorii ale obiectul juridic special al contravenției prevăzute la art. 365^1 CC al RM, ne putem referi la mai multe cazuri din practica judiciară a RM.

Așadar, la 31.10.2019, agentul constatator al Servicului de Informații și Securitate al RM, cet. *****, a întocmit în privința persoanei cu funcție de răspundere, cet. *****, procesul-verbal cu privire la contravenție, seria SIS nr. 42, în baza art. 365^1 alin. (2) din Codul contravenţional al RM, cu privire la faptul că cet. Calancea Veronica, activând în calitate de șef al Biroului lucrări secrete al Batalionului de artilerie, în perioada anilor 2018-2019 a admis multiple încălcări ale Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr. 1176 din 22.12.2010. Astfel, aceasta nu a completat pe deplin Registrul unic de evidență a registrelor și dosarelor penalizate, nu a făcut înscrieri privind numele, semnătura persoanei care gestionează dosarul, contrar pct. 221 din Regulament, ceea ce face imposibilă asigurarea măsurilor de evidență și control al informațiilor clasificate în conformitate cu pct. 214-245 din Regulament. Implicit, în Registrele de înregistrare a documentelor secrete din cadrul Batalionului de artilerie nu au fost reflectate unele date cu privire la circulația documentelor și nu au fost aplicate semnăturile la primirea acestora, ceea ce contravine prevederilor pct. pct. 227, 239 din Regulament. Prin urmare, cet. *****, a fost recunoscută vinovată de săvârșirea contravenției prevăzute de art. 365^1 alin. (2) CC al RM [11].

La 02 septembrie 2019 a fost pornit procesul contravențional în baza art. 365^1 din Codul contravențional în privinţa cet. *****, a.n. *****. La 11.09.2019, de către agentul constatator din cadrul Serviciului de Informații și Securitate, *****, a fost întocmit procesul-verbal seria SIS nr. 41, acțiunile contravenientului ***** fiind încadrate în baza art. 365^1 alin. (2) din Codul contravențional, fiind reținut în sarcina acestuia că el, în lipsa descrierii circumstanțelor faptei contravenționale, (în lipsa datei, lunii, anului, orei și locului comiterii contravenției) activând în calitate de șef al Biroului lucrări secrete din cadrul Brigăzii Infanterie

Motorizată nr. 2, nu a respectat regulile de întocmire, evidenţă, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmitere, distrugere a informaţiilor atribuite la secret de stat [10].

Un alt caz a avut loc la 05.04.2021, fiind inițiată investigația de serviciu în privința ofițerului superior al Secției nr. 2 a Direcției de combatere a corupției a Direcției generale anticorupție (în continuare DCC a DGA), *****, inspector principal ***** Vadim, pentru distrugerea nesancționată de către acesta a unui act clasificat.

Astfel, în cadrul efectuării investigației de serviciu pe marginea cazului, s-a depistat că șeful Secției nr. 2 a *****, în urma verificării la data de 01.04.2021 a dosarului special nr. *****, gestionat de către ***** Vadim, și s-a stabilit lipsa în el a notei informative nr. ***** din 26.03.2021 privind rezultatele verificării modului de gestionare a dosarului nominalizat, document atribuit la secret de stat, întocmit de șeful-adjunct interimar al **********, comisar-șef Constantin *****, cu prezența indicațiilor șefului *****, ce urmau a fi executate de către ***** Vadim. Prin urmare, nota informativă a fost preluată de către ***** Vadim pentru a o anexa la dosar și ulterior pentru a executa indicațiile. În cadrul discuției dintre Elisei ***** și ***** Vadim, subalternul a comunicat că întâmplător ar fi nimicit nota informativă prin shredder-ul (din engl.: distrugător de documente) amplasat în holul sediului DCC a DGA a *****, împreună cu alte documente. Acest lucru a confirmat de cel din urmă fiind chestionat în cadrul investigației de serviciu specificând că, perfectând unele documente cu referire la dosarul special aflat în gestiune, în biroul de serviciu nr. 16, din sediul DCC a DGA a *****, str. Vasile Alexandri, nr. 83, mun. Chișinău, au fost imprimate de el mai multe rapoarte la calculatorul de serviciu. Unele din acele rapoarte, care aveau greșeli ortografice, erau separate și puse pe masa de lucru, pentru ulterioara nimicire. La fel, pe masă se afla dosarul special și nota informativă nominalizată cu grad de secretizare, întocmită de șeful-adjunct interimar al *****, Constantin *****, care ulterior trebuia cusută în dosar. Din neatenție, aceste documente au fost luate de pe masă și nimicite de către el. Acest lucru a fost confirmat și de către Andrei *****, colegul de birou al lui ***** Vadim, specificând că toate cele declarate le cunoaște din spusele lui ***** Vadim. Deci, distrugerea documentului clasificat a fost realizată cu încălcarea normelor legale. Reieșind din cele expuse se constată încălcarea pct. 44 și pct. 452, Secțiunea a 10-a „Distrugerea purtătorilor materiali de informații atribuite la secret de stat” din Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176/2010. Ulterior, în baza circumstanțelor evidențiate în baza procesului verbal seria nr. ***** 43 din 14.05.2021, întocmit de către ofițerul de informații și securitate al Republicii Moldova, *****, în acțiunile lui ***** Vadim au fost constatate elementele constitutive ale contravenției prevăzute de art. 365^1 alin. (2) Cod Contravențional al

RM – „Încălcarea regulilor de întocmire, evidență, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmitere, distrugere a informațiilor atribuite la secret de stat” [9].

Obiectul material al faptelor delimitate este unul comun, fiind reprezentat de informații ce constituie secret de stat, care pot fi reprezentate ca obiecte materiale (suport de hârtie), inclusiv câmpuri fizice (de ex., floppy disk de 3,5 inch, discuri „optice”, cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard (magnetic) disk drive, cardurile de memorie, USB stick și altele), în care informațiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice.

Însă în cazul divulgării secretului de stat, prevăzut la art. 344 CP, după cum s-a menționat anterior, putem fi și în prezența obiectului imaterial, atunci când acesta este reprezentat de o entitate incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, fiind reprezentat de informații ce constituie secret de stat.

Referindu-ne la delimitarea faptelor specificate la art. 344 CP al RM şi 365^1 CC al RM, după criteriul laturii obiective observăm diferențe evidente între ele.

Așadar, infracțiunea de divulgare a secretului de stat, ca și fapta contravențională, prevăzută la 365^1 CC al RM, poate fi realizată atât prin acțiune, cât și inacțiune din partea făptuitorului.

Însă modalitățile normative prin intermediul cărora poate fi realizată latura obiectivă a faptelor delimitate sunt diferite.

Respectiv, infracțiunea prevăzută la art. 344 CP al RM poate fi comisă prin divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [66].

Pe de altă parte, fapta contravențională privind încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice este exprimată prin următoarele modalități normative alternative:

1) încălcarea regulilor de acces la secretul de stat;

2) încălcarea regulilor de întocmire, evidenţă, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmitere, distrugere a informaţiilor atribuite la secret de stat;

3) încălcarea regulilor de asigurare a protecţiei secretului de stat prin măsuri de ordin juridic, de ordin procedural, de protecţie fizică, de protecţie a sistemelor informaţionale şi de telecomunicaţii [40].

Din punct de vedere al componenței infracționale și contravenționale, faptele prevăzute la art. 344 CP al RM și 365^1 CC al RM au componență formală și se consideră consumate în momentul realizării a cel puțin uneia dintre modalitățile normative de realizare a laturii obiective a acestora.

Totodată, ceea ce este comun pentru faptele delimitate este că timpul, locul, împrejurările, metodele și mijloacele săvârșirii faptelor prejudiciabile nu prezintă relevanță pentru calificarea acestora.

În același timp, faptele specificate la art. 344 CP al RM și 365^1 CC al RM dispun de circumstanțe agravante.

Astfel, în cazul divulgării secretului de stat, în calitate de circumstanță agavantă, consemnată la alin. (2) art. 344 CP, legiuitorul a prevăzut „aceeași acțiune soldată cu urmări grave" [66], iar la alin. (4) art. 365^1 CC al RM, aceasta constituie „faptele specificate la alin. (1)-(3) soldate cu urmări grave, dacă acestea nu constituie infracţiune" [40].

În acest context, este de menționat că semnul estimativ „urmări grave", consemnat la alin. (4) art. 365^1 CC al RM, ca și în cazul sintagmei similare, ultilizate de legiuitor la alin. (2) art. 344 CP (aceeași acțiune soldată cu urmări grave), după părerea noastră este una lipsită de claritate și nu corespunde criteriilor de calitate a legii, astfel încât poate crea incertitudini sau dificultăți pentru organele de urmărire penală la etapa calificării juridice corecte, precum și la delimitarea exactă a faptei contravenționale de cea penală.

Astfel, în scopul evitării interpretării extensive a acestei sintagme, legiuitorul urmează să excludă sau să explice conținutul acesteia.

Cu referire la subiectul infracțiunii, prevăzute la art. 344 CP al RM și contravenției, specificate la art. 365^1 CC al RM, acesta este unul comun, deoarece dispune de calitate specială și constituie persoana fizică responsabilă care a atins la momentul săvârșirii infracţiunii vârsta de 16 ani și căreia documentele ce conţin secrete de stat sau obiectele ale căror date constituie secret de stat i-au fost încredinţate în legătură cu serviciul sau munca sa.

Despre categoriile subiecților, după cum s-a menționat mai sus, ne putem da seama reieșind din conținutul Hotărârii Guvernului nr. 863 din 01.08.2006 cu privire la stabilirea pentru funcţionarii publici a sporurilor la salariul de funcţie pentru acces permanent la secretul de stat: Președintele Republicii Moldova; persoanele care dețin funcții de demnitate publică în Parlamentul Republicii Moldova; Guvern, Cancelaria de Stat, Curtea de Conturi, Serviciul de Informații și Securitate, Serviciul de Protecție și Pază de Stat, Serviciul de Stat Curieri Speciali, Centrul Național Anticorupție, Agenția Rezerve Materiale, ministere, alte autorități publice centrale și locale care au dreptul de acces la secret de stat; personalul unităților cu autonomie

finaciară, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică; personalul unităților bugetare (angajații civili), inclusiv persoanlul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; colaboratorii subdiviziunilor interioare de protecție a secretului de stat (fără statut de funcționar public); angajații civili fără statut de funcționar public din autoritățile administrației publice, inclusiv din organele apărării naționale, securității statului și ordini publice [123].

Așadar, efectuând o analiză a laturii subiective a faptelor specificate la art. 344 CP al RM și 365^1 CC al RM, constatăm vinovăția manifestată prin intenția directă la ambele din ele.

În cazul intenției directe, persoana care a săvârșit fapta penală sau contravențională își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor/ inacțiunilor sale, a prevăzut consecințele negative ale acestui fapt, precum și a dorit realizarea unei asemenea fapte prejudiciabile.

Sub aspectul vinovăției, potrivit autorului Cojocaru R., este necesar de specificat că infracțiunile pot fi delimitate de contravenții prin prisma factorului intelectiv, care constă în perceperea gradului prejudiciabil și previziunea urmărilor prejudiciabile. În primul caz, perceperea se produce în raport cu gradul infracțiunii, iar previziunea în raport cu urmările ce pot surveni în urma săvârșirii acțiunii sau inacțiunii infracționale. În cel de-al doilea caz, perceperea se realizează în raport cu pericolul social al contravenției, care este mai redus față de infracțiune, iar previziunea în raport cu urmările ce pot surveni în urma săvârșirii acțiunii sau inacțiunii periculoase [75, p. 62].

În același timp, motivul sau scopul urmărit de făptuitor nu influențează calificarea faptelor delimitate.

În continuare, ne vom referi la delimitarea infracțiunii privind divulgarea secretului de stat de contravenția privind **secretizarea/ desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor**, care, la fel, prezintă atât unele asemănări, cât și unele diferențieri în raport cu fapta contravențională nominalizată.

Potrivit prevederilor art. 365^2 CC al RM, secretizarea/ desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor prevede două modalități normative, și anume:

(1) Secretizarea/ desecretizarea informaţiilor cu încălcarea cerinţelor stabilite de legislaţia cu privire la secretul de stat,

(2) Refuzul neîntemeiat de a secretiza/ desecretiza informaţiile atribuite la secret de stat [40].

Prevederile Hotărârii Guvernului nr. 1176/2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice definesc procesul de secretizare a informației ca încadrarea acesteia la un anumit grad de secretizare, iar desecretizarea – scoaterea informaţiei secretizate de sub incidenţa reglementărilor

privind secretul de stat şi suprimarea parafei de secretizare aplicată pe purtătorul material de asemenea informaţie [120].

În acelaşi timp, modul și regulile secretizării/ desecretizării sunt statuate la prevederile Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat [148] și ale Hotărârii Guvernului nr. 1176/2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, fiind obligatorii pentru autoritățile publice şi alte persoane juridice [120].

Referindu-ne la obiectul juridic general al faptelor delimitate, acesta, în mod evident, este unul diferit la ambele fapte, deoarece în raport cu fapta penală, prevăzută la art. 344 CP al RM, acesta este format din totalitatea valorilor sociale protejate de legea penală, pe când la fapta contravențională, prevăzută la art. 365^2 CC al RM, constituie relațiile sociale ale căror bună desfășurare este asigurată de Codul contravențional al RM.

În ceea ce privește obiectul juridic generic al faptelor delimitate, acestea la fel sunt diferite, pe motiv că ambele sunt incluse în categorii de infracțiuni/ contravenții diferite ale Codurilor din care fac parte.

Prin urmare, obiectul juridic generic al infracțiunii de divulgare a secretului de stat este format din relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului, pe când cel al contravenției prevăzute la art. 365^2 CC al RM, reieșind din faptul că aceasta este inclusă la Capitolul XIX „Contravenții ce atentează la ordinea publică și securitatea publică”, este reprezentat de relații sociale cu privire la ordinea publică și securitatea publică.

Referindu-ne la delimitarea faptelor specificate la art. 344 CP al RM și 365^2 CC al RM după criteriul obiectului juridic special, putem observa atât diferențieri, cât și unele asemănări la acestea.

Respectiv, obiectul juridic special al infracțiunii de divulgare a secretului de stat se împarte în: **obiectul juridic special principal**, care este constituit din relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date, ce sunt atribuite la secret de stat și **obiectul juridic special secundar**, prin prisma variantei agravante, care constituie relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei, precum și relațiile sociale cu privire la patrimoniul statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe.

La rândul său, obiectul juridic special al faptei contravenționale privind secretizarea/ desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor, prevăzute la art. 365^2 CC al RM, este reprezentat de

relațiile sociale cu privire la securitatea publică, sub aspectul gestionării corespunzătoare a documentelor sau obiectelor ale căror date constituie secret de stat.

Referindu-ne la obiectul material al faptelor delimitate, acesta este unul comun, constituind informații atribuite la secret de stat, care pot fi reprezentate ca obiecte materiale (suport de hârtie), inclusiv câmpuri fizice (de ex., floppy disk de 3,5 inch, discuri „optice”, cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard (magnetic) disk drive, cardurile de memorie, USB stick și altele), în care informaţiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice.

În cazul divulgării secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP, după cum s-a menționat, putem fi și în prezența obiectului imaterial atunci când acesta este reprezentat de o entitate incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, fiind reprezentat de informații ce constituie secret de stat.

În ceea ce privește delimitarea faptelor specificate la art. 344 CP al RM şi 365^2 CC al RM după criteriul laturii obiective, atestăm o diferență între aceste două fapte.

Deși ambele fapte pot fi săvârșite atât prin acțiune, cât și prin inacțiune din partea făptuitorului, modalitățile normative de săvârșire a acestora sunt absolut diferite.

Astfel, infracțiunea prevăzută la art. 344 CP al RM poate fi comisă prin divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [66].

Pe de altă parte, fapta contravențională, prevăzută la art. 365^2, după cum s-a menționat mai sus, este exprimată prin două modalități normative:

(1) Secretizarea/ desecretizarea informaţiilor cu încălcarea cerinţelor stabilite de legislaţia cu privire la secret de stat,

(2) Refuzul neîntemeiat de a secretiza/ desecretiza informaţiile atribuite la secret de stat [40].

Din punct de vedere al componenței infracționale și contravenționale, faptele prevăzute la art. 344 CP al RM şi 365^2 CC al RM au componență formală și se consideră consumate în momentul realizării a cel puțin uneia dintre modalitățile normative de realizare a laturii obiective a acestora.

Totodată, ceea ce este comun pentru faptele delimitate este că timpul, locul, împrejurările, metodele și mijloacele săvârșirii faptelor prejudiciabile nu prezintă relevanță pentru calificarea acestora.

Subiectul infracțiunii, prevăzute la art. 344 CP al RM și contravenției, specificate la art. 365^2 CC al RM, este unul comun și dispune de calitate specială, constituind persoana fizică responsabilă care a atins la momentul săvârșirii infracţiunii vârsta de 16 ani şi căreia documentele ce conţin secrete de stat sau obiectele ale căror date constituie secret de stat i-au fost încredinţate în legătură cu serviciul sau munca sa.

Latura subiectivă a faptelor specificate la art. 344 CP al RM şi art. 365^2 CC al RM, este caracterizată prin vinovăție, manifestată prin intenția directă la ambele din ele.

Respectiv, în cazul intenției directe, persoana care a săvârșit fapta penală sau contravențională își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor/ inacțiunilor sale, a prevăzut consecințele negative ale acestui fapt, precum și a dorit realizarea unei asemenea fapte prejudiciabile.

După cum s-a specificat anterior, sub aspectul vinovăției, infracțiunile pot fi delimitate de contravenții prin prisma factorului intelectiv, care constă în perceperea gradului prejudiciabil și previziunea urmărilor prejudiciabile. În primul caz, perceperea se produce în raport cu gradul infracțiunii, iar previziunea în raport cu urmările ce pot surveni în urma săvârșirii acțiunii sau inacțiunii infracționale. În cel de-al doilea caz, perceperea se realizează în raport cu pericolul social al contravenției, care este mai redus față de infracțiune, iar previziunea în raport cu urmările ce pot surveni în urma săvârșirii acțiunii sau inacțiunii periculoase [75, p. 62].

Totodată, motivul sau scopul urmărit de făptuitor nu influențează calificarea faptelor delimitate.

În continuare, este necesar de menționat că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP urmează a fi delimitată inclusiv și de alte fapte ilicite, cum ar fi abaterea disciplinară, manifestată prin încălcarea normelor ce vizează protecția secretului de stat, fapta ce atrage după sine răspundere, întrucât acest comportament ilegal, asemănător infracțiunii, la fel atentează asupra valorilor și relațiilor sociale cu privire la autoritatea publică, din perspectiva gestionării corespunzătoare a documentelor sau obiectelor ale căror date constituie secret de stat, precum și a respectării regimului secret în cadrul acestora.

În mod firesc, abaterile disciplinare au un pericol social mai scăzut decât infracțiunile, deoarece aduc atigere raporturilor de muncă statornicite în cadrul instituției în care a fost săvârșită fapta ale cărei consecințe nu lezează un interes general [109, p. 8], pe când infracțiunile constituie faptele îndreptate împotriva relaţiilor sociale legate de valori de care depinde însăşi existenţa comunităţii (siguranţa societăţii, persoana şi atributele sale, proprietatea), respectiv, prezintă cel mai înalt grad de pericol social. De aceea, legiuitorul reacţionează în privința acestora prin mijloacele dreptului penal [13, p. 33].

În opinia autorului Țiclea A., pentru a stabili dacă o faptă constituie abatere disciplinară, este necesar să se vadă dacă sunt întrunite elementele constitutive ale abaterii și apoi să se analizeze prin prisma trăsăturilor generale ale faptei și în ordinea firească a cauzalității, dacă urmările dăunătoare asupra relațiilor de muncă din acea unitate (societate comercială etc.) sunt efectul direct al faptei salariatului, precum și în măsura în care efectul dăunător prezintă gradul de intensitate minim care să justifice declanșarea răspunderii disciplinare [180, p. 23].

În conformitate cu prevederile ghidului metodic privind „Aplicarea Codului de conduită a funcţionarului public din Republica Moldova”, termenul „răspundere disciplinară”, reprezintă ansamblul de norme ce reglementează actele şi faptele (acţiunile şi inacţiunile) savârşite de funcţionarul public în exercitarea atribuţiilor sale sau în legătură cu acestea (abateri disciplinare), sancţiunile care se aplică şi normele procedurale aferente [105, p. 53].

Într-o altă accepțiune, „răspunderea disciplinară” este definită ca „efectul de constatare a săvârșirii cu vinovăție de către funcționarul public a unei fapte prevăzute de lege ca fiind abatere disciplinară” [89].

În mod similar celorlalte forme ale răspunderii – penale sau contravenționale – pentru a trage un funcționar public la răspundere disciplinară este necesară întrunirea unor condiții:

1) persoana trasă la răspundere trebuie să dețină calitatea de funcționar (numit în baza unui contract de muncă);

2) respectivul funcționar să fi săvârșit o abatere disciplinară prescrisă de lege;

3) fapta ilicită să producă un rezultat periculos;

4) să existe o legătură de cauzalitate între fapta ilicită și rezultatul socialmente periculos [104, p. 5].

Susținem opinia autorilor Orlov M. și Belecciu Șt. potrivit cărora delictul disciplinar poate fi distins prin următoarele componente:

– subiect activ al ilicitului (autorul ilicitului);

– obiectul faptei ilicite;

– gradul de daună socială;

– caracterul sancțiunilor și organele competente să le aplice;

– particularitățile privind procedura de aplicare a sancțiunilor [161, p. 158].

Respectiv, reieșind din această structură, vom încerca delimitarea infracțiunii prevăzute la art. 344 CP de abaterea disciplinară, manifestată prin încălcarea normelor ce vizează protecția secretului de stat.

Potrivit prevederilor statuate la art. 38 al Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat, pentru nerespectarea prevederilor acesteia, este prevăzută survenirea răspunderii penale, civile, administrative sau disciplinare, conform legislaţiei [148].

Pe lângă norma menționată, există un șir de legi speciale, care reglementează activitatea ofițerilor de informații și securitate, judecătorilor, procurorilor, avocaților, angajaților Centrului Național Anticorupție, militarilor, funcționarilor publici, funcționarilor publici cu statut special, polițiștilor, polițiștilor de frontieră, carabinierilor etc., în conținutul cărora legiuitorul a prevăzut în mod separat obligația acestora în vederea păstrării secretului de stat, de care iau cunoștință în procesul activității (a se vedea paragraful 3.2 din teză).

Nu în ultimul rând aceste obligații sunt statuate și în alte acte normative, pentru nerespectarea cărora funcționarii poartă răspundere disciplinară, cum ar fi prevederile Codului de etică și deontologie al funcționarului public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 629 din 08.08.2017 [122], Statutul disciplinar al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 409 din 07.06.2017 [115], sau Statutul disciplinar al ofițerului de protecție al Serviciului de Protecție și Pază de Stat, aprobat prin Decretul Președintelui RM nr. 1396 din 23.12.2019 [83], precum și alte acte normative.

Așadar, ca în cazul infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP, subiectul abaterii disciplinare dispune de o calitate „specială”, constituind persoana fizică responsabilă, care posedă capacitatea de a înţelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum şi capacitatea de a-şi manifesta voinţa şi a-şi dirija acţiunile, întrunind factorul intelectiv și volitiv, căreia, în legătura cu serviciul sau munca sa, i-au fost încredințate informații ce constituie secret de stat, în condițiile Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat.

Reieșind din cele menționate supra, putem constata că obiectul abaterii disciplinare constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea publică, din perspectiva respectării regulilor de gestionare corespunzătoare a documentelor sau obiectelor ale căror date constituie secret de stat, precum și respectării regimului secret în cadrul acestora.

Pe de altă parte, obiectul juridic generic al infracțiunii de divulgare a secretului de stat, după cum s-a menționat, este reprezentat de relaţiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea statului, iar obiectul juridic special fiind format din obiectul juridic special principal, reprezentat de relațiile sociale referitoare la securitatea statului, care implică păstrarea cu strictețe a secretului de stat, precum și a altor documente sau date, care sunt atribuite la secret de stat și obiectul juridic special secundar, prin prisma variantei agravante, constituie relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei, precum și relațiile sociale cu privire la patrimoniul statului,

sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii și a relațiilor externe.

Obiectul material al faptelor delimitate este unul comun, fiind reprezentat de informații ce constituie secret de stat, care pot fi reprezentate ca obiecte materiale (suport de hârtie), inclusiv câmpuri fizice (de ex., floppy disk de 3,5 inch, discuri „optice", cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard (magnetic) disk drive, cardurile de memorie, USB stick și altele), în care informațiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluţii tehnice. În același timp, putem fi și în prezența obiectului imaterial, fiind reprezentat de informații ce constituie secret de stat.

Referindu-ne la următorul criteriu de delimitare după „gradul de pericol social", după cum s-a menționat mai sus, abaterile disciplinare, în mod evident, au un pericol social mai scăzut decât infracțiunile.

O altă diferenţă substanţială este competenţa organelor menite să examineze abaterile respective şi să aplice sancţiunea. Respectiv, în cazul infracțiunii studiate, examinarea cauzei penale şi aplicarea pedepsei penale este de competenţa exclusivă a instanţei de judecată, pe când sancţiunile disciplinare sunt aplicate de către conducătorul instituției, faţă de care făptuitorul se află în raport de subordonare [109, p. 7].

Este de menționat că încălcările normelor ce vizează protecția secretului de stat sunt examinate în cadrul investigațiilor de serviciu de către Comisii special create în acest sens, în cadrul autorităților publice sau altor instituții juridice, în concordanță cu normele prevăzute în Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, aprobat prin HG nr. 1176/2010, iar despre rezultatele acestora, în mod obligatoriu, se informează Serviciul de Informații și Securitate al RM [120].

În același timp, prevederile art. 27 alin. (3) lit. c) din Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat satuează că, în cazul încălcării, chiar şi o singură dată, a obligaţiilor prevăzute în contractul individual de muncă ce ţin de protecţia secretului de stat, dreptul de acces la secret de stat al persoanei încetează [148].

4.5 Regimul de sancționare a infracțiunii de divulgare a secretului de stat

În urma abordării elementelor obiective și subiective caracteristice infracțiunii de divulgare a secretului de stat, efectuate la capitolul 3 din teză, se conturează necesitatea efectuării și a unui studiu privind regimul de sancționare a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM.

Importanța acesteia derivă și din faptul că, anterior, în conținutul tezei au fost analizate pedepsele penale pentru compromiterea informațiilor clasificate care sunt aplicate în statele membre ale Uniunii Europene, țări din spațiul Comunității Statelor Independente, precum și în alte țări.

În accepțiunea prevederilor art. 50 din CP, răspunderea penală se consideră: „…condamnarea publică, în numele legii, a infracțiunilor şi a persoanelor care le-au săvârşit, condamnare ce poate fi precedată de măsurile de constrângere prevăzute de lege”, temeiul acesteia, potrivit art. 51 CP, fiind: „…fapta prejudiciabilă săvârşită, iar componența infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale” [66].

Stabilirea răspunderii penale și interzicerea nemijlocită a conduitelor umane prejudiciabile reprezintă o sarcină importantă a legii penale și este determinată de necesitatea socială de a proteja/ apăra relațiile sociale cu ajutorul mijloacelor juridico-penale [174, p. 117].

Referindu-ne la infracțiunea prevăzută la art. 344, alin. (1) CP, legiuitorul, în calitate de pedeapsă penală pentru divulgarea secretului de stat, a prevăzut: „…amendă în mărime de la 550 la 950 de unități convenționale sau închisoare de până la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani”, iar în cazul survenirii circumstanțelor agravante, prevăzute la alin. (2) al aceluiași articol: „…închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani” [66].

Efectuând o retrospectivă a cadrului normativ autohton ce incriminează fapte de compromitere a secretului de stat, primele mențiuni ale acestora le atestăm în anul 1934, când este adoptată legea cu privire la trădarea de patrie, care, pentru acțiuni de spionaj și diversiuni, prevedea pedeapsa cu moartea și confiscarea averii. Prevederile legii menționate se răsfrângeau și asupra membrilor familiei infractorului (5 ani de deportări cu lipsirea drepturilor politice) [175, p. 245-246].

În sensul legii menționate, trădarea se manifesta prin: spionaj, răspândirea informațiilor secrete militare sau de stat, trecerea de partea inamicului, trecerea ilegală a frontierei de stat [206, p. 167].

Mai apoi, în Codul penal al Republicii Moldova, aprobat prin Legea RSS Moldovenești din 24 martie 1961 (publicat la 24.04.1961 în Veștile nr. 010, art. nr. 41), legiuitorul a inclus la art. 72, în calitate de răspundere penală pentru divulgarea secretului de stat: „…privațiune de libertate pe un termen de la doi la cinci ani”, iar în cazul survenirii urmărilor grave, pedeapsa constituia în „…privațiune de libertate pe un termen de la cinci la opt ani” [66].

Respectiv, analizând politica penală a Republicii Moldova pentru anii precedenți, la compartimentul pedepselor penale, aplicate pentru divulgarea secretului de stat, se evidențiază tendința legiuitorului în aplicarea graduală a principiului umanismului.

Această tendință este justificată în mod direct de prevederile art. 1, pct. 3 al Constituției RM, potrivit cărora demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme și sunt garantate de către stat [77].

Principiul umanismului este prevăzut în mod expres și în prevederile art. 4 din Codul penal al RM, potrivit căruia „întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății, drepturile și libertățile acesteia"; în același timp „legea penală nu urmărește scopul de a cauza suferințe fizice sau de a leza demnitatea omului" [66].

Scopul legii penale, după cum a remarcat Beccaria C., „nu este altul decât de a-l împiedica pe vinovat să aducă noi prejudicii concetățenilor săi și să-i descurajeze pe ceilalți să comită fapte dăunătoare". Totodată, „pentru ca orice pedeapsă să nu fie o violență a unuia sau a mai multora împotriva unui cetățean particular, trebuie să fie esențial publică, promptă, necesară, cea mai mică dintre cele posibile în împrejurările date, proporțională cu infracțiunile, dictată de legi" [19, p. 148].

Din această perspectivă, au fost înaintate și unele propuneri de *lege ferenda*, menționate în paragraful 3.2 din prezenta teză, privind completarea art. 344 CP cu alin. (4) cu o notă specială, având următorul conținut:

„Persoana care a divulgat secretul de stat este eliberată de răspundere penală dacă ea a anunțat din timp autoritățile cu privire la fapta săvârșită și a contribuit activ la preîntâmpinarea survenirii urmărilor prejudiciabile, dacă acțiunile ei nu conțin o altă componență de infracțiune."

În opinia noastră, la aplicarea principiului umanismului în legislația penală, legiuitorul trebuie să țină cont ca aceasta să fie corelată și cu principiul inevitabilității pedepsei penale. Doar în așa condiții va fi asigurată o justiție eficientă și de calitate.

După cum ne-am referit la capitolul 2 din teză, în conținutul legislațiilor penale ale altor state, în mare măsură, legiuitorul a prevăzut răspunderea penală pentru infracțiunile privind compromiterea sau divulgarea secretului de stat și, asemănător legislației penale din Republica Moldova, acestea se regăsesc în capitole consacrate infracțiunilor contra securității, orânduirii constituționale sau capacității de apărare a statului, reieșind din gradul sporit de prejudiciabilitate, care poate fi adus intereselor legitime şi/sau securității statului, în urma săvârșirii acestor infracțiuni.

La rândul său, categoriile pedepselor penale prevăzute pentru săvârșirea infracțiunilor de compromitere sau divulgare a secretului de stat sunt diferite și se aplică reieșind din particularitățile specifice ale legislațiilor fiecărui stat.

Așadar, efectuând analiza comparativă a legislațiilor penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, relevăm următoarele pedepse ce sunt aplicate pentru infracțiuni similare celei de divulgare a secretului de stat:

– *închisoare de la 2 la 7 ani şi interzicerea exercitării unor drepturi* (art. 303 „Divulgarea informaţiilor secrete de stat" din Codul penal al României) [72];

– *închisoare de până la 3 ani* (art. 253 „Divulgarea secretelor de stat" din Codul penal al Republicii Austria) [51];

– *detenție de la 6 luni la 5 ani și amendă de la 500 la 5.000 de euro* (art. 119 din Codul penal al Belgiei) [46];

– *închisoare de la 2 ani la 5 ani* (art. 357 „Infracţiuni cu privire la informaţiile care constituie secret de stat şi cu privire la informaţiile străine clasificate" din Codul penal al Bulgariei) [53];

– *închisoare de până la 3 ani sau interzicerea exercitării unor activităţi* (art. 317 „Periclitarea informațiilor clasificate" din Codul penal al Republicii Cehe) [54];

– *amendă de maxim 1.000 de euro sau privațiune de libertate până la un an ori aplicarea ambelor pedepse* (art. 135 „Încălcarea secretului de serviciu și dezvăluirea secretelor de stat" din Codul penal al Republicii Cipru) [55];

– *închisoare de până la 3 ani* (art. 300 „Dezvăluirea unui secret oficial" din Codul penal al Croației) [56];

– *amendă sau închisoare de până la 6 luni* (art. 152 „Dezvăluirea informațiilor confidențiale" din Codul penal al Regatului Danemarcei) [47];

– *privațiune de libertate de la 6 luni la 5 ani dacă fapta nu este pedepsită cu pedeapsă conform art. 94 (Trădarea de țară)* (art. 95 „Dezvăluirea secretelor de stat cu intenția de a produce prejudicii" din Codul penal al Republicii Federale Germania) [184, p. 53];

– *închisoare până la 7 ani şi amendă de 100.000 de euro* (art. 413-10 din Codul penal francez) [42];

– *privațiune de libertate de peste 5 ani* (art. 621 „Divulgarea secretelor de stat" din Codul penal italian) [44];

– *închisoare pe o perioadă de cel mult 5 ani sau pedeapsa privativă de libertate temporară, munca în folosul comunității sau amendă, cu privarea de dreptul de a se angaja într-*

o muncă specifică sau de a deține o anumită funcție pentru un mandat de cel mult 5 ani (art. 94 „Divulgarea voluntară a secretelor de stat” din Codul penal al Republicii Letonia) [62];

– *privarea de dreptul de a fi angajat într-o anumită funcție sau de a se angaja într-un anumit tip de activități sau privațiune de libertate pe o perioadă de până la 3 ani* (art. 125 „Dezvăluirea unui secret de stat” din Codul penal a Republicii Lituania) [63];

– *privațiune de libertate de la 5 la 10 ani* (art. 118 din CP al Marelui Ducat de Luxemburg) [45];

– *amendă sau privațiune de libertate de maxim 2 ani* (art. 257 „Divulgarea secretelor profesionale” din CP al Republicii Malta) [64];

– *privațiune de libertate de până la 10 ani* (art. 146 „Violarea secretului de stat” din CP al Greciei) [43];

– *închisoare de la 6 luni la 3 ani* (art. 319 „Punerea în pericol a securității informațiilor clasificate” din CP al Slovaciei) [73];

– *amendă sau pedeapsă cu închisoarea de până la un an* (art. 142 din CP al Republicii Slovenia) [69].

După cum observăm, cele mai aspre pedepse penale pentru divulgarea sau compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat le atestăm în Codul penal al Cehiei, unde legiuitorul prevede privațiune de libertate de la 5 până la 12 ani pentru divulgarea informațiilor din domeniul asigurării capacității de apărare a Republici Cehe, clasificate ca „Strict secrete”, conform prevederilor altui act normativ. În același timp, potrivit legii penale cehe, legiuitorul menționează că actele preparatorii în cazul divulgării secretului de stat, la fel, constituie infracțiune.

În Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, pentru săvârșirea infracțiunii de divulgare a secretului de stat, legiuitorul prevede privațiune de libertate de la 5 până la 10 ani, iar în Codul penal al Greciei, pentru asemenea fapte, este prevăzută privațiunea de libertate de până la 10 ani.

Pedepse destul de severe pentru compromiterea informațiilor clasificate sunt prevăzute și în Codul penal al Republicii Franceze, și anume închisoare de până la 7 ani și amendă de 100.000 de euro.

În același timp, sancțiuni relativ mai blânde pentru infracțiunile nominalizate le atestăm în codurile penale ale Regatului Danemarcei (privațiune de libertate până la 6 luni),ale Ciprului și Sloveniei (privațiune de libertate până la un an), Maltei (privațiune de libertate până la 2 ani) etc.

Studiind experiența legislațiilor penale ale unor țări din spațiul CSI, atestăm următoarele limite ale pedepselor penale prevăzute pentru divulgarea secretului de stat, descrierea cărora urmează mai jos:

– *privațiune de libertate de la 4 până la 6 luni sau închisoare de până la 4 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani* (art. 283 „Divulgarea secretului de stat" din CP al Federației Ruse) [205, p. 599];

– *restrângerea unor drepturi pe o perioadă de până la 5 ani sau privațiune de libertate pentru același termen sau privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani* (art. 185 „Colectarea ilegală, distribuirea, divulgarea secretelor de stat" din CP al Republicii Kazahstan) [60];

– *privațiune de libertate de la 3 până la 5 ani* (art. 162 CP al Uzbekistanului) [71];

– *amendă sau privarea de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate, sau munca neremunerată în folosul comunităţii până la 2 ani, sau privațiune de libertate până la 3 ani* (art. 373 „Divulgarea intenționată a secretului de stat" din CP al Republicii Belarus) [52];

– *închisoare de la 2 până la 5 ani, cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani* (art. 328 „Divulgarea secretului de stat" din CP al Ucrainei) [220].

După cum observăm, gradarea pedepselor penale, care sunt aplicate în alte state pentru infracțiuni similare celei de divulgare a secretului de stat, este stabilită în funcție de caracterul și gradul de pericol social al infracțiunii, având în vedere particularitățile specifice ale legislațiilor penale ale fiecărui stat.

Totodată, studiind experiența altor țări cu referire la aplicarea pedepselor penale pentru compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat, precum și ținând cont de gradul de prejudiciabilitate al acestor fapte pentru interesele și/sau securitatea națională, este notabil că pedeapsa penală actuală, prevăzută de legiuitor la art. 344 CP, în mare măsură, este una care corespunde cu legislațiile penale ale altor state.

În subsidiar, având în vedere argumentele expuse supra (paragraful 3.5 din Capitolul 3), cât și pentru o dozare cât mai justă a pedepsei penale, în raport cu gradul de pericol social al faptei, prevăzute la alin. (1) art. 344 CP al RM, s-a propus revizuirea termenului privațiunii de libertate, prin reducerea acestuia de la 4 la 3 ani.

4.6 Concluzii la Capitolul 4

Rezumând cele menționate, ca urmare a delimitării infracțiunii studiate de alte fapte similare, cât și analizei regimului de sancționare a faptei de divulgare a secretului de stat, relevăm următoarele concluzii:

1) Infracțiunea, specificată la art. 344 CP al RM, din punct de vedere al elementelor obiective şi subiective, dispune de unele semne înrudite sau asemănătoare cu alte tipuri de infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului (de exemplu, trădare de Patrie (art. 337 CP al RM), spionajul (art. 338 CP al RM), pierderea documentelor ce conţin secrete de stat (art. 345 CP al RM), a unor fapte contravenționale ce atentează la ordinea publică și securitatea publică (de ex., încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice (art. 365^1 CC al RM) sau secretizarea/ desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor (art. 365^2 CC al RM), precum și alte fapte ilicite, cum ar fi abateri disciplinare, manifestate prin încălcarea normelor în domeniul protecției secretului de stat.

În acelaşi timp, s-a propus completarea Codului contravențional al RM, cu art. 365^6, intitulat „Divulgarea informaţiilor secrete de serviciu” cu includerea următoarelor modalități normative ale acesteia:

„(1) Divulgarea, fără drept, a unor informaţii secrete de serviciu, de către cel care le cunoaşte datorită atribuţiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt prejudiciate interesele sau activitatea autorității publice sau ale altor persoane juridice,

se sancționează cu amendă de la 15 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii pe un termen de la 3 luni la un an, cu amendă de la 60 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Deținerea, fără drept, în afara îndatoririlor de serviciu a informațiilor secrete de serviciu, dacă prin aceasta poate fi prejudiciată activitatea autorității publice sau a altor persoane juridice,

se sancţionează cu amendă de la 15 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii pe un termen de la 3 luni la un an, cu amendă de la 60 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.”

2) În contextul analizei regimului de sancționare a infracțiunii studiate, s-a constatat că în conținutul legislațiilor penale ale altor state, în mare măsură, legiuitorul a prevăzut răspunderea penală pentru infracțiunile privind compromiterea sau divulgarea secretului de stat și, asemănător legislației penale din RM, acestea se regăsesc în capitolele consacrate infracțiunilor contra securității, orânduirii constituționale sau capacității de apărare a statului, reieșind din gradul sporit de prejudiciabilitate, care poate fi adus intereselor legitime şi/sau securității statului, ca urmare a săvârșirii acestor infracțiuni.

La rândul lor, categoriile pedepselor penale prevăzute pentru săvârșirea infracțiunilor de compromitere sau divulgare a secretului de stat sunt diferite și se aplică reieșind din particularitățile specifice ale legislațiilor fiecărui stat.

În urma studierii legislației penale ale altor țări, s-a constatat că cele mai aspre pedepse penale pentru divulgarea sau compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat, le atestăm în:

– Codul penal al Cehiei, unde legiuitorul prevede privațiune de libertate de la 5 până la 12 ani, pentru divulgarea informațiilor din domeniul asigurării capacității de apărare a Republici Cehe, clasificate ca „Strict secrete”, conform prevederilor altui act normativ*;*

– Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, pentru săvârșirea infracțiunii de divulgare a secretului de stat, legiuitorul prevede privațiune de libertate de la 5 până la 10 ani, iar în Codul penal al Greciei pentru asemenea fapte, este prevăzută privațiunea de libertate de până la 10 ani;

– Codul penal al Republicii Franceze, și anume închisoare până la 7 ani și amendă de 100.000 euro.

Sancțiuni relativ mai blânde pentru infracțiunile nominalizate le atestăm în codurile penale ale Regatului Danemarcei (privațiune de libertate până la 6 luni), ale Ciprului și Sloveniei (privațiune de libertate până la un an), Maltei (privațiune de libertate până la 2 ani) etc.

Având în vedere experiența altor state cu referire la aplicarea pedepselor penale pentru compromiterea informațiilor atribuite la secret de stat, cât și ținând cont de gradul de prejudiciabilitate al acestor fapte pentru interesele și/sau securitatea națională, s-a stabilit că pedeapsa penală actuală prevăzută de legiuitor la art. 344 CP, în mare măsură, este una care corespunde cu legislațiile penale ale altor state.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute ca urmare a realizării prezentului studiu sunt:

1) efectuarea retrospectivei reglementărilor normative internaționale și naționale privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat;

2) realizarea studiului comparativ al infracțiunii de divulgare a secretului de stat prin prisma legislațiilor penale ale altor țări;

3) elucidarea semnelor obiective și subiective ale infracțiunii prevăzute la art. 344 din CP al RM;

4) realizarea delimitării infracțiunii privind divulgarea secretului de stat de unele fapte penale și extrapenale;

5) evaluarea regimului sancționator al infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, prin prisma corespunderii acestuia criteriilor stabilite în art. 75 din CP al RM (Individualizarea pedepsei), cât și principiului umanismului legii penale;

6) înaintarea propunerilor de *lege ferenda* în scopul perfectării normei penale studiate, în vederea consonanței acesteia cu criteriile de calitate și principiilor umanismului legii penale.

În cadrul prezentei teze de doctor, putem formula următoarele **concluzii generale** și anume:

– **secretul de stat** constituie informaţii protejate de stat în domeniul apărării naţionale, economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, securităţii statului, asigurării ordinii de drept şi activităţii autorităţilor publice, precum și purtătorii materiali, în care asemenea informații sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale, soluţii tehnice, procese, a căror transmitere, divulgare sau pierdere, permite ca aceste tipuri de informații să devină proprietate a persoanelor neautorizate sau care nu dispun de dreptul de acces la secret de stat, compromițând astfel interesele legitime şi/sau securitatea RM;

– **divulgarea secretului de stat** reprezintă orice acțiune sau inacțiune a persoanei care, în legătură cu serviciul sau munca sa, dispune de dreptul de acces la informațiile ce constituie secret de stat, datorită cărora conținutul acestora va deveni cunoscut persoanelor neautorizate sau ce nu dispun de dreptul de acces la asemenea informații;

– în funcție de entitatea (care poate fi atât materială, cât și incorporală) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit infracțiunea, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, fapta incriminată la art. 344 CP al RM, poate avea atât *obiect material*, cât și *imaterial*;

– faptul divulgării secretului de stat se manifestă atât prin **acțiune**, cât și prin **inacțiune**, respectiv, prin *acțiune* subînțelegem comportamentul activ al subiectului infracțiunii, datorită căruia secretul de stat poate fi divulgat, iar prin *inacțiune* – încălcarea regulilor de păstrare a documentelor, fapt care ușurează accesul la informație secretă, precum și neîntreprinderea măsurilor necesare în vederea asigurării păstrării acestora sau a măsurilor de securitate;

– s-a stabilit că latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, este caracterizată prin vinovăție, manifestată prin *intenție directă*. În același timp, intenția de a divulga secretul de stat, în funcție de momentul apariției și formării sale, poate fi premeditată ori subită (subită simplă sau subită afectată);

– a fost relevat că, potrivit art. 344 alin. (2) din Codul penal al RM, drept circumstanță agravantă a divulgării secretului de stat constituie „aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave", al cărei semn estimativ nu corespunde criteriilor de calitate a legii penale, fiind înaintate în acest sens, propuneri de *lege ferenda*, pentru a evita riscul interpretării extensive a acesteia;

– au fost identificate un şir de criterii care permit efectuarea delimitării divulgării secretului de stat de alte infracţiuni asemănătoare, care sunt incluse la Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului" din Partea Specială a Codului penal, şi anume *trădarea de Patrie* (art. 337 CP al RM), *spionajul* (art. 338 CP al RM) sau *pierderea documentelor ce conţin secrete de stat* (art. 345 CP al RM) de unele contravenții din Codul contravențional al RM, incluse la Capitolul XIX „Contravenții ce atentează la ordinea publică și la securitatea publică", și anume *încălcarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice* (art. 365^1 CC al RM) sau *secretizarea/ desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor* (art. 365^2 CC al RM), precum și fapte ilicite de altă natură.

Rezumând rezultatele prezentului studiu, considerăm oportună înaintarea unui set de propuneri pentru completarea sau modificarea cadrului normativ în vigoare, care, în opinia noastră, vor contribui la eficientizarea măsurilor de protecţie penală și contravențională a secretului de stat, şi anume:

Reformularea titlului și modificarea redacției art. 344 CP al RM după cum urmează:

Articolul 344. Divulgarea intenționată a secretului de stat

(1) Divulgarea intenționată a informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă fapta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 550 la 950 de unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(2) Aceeași faptă săvârșită:

a) cu divulgarea informațiilor „strict secrete”;

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu cauzarea daunelor materiale în proporții mari

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2), care:

a) au cauzat daune materiale în proporții deosebit de mari;

b) soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ori decesul victimei din imprudență;

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(4) Persoana care a divulgat secretul de stat este eliberată de răspundere penală dacă ea a anunțat din timp autorităților cu privire la fapta săvârșită și a contribuit activ la preîntâmpinarea survenirii urmărilor prejudiciabile, dacă acțiunile ei nu conțin o altă componență de infracțiune.

Reformularea titlului și modificarea redacției art. 345 CP al RM după cum urmează:

Articolul 345. Divulgarea din imprudență a secretului de stat

Divulgarea din imprudență a informațiilor ce constituie secret de stat, inclusiv pierderea documentelor ce conţin secrete de stat, precum şi a obiectelor ale căror date constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredinţate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării imprudente a regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menţionate și a cauzat un pericol pentru securitatea statului, dacă fapta nu constituie trădare de Patrie sau spionaj,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 750 de unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

Introducerea unui nou grad de secretizare – „secret de serviciu” în Legea cu privire la secretul de stat nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 prin completarea prevederilor art. 11, cu lit. e) cu următorul conținut: „secret de serviciu – grad de secretizare atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată poate prejudicia interesele autorităților publice sau ale altor persoane juridice”.

Completarea Codului contravențional al RM, după cum urmează:

Articolul 365^{6}. Divulgarea informaţiilor secrete de serviciu

(1) Divulgarea, fără drept, a unor informaţii secrete de serviciu, de către cel care le cunoaşte datorită atribuţiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt prejudiciate interesele sau activitatea autorităţii publice sau ale altor persoane juridice,

se sancţionează cu amendă de la 15 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii pe un termen de la 3 luni la un an, cu amendă de la 60 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Deţinerea, fără drept, în afara îndatoririlor de serviciu a informaţiilor secrete de serviciu, dacă prin aceasta poate fi prejudiciată activitatea autorităţii publice sau a altor persoane juridice,

se sancţionează cu amendă de la 15 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii pe un termen de la 3 luni la un an, cu amendă de la 60 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Având în vedere modificările menționate, s-a propus introducerea contravenției respective la art. 423^1 CC al RM, atribuind astfel competența de constatare a acesteia Serviciului de Informații și Securitate al RM.

Propunerile cercetărilor de perspectivă asociate cu tema abordată:

– elaborarea unui *Ghid de conduită a funcționarului public cu drept de acces la secret de stat*, prevederile căruia vor cuprinde un set de recomandări și obligații în vederea protejării secretului de stat, neadmiterii scurgerii informațiilor de uz de serviciu, cu acces limitat, divulgarea căreia va fi de natură să prejudicieze imaginea sau activitatea autorității publice;

– elaborarea *Ghidului metodic privind protecția juridico-penală a secretului de stat*;

– publicarea unei monografii cu titlul „Analiză juridico-penală a divulgării secretului de stat, prevăzute la art. 344 Cod penal al RM”.

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Georgiei privind schimbul și protecţia reciprocă a informaţiilor clasificate, semnat la Chişinău, la 5 octombrie 2018 (aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1079 din 08.11.2018). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.11.2018, nr. 424-429.

2. Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Bulgaria privind protecţia reciprocă și schimbul de informaţii secrete, semnat la Chişinău, la 14 februarie 2008 (aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 566 din 06.05.2008). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.05.2008, nr. 84-85.

3. Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Tadjikistan privind protecţia reciprocă a informaţiilor secrete, semnat la Chişinău, la 19 noiembrie 2004 (aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1480 din 25.04.2016). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.01.2005, nr. 5-12.

4. Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul României privind protecţia reciprocă a informaţiilor clasificate, semnat la București, la 5 iunie 2015 și la Chişinău, la 21 iulie 2015 (aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 73 din 08.02.2016). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.02.2016, nr. 38-42.

5. Acordul dintre Republica Moldova și Republica Belarus privind protecția reciprocă a informațiilor secrete (ratificat prin Legea Republicii Moldova nr. 159 din 30.07.2015). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233.

6. Acordul dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind procedurile de securitate pentru schimbul și protecția informațiilor clasificate, semnat la Bruxelles, 31 martie 2017 (ratificat prin Legea Republicii Moldova nr. 226 din 02.11.2017). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.12.2017, nr. 441-450.

7. Acordul nr. 396 din 19.02.2004 dintre Guvernul Republicii Moldova şi Cabinetul de Miniştri al Ucrainei privind protecţia reciprocă a informaţiilor secrete. În: Tratate Internaționale, 30.12.2006, nr. 34.

8. Arhiva Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, dosarul nr. 4-1637/2019.

9. Arhiva Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, dosarul nr. 4-1785/2021.

10. Arhiva Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, dosarul nr. 4-2283/2019.

11. Arhiva Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, dosarul nr. 4-2690/2019.

12. Arhiva Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, dosarul nr. 12-1-53567-0408/2017.

13. ARDELEAN, M. *Elementele distinctive între unele contravenţii privind regulile de convieţuire socială, ordinea şi liniştea publică şi infracţiunea cu care se aseamănă*. În: Revista Română de Drept, nr. 8/1970. p. 32-46.

14. BANTUȘ, I., BANTUȘ, M. *Istoria Statului și Dreptului Republicii Moldova*. Chișinău: Colegiul de Poliție „Dimitrie Cantemir”, 2001. 182 p. ISBN 9975-9602-8-6.

15. BARBĂNEAGRĂ, A. *Codul Penal al Republicii Moldova (cu modificările de până la 8 august 2003). Comentariu*. Chișinău: Centrul de drept al avocaților, 2003. 835 p. ISBN 9975-61-291-1.

16. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, Gh., BERLIBA, V. ș.a. *Codul Penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Sarmis. 2009. 859 p. ISBN 978-9975-105-20-0.

17. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI, C. ș.a. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 655 p. ISBN 9975-79-338-X.

18. BASARAB, M. *Drept penal. Partea generală. Vol. I.* București: Lumina LEX, 1997. 416 p. ISBN 973-588-006-7.

19. BECCARIA, C. *Despre infracțiuni și pedepse*. Pref.: Giorello G.; trad., note Grasso D. București: Humanitas, 2007. 341 p. ISBN 978-973-50-1703-3.

20. BORODAC, A. Drept penal. *Calificarea infracţiunilor*. Chişinău: Ştiinţa, 1996. 200 p. ISBN 9975-67-216-7.

21. BORODAC, A. *Manual de drept penal. Partea Generală*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2005. 516 p. ISBN 9975-935-77-X.

22. BORODAC, A. *Manual de drept penal. Partea specială (cu modificările și completările până la 22.04.2004)*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-7.

23. BORODAC, A., GHERMAN, M. *Calificarea infracţiunilor*. Chişinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2006. 264 p. ISBN 978-9975-78-136-7.

24. BOTNARU, S., ȘAVGA, A. GRAMA M., ș.a. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083-5.

25. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU V., GRAMA M. *Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a*. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 624 p. ISBN 9975-79-329-0.

26. BOUZAT, P., PINATEL, J. *Traité de droit pénal et criminologie*. Paris: Dalloz, 1963. 543 p.

27. BRÎNZĂ, S. *Semnificaţia juridico-penală a obiectului material al infracţiunii*. În: Revista Naţională de Drept, 2003, nr. 10, p. 49-53. ISSN 1811-0770.

28. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Delimitarea infracțiunii de huliganism de unele fapte penale sau nepenale adiacente*. În: Revista Națională de Drept, ediția nr. 8 (95), 2008. p. 2-12. 74 p. ISSN 1811-0770.

29. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II*. Chișinău: Cartier juridic, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3.

30. BRÎNZĂ, S., ULIANOVSCHI, X., STATI, V., GROSU, V. și ȚURCANU, I. *Drept penal. Partea specială. Volumul II. Ediția a II-a*. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-325-8.

31. BULAI, C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: ALL Beck, 1997. 647 p. ISBN 973-9229-74-3.

32. Charter of the United Nations [citat: 20.02.2022]. Disponibil: https://www.un.org/en/documents/charter/index.html.

33. CHIRIȚA, V. *Ghid privind calificarea infracțiunii de luare de ostatici*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, 2013. 56 p. ISBN 978-9975-4321-9-1.

34. CHIRIȚA, V. *Infracțiunea de luare de ostatici: Studiu monografic*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, Chișinău, 2021. 206 p. ISBN 978-9975-121-82-8.

35. CHIRIȚA, V., CAZACICOV, A. *Infracțiuni cu caracter terorist: Suport de curs*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, 2016. 165 p. ISBN 978-9975-121-21-7.

36. CHIRIȚA, V., **GAINA, A.** *Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de spionaj*. În: Jurnalul juridic național: teorie și practică, nr. 5(39), Chișinău, 2019. p. 47-51. ISSN 2345-1130.

37. CHIRIȚA, V., **GAINA, A.** *Noțiunea secretului de stat în contextul încadrării juridice a infracțiunii prevăzute de art. 344 din Codul penal al Republicii Moldova*. În: Revista Națională de Drept, nr. 2(248), Chișinău, 2022. p. 21-29. ISSN 1811-0770.

38. Codex penal: Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018. [citat: 09.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-UE-RO.html.

39. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2019, 66-75.

40. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-84.

41. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251.

42. Codul penal al Franței. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 14.05.2019]. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html.

43. Codul penal al Greciei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 10.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html.

44. Codul penal al Italiei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 10.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html.

45. Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 25.03.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Luxemburg-RO.html.

46. Codul penal al Regatului Belgiei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 09.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html.

47. Codul penal al Regatului Danemarcei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 19.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html.

48. Codul penal al Regatului Spaniei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 20.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html.

49. Codul penal al Regatului Suediei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 15.05.2019]. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html.

50. Codul penal al Regatului Țărilor de Jos. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 20.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html.

51. Codul penal al Republicii Austria. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 09.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html.

52. Codul penal al Republicii Belarus [citat: 15.05.2019]. Disponibil: http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/.

53. Codul penal al Republicii Bulgaria. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 09.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html.

54. Codul penal al Republicii Cehe. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 09.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html.

55. Codul penal al Republicii Cipru. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 09.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html.

56. Codul penal al Republicii Croația. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 10.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html.

57. Codul penal al Republicii Estonia. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 19.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html.

58. Codul penal al Republicii Federale Germania. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 14.05.2019]. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html.

59. Codul penal al Republicii Finlanda. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 10.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html.

60. Codul penal al Republicii Kazahstan [citat: 29.03.2022]. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=4;-34#pos=4;-34.

61. Codul penal al Republicii Kârgâzstan [citat: 30.03.2022]. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/4221/file/Kyrgyzstan_CC_1997_%20am_2006_en.pdf.

62. Codul penal al Republicii Letonia. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 20.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/downloads/Cod-Penal-Letonia-RO.pdf.

63. Codul penal al Republicii Lituania. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 20.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html.

64. Codul penal al Republicii Malta. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 25.03.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html.

65. Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961, completat prin Legea nr. 316 din 09.12.1994, abrogat la 12.06.2003. În: Veştile, 24.04.1961 Nr. 010.

66. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

67. Codul penal al Republicii Polone. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 15.05.2019]. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html.

68. Codul penal al Republicii Portugheze. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 20.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Portugalia-RO.html.

69. Codul penal al Republicii Slovenia. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 20.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html.

70. Codul penal al Republicii Tadjikistan [citat: 30.03.2022]. Disponibil: https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8926.

71. Codul penal al Republicii Uzbekistan [citat: 30.03.2022]. Disponibil: https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8931.

72. Codul penal al României nr. 286 din 17.07.2009, în vigoare din 01.02.2014. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 24.07.2009, nr. 510.

73. Codul penal al Slovaciei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 20.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html.

74. Codul penal al Ungariei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. Toader T. București: C.H. Beck, 2018 [citat: 20.02.2022]. Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html.

75. COJOCARU, R. *Infracțiunea și contravenția – abordări corelative*. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI: Științe juridice, nr. 12/2020. p. 55-64. ISSN 1857-0976.

76. COJOCARU, R., LARII, Iu. *Reguli și procedee de determinare a obiectului material la încădrarea juridică a infracțiunilor*. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI: Științe juridice, nr. 15/2022. p. 26-39. ISSN 1857-0976.

77. Constituția Republicii Moldova din 29.07.94. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2016, nr. 78.

78. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăților Fundamentale nr. 1950 din 04.11.1950. În vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997. În: Tratate Internaționale, 30.12.1998, nr. 1. 390 p. ISBN: 9975-73-022-1.

79. COPEȚCHI, S., HADÎRCĂ, I. *Calificarea infracțiunilor: Note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p. ISBN 978-9975-53-547-2.

80. Council Decision of 19 March 2001 (2001/264/EC) adopting the Council's security regulations [citat: 19.10.2021]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001D0264.

81. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 90 din 24.07.2018 privind inadmisibilitatea sesizării nr. 104g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 337 din Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.11.2018, nr. 430-439.

82. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948, prin Rezoluția 217 A în cadrul celei de-a treia sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite (ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 217-XII din 28.07.1990) publicată în Tratate internaționale (ediția oficială). Vol. I, Chișinău, 1998. 390 p. ISBN 9975-73-022-1.

83. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 1396 din 23.12.2019 cu privire la aprobarea Statutului disciplinar al ofițerului de protecție al Serviciului de Protecție și Pază de Stat În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.12.2019, nr. 400-406.

84. DERȘIDAN, E. *Dicționar de termeni juridici uzuali. Ediție revăzută și adăugită*. București: Editura Proteus, 2005. 456 p. ISBN 973-85836-7-5.

85. DIACONESCU, GH. *Infracțiunile în Codul Penal Român. Volumul I*. București: Oscar Print. 1997. 480 p. ISBN 973-9264-16-6.

86. DIACONESCU, GH., DUVAC C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009. 1168 p. ISBN 978-973-115-541-8.

87. *Dicționar etimologic on-line* [citat: 28.03.2020]. Disponibil: https://lexicography.online/etymology/%D1%81/%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%82.

88. *Dicționar „Wiktionary”* [citat: 28.03.2020]. Disponibil: https://en.wiktionary.org/wiki/secerno.

89. *Dicționarul funcției publice* [citat: 07.11.2022]. Disponibil: http://www.cancelaria.gov.md/public/files/noutati/2013/6iunie/Dictionar_FP.pdf.

90. *Dicționarul limbii române moderne*. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958. 961 p.

91. *Dicționar al limbii române „Dexonline”* [citat: 28.03.2020]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/secret.

92. DONGOROZ, V., KAHANE, S., OANCEA, I. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III*. București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003. 648 p. ISBN 973-655-334-5.

93. Extras din Sistemul informaţional automatizat al Ministerului Afacerilor Interne „Registrul informaţiei criminalistice şi criminologice” [citat: 16.02.2021].

94. **GAINA, A.** *Cadrul juridic de protecție a secretului de stat*. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr. 9-10 (369-370), Chișinău, 2022. p. 136-144. ISSN 2587-4365 / ISSNe 2587-4373.

95. **GAINA, A.** C*ircumstanțe agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat*. În: Revista Națională de Drept, nr. 2(248), Chișinău, 2022. p. 56-64. ISSN 1811-0770.

96. **GAINA, A.** *Circumstanțe agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat prevăzute în art. 344 din CP al RM*. În: revista metodico-științifică trimestrială „Administrare Publică”, nr. 3(115), Chișinău, 2022. p. 140-149. ISSN 1813-8489.

97. **GAINA, A.** *Delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind pierderea documentelor ce conţin secrete de stat*. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr. 5-6 (365-366), Chișinău, 2022. p. 116-121. ISSN 2587-4365 / ISSNe 2587-4373.

98. **GAINA, A.** *Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de trădare de Patrie*. În: Revista ştiinţifico-practică „Legea și viața”, nr. 2 (S.Ed.sp), Chișinău, 2020. p. 43-46. ISSN 2587-4365 / ISSNe 2587-4373.

99. **GAINA, A.** *Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat*. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, nr. 15, Chișinău, 2022. p. 307-319. ISSN 1857-0976.

100. **GAINA, A.** *Latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat*. În: ediția specială a Revistei științifico-practică „Legea și Viața”, nr. 1 (S_ed.sp), Chișinău, 2020. p. 40-42. ISSN 2587-4365 / ISSNe 2587-4373.

101. **GAINA, A.** *Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de divulgare a secretului de stat*. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr. 1 (S_ed.3), Chișinău, 2021. p. 46-50. ISSN 2587-4365 / ISSNe 2587-4373.

102. **GAINA, A.** *Retrospectiva reglementărilor normative internaționale și naționale privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat*. În: Ediția specială a Revistei ştiinţifico-practice „Legea și viața”, nr. 1 (S), Chișinău, 2022. p. 60-67. ISSN 2587-4365/ISSNe 2587-4373.

103. **GAINA, A.** *The Objective Aspect of the State Secret Disclosure Offence*. “Editorial Office: International Journal of Legal Studies (IJOLS)”, № 2(12)2022, Warsaw, p. 309-326. ISSN 2543-7097.

104. Ghidul Cancelariei de Stat a RM „Aplicarea sancțiunii disciplinare funcţionarului public”, Chișinău, 2014 [citat: 24.01.2023]. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/ghidaplicare_sanctiuni_disciplinare_2909.pdf.

105. Ghidul metodic „Aplicarea Codului de conduită a funcţionarului public din Republica Moldova”, Chișinău, 2013 [citat: 24.01.2023]. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/1489299_md_ghid_conduita_.pdf

106. GIURGIU, N. *Drept penal general: doctrină, legislație, jurisprudență. Ediția a 2*, Iași: Cantes, 2000, 678 p. ISBN 973-8173-06-X.

107. GLADCHI, GH. *Tendința umanizării dreptului penal*. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie, 2020, p. 49-50. ISBN: 978-9975-152-48-8.

108. GUȘTIUC, A., CHIRTOACĂ, L., ROȘCA, V. *Istoria universală a statului și dreptului (perioada antică). Volumul I*. Chișinău: Tipografia Elena, 2001, 259 p. ISBN 9975-70-035-7.

109. GUȚULEAC, V. *Calificarea juridică corectă a faptei ilicite comise – condiție de determinare a formei răspunderii juridice aplicabile*. În: „Legea și Viața”, iunie, 2017. p. 4-9. ISSN 1810-309X.

110. Hotărârea CtEDO din 16.12.1992 în cauza Hadjianastassiou contra Greciei [citat:19.10.2021].Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22display%22:[%220%22],%22languageisocode%22:[%22RUM%22],%22appno%22:[%2212945/87%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-94280%22]} .

111. Hotărârea Curții Constituționale Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave) (Sesizarea nr. 94g/2018) nr. 22 din 01.10.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.11.2018, nr. 416-422.

112. Hotărârea Curții Constituționale Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 cu privire la secretul de stat, Legea nr. 320 din 27 noiembrie 2012 cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului și din Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22 decembrie 2010 (refuzul de a acorda dreptul de acces la secretul de stat) (Sesizarea nr. 98g/2017) nr. 38 din 14.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2018, nr. 77-83.

113. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Nomenclatorului persoanelor cu funcții de răspundere cu împuterniciri de atribuire a informațiilor la secret de stat nr. 449 din 16.06.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.06.2011, nr. 103-106.

114. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului Biroului naţional pentru protejarea informaţiei confidenţiale a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) nr. 1006 din 03.11.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.11.1999, nr. 130-132.

115. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Statutului disciplinar al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI nr. 409 din 07.06.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.06.2017, nr. 190-200.

116. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Biroul naţional pentru protejarea informaţiei confidenţiale a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) nr. 1005 din 30.09.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.10.1998, nr. 92-93.

117. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat nr. 770 din 26.11.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.12.2009, nr. 173.

118. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Protocolului cu privire la modificarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Federaţiei Ruse privind protecţia reciprocă a informaţiilor secrete din 23 aprilie 2003, încheiat la Chişinău pe 21 decembrie 2015 şi la Moscova pe 3 februarie 2016 nr. 505 din 25.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.04.2016, nr. 114-122.

119. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Protocolului dintre Guvernul Republicii Moldova şi Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la modificarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova şi Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind protecţia reciprocă a informaţiilor secrete, întocmit la Chişinău pe 29 noiembrie 2016 nr. 7 din 18.01.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.01.2017, nr. 24-29.

120. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice" nr. 1176 din 22.12.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.08.2011, nr. 139-145.

121. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Nomenclatorului informațiilor atribuite la secret de stat nr. 411 din 25.05.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.05.2010, nr. 83-84.

122. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Codului de etică și deontologie al funcționarului public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nr. 629 din 08.08.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.08.2017, nr. 289-300.

123. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind stabilirea pentru funcţionarii publici a sporurilor la salariul de funcţie pentru acces permanent la secretul de stat nr. 863 din 01.08.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.08.2006, nr. 126-130.

124. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica aplicării legislaţiei în cauzele cu privire la traficul de fiinţe umane şi traficul de copii nr. 37 din 22.11.2004. În: Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova, 2005, nr. 8.

125. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism nr. 4 din 19.06.2006. În: Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova, 2007, nr.1.

126. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deţinerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a muniţiilor sau a substanţelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc şi a muniţiilor nr. 31 din 09.11.1998 [citat: 19.10.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=39.

127. Legea nr. 182 privind protecția informațiilor clasificate a României din 12.04.2002, actualizată la data de 30.06.2015 [accesat la: 09.02.2022]. Disponibil la: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/35209.

128. Legea Republicii Moldova a cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 10.08.2000, nr. 98-101.

129. Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului nr. 320 din 27.12.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2013, nr. 42-47.

130. Legea Republicii Moldova cu privire la avocatură nr. 1260 din 19.07.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.09.2010, nr. 159.

131. Legea Republicii Moldova cu privire la Centrul Național Anticorupție nr. 1104 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.06.2002, nr. 91-94.

132. Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr. 158 din 04.07.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.12.2008, nr. 230-232.

133. Legea Republicii Moldova cu privire la informatizare şi la resursele informaţionale de stat nr. 467 din 21.11.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.01.2004, nr. 6-12.

134. Legea Republicii Moldova cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri nr. 219 din 08.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.12.2018, nr. 462-466.

135. Legea Republicii Moldova cu privire la libertatea de exprimare nr. 64 din 23.04.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.07.2010, nr. 117-118.

136. Legea Republicii Moldova cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative nr. 102 din 21.07.16. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.2016, nr. 256-264.

137. Legea Republicii Moldova cu privire la Poliția de Frontieră nr. 283 din 28.12.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.04.2012, nr. 76-80.

138. Legea Republicii Moldova cu privire la Procuratură nr. 3 din 25.02.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.03.2016, nr. 69-77.

139. Legea Republicii Moldova cu privire la statutul judecătorului nr. 544 din 20.07.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.07.1995, nr. 59-60.

140. Legea Republicii Moldova cu privire la statutul militar nr. 162 din 22.07.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.09.2005, nr. 129-130.

141. Legea Republicii Moldova privind accesul la informație nr. 982 din 11.05.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.07.2000, nr. 88-90.

142. Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 113-118.

143. Legea Republicii Moldova privind administrarea și deetatizarea proprietății publice nr. 121 din 04.05.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.06.2007, nr. 90-93.

144. Legea Republicii Moldova privind administraţia publică centrală de specialitate nr. 98 din 04.05.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.08.2012, nr. 160-164.

145. Legea Republicii Moldova privind apărarea națională nr. 345 din 25.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.09.2003, nr. 200-203.

146. Legea Republicii Moldova privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nr. 288 din 16.12.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 10.02.2017, nr. 40-49.

147. Legea Republicii Moldova privind secretul de stat nr. 106 din 17.05.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.08.1994 nr. 2 (abrogată prin Legea Republicii Moldova privind secretul de stat nr. 245 din 27.11.2008).

148. Legea Republicii Moldova privind secretul de stat nr. 245 din 27.11.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.02.2009, nr. 45-46.

149. Legea Republicii Moldova privind securitatea statului nr. 618 din 31.10.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.02.1997, nr. 10-11.

150. Legea Republicii Moldova privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova nr. 753 din 23.12.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.12.1999, nr. 156.

151. Legea Republicii Moldova privind statutul ofițerului de informații și securitate nr. 170 din 19.07.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.11.2007, nr. 171-174.

152. LOGHIN, O., TOADER, T. *Drept penal român. Partea specială. Ediția a IV-a revăzută și adăugită cu modificările și completările aduse Codului penal prin Legea nr. 197 din 13 noiembrie 2000 și Ordonanța de Urgență nr. 207 din 15 noiembrie 2000*. București: ALL BECK, 2001, 736 p.

153. MACARI, I. *Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău, USM: 2003, 509 p. ISBN 9975-70-247-3.

154. MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*. Chișinău: CE USM, 2002, 398 p. ISBN 9975-70-190-6.

155. MARIȚ, A. *Calificarea infracțiunii: (Aspecte teoretico-normative și practice ale încadrării juridico-penale ale infracțiunii)*. Chișinău, 2015, 420 p. ISBN 978-9975-3041-5-3.

156. MARIȚ, A., MUREȘAN M. *Aspecte teoretico-normative și practice privind formarea motivului și scopului în cadrul etapelor activității infracționale*. Chișinău, 2015. 244 p. ISBN 978-9975-3041-0-8.

157. Notă informativă la proiectul legii cu privire la secretul de stat (Legea nr. 245 din 27.11.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.02.2009, nr. 45-46) [citat: 15.03.2022]. Disponibil: https://capc.md/files/349.doc.

158. OANCEA, I. *Drept penal. Partea Generală*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1965. 403 p.

159. ODAGIU, Iu. *Circumstanțele agravante: Studiu monografic*. Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2021. 221 p. ISBN 978-9975-121-97-2.

160. Ordinul MAI nr. 265 din 05.09.2016 „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul aparatului central al Ministerului Afacerilor Interne, autorităților administrative și instituțiilor din subordinea acestuia”.

161. ORLOV, M., BELECCIU ŞT. *Drept administrativ: (pentru uzul studenţilor)*. Chişinău: Elena-V.I., 2005. 270 p.

162. OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală: Curs universitar*. Chișinău: Cartea Militară, 2021. 494 p. ISBN 978-9975-157-58-2.

163. PASCU, I., UZLĂU, A. *Drept penal: partea generală*. Bucureşti: Hamangiu, 2013, 619 p. ISBN 978-606-678-701-7.

164. PRATT, F. *Secret and Urgent: The Story of Codes and Ciphers*. New York: Blue Ribbon Books, 1942. 282 p.

165. Portalul de ştiri „Canal 3”. „Un şef de subdiviziune de la SIS, acuzat de divulgare de secrete. Ofițerul riscă până la 4 ani de închisoare” [citat: 18.02.2022]. Disponibil: https://www.canal3.md/ru/un-sef-de-subdiviziune-de-la-sis-acuzat-de-divulgare-de-secrete-ofiterul-risca-pana-la-4-ani-de-inch_105963.html.

166. Principii globale cu privire la securitatea națională și dreptul la informație, finalizate în Tshwane, Africa de Sud, publicate pe 12 iunie 2013, 62 p. [citat: 19.10.2021]. Disponibil: https://ipp.md/wp-content/uploads/2015/10/c.-Principiile-globale-cu-privire-la-securitatea-nationala-si-dreptul-la-informatie.pdf.

167. Principiile de la Johannesburg privind securitatea națională, libertatea de exprimare şi accesul la informaţie, adoptate la 01.10.1995 în Africa de Sud [citat: 19.10.2021]. Disponibil: http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/principiile-de-la-johannesburg.php.

168. Principiile de la Siracusa din 1984 privind limitarea şi derogarea dispoziţiilor din Acordul internaţional privind drepturile civile şi politice (publicate în cadrul Comisiei ONU pentru drepturile Omului la 28 septembrie 1984) E/CN.4/1985/4 [citat: 27.03.2022]. Disponibil: https://www.refworld.org/docid/4672bc122.html.

169. Principiile Limburg pentru punerea în aplicare a Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (adoptate la 2-6 iunie 1986 la Maastricht) [citat: 27.03.2022]. Disponibil: http://hrlibrary.umn.edu/instree/RLimburguidelines.html.

170. Raportul Diviziei de Cercetare „Securitatea națională și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului”, [citat: 22.02.2022]. Disponibil: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2019/06/RC-Securitatea-nationala-si-jurisprudenta-CEDO-2013.pdf.

171. Recomandarea nr. R 22 (99) a Comitetului de miniştri către statele membre cu privire la supraaglomerarea închisorilor şi inflația populației închisorilor [accesat la: 28.11.2022]. Disponibil la: https://rm.coe.int/16806f4069.

172. RENIȚĂ, Gh. *Vinovăția, motivul și scopul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment sportiv și de pariuri aranjate*. În: revista Institului Național de Justiție, nr. 3 (62), 2022, p. 23-29. ISSN 1857-2405.

173. REȘETNICOV, A. *Obiectul material al infracțiunii și obiectul imaterial al infracțiunii: necesitatea delimitării*. În: revista Națională de Drept, nr. 9 (84), 2007. p. 25-30. ISSN 1811-0770.

174. ROTARI, O. *Politica penală – instrument de realizare a criminalizării și decriminalizării*. În: Studii Juridice Universitare, nr. 3-4(51-52)/ 2020. p. 117-124. ISSN 1857-4122.

175. ROTARU, M. *Istoria dreptului românesc: Curs universitar*. Chișinău: ASEM, 2008, 331 p. ISBN 978-9975-75-407-1.

176. SERBINOV, I., OBOROCEANU N. *Reflecții critice asupra sintagmei „urmări grave" – semn estimativ ce caracterizează urmările prejudiciabile ale componențelor infracțiunii din partea specială a Codului penal*. În: Revista Procuraturii Republicii Moldova nr. 2, 2019, p. 63-68. ISSN 2587-3601/ISSNe 2587-361X.

177. SMITH, L.D.. *Cryptography: The Science of Secret Writing*. New york: Dover publications, Inc., 1955. 176 p.

178. SMOCHINĂ, A. *Istoria universală a statului și dreptului*. Chișinău: ULIM, 2006, 552 p. ISBN 978-9975-9757-2-0.

179. TĂNĂSESCU, I., TĂNĂSESCU, C., TĂNĂSESCU, G. *Drept penal general. Curs universitar*. București: ALL BECK, 2002, 784 p. ISBN 973-655-202-0.

180. ŢICLEA, AL. *Reglementarea contravenţiilor. Ed. a III-a, revăzută şi adăugită*. Bucureşti: Lumina Lex, 2003. 1128 p. ISBN 973-588-627-8.

181. ULIANOVSCHI, X. *Conceptul infracțiunii militare în dreptul penal*. Chișinău: ULIM, 2009, 553 p. ISBN 978-9975-934-38-1.

182. VASILOI D., BUJOR V. *Drept penal. Partea generală: Teoria infracțiunii: Note de curs*. Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată. 2019, 125 p. ISBN 978-9975-3195-8-4.

183. VOICU, C., AMUZA, I., STANCIU, B. *Istoria statului și dreptului românesc*: *curs universitar*. București: Editura Sylvi, 2001, 410 p. ISBN 973-8258-26-X.

184. ZOLYNEAK, M., MITRACHE, M. *Drept Penal. Partea generală*. Iași: Editura Fundația „Chemarea", 1999, 358 p.

185. АВЕРБАХ, О. Законодательные акты, вызванные войной 1914 г. с Германией, Австро-Венгрией и Турцией. Вильно, 1915, 686 стр.

186. БАЙБАРИН, А. Уголовно-правовая дифференциация возраста. Москва: Высшая школа, 2009, 251 стр. ISBN 978-5-06-006072-0.

187. БОРЗЕНКОВ, Г., КОМИСАРОВ, В. *Курс уголовного права. Особенная часть. Том 5, учебник для вузов*. Москва: ИКД Зерцало-М, 2002. 512 стр. ISBN 5-94373-035-4.

188. БОРИСЕВИЧ, М., БЕЛЬЧУК, О., ЕВТУШЕНКО, С. *История государства и права зарубежных стран. Краткий учебный курс*. Москва: Юриспруденция, 2001. 352 стр. ISBN 5-8401-0090-0.

189. БУКАЛЕРОВА, Л. *Уголовно-правовая охрана официального информационного оборота*. Москва: Юрлитинформ, 2006. 360 стр., ISBN 5-93295-215-6.

190. ВАУЛИНА, Т., ВОЛОСТНОВ, П., КОВАЛЁВ, М. и др. *Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов*. 3-е издание, изм. и доп. – Москва: НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФА * М), 2001. 768 стр. ISBN 5-8912-3511-0.

191. ВУС, М., ФЁДОРОВ, А. *Государственная тайна и её защита в Российской Федерации*. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. 610 стр. ISBN 5-94201-276-8.

192. ГАТАГОНОВА, Р. *Правовое обеспечение предпринимательской деятельности, коррупция. Становление и развитие института защиты государственной тайны в России*. Статья Журнала «Бизнес в законе», 2010.

193. ГАУХМАН, Л., МАКСИМОВ, С. *Уголовное право. Особенная часть*. Москва: Форум-ИНФА-М, 2003. 400 стр. ISBN 5-8199-0095-2.

194. ДВОРНИКОВ, А. *Уголовно-правовая охрана государственной и служебной тайны в органах внутренних дел. Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук*. Тюмень, 2007. 197 стр.

195. ДЬЯКОВ, С. *Государственные преступления против основ конституционного строя и безопасности государства и государственная преступность*. Москва: НОРМА, , 1999. 320 стр. ISBN 5-89123-332-0.

196. Закон Российской Федерации «О государственной тайне» от 21.07.1993 N 5485-1 [citat: 27.03.2022]. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_2481/.

197. ИГНАТОВА, А., КРАСИКОВ, Ю. *Уголовное право России. Общая часть*. Москва: НОРМА, 2005. 592 стр. ISBN 5-89123-893-4.

198. КАДНИКОВ, Н. *Квалификация преступлений и вопросы судебного толкования. Теория и практика: Учебное пособие*. Москва: Норма, 2003. 120 стр. ISBN 5-89123-720-2.

199. КОЗАЧЕНКО, И., НЕЗНАМОВА, З., НОВОСЕЛОВ, Г. *Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов*. 3-е изд., изм. и доп. – Москва: НОРМА, 2001. 960 стр. ISBN 5-89123-511-0.

200. КОРСУН, Р. *Правовой институт государственной тайны и его отражение в законодательстве государств, входящих в СНГ. Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук*. Москва, 2007. 220 стр.

201. КОСТАРЕВА, Т. *Квалифицирующие обстоятельства в уголовном праве. Понятие, законодательная регламентация, влияние на дифференциацию ответственности*. Ярославль: ЯрГУ, 1993. 234 стр.

202. КРЮКОВ, С. *Конституционные основы ограничения основных прав и свобод человека и гражданина в целях защиты государственной тайны. Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук*, Москва, 2009. 198 стр.

203. КУДРЯВЦЕВ, В. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва: Юристъ, 1972. 346 стр.

204. КУЛЕВ, А. *Преступления против внешней безопасности государства: вопросы законодательной техники и дифференциации ответственности: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Самара, 2009.

205. ЛЕБЕДЕВ, В. *Коментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. 2-е изд.доп. и испр. Москва: Юрайт-Издат., 2003. 760 стр.

206. ЛУПАШКУ, З. *История румынского государства и права*. Кишинёв: Cartdidact, 2003. 180 стр. ISBN 9975-932-43-6.

207. МАРТЫШИН, М. *Государственная тайна как объект конституционно-правового регулирования. Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук*, Москва, 2009. 192 стр.

208. НАУМОВ, А. *Российское уголовное право. Курс лекций. Общая часть*. Москва: Юридическая литература, 1996. 496 стр.

209. Полное собрание законов Российской империи. Собственной Его Императорского Величества Канцелярии. 1830, 818 стр.

210. ПРОХОРОВ, Л., ПРОХОРОВА, М., *Уголовное право: Учебник*. Москва: Юристъ, 1999. 480 стр. ISBN 5-7975-0203-8.

211. ПРУДНИКОВ, М. *История государства и права зарубежных стран*. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 366 стр. ISBN 5-238-00762-0.

212. РАБКИН, В. *Конституционные основы защиты государственной тайны в Российской Федерации. Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук*, Москва, 2007. 173 стр.

213. РАРОГ, А., СТЕПАШИН, В., ШИМОВ, О. *Уголовное право. Особенная часть в вопросах и ответах*. Москва: Юристъ, 2000. 304 стр. ISBN 5-7975-0325-5.

214. РЕЗАНОВ, А. *Закон 5 июля 1912 г. «О государственной измене путем шпионства в мирное время»*. Варшава, 1912.

215. Российское законодательство X-XX веков. Законодательство эпохи буржуазно-демократических революций. Москва, 1994. Т. 9, 352 стр.

216. Российское законодательство X-XX веков. Москва, 1998, Том 6, 408 стр.

217. СЕМЕНЦОВА, И. *Уголовное право: Особенная часть. Серия «Сдаём екзамен»*. 2-е изд., испр. и доп. Ростов н/Д: Феникс, 2004. 384 стр. ISBN 5-222-02951-4.

218. СКУРАТОВ, Ю., ЛЕБЕДЕВ, В., ИГНАТОВ, А. и др. *Коментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издательство Норма*, 1999. 881 стр. ISBN: 5-86225-645-8.

219. СОБОЛЕВА, Т. *История шифровального дела в России*. Москва: ОЛМА–ПРЕСС, 2002. 154 стр. ISBN 5–224–03634–8.

220. Уголовный кодекс Украины от 5 апреля 2001 года № 2341-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 21.07.2021 г.) [accesat la: 30.03.2022]. Disponibil la: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30418109&doc_id2=30418109#activate_doc=2&pos=103;-68.19999694824219&pos2=2939;-92.19999694824219.

221. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: Учебник / Под редакцией доктора юридических наук Рарога А. – Москва: Юристъ, 2001, 511 стр. ISBN 5-7975-0423-5.

222. ФИЛАНОВСКИЙ, И. *Социально-психологическое отношение субъекта к преступлению*. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1970. 170 стр.

223. ЧЕРНИЛОВСКИЙ, З. *История рабовладельческого государства и права.* Москва: Юристъ, 1959. 391 стр.

224. ЧЕРТОПРУД, С. *Законодательные акты по защите гостайны в Российской империи в начале XX века*. Вопросы защиты информации, 1996. №4.

225. ШАПОШНИКОВ, А. *Древнеегипетская книга мёртвых. Слово Устремлённого к Свету*. Москва: Эксмо, 2003. 432 стр. ISBN 5-04-009913-4.

226. ШУМИЛОВ, А. *Преступления против основ конституционного строя государства: Комментарий к главе 29 УК РФ. С постатейным приложением нормативных актов и документов*. Москва: Изд-ль Шумилова И.И., 2001. 204 стр. ISBN 5-89784-046-6.

ANEXE

Anexa nr. 1

LISTA
funcţiilor ai căror titulari au dreptul de acces
la secretul de stat de forma 1 şi 2
(potrivit anexei nr. 1 al Legii nr. 245-XVI din 27.11.2008)

I. Funcţiile ai căror titulari au dreptul de acces la secretul de stat de forma 1

1. Preşedintele Republicii Moldova;
2. Preşedintele Parlamentului;
3. Deputat în Parlament;
4. Prim-ministru;
5. Membru al Guvernului;
6. Secretar general al Guvernului;
7. Secretar general al Aparatului Preşedintelui Republicii Moldova;
8. Secretar general al Parlamentului;
9. Preşedintele Curţii Constituţionale;
10. Preşedintele Consiliului Superior al Magistraturii;
11. Preşedintele Consiliului Superior al Procurorilor;
12. Preşedintele instanţei judecătoreşti;
13. Procurorul General;
14. Directorul Serviciului de Informaţii şi Securitate;
15. Directorul Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat;
16. Directorul Centrului Naţional Anticorupţie;
17. Guvernatorul Băncii Naţionale a Moldovei;
18. Preşedintele Curţii de Conturi;
19. Preşedintele Comisiei Naţionale a Pieţei Financiare;
20. Preşedintele Autorităţii Naţionale de Integritate;
21. Directorul general al Serviciului de Stat de Arhivă;
22. Conducătorul Agenţiei Rezerve Materiale;
23. Preşedintele Consiliului Concurenţei;
24. Directorul Serviciului Prevenirea şi Combaterea Spălării Banilor.

II. Funcţiile ai căror titulari au dreptul de acces la secretul de stat de forma 2

1. Preşedintele Comisiei Electorale Centrale;
2. Preşedintele Consiliului Coordonator al Audiovizualului;
3. Preşedintele Consiliului pentru prevenirea şi eliminarea discriminărilor şi asigurarea egalităţii;
4. Directorul general al Agenţiei Naţionale pentru Reglementare în Energetică;
5. Directorul Agenţiei Naţionale pentru Reglementare în Comunicaţii Electronice şi Tehnologia Informaţiei;
6. Directorul Centrului Naţional pentru Protecţia Datelor cu Caracter Personal;
7. Directorul general al Agenţiei Naţionale pentru Siguranţa Alimentelor;
8. Avocatul al Poporului;
9. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului;
10. Preşedintele raionului;
11. Conducătorul autorității administrative centrale subordonate Guvernului;
12. Șeful Aparatului Consiliului Superior al Procurorilor.

Anexa nr. 2

NOMENCLATORUL
informaţiilor atribuite la secret de stat
(aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 411 din 25.05.2010)

Nr. crt.	Categoriile de informaţii atribuite la secret de stat	Autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, alte persoane juridice de drept public şi privat, învestite să dispună, în limita competenţei, de informaţiile în cauză
1	2	3
	I. Informaţiile din domeniul apărării naţionale	
1.	Informaţiile ce dezvăluie conţinutul planurilor strategice şi operative, documentelor ce ţin de conducerea operaţiilor de luptă privind pregătirea şi derularea lor, desfăşurarea strategică, operativă şi de mobilizare a trupelor, conţinutul măsurilor ce ţin de acţiunile militare şi de asigurare a lor, de operaţiile internaţionale pe timp de pace şi de dirijare a luptei sau de trecerea de la timpul de pace la timpul de război a Forţelor Armate ale Republicii Moldova	Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat
2.	Informaţiile privind indicatorii importanţi ce caracterizează organizarea, efectivul, dislocarea, pregătirea de luptă şi de mobilizare, armamentul şi asigurarea tehnico-materială a Forţelor Armate ale Republicii Moldova	Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat
3.	Informaţiile ce dezvăluie conţinutul planurilor de aplicare a trupelor pe timp de pace în operaţii speciale (antiteroriste) şi în cadrul măsurilor de apărare a statului, societăţii şi persoanei contra acţiunilor anticonstituţionale şi violenţei armate ilegale	Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Centrul Național Anticorupție, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
4.	Informaţiile ce dezvăluie conţinutul planurilor şi al măsurilor de pregătire operativă şi de luptă, planurilor de mobilizare (planurilor de demobilizare), documentelor privind dirijarea desfăşurării trupelor, pregătirea de mobilizare a trupelor, posibilităţile de completare a lor cu efectivul necesar, de asigurare cu armament, tehnică militară, mijloace de transport militare şi alte mijloace materiale şi financiare	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Economiei, Ministerul Finanţelor, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat
5.	Informaţiile ce dezvăluie conţinutul planurilor de construcţie (perfecţionare) şi dezvoltare a trupelor, starea de pregătire de luptă şi de asigurare de luptă a acestora, efectivul forţelor (mijloacelor) de serviciu şi starea lor de pregătire de luptă, precum	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat

1	2	3
	şi informaţiile ce conţin analiza situaţiei politico-militare şi operative	
6.	Informaţiile ce dezvăluie direcţiile de dezvoltare a unor tipuri de armament, de tehnică militară şi specială, cantitatea şi caracteristicile lor tehnico-tactice, organizarea şi tehnologiile de producţie, lucrările ştiinţifice teoretice şi experimentale legate de crearea modelelor noi de armament, tehnică militară şi specială sau modernizarea acestora, alte lucrări planificate sau efectuate în interesele apărării naţionale	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Economiei, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
7.	Informaţiile ce dezvăluie însuşirile, compoziţia şi tehnologia producerii substanţelor explozive, aliajelor noi, lichidelor speciale şi carburanţilor noi pentru armament şi tehnica militară, precum şi caracteristicile şi tehnologia producerii mijloacelor explozive cu destinaţie militară	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Economiei, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat
8.	Informaţiile privind forţele şi mijloacele protecţiei civile, capacităţile de care dispun localităţile şi unele obiective separate pentru protecţia, evacuarea şi dispersarea populaţiei, asigurarea activităţilor sociale vitale ale populaţiei şi activităţii de producţie a persoanelor juridice în perioada de război, de asediu sau de urgenţă, precum şi în cazul situaţiilor excepţionale	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Centrul Național Anticorupție, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Economiei, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, alte autorităţi administrative centrale, care în virtutea exercitării atribuţiilor lor, vor avea necesitatea de a dispune de astfel de informaţii
9.	Informaţiile ce dezvăluie dislocarea, destinaţia, gradul de pregătire şi de securitate a obiectivelor cu regim special şi punctelor de comandă de rezervă ale organelor centrale de specialitate ale administraţiei publice, proiectarea, construcţia şi exploatarea acestora, repartizarea terenului, subsolului şi acvatoriului pentru asemenea obiective	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Centrul Național Anticorupție, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, alte autorităţi administrative centrale, care, în virtutea exercitării atribuţiilor lor, vor avea necesitatea de a dispune de astfel de informaţii
10.	Informaţiile privind dislocarea, destinaţia, gradul de pregătire, denumirile autentice, structura organizatorică, dotarea cu armament, efectivul trupelor care, conform obligaţiilor internaţionale ale Republicii Moldova, nu pot fi accesibile publicului	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Justiţiei, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Serviciul de Stat de Curieri Speciali
11.	Informaţiile ce dezvăluie organizarea şi funcţionarea tuturor tipurilor de comunicaţii necesare asigurării capacităţii de apărare şi securităţii statului, asigurării radiotehnice şi de radiolocaţie a trupelor, precum şi repartizarea şi utilizarea canalelor de radiofrecvenţe cu destinaţie militară sau specială	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Centrul Național Anticorupție, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat
12.	Informaţiile geospaţiale privind teritoriul Republicii Moldova şi alte regiuni ale Pământului	Agenţia Relaţii Funciare şi Cadastru, Serviciul de Informaţii şi Securitate,

1	2	3
	ce dezvăluie rezultatele activităţii topografice, geodezice şi cartografice de importanţă majoră pentru apărare sau economie	Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Economiei, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat
13.	Informaţia cadastrală despre obiectivele şi comunicaţiile speciale	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Agenţia Relaţii Funciare şi Cadastru
14.	Informaţiile ce dezvăluie datele şi caracteristicile geodezice, gravimetrice, cartografice şi hidrometeorologice care prezintă importanţă pentru apărarea statului	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Mediului, Agenţia Relaţii Funciare şi Cadastru
II. Informaţiile din domeniul economiei, ştiinţei şi tehnicii		
15.	Informaţiile privind utilizarea infrastructurii Republicii Moldova în scopul asigurării capacităţii de apărare şi securităţii statului, informaţiile privind indicii ce determină pregătirea economiei Republicii Moldova pentru o funcţionare stabilă pe timp de război şi pe timp de pace, inclusiv informaţiile ce dezvăluie structura organizatorică sau indicii planului de mobilizare a economiei Republicii Moldova	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Economiei, Ministerul Finanţelor, Ministerul Apărării, Agenţia Rezerve Materiale, alte autorităţi administrative centrale, care, în virtutea exercitării atribuţiilor lor, vor avea necesitatea de a dispune de astfel de informaţii
16.	Informaţiile privind pregătirea de mobilizare şi mobilizarea organelor centrale de specialitate ale administraţiei publice şi a altor instituţii, precum şi informaţiile ce dezvăluie conţinutul planurilor, conţinutul sau rezultatele lucrărilor de cercetare ştiinţifică, experimentale de construcţii în domeniul pregătirii de mobilizare şi al mobilizării organelor centrale de specialitate ale administraţiei publice şi a altor instituţii, inclusiv pregătirea de mobilizare a economiei Republicii Moldova	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Finanţelor, Ministerul Economiei, Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, alte autorităţi administrative centrale, care, în virtutea exercitării atribuţiilor lor, vor avea necesitatea de a dispune de astfel de informaţii
17.	Informaţiile privind rezervele şi volumul livrărilor de materiale strategice, datele generalizate despre nomenclatura şi nivelul stocurilor, volumul livrărilor, alocării, depunerii, împrospătării acestora, amplasarea şi volumul real al rezervelor materiale de stat şi de mobilizare, datele privind finanţarea lor	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Finanţelor, Ministerul Sănătăţii, Ministerul Transporturilor şi Infrastructurii Drumurilor, Ministerul Economiei, Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Ministerul Mediului, Agenţia Rezerve Materiale
18.	Informaţiile ce dezvăluie posibilităţile de pregătire a drumurilor, căilor ferate, căilor navigabile interne, transportului naval şi aerian al Republicii Moldova pentru mobilizare în scopul asigurării securităţii statului şi siguranţei la transportarea încărcăturilor, precum şi al utilizării sau pregătirii pentru scopuri militare a reţelei de transport şi a mijloacelor de transport. Informaţiile ce dezvăluie volumele încărcăturilor speciale şi militare, organizarea transportării armamentului,	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Transporturilor şi Infrastructurii Drumurilor, Ministerul Economiei, Administraţia de Stat a Aviaţiei Civile, Ministerul Dezvoltării Regionale şi Construcţiilor, autorităţile administraţiei publice locale

1	2	3
	tehnicii militare şi producţiei de alt gen, utilizate pentru necesităţi de apărare, precum şi rutele de transportare a acestora	
19.	Informaţiile ce dezvăluie indicii comenzii de stat pentru apărarea naţională şi asigurarea securităţii statului, partea privind armamentul, tehnica militară şi specială, producţia cu destinaţie de apărare, precum şi capacităţile de producere a acestora	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Economiei
	Informaţiile privind cooperarea întreprinderilor, constructorii şi producătorii de armament, tehnică militară şi alte tipuri de producţie utilizată pentru necesităţile de apărare, dacă aceste informaţii dezvăluie datele despre capacităţile de producţie şi (sau) caracteristicile tehnico-tactice de bază ale armamentului şi tehnicii militare	
20.	Informaţiile privind capacitatea de mobilizare a unităţilor de producţie pentru fabricarea produselor de utilitate generală, incluse în sarcinile de mobilizare, privind tipurile de materie primă şi de materiale strategice, fabricarea şi reparaţia armamentului, tehnicii militare şi informaţiile privind crearea, dezvoltarea sau păstrarea acestor capacităţi	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Economiei
21.	Informaţiile ce caracterizează starea fondului de asigurare a documentaţiei pentru armament şi tehnica militară, tipurile principale de produse de utilitate generală, incluse în sarcinile de mobilizare, obiectele cu risc sporit sau sistemele de importanţă vitală pentru populaţie, obiectele ce constituie patrimoniu naţional	Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Economiei, Serviciul de Informaţii şi Securitate
	Informaţiile privind dislocarea obiectelor (bazelor) de păstrare a fondului de asigurare a documentaţiei	
22.	Informaţiile privind planurile, volumul şi alte caracteristici importante referitoare la prospectarea şi exploatarea zăcămintelor minerale utile pe teritoriul Republicii Moldova, precum şi rezultatele lucrărilor în domeniul heliogeofizicii sau ale cercetărilor geologice şi geofizice speciale, efectuate în vederea asigurării capacităţii de apărare şi securităţii statului	Ministerul Mediului, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Ministerul Economiei
23.	Informaţiile privind realizările ştiinţei şi tehnicii, mijloacele de asigurare metrologică ce determină nivelul calitativ nou al posibilităţilor armamentului şi tehnicii militare, ridicarea capacităţii lor de luptă	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Economiei, Academia de Ştiinţe a Moldovei

1	2	3
24.	Informaţiile ce dezvăluie conţinutul lucrărilor efectuate în scopul creării mijloacelor de detecţie, degazare, protecţie chimică, radiologică sau biologică contra armelor de distrugere în masă, a noilor materiale de absorbţie sau a materialelor de alt tip	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Economiei, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Mediului
25.	Informaţiile ce dezvăluie direcţiile de dezvoltare a mijloacelor şi tehnologiilor cu destinaţie dublă, conţinutul şi rezultatele îndeplinirii programelor cu destinaţie specială, lucrărilor de cercetare ştiinţifică şi experimentale de construcţii, efectuate în vederea creării şi modernizării acestor mijloace şi tehnologii	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Economiei, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Ministerul Afacerilor Interne
	Informaţiile privind aplicarea mijloacelor şi tehnologiilor cu destinaţie dublă în scopuri militare	
26.	Informaţiile ce dezvăluie pronosticurile privind progresul tehnico-ştiinţific în Republica Moldova şi impactul social-economic pentru capacitatea de apărare şi securitatea statului	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Ministerul Economiei
27.	Informaţiile cu privire la transportarea, circulaţia şi depozitarea metalelor şi pietrelor preţioase aflate în gestiunea autorităţilor centrale	Ministerul Finanţelor, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Banca Naţională a Moldovei
28.	Informaţiile privind protecţia sistemelor informatice ale Băncii Naţionale a Moldovei a căror divulgare poate prejudicia sistemul bancar al Republicii Moldova	Banca Naţională a Moldovei, Serviciul de Informaţii şi Securitate
29.	Informaţiile privind proiectele de monede în curs de elaborare, cu excepţia celor jubiliare şi comemorative, şi de bancnote de model nou, până la publicarea lor oficială şi punerea lor în circulaţie	Banca Naţională a Moldovei, Ministerul Finanţelor, Serviciul de Informaţii şi Securitate
30.	Informaţiile despre metodele de protecţie contra falsificării bancnotelor sau a altor articole fabricate la comanda Băncii Naţionale a Moldovei	Ministerul Afacerilor Interne, Banca Naţională a Moldovei, Serviciul de Informaţii şi Securitate
31.	Informaţiile privind baterea monedelor şi tipărirea bancnotelor aflate în circulaţie, precum şi informaţiile cu privire la transportarea acestora, inclusiv a monedelor jubiliare şi acelor comemorative, de la producător la sediul Băncii Naţionale a Moldovei	Ministerul Afacerilor Interne, Banca Naţională a Moldovei, Ministerul Finanţelor, Serviciul de Informaţii şi Securitate
III. Informaţiile din domeniul relaţiilor externe		
32.	Informaţiile despre problemele privind politica externă, comerţul exterior, relaţiile tehnico-ştiinţifice, care dezvăluie strategia şi tactica politicii externe a Republicii Moldova, a căror răspândire prematură poate aduce prejudicii securităţii statului	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Ministerul Economiei, Ministerul Finanţelor (Serviciul Vamal), Serviciul de Informaţii şi Securitate

1	2	3
33.	Informaţiile privind sursele informaţiilor confidenţiale în problemele politice, militare, tehnico-ştiinţifice şi economice referitoare la unul sau la mai multe state	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Ministerul Economiei, Serviciul de Informaţii şi Securitate
34.	Informaţiile despre tratativele dintre reprezentanţii Republicii Moldova şi reprezentanţii altor state privind elaborarea unei poziţii unice în relaţiile internaţionale, dacă divulgarea acestor informaţii poate aduce prejudicii securităţii Republicii Moldova şi altor state	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Ministerul Justiţiei, Serviciul de Informaţii şi Securitate
35.	Informaţiile privind pregătirea, încheierea şi ratificarea tratatelor internaţionale a căror divulgare prematură poate aduce prejudicii securităţii statului	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Ministerul Justiţiei, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Finanţelor, Ministerul Economiei
36.	Informaţiile privind exportul şi importul de armament şi tehnică militară, reparaţia şi exploatarea acestora, privind acordarea asistenţei tehnice statelor străine în crearea de armament, tehnică militară, obiecte militare şi obiecte ce ţin de industria de apărare, privind acordarea de către Republica Moldova a asistenţei tehnico-militare statelor străine, dacă divulgarea acestor informaţii poate aduce prejudicii securităţii statului	Ministerul Apărării, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Ministerul Economiei
37.	Informaţiile ce dezvăluie, în ansamblu, balanţa de plăţi a Republicii Moldova cu statele străine pe timp de război	Ministerul Apărării, Ministerul Economiei, Banca Naţională a Moldovei, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Finanţelor, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
IV. Informaţiile din domeniul securităţii statului şi asigurării ordinii de drept		
38.	Informaţiile ce dezvăluie forţele, mijloacele, sursele, metodele, planurile, rezultatele activităţii de recunoaştere şi de contrainformaţii, operative de investigaţii şi ale operaţiilor speciale (antiteroriste), precum şi datele privind finanţarea acestei activităţi şi a operaţiilor speciale, dacă datele respective dezvăluie informaţiile enumerate	Organele care desfăşoară activitate operativă de investigaţii, Ministerul Apărării, Ministerul Finanţelor, Procuratura Generală
38[1].	Informaţiile ce dezvăluie efectivul, forţele, conţinutul, planurile, organizarea, finanţarea şi asigurarea tehnico-materială, formele, tactica, metodele, mijloacele activităţilor de desfăşurare a testării integrităţii profesionale	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Centrul Naţional Anticorupţie
39.	Informaţiile despre persoanele care acordă sau au acordat pe bază confidenţială sprijin organelor care desfăşoară activitate operativă de investigaţii în procesul desfăşurării activităţii operative	Organele care desfăşoară activitate operativă de investigaţii, Ministerul Apărării, Procuratura Generală
40.	Informaţiile privind pregătirea şi repartizarea personalului antrenat în acţiunile de asigurare a	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor

1	2	3
	securităţii statului, colaboratorii organelor care desfăşoară activitate operativă de investigaţii, care îndeplinesc sau au îndeplinit misiuni speciale în serviciile speciale (organizaţiile) ale statelor străine, în cadrul grupărilor criminale străine sau locale, precum şi informaţiile privind asigurarea financiară a acestor activităţi	Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Justiţiei, Ministerul Finanţelor (Serviciul Vamal), Centrul Naţional Anticorupţie, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat
41.	Informaţiile ce dezvăluie măsurile tehnico-operative şi operative de căutare efectuate de subdiviziunile operative speciale	Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Justiţiei, Ministerul Finanţelor (Serviciul Vamal), Serviciul de Informaţii şi Securitate, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Centrul Naţional Anticorupţie, Procuratura Generală
42.	Informaţiile ce dezvăluie forţele, mijloacele şi metodele de efectuare a urmăririi penale în cauzele penale privind infracţiunile contra păcii şi securităţii omenirii, contra autorităţilor publice şi a securităţii statului, precum şi în cauzele penale în cadrul cărora, la etapa urmăririi penale, sunt examinate circumstanţele ce conţin informaţii atribuite la secret de stat	Organele de urmărire penală, Procuratura Generală, Serviciul de Informaţii şi Securitate
43.	Informaţiile ce dezvăluie forţele, mijloacele, metodele, planurile, mersul şi rezultatele activităţii subdiviziunilor de cercetare cu mijloace radioelectronice, precum şi datele privind finanţarea acestei activităţi, dacă datele respective dezvăluie informaţiile enumerate	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Finanţelor, Ministerul Justiţiei
44.	Informaţiile ce dezvăluie planurile, organizarea, finanţarea, forţele, mijloacele şi metodele de asigurare a securităţii persoanelor beneficiare de protecţie de stat şi obiectelor care beneficiază de protecţie şi pază de stat	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Ministerul Justiţiei
45.	Informaţiile ce dezvăluie mijloacele şi metodele de protecţie a informaţiei care conţine date atribuite la secret de stat, măsurile planificate şi (sau) întreprinse în vederea protejării informaţiei contra accesului neautorizat al serviciilor tehnice de informaţii străine şi scurgerii prin canalele tehnice, precum şi datele privind finanţarea acestor măsuri, dacă datele respective dezvăluie informaţiile enumerate	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, alte instituţii care efectuează lucrări cu tematică închisă
46.	Informaţiile ce dezvăluie mijloacele, metodele, măsurile organizatorice, tehnice şi alte măsuri orientate spre asigurarea regimului secret	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Finanţelor (Serviciul Vamal), Ministerul Justiţiei, Centrul Naţional Anticorupţie
47.	Informaţiile ce dezvăluie forţele, mijloacele şi metodele de asigurare a protecţiei de stat părţii	Organele care acordă, conform competenţei, protecţie de stat martorilor şi

1	2	3
	vătămate, martorilor şi altor persoane care acordă ajutor în procesul penal, precum şi datele privind finanţarea acestei activităţi, dacă datele respective dezvăluie informaţiile enumerate	altor participanţi la procesul penal, Serviciul de Informaţii şi Securitate
48.	Informaţiile ce dezvăluie forţele, mijloacele şi metodele de supraveghere a frontierei de stat a Republicii Moldova	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne
49.	Informaţiile privind sistemele guvernamentale de telecomunicaţii, sistemele de legătură guvernamentală cifrată, codificată şi secretizată, privind cifrurile, elaborarea şi fabricarea cifrurilor şi asigurarea cu cifruri, privind metodele sau procedurile de analiză a mijloacelor de cifrare şi a mijloacelor de protecţie specială, privind sistemele informaţional-analitice cu destinaţie specială	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Cancelaria de Stat
50.	Informaţiile privind utilizarea, protecţia şi dezvoltarea legăturilor interdependente în reţelele de comunicaţii ale Republicii Moldova, care funcţionează în scopul asigurării capacităţii de apărare şi securităţii statului	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Ministerul Finanţelor (Serviciul Vamal), Ministerul Justiţiei, Cancelaria de Stat
51.	Informaţiile privind mijloacele, circuitele, canalele şi sistemele de comunicaţii proprii şi închiriate ale organelor securităţii de stat	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Afacerilor Interne, Societatea pe Acţiuni „Moldtelecom” , Cancelaria de Stat
52.	Informaţiile ce dezvăluie schemele generale şi schemele de dezvoltare a reţelelor magistrale de cabluri de importanţă statală şi a liniilor de transmisiuni prin radiorelee, prin satelit şi staţii radio, cu indicarea capacităţilor acestora şi a locului de amplasare (coordonatele geografice) în ansamblu pe republică	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Ministerul Apărării, Societatea pe Acţiuni „Moldtelecom” , Cancelaria de Stat
53.	Informaţiile generalizate (cu schemele şi descrierea lor, care conţin coordonate geografice) despre nodurile de telecomunicaţii active şi de rezervă (reţelele de staţii radio, de transmisiuni prin radiorelee şi prin satelit, amplasate în nodurile de telecomunicaţii de rezervă), despre inelele de cablu şi radioreleele din cadrul organelor securităţii statului	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Apărării, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Societatea pe Acţiuni „Moldtelecom” , Cancelaria de Stat
54.	Informaţiile generalizate despre schemele canalelor pentru cabluri din centrele administrative ale Republicii Moldova	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Societatea pe Acţiuni „Moldtelecom” , Cancelaria de Stat

1	2	3
55.	Informaţiile ce dezvăluie sistemele, mijloacele şi metodele de protejare a datelor importante pentru stat, care circulă, se păstrează şi se prelucrează în formă electronică	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Finanţelor (Serviciul Vamal), Centrul Naţional Anticorupţie, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Ministerul Justiţiei, Cancelaria de Stat
56.	Informaţiile privind organizarea, conţinutul, starea şi planurile de dezvoltare a protecţiei criptografice şi tehnice a secretului de stat, conţinutul şi rezultatele cercetărilor ştiinţifice în domeniul criptografiei referitor la protecţia secretului de stat	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Cancelaria de Stat
57.	Informaţiile privind sistemele, mijloacele de protecţie criptografică a secretului de stat, elaborarea cifrurilor de stat, proiectarea, producerea, tehnologiile de producere a acestora	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Cancelaria de Stat
58.	Informaţiile privind utilizarea sistemelor, mijloacelor de protecţie criptografică a secretului de stat şi cifrurilor de stat	Serviciul de Informaţii şi Securitate, Ministerul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, Centrul Naţional Anticorupţie, Cancelaria de Stat
V. Informaţiile din sfera activităţii autorităţilor publice		
59.	Informaţiile privind conţinutul extraselor, comentariilor, proiectelor, părţilor acestora, altor acte de uz intern ale autorităţilor publice, a căror divulgare ar putea conduce la divulgarea informaţiilor atribuite la secret de stat	Autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, alte persoane juridice de drept public şi privat învestite să dispună de informaţiile atribuite la secret de stat, în conformitate cu punctele 1-58 din prezentul Nomenclator
60.	Informaţiile privind activitatea de elaborare, modificare, completare, definitivare a actelor oficiale, alte proceduri şi activităţi ale autorităţilor publice de colectare şi prelucrare a informaţiilor care, în modul prevăzut de legislaţie, urmează să fie atribuite la secret de stat	Autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, alte persoane juridice de drept public şi privat învestite să dispună de informaţiile atribuite la secret de stat, în conformitate cu punctele 1-58 din prezentul Nomenclator
61.	Informaţiile privind activitatea de examinare şi deliberare în cadrul autorităţilor publice şi între acestea în problemele din domeniile în care informaţiile sunt atribuite la secret de stat	Autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, alte persoane juridice de drept public şi privat învestite să dispună de informaţiile atribuite la secret de stat, în conformitate cu punctele 1-58 din prezentul Nomenclator

Anexa nr. 3

ANGAJAMENT DE CONFIDENŢIALITATE

Subsemnatul, _____, născut la data de _____
(numele, prenumele)
în localitatea _____, angajat al (angajându-mă în) _____ în funcţia de _____, cu domiciliul în localitatea _____ strada _____ numărul (bloc) _____ apartamentul _____, titular al autorizaţiei de acces nr. _____ din _____*, declar că am luat cunoştinţă de

*(se completează doar în cazul în care persoana dispune / a dispus de acces la secret de stat)

dispoziţiile legale cu privire la protecţia secretului de stat şi **mă angajez** să le respect întocmai, să păstrez cu stricteţe secretul de stat şi modalitatea de asigurare a regimului secret, să nu divulg/ pierd informaţiile ce constituie secret de stat care mi-au fost încredinţate sau îmi vor deveni cunoscute în procesul activităţii, inclusiv după încetarea activităţilor care presupun accesul la aceste informaţii.

Declar că am luat cunoştinţă de cerinţele cu privire la limitarea unor drepturi în legătură cu accesul la secretul de stat, stabilite de Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 cu privire la secretul de stat şi le accept.

Sunt conştient că, în cazul în care voi încălca prevederile normative privind protecţia informaţiilor atribuite la secret de stat, voi purta răspundere penală, civilă, administrativă sau disciplinară, conform legislaţiei.

Data _____

Semnătura _____

Numele, prenumele

angajatului Subdiviziunii de protecţie _____

Semnătura_____

Anexa nr. 4

Forma nr. 9 *
(punctul 114)

Autoritatea publică sau altă persoană juridică
care a acordat dreptul de acces

Supus restituirii

CERTIFICAT DE ACCES LA SECRET DE STAT
de forma _____
Nr. _____ din _____

Prin prezentul se confirmă dreptul cetăţeanului _____
(numele, prenumele)

de a avea acces la informaţii _____.
(gradul de secretizare)

Certificatul este eliberat pentru _____
(activitatea desfăşurată)

_____.

Valabil până la _____.

Şeful Subdiviziunii de protecţie
_____

L.Ș.

Notă:

* Certificatul se întocmește potrivit pct. 114 din Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22.12.2010 *pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice* (publicată la 26.08.2011 în MO nr. 139-145, art. nr. 686), în corespundere cu forma nr. 9 anexă la Regulament.

Anexa nr. 5

STATISTICA
privind numărul de infracțiuni privind divulgarea secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM, constatate în perioada anilor 2012-2022 *

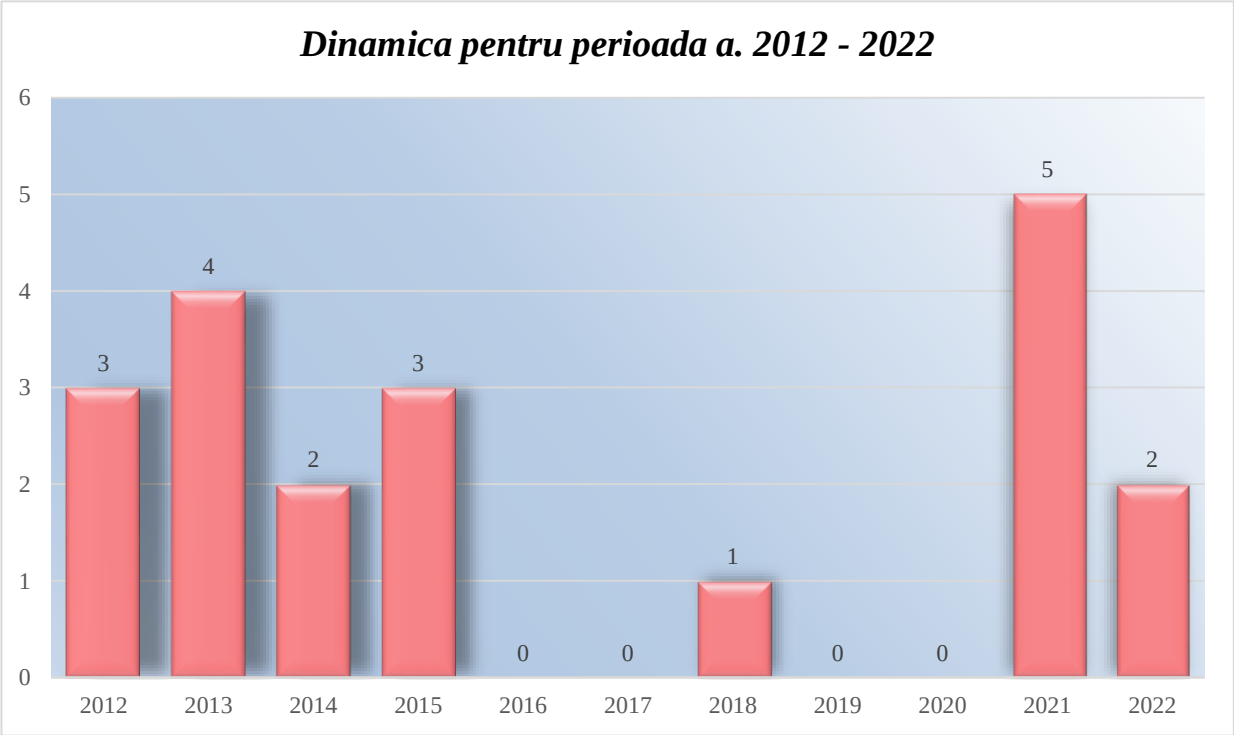

Notă:
* indicii din tabel sunt extrași din sistemul informaţional automatizat al MAI „Registrul informaţiei criminalistice şi criminologice” și reflectă numărul de infracțiuni constatate în perioada anilor 2012-2022.

Declaraţia privind asumarea răspunderii

Subsemnatul, **GAINA Alexandru** declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat cu tema „Răspunderea penală pentru divulgarea secretului de stat” sunt rezultatul propriilor cercetări şi realizări ştiinţifice.

Conştientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecinţele în conformitate cu legislaţia în vigoare.

GAINA Alexandru

Semnătura: _____

Data:

CV-ul AUTORULUI

Numele, prenumele: GAINA Alexandru

Data naşterii: 04.08.1981

Locul naşterii: Republica Moldova, or. Lipcani, r-nul Briceni

STUDII:

1987-1998 – Școala medie generală română nr. 2 din or. Lipcani, r-nul Briceni.

1998-2000 – Studii superioare de scurtă durată, specialitatea jurist, Colegiu de poliție „Dimitrie Cantemir" al MAI al Republicii Moldova.

2010-2015 – Licenţiat în drept, facultatea Drept, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova.

2015-2016 – Studii de masterat, specializarea Drept penal, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova.

2018-2022 – Studii de doctorat, specialitatea 554.01 – Drept penal şi execuţional penal, Academia „Ştefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova.

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ:

2007-2011 – inspector, inspector superior instruire fizico-militară al serviciului resurse umane în cadrul CGP al MAI;

2011-2013 – consultant principal/șef Secție al Direcției administrare și politici de dezvoltare a MAI ;

2013-2014 – consultant principal/șef secție al Direcției generale analiză, monitorizare și evaluare a politicilor a MAI;

2014-2017 – ofițer principal al Serviciului dirijare operațională și inspectare al MAI;

2017-prezent – ofițer principal de investigații/șef Secție din cadrul Serviciului protecție internă și anticorupție al MAI.

CURSURI DE FORMARE, SEMINARE:

2013 – curs de dezvoltare profesională cu tematica „Elaborarea și coordonarea proiectelor de acte normative”, în perioada 16-18 octombrie, 2013 (Academia de administrare publică a RM);

2014 – curs de instruire continuă în domeniul managementului operațional, desfășurat în perioada 16-20 iunie, 2014 (Ministerul Afacerilor Interne al RM),

2014 – curs de dezvoltare profesională cu tematica „Management și planificare strategică”, în perioada 22-26 octombrie, 2014 (Academia de administrare publică a RM);

2015 – seminar de instruire cu genericul „Seminar on good practices of democratic management of crowds”, în perioada 20-22 mai, 2015;

2016 – seminar de instruire cu tematica „Protection of Public Order in case of Terrorist Threats Mass Events”, organizat în cadrul proiectului „Eastern Partnership Police Cooperation Programme”, în perioada 20-26 februarie, 2016;

2017 – curs de instruire în domeniul prevenirii și eliminării discriminării pentru reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne și ai subdiviziunilor sale, organizat cu sprijinul Asociației pentru Politica Externă a RM;

2017 – cursuri de specializare în domeniul „Respectarea secretului de stat în activitatea MAI”, organizat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, în perioada 22-24.02.2017;

2017 – cursuri de specializare în domeniul „Prevenirea și combaterea corupției”, organizat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, în perioada 13-14.11.2017;

2018 – curs de instruire cu tematica „Intelligence Led Policing and IT Analysis Tools”, organizat în cadrul Centrului Național Anticorupție al RM, la 02.03.2018.

DOMENIU DE INTERES ȘTIINȚIFIC: Drept penal.

PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE:

2020 – conferința științifică a studenților-doctoranzi cu genericul „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, 24 ianuarie 2020;

2021 – conferința științifică interuniversitară a studenților doctoranzi, cu tematica: „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, (ediția a III-a), 25 martie 2021, raportul științific: „Retrospectiva reglementărilor normative internaționale și naționale privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat”;

2022 – conferința științifică națională interuniversitară a studenților doctoranzi cu tematica: „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective” (ediția a IV-a), 27 ianuarie 2022;

2022 – conferința criminologică interuniversitară a studenților, organizată în cadrul Institutului de științe penale și criminologice aplicate, cu tematica: „Infractorul, victima, crima sau criminalitatea” (ediția a 8-a), 22 martie 2022, raportul științific: „Latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP al RM”;

2022 – Conferința ştiinţifică internaţională „Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept și Criminologie”, Ediția a II-a, organizată de Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova, 24-25 martie 2022;

2022 – Conferința ştiinţifică internaţională „Strategia securității Uniunii Europene în contextul metamarfozelor relațiilor internaționale”, ediția a II-a, organizată în cadrul Academiei de administrare publică din RM, 22 aprilie 2022.

LUCRĂRI ŞTIINŢIFICE PUBLICATE:

1. CHIRIȚA V., **GAINA A.** *Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de spionaj*. În: Jurnalul juridic național: teorie și practică, nr. 5(39), **tipul „C”**, Chișinău, 2019;

2. CHIRIȚA V., **GAINA A.** *Noțiunea secretului de stat în contextul încadrării juridice a infracțiunii prevăzute de art. 344 din Codul penal al Republicii Moldova.* În: Revista Națională de Drept, nr. 2(248), **tipul „B”** Chișinău, 2022;

3. **GAINA A.** *Latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat.* În: ediția specială a Revistei științifico-practică „Legea și Viața”, nr. 1, **tipul „C”,** Chișinău, 2020;

4. **GAINA A.** *Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de divulgare a secretului de stat.* În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr. 1 (S_ed.3), **tipul „C”,** Chișinău, 2021;

5. **GAINA A.** *Retrospectiva reglementărilor normative internaționale și naționale privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat*. În: Ediția specială a Revistei ştiinţifico-practice „Legea și viața”, nr. 1 (S), **tipul „C”,** Chișinău, 2022;

6. **GAINA A.** *Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de divulgare a secretului de stat*. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, nr. 15, **tipul „B”,** Chișinău, 2022;

7. **GAINA A.** *Delimitarea divulgării secretului de stat de infracțiunea privind pierderea documentelor ce conțin secrete de stat*. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr. 5-6(365-366), **tipul „C”,** Chișinău, 2022;

8. **GAINA A.** *Cadrul juridic de protecție a secretului de stat*. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr. 9-10 (369-370), **tipul „C”,** Chișinău, 2022;

9. **GAINA A.** *Circumstanțe agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat prevăzute în art. 344 din CP al RM*. În: revista metodico-științifică trimestrială „Administrare Publică”, nr. 3(115), **tipul „B”,** Chișinău, 2022;

10. **GAINA A.** *The Objective Aspect of the State Secret Disclosure Offence.* „Editorial Office: International Journal of Legal Studies (IJOLS)”, № 2(12)2022, **tipul „B”,** Warsaw (Poland).

ARTICOLE ÎN LUCRĂRILE CONFERINȚELOR:

1. *Circumstanțe agravante ale infracțiunii de divulgare a secretului de stat prevăzute în art. 344 al Codului Penal al Republicii Moldova.* În: culegerea de articole științifice (vol. II) a Conferinței științifice internaționale „Strategia securității Uniunii Europene în contextul metamorfozelor relațiilor internaționale”, ediția a II-a, din 22 aprilie 2022, organizată în cadrul Academiei de administrare publică din RM, pag. 311-319;

2. *Subiectul infracțiunii de divulgare a secretului de stat.* În: materialele Conferinței științifice internaționale „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept și Criminologie”, Ediția a II-a, din 24-25 martie 2022, organizată de Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova, pag. 152-161;

3. *Delimitarea infracțiunii de divulgare a secretului de stat de trădare de Patrie.* În: materialele Conferinței științifice interuniversitare internaționale a studenților-doctoranzi cu genericul „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, ediția a I-a, din 24 ianuarie 2020, organizată de Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, pag. 43-46.

LIMBI VORBITE:

Română – maternă,

Rusă – nivel avansat.

DATE DE CONTACT:

Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. A. Marinescu nr. 19/2, ap. 44.

Tel.: 078710699.

E-mail: alexandru.gaina@mai.gov.md